

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

A. ALİ URAL'IN DENEMELERİNDE İSLAMİ
KAVRAMLAR VE UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet BAYRAM

İstanbul
Ağustos-2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

A. ALİ URAL'IN DENEMELERİNDE İSLAMİ KAVRAMLAR
VE UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet BAYRAM

Tez Danışmanı
Doç. Dr.Necmettin ÖZMEN

İstanbul
Ağustos-2023

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Necmettin ÖZMEN

Üye Doç. Dr. Ali KURT

Üye Doç. Dr. Mehmet ÖNCEL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**A. Ali Ural’ın Denemelerinde İslami Kavramlar ve Unsurlar**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Muhammet BAYRAM

ÖN SÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Necmettin ÖZMEN'e, yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Kübra BAYRAM'a ve bugünlere gelmemi sağlayan anneme ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Muhammet BAYRAM
İstanbul-2023

ÖZET

A. ALİ URAL'IN DENEMELERİNDE İSLAMİ KAVRAMLAR VE UNSURLAR

Muhammet BAYRAM

Yüksek Lisans, İslam Tarihi ve Sanatları

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Necmettin ÖZMEN

Ağustos, 2023 –176 Sayfa

Ali Ural şiir, hikâye ve deneme türünde eser veren günümüz Türk edebiyatı yazarlarından. En çok eser verdiği alan ise deneme türüdür. Tezimizin konusu A. Ali Ural'ın belirlediğimiz deneme kitaplarındaki İslami kavramlar ve unsurların varlığı ve bu kavram ve unsurların eserlerde hangi şekilde ortaya konulduğunun tespit edilmesidir. Posta Kutusundaki Mızıka (2021), Makyaj Yapan Ölüler (2021), Resimde Görünmeyen (2019), Tek Kelimelik Sözlük (2021), Ejderha ve Kelebek (2019), Bisiklet Dersleri (2021), Ay Tiradı (2021), ve Raf Ömrü (2020) çalışmamıza dâhil edilen kitaplardır.

Tezimizde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Tezimizde cennet, cehennem, oruç, vahiy gibi temel İslami kavramların yanı sıra Allah'ın isimleri, ayetler, hadisler, peygamberler, sahabeler, Kur'an'da adı geçen şahsiyetler, İslami şahsiyetler ve tasavvufi şahsiyetler bölümler halinde açıklanmıştır. Deneme türü içerisinde İslami zenginliği ortaya koyan kavram ve unsurlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Eserlerde İslami kavram ve unsurların, Makyaj Yapan Ölüler ve Resimde Görünmeyenisimli kitapların dışında, yoğun bir şekilde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Yazarın özellikle inançla ilgili kavramlar, esmayihüsna, ayet ve hadis alıntıları ile İslami ve tasavvufi şahsiyetlere daha fazla yer verdiği tespit edilmiştir. Bunun yanında peygamberler, sahabeler, Kur'an'da adı geçen şahsiyetlere de yer ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: A. Ali Ural, A. Ali Ural'ın Denemeleri, Deneme, İslami Kavramlar, Türk Edebiyatında Deneme.

ABSTRACT

A. ISLAMIC CONCEPTS IN A. ALI URAL'S ESSAYS

Muhammet BAYRAM

Master, Islamic History and Arts

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Necmettin ÖZMEN

August, 2023 - 176 Pages

Ali Ural is one of the contemporary Turkish literature writers who writes poetry, stories and essays. The field in which he works the most is the essay type. The subject of our thesis is the existence of Islamic concepts and elements in the essay books of A. Ali Ural and the determination of how these concepts and elements are presented in the works. *Posta Kutusundaki Mızıka* (2021), *Makyaj Yapan Ölüler* (2021), *Resimde Görünmeyen* (2019), *Tek Kelimelik Sözlük* (2021), *Ejderha ve Kelebek* (2019), *Bisiklet Dersleri* (2021), *Ay Tiradı* (2021), ve *Raf Ömrü* (2020) are the books included in our study.

In our thesis, document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used. In our thesis, besides the basic Islamic concepts such as heaven, hell, fasting and revelation, the names of Allah, verses, hadiths, prophets, companions, personalities mentioned in the Qur'an, Islamic personalities and Sufi personalities are explained in sections. In the essay type, the concepts and elements that reveal the Islamic richness have been tried to be revealed.

It is striking that Islamic concepts and elements are used extensively in the works, apart from the books named *Dead People with Makeup* and *Invisible in the Picture*. It has been determined that the author gives more place to the concepts related to faith, esmayhusna, verse and hadith quotations, and Islamic and mystical figures. In addition, prophets, companions and personalities mentioned in the Qur'an are also included.

Keywords: A. Ali Ural, Ali Ural's Essays, Essay, Islamic Concepts, Essay in Turkish Literature.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YAZARIN HAYATI.....	4
2.1. Kuramsal Çerçeve	4
2.1.1. Denemenin Tanımı.....	4
2.1.2. Kavramın Tanımı	6
2.1.3. Kavram Çeşitleri	7
2.1.4. İslami Kavramın Tanımı	8
2.2. A. Ali Ural	
2.2.1. A. Ali Ural'ın Hayatı	11
2.2.2. A. Ali Ural'ın Eserleri.....	12
2.2.2.1. A. Ali Ural'ın Şiir ve Hikâyeleri.....	12

2.2.2.2. A. Ali Ural'ın Tercümelere.....	13
2.2.2.3. A. Ali Ural'ın Denemeleri.....	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	18
------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI.....	19
--------------------------	----

4.1. İslami Kavramlar.....	19
4.1.1. İnançla İlgili Kavramlar.....	19
4.1.1.1. Adn.....	19
4.1.1.2. Ahiret.....	19
4.1.1.3. Asr-ı Saâdet.....	20
4.1.1.4. Bayram.....	20
4.1.1.5. Besmele.....	21
4.1.1.6. Bezm-i Elest.....	21
4.1.1.7. Cami.....	22
4.1.1.8. Cennet ve Cehennem.....	23
4.1.1.9. Dua.....	23
4.1.1.10. Ezan.....	25
4.1.1.11. Fıtrat.....	25
4.1.1.12. Furkan.....	26
4.1.1.13. Gülbank.....	26
4.1.1.14. Hüvelbâki.....	27
4.1.1.15. İlâhi.....	27
4.1.1.16. Kevser.....	27
4.1.1.17. Kur'ân-ı Kerîm.....	28
4.1.1.18. Miraç.....	29
4.1.1.19. Müezzin.....	29
4.1.1.20. Münker ve Nekir.....	30
4.1.1.21. Oruç.....	30
4.1.1.22. Peygamber.....	31
4.1.1.23. Sûfî.....	31

4.1.1.24. Şeytan.....	32
4.1.1.25. Tavaf	33
4.1.1.26. Tevfik.....	34
4.1.1.27. Tûbâ ve Zakkum	34
4.1.1.28. Vahiy.....	35
4.1.1.29. Vedâ Hutbesi.....	35
4.1.2. Esmayhüsna	36
4.1.2.1. el-Adl.....	36
4.1.2.2. Allah.....	36
4.1.2.3. el-Gafûr	40
4.1.2.4. el-Habîr	41
4.1.2.5. el-Hakem.....	41
4.1.2.6. el-Kâdir	41
4.1.2.7. el-Lâtîf.....	42
4.1.2.8. el-Malik.....	42
4.1.2.9. el-Mubdî.....	42
4.1.2.10. er-Rahîm.....	43
4.1.2.11. er-Rahmân.....	43
4.1.2.12. er-Rezzâk.....	43
4.1.2.13. es-Samed	44
4.1.2.14. es-Settâr.....	44
4.1.2.15. el-Vehhâb	45
4.1.2.16. el-Vekil.....	45
4.1.2.17. ez-Zâhir-el-Bâtın.....	45
4.1.3. Ayetler.....	46
4.1.4. Hadisler	62
4.2. İslami Unsurlar.....	73
4.2.1. Peygamberler	73
4.2.1.1. Hz. Adem	73

4.2.1.2. Hz. Hûd	74
4.2.1.3. Hz. İbrahim	74
4.2.1.4. Hz. İsa	75
4.2.1.5. Hz. İsmail	76
4.2.1.6. Hz. Muhammed.....	77
4.2.1.7. Hz. Musa	85
4.2.1.8. Hz. Nuh	87
4.2.1.9. Hz. Süleyman	89
4.2.1.10. Hz. Yunus.....	90
4.2.1.11. Hz. Yusuf	91
4.2.2. Sahabeler	93
4.2.2.1. Abdullah b. Abbas.....	93
4.2.2.2. Abdullah b. Ebû Ümeyye	93
4.2.2.3. Abdullah b. Mesud	94
4.2.2.4. Abdullah b. Revaha	94
4.2.2.5. Hz. Ali	94
4.2.2.6. Hz. Ayşe	96
4.2.2.7. Hz. Ebubekir.	96
4.2.2.8. Ebu Hureyre	96
4.2.2.9. Huzeyfe b. Yeman.....	97
4.2.2.10. İbn Ummu Mektum.....	98
4.2.2.11. Kaab bin Zuheyr.....	98
4.2.2.12. Kays bin Sa'd.	99
4.2.2.13. Muaz bin Cebel	99
4.2.2.14. Hz. Ömer.	100
4.2.2.15. Surâka b. Mâlik	102
4.2.3. Kur'an'da Adı Geçen Şahsiyetler	102
4.2.3.1. Ashab-ı Kehf.	103
4.2.3.2. Firavun.	104
4.2.3.3. Karun.....	104
4.2.3.4. Lokman Hekim.....	105

4.2.4. İslami Şahsiyetler	105
4.2.4.1. Ahmed Karahisâri.	106
4.2.4.2. Ahmed b. Hanbel	107
4.2.4.3. Bediüzzaman Said Nursi.	107
4.2.4.4. Fârabî.....	108
4.2.4.5. Gazalî	108
4.2.4.6. Habil	110
4.2.4.7. Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi.....	111
4.2.4.8. İbn Hazm.....	111
4.2.4.9. İbn Sînâ.	112
4.2.4.10. İmam Şâfî.	112
4.2.4.11. Kabil.....	115
4.2.4.12. Mevdûdî.	116
4.2.4.13. Molla Câmi.....	117
4.2.4.14. Muhammed İkbâl.	118
4.2.4.15. Ömer b. Abdülaziz.	119
4.2.4.16. Sa'dî-i Şîrâzî.....	119
4.2.4.17. Süfyan-ı Sevrî.....	121
4.2.4.18. Tarık b. Ziyad.....	122
4.2.5. Tasavvufi Şahsiyetler	123
4.2.5.1. Abdülkadir Geylânî.....	123
4.2.5.2. Ahmed Gazâlî.....	124
4.2.5.3. Ataullah-i İskenderâni.	125
4.2.5.4. Bâyezîd-i Bistâmî.....	126
4.2.5.5. Behlûl-i Dâna	126
4.2.5.6. Cüneyd-i Bağdâdî.....	127
4.2.5.7. Ebu Ali er-Ruzbârî.	128
4.2.5.8. Ebü'l Huseyn en-Nûrî.	129
4.2.5.9. Ferîdüddin Attâr	129
4.2.5.10. Hallâc-ı Mansûr.....	130
4.2.5.11. İbn Arabî.	131
4.2.5.12. İbrahim b. Edhem.....	133

4.2.5.13. İmam Şiblî.....	134
4.2.5.14. Kuşeyrî.....	135
4.2.5.15. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.....	135
4.2.5.16. Niyâzî-i Mısrî.....	138
4.2.5.17. Sehl b. Abdullah.....	139
4.2.5.18. Selâmi Ali Efendi.....	140
4.2.5.19. Şems-i Tebrîzî.....	141
4.2.5.20. Şeyh Galib.....	141
4.2.5.21. Yunus Emre.....	143

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	146
------------------------------------	------------

KAYNAKÇA.....	150
----------------------	------------

EKLER.....	158
-------------------	------------

ÖZ GEÇMİŞ.....	162
-----------------------	------------

KISALTMALAR LİSTESİ

bs.	: Baskı
C	:Cilt
Çev.	: Çeviren
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Haz	: Hazırlayan
Hz	: Hazreti
Prof.	: Profesör
s.a.v.	: Sallallahü aleyhi ve sellem
vd.	: Ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Tanzimat'tan günümüze Türk edebiyatında birçok deneme kitabı kaleme alınmıştır. Günümüz Türk edebiyatında deneme sahasında eser kaleme alan isimlerden biri de A. Ali Ural'dır. Ural'ın deneme kitapları içerik olarak farklı özellikler barındırmaktadır. A. Ali Ural deneme kitapları içerisinde İslami unsurları çokça kullanmıştır. Bu kitaplar, içinde İslam literatürüne ait birçok farklı unsuru barındırmaktadır. Amacımız, ele aldığımız deneme kitaplarında farklı nitelikteki İslami unsurların varlığını ortaya koymaktır. Aynı zamanda deneme türü içinde bu kavramların nasıl kullanıldıklarını açıklamaktır. Çalışmamızın diğer bir amacı da İslami unsurlarla deneme kitaplarının oluşturulabileceğini ortaya koymaktır.

Tez çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Problem, Amaç, Araştırmanın Önemi, Varsayımlar ve Sınırlılıklar ortaya konmuştur. İkinci bölümde Kurumsal Çerçeve ile birlikte yazarın hayatı aktarılmıştır. Üçüncü bölümde Araştırma Yönteminden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde Araştırma Bulguları başlıklar halinde ortaya konulmuştur. Beşinci bölümde ise Değerlendirme ve Sonuç bölümüne yer verilmiştir.

Çalışmamıza konu olan A. Ali Ural hakkındane şiir ne hikâye ne de deneme alanında yapılmış herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır. Belirtilen alanlarda çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1.1. Problem

Türk edebiyatında deneme ilk örneklerini 19. yy.da vermiş olmasına rağmen çok rağbet görmemiş, 1940'lı yıllarda kabul görerek yaygınlaşmaya başlamıştır (Mengi, 2005: 354). Deneme türünde eser veren önemli yazarlarımızdan bazıları Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Kaplan, Nurullah Ataç ve Salah Birsal'dir (A.g.e.).

Deneme türünde yazarlar birçok konuyu farklı noktalarıyla ele alabilmektedir. Bu denemelerde İslami kavram ve unsurların ne kadar yer teşkil ettiği hususu henüz araştırılmış değildir. Edebiyatımızda Tanzimat'tan bu yana yazılan denemeler içinde

İslami kavram, unsur ve kişiliklerin varlığı, araştırılması beklenen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada, günümüz deneme yazarlarından A. Ali Ural'ın denemelerinde İslami kavram ve unsurlar içinde neleri konu ettiği ve ne ölçüde yer verdiği araştırmamızın ana problemini oluşturmaktadır. Yazarın mektup tarzında, olaylardan hareketle veya kelimelerden hareket ederek oluşturduğu farklı yapılarıdaki denemelerinde İslami kavram ve unsurların varlığı bu tez çalışmasının temelini teşkil etmektedir.

1.2. Amaç

Çalışmamızın temel amacı A. Ali Ural'ın belirlenen deneme kitaplarındaki İslami kavram ve unsurların varlığının ve mahiyetinin tespit edilmesidir. Buradan hareketle şu sorulara cevap aranmıştır:

1. A. Ali Ural deneme kitaplarında hangi İslami kavram ve unsurları kullanmıştır?
2. Kullanılan bu kavram ve unsurlar eserlerde hangi boyutlarıyla ele alınmıştır?

Birinci soruya cevap bulmak için belirlediğimiz kitaplardaki kavramlar ve unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kitaplarla ilgili kaynaklara başvurularak eserlerdeki İslami kavram ve unsurlar araştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci sorusuna cevap bulmak için tespit edilen kavram ve unsurların eserler içinde ne şekilde ele alındığı ortaya konulmuştur. Eserler hakkındaki kaynaklar taranarak bu soruya cevap aranmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk edebiyatının günümüzdeki yazarlarından A. Ali Ural şiir, öykü, tercüme ve deneme türündeki eserleriyle tanınmaktadır. Ancak kendisi veya eserleri hakkında yapılmış bir tez çalışması mevcut değildir. Çalışmamız bu anlamda bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu çalışmada yazarın denemelerindeki İslami kavramlar ve unsurlar araştırılmıştır. Yazarın denemeleri birçok farklı açıdan ele alınabilir. Bu çalışmamızda denemelerdeki İslami kavram ve unsurları ele alarak bu denemeler üzerindeki ilk tez çalışmasını yapmış bulunmaktayız. Türk edebiyatının günümüz

deneme yazarlarından olan A. Ali Ural'ın eserlerinin akademik sahada tanıtılması da çalışmamızı önemli kılan bir diğer husustur. Bu tez çalışmasıyla A. Ali Ural'ın denemeleri alanındaki literatürdeki boşluğun doldurulması amaçlanmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Tezimizin araştırdığı sorulara bağlı olarak geliştirdiği iki temel hipotezi bulunmaktadır:

1. A. Ali Ural'ın denemelerinde birçok farklı nitelikte İslami kavramlar ve unsurlar bulunmaktadır.
2. Bu denemelerde ortaya konulan İslami kavram ve unsurlar farklı boyutlarıyla eserlerde kendine yer edinmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

A. Ali Ural'ın 12 deneme kitabı bulunmaktadır. A. Ali Ural'ın deneme kitapları; Posta Kutusundaki Mızıka (2021), Makyaj Yapan Ölüler (2021), Resimde Görünmeyen (2019), Güneşimin Önünden Çekil (2020), Satranç Oynayan Derviş (2021), Tek Kelimelik Sözlük (2021), Ejderha ve Kelebek (2019), Bostancı Bahane (2010), Peygamber'in Aynaları (2019), Bisiklet Dersleri (2021), Ay Tiradı (2021), Raf Ömrü (2020) isimlerini taşımaktadır. Bu kitaplardan bazıları çalışmanın dışında bırakılmıştır. Güneşimin Önünden Çekil (2020) ve Satranç Oynayan Derviş (2021) isimli eserler denemeden ziyade biyografi türüne daha yakın kitaplar olduğu için çalışma dışında bırakılmıştır. Peygamber'in Aynaları (2019) isimli kitap sahabenin hayatlarını konu alan bir biyografi kitabı niteliğinde olduğu için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bostancı Bahane (2010) isimli kitap ise denemeden çok yazarın hatıralarını içeren bir anı kitabı olduğu için tez çalışmasına dâhil edilmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YAZARIN HAYATI

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Denemenin Tanımı

Deneme TDK sözlüğünde edebiyat anlamı olarak; herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011). Denemenin merkezinde yazarın kendisi bulunur ve deneme yazarı olayları kendi süzgecinden geçirerek okuyucuya aktarır (Ay, 2020: 21-22). Denemede yazar, denemenin asli unsurudur ve okuyucuyla konuşuyor gibi eserini kaleme almaktadır (A.g.e.).

Deneme bir edebiyat türü olarak kabul edilmekle birlikte sınırları tam anlamıyla çizilebilmiş bir tür değildir. Atilla Özkırımlı, denemenin niteliklerinin ve bir tür olarak ayırt edici özelliklerinin tam anlamıyla belirlenmediğini, Batı’da bu durumdan dolayı denemenin konularının dikkate alınarak bir sınıflandırmaya gidildiğini ifade ederek belirlenen deneme çeşitlerini şu şekilde ortaya koymaktadır:

1. Yazarın gözlemlerini ve bunlara ilişkin gözlemlerini kapsayan denemeler
2. Salt yazarın görüşlerinin yer aldığı yazılardan oluşan denemeler
3. Kişinin kendi özelliklerini, iç dünyasını, alışkanlıklarını içeren denemeler
4. Kimi kişilerin ya da toplumların özelliklerini anlatan denemeler
5. Bir yeri öznel bir tutumla yansıtan denemeler
6. Edebiyat eleştirisini konu edinen denemeler
7. Felsefe, din, toplumbilim alanına giren konuları işleyen denemeler
8. Bilimsel araştırmaların sonuçlarını konu alan denemeler (2004: 378-379).

Denemenin tarihsel gelişimi incelediğimizde denemenin ilk olarak 16.yy.ın sonlarına Fransa’da Montaigne tarafından kaleme alındığı görülmektedir ve Montaigne eserini oluştururken Avrupa’da Rönesans Dönemi yaşanmaktadır (Demirci, 2020: 53-56).

Montaigne'den sonra deneme alanında öne çıkan isim olan İngiliz yazar Baconeserini ‘‘Essays’’olarak nitelendiren ilk isim olmuş ve daha sonra Alman ve Amerikan edebiyatı başta olmak üzere Batı edebiyatlarında deneme türü yaygınlaşmıştır (A.g.e.)

Türk edebiyatına denemenin Tanzimat Dönemi'nde geldiği düşünülse de bu dönem öncesinde de denemeye yaklaşan eserlerin var olduğu görülmektedir. Bu konuda Kudret Ayşe Yılmaz; Tazarrunname, Heşt Behişt, Seyahatnâme gibi divan edebiyatının pek çok eserinin denemeye yaklaştığını ortaya koyar (2020: 150-165). Dursun Ali Tökel ise bizde denemenin Batı'dan daha sonra ortaya çıkmasını Müslüman kimliğe sahip olan sanatkârımızın Batı sanatkârı gibi mutlak özgürlük anlayışına sahip olmamasına bağlar ve onun topluma ve insanlara karşı yükümlülüklerinin olduğunu hatırlatarak yazma noktasında bazı sınırlılıklarının olduğunu ortaya koyar (2020: 145-149).

Türkiye'de 20. yüzyılın başlarından itibaren ‘‘tecrübe-i kalemiyye’’ (kalem tecrübesi) adıyla bu türün ilk örnekleri dergi ve gazetelerde görülmeye başlanmış ve yine gazeteciliğin gelişmesiyle birlikte nesir şiirin önüne geçmeye başlamıştır (Dayanç, vd., 2017: 480). Önce makale ve tenkit, sonra sohbet ve fıkra adı altında yazılan bazı eserler denemenin sınırları içinde yer alacak nitelikte olmuş, ancak builk dönem yazılarının çoğunluğu bilgi vermeyi amaçladığından makale sınırını aşamamıştır (A.g.e.). Türk edebiyatında denemenin ilk örneklerine TanzimatDönemi'nde rastlansa da daha çok Cumhuriyet'in ilk yıllarında olgun bir şekilde ortaya çıkmış; Ahmet Rasim, Yahya Kemal Beyatlı, Ruşen Eşref Ünaydın, Reşat Nuri Güntekin, İsmail Habib Sevük, Ahmet Haşim Cumhuriyet'in ilk yıllarından deneme eserleriyle bilinen isimler olmuşlardır (Enginün, 2008: 429-456). 1940-1960 arasında Abdülhak Şinasi Hisar, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol, Salah Birsal, denemeleriyle öne çıkan isimler olurken; 1960-1980 arası Nurettin Topçu, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday, Azra Erhat, Cemil Meriç, Oktay Akbal, Attila İlhan, Nuri Pakdil deneme alanında öne çıkan isimler olmuştur (Baş, 2020: 88-135). 1980-2000 arası Sezai Karakoç, Hilmi Yavuz, Doğan Hızlan, Rasim Özdenören, Bilge Karasu, Beşir Ayvazoğlu göze çarpan isimler olurken; 2000'li yıllardan sonra denemeye olan ilgi artmış ve bu dönemde A. Ali Ural, İbrahim Tenekeci, Mehmet Aycı, Haydar Ergülen gibi isimler deneme alanında eser yazan isimler olarak yer almıştır (A.g.e.).

Görüldüğü üzere deneme, edebiyatımızda Tanzimat ile birlikte kendine yer edinmeye başlamış, Servetifünun Dönemi'nde varlığını hissettirmiş, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren olgun örnekleri ile ortaya çıkmıştır. Deneme türü, özellikleri ve yapısı itibariyle sınırları net olarak çizilen bir tür değildir. Bu sebeple hem Türk edebiyatında hem de dünya edebiyatındaki kimi eserlerin deneme olarak ele alınıp alınamayacağı hususu tartışmalar doğurmuştur. Hatta bazı eserlerin türü için deneme-sohbet, deneme- biyografi, deneme-fıkra gibi ifadelere yer verilmektedir.

2.1.2. Kavramın Tanımı

Kavram TDK sözlüğünde bir nesne veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, konsept olarak tanımlanmakta; felsefede ise, nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım, mefhum, konsept, nosyon olarak ifade edilmektedir (TDK, 2017).

Doğan Aksan (2007: 51) sözcüklerin bir kavram bir de ses yönünün bulunduğunu ve kavramlara yüklenen anlamın dilden dile, toplumdaki topluma ve hatta kişiden kişiye değişkenlik gösterebildiğini söylemektedir. Aksan aynı kitabın 3. cildinde özellikle somut kavramların dilden ayrı olarak düşünülme ihtimalinin olsa bile soyut kavramlar için bu durumun geçerli olmadığını, soyut kavramların ifade edildiği dil ile bir anlam kazandığını ifade etmektedir (2007: 150). Örneğin at, balık ve süt gibi somut kavramlar zihinde belli bir tasarım uyandırırken; kıskançlık, adalet ve cömertlik gibi soyut kavramlar ise hemen her dilde bulunmakta ve farklı ses ve biçimlerle anlatılarak o dilleri konuşanlarda belli bir düşüncenin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (A.g.e.). Aksan; kavramları aynı zamanda farklı dillerin ortak nitelikleri olan nesnelere verdikleri ad olarak da ifade eder ve kanarya, güvercin, kırlangıç için kuş; kavak, çınar, akasya için ağaç ifadesinin kullanılmasını bu duruma örnek verir (A.g.e. : 151). Kavramların değeri ve niteliğinin aynı dili konuşan insanlarda hemen hemen aynı olduğunu ancak yaşanan mekân, kültür ve kişisel özelliklerin bazı farklılıklar ortaya çıkarabildiğini ifade etmektedir (A.g.e.).

Kavram anlamdan çok daha fazlasını kapsayan bir yapıdır ve anlamı kapsayan bir yönünün bulunmasıyla birlikte kültürel ve kişisel deneyimlerin eklenildiği bir zihinsel tasarım olarak da ifade edilmektedir (Bozkurt, 2018: 8). Aynı zamanda her

bir kavramın temsil ettiği bir kategori yer alır ve bu kategoride yer alan kavramların birbirinden bağımsız özellikleri bulunur (A.g.e.).

Kavram ifadesi edebiyat, felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi birçok alana hitap eden bir sözcüktür. Özellikle edebiyat sahasında anlam ile ilişkili olarak ele alındığı göze çarpmaktadır. Sözcüklerin kavram alanı araştırmacıların da ifade ettikleri gibi zamana, mekâna, kişiye göre değişkenlik gösterebilmektedir. Eserlerdeki kavramları ortaya koymak bu eserlerin çok daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda kavramların ortaya çıkarılması, yazarın eseri hangi düşünce etrafında şekillendirdiğinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

2.1.3. Kavram Çeşitleri

Kavram ifadesi sadece tek bir alanı ilgilendiren sözcük değildir. Edebiyat, psikoloji, sosyoloji, felsefe, din gibi birçok alanda kavram ifadesi kendine yer bulmaktadır. Kavram çeşitleri konusunda araştırmacıların farklı tasnifleri bulunmaktadır. Yapılan tasniflerden birkaçı bu bölümde ifade edilecektir.

Ümit Bozkurt (2018) kavram konusunu ele aldığı makalesinde araştırmacıların tasniflerine şu şekilde yer vermektedir:

Klausmeier kavramları özellikleri açısından üçe ayırır ve bunları; içsel, işlevsel ve ilişkisel kavramlar olarak belirtir (A.g.e. : 9). Klausmeier içsel kavramları; bir kavramın tüm üyelerinde bulunan değişmez özellikler olarak tanımlarken; işlevsel kavramları, bir kavramın nasıl çalıştığı ve ne işe yaradığı üzerinden açıklamakta; ilişkisel kavramları ise kavramların ilişkilerinin değişmezliği üzerinden ortaya koymaktadır (A.g.e.).

Bozkurt'un makalesinde Merrill ve Tennyson'un ise kavramları ikiye ayırdığı ve bunlara ardışık ve bağlantılı kavramlar adını verdikleri ifade edilmektedir (A.g.e.). Merrill ve Tennyson, ardışık kavramları kendilerinde var olan benzer özellikler yönüyle kavramlar arası dikey bir sınıflandırma ile açıklarken; bağlantılı kavramları art arda yer almayan ancak birbirleriyle bağlantılı kavramlar olarak ortaya koymaktadırlar (A.g.e.).

Kavramların çeşitleri hususunda en bilinen ayrımlardan biri de soyut ve somut kavramlar şeklindedir. Somut kavramlar, duyu organlarıyla algılanan veya

gözlemlenebilen kavramlar olarak ifade edilirken; soyut kavramlar, gözlemlenemeyen ve duyu organları ile algılanamayan kavramlar olarak görülmektedir (A.g.e.).

Piaget kavramları yine iki başlıkta ele alır ve bunları kendiliğinden ve kendiliğinden olmayan kavramlar olarak ortaya koyar (A.g.e. : 10). Çocuklar üzerinden bu kavramları açıklayan Piaget kendiliğinden kavramları açıklarken, çocukların düşünme özelliklerini doğrudan yansıtmasını dikkate almış, kendiliğinden olmayan kavramları ise çocukların büyüklerinin istediği gibi düşünmesi olarak ortaya koymuştur (A.g.e.).

Kavramları farklı iki başlıkta değerlendiren ve bunları günlük ve bilimsel kavramlar olarak ifade eden Vygotsky günlük kavramların okul dışındaki etkileşim ile ortaya çıktığını ve günlük yaşamın içinde geliştiğini savunmuş; bilimsel kavramların ise okulda öğrenilen herhangi bir bilim dalına özgü kavramlar olduğunu ortaya koymuştur (A.g.e.).

Görüldüğü üzere kavram çeşitleri hususunda araştırmacıların ortak bir kanaati söz konusu değildir. Araştırmacılar kavram ifadesini farklı başlıklar altında ele almaktadırlar. Bu durumun altında yatan en önemli sebep, kavramın ne olduğunun araştırmacılar tarafından farklı anlaşılmasıdır. Araştırmacıların kavram ifadesine yükledikleri anlamın değişkenlik göstermesi, onun çeşitlerinin de paralelinde değişkenliğine sebebiyet vermektedir.

2.1.4. İslami Kavramın Tanımı

İslami edebiyatta hangi kavramların tam anlamıyla İslami kavram olarak değerlendirilebileceği ve hangi kavramların bu çerçevede ele alınabileceği tanımlanmış bir konu değildir. Bu konuda sahanın araştırmacılarının farklı görüşleri bulunmaktadır. Tezimizde yazarın denemelerindeki İslami kavramları bulma çabamız, yazarın eserlerini dini bir sahaya dâhil etme veya Türk-İslam edebiyatı içerisinde olduğunu kanıtlama çabası değildir. Bizim buradaki asıl çabamız modern dönem yazarı olan A. Ali Ural'ın denemelerindeki İslami kavram yoğunluğunu ortaya koyma çabasıdır.

Edebiyat tarihçileri arasında tartışılan önemli konulardan biri de hangi eserlerin dini çerçevede ele alınıp alınamayacağı sorusudur. Bu noktada farklı fikirler ortaya

atılmıştır. Nesrin Aydın Satar'ın Türk-İslam Edebiyatı'nın Kavramsal Analizi: Kapsam, Sınırlar ve Tartışmalar (2021) başlığını taşıyan doktora çalışması incelendiğinde kimi araştırmacılarımızın muhtevaya odaklandığı kimi araştırmacılarımızın eserin yazıldığı dönemi dikkate aldığı göze çarparken; bazı araştırmacılar şekil özelliklerini dikkate almış, bazı araştırmacılarımız ise eseri oluşturan yazarın kimliği üzerinde durmuştur. Bu konuda araştırmacılarımızın eserlerin dini veya İslami olarak kabul edilmesi noktasında uzlaşıya vardıklarını söylemek olanaksızdır. Bu tartışmalar daha ziyade Türk- İslam edebiyatının sınırlarının belirlenmesi hususunda ortaya çıkmaktadır.

İslami edebiyat kavramının ne olduğu noktasında Satar'ın doktora çalışmasında vardığı nokta önemlidir. Bahsettiğimiz çalışmada İslami edebiyat;

1. Müslüman bir bireyin/grubun/toplumun ürettiği edebiyat.
2. Müslümanların yaşadığı bir yerde ya da zamanda üretilen edebiyat.
3. Müslüman bir bireyin/grubun/toplumun, İslam'ın inanç esaslarıyla

çelişmemekle birlikte, kendilerine ait kültür öğelerini kullanarak ürettiği edebiyat olarak üçe ayrılmaktadır (Satar, 2021: 181). Çalışmamızda ele aldığımız denemelerin bu üç başlık altında da ele alınabileceğini görmekteyiz.

Tökel (2012: 49) bir metinde dinî bir başka deyişle İslami olanı fark etmenin kolay olmadığını, metinlerin dini hususiyetlerinin ortaya konulmasının yine metinler üzerinden olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu açıklama eserin içindeki İslami kavramın varlığının onun yorumlanması ile açıklığa kavuşacağını bize anlatmaktadır. Tezimizde, bu düşünceye paralel olarak, bulunan İslami kavramların yorumlanması İslami kavramların varlığını ve mahiyetini ortaya koymak anlamına gelmektedir.

Bir eserin İslami olması sadece Kur'an ve sünnetten beslenmesiyle değil aynı zamanda kültürel değerler, tarihi miras ve formların varlığı ile mümkün olmaktadır (Kemikli, 2012: 20). Bu düşünceden hareketle tezimizde ayet ve hadislerin dışında peygamberler, sahabeler, tasavvufi ve İslami kişiliklerin varlığı; İslami eserin özelliğini yansıtması açısından önem arz etmektedir. Bu kişilerin ele alınması, İslam'ın tarihi mirası bağlamındaki düşüncenin bir yansımasıdır.

Çalışmamızda peygamberler İslami unsurlar çatısı altında değerlendirilmiştir. Hem peygamberlik vasfının dine özgü bir kavram olması hem de bu peygamberlerin ele

alınışında İslam'ın önemli kavramlarının dile getirilmesi bu noktadaki dayanak noktalarımız olmuştur. Sahabeleri İslami bir unsur olarak ele alışımızdaki temel etkenlerden biri; bu unsurun da İslami bir unsur olmasından ileri gelmektedir. Bunun yanında ele alınan isimlerin eserlerde özellikle İslam'ın önem verdiği hususları ortaya koymak amacıyla yansıtılması bizim dayanak noktalarımızdan diğerini oluşturmaktadır. Kur'an'da adı geçen ve eserlerde tespit edilen kişiler de birer İslami unsur olarak ele alınmaktadır. Hayatlarına İslam'ın birincil kaynağı Kur'an'da yer verilmesi ve bu kişilerin eserlerde İslam'ın önem verdiği veya ibret alınmasına dikkat çektiği özellikler adına yer verilmesi bir İslami unsur olarak ele alınmalarında dikkat edilen hususlardır. İslami şahsiyetlerin bir İslami unsur olarak değerlendirilmelerinde İslami yönlerinin ön plana çıkması ve eserlerde İslam dininin önem verdiği kavramlar üzerinden sunulmaları dikkate alınmıştır. Tasavvufi kişilerin bir İslami unsur olarak ele alınmasında; tasavvufun bir İslami yol olarak bilinmesi ve bu kişilerin eserlerde özellikle İslam'ın ahlak bahsinde dile getirilen tevazu, cömertlik, sabır gibi alanlarda örnek olarak sunulmaları ön plana çıkmıştır.

Eski Türk edebiyatı ve Türk-İslam edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınan Necla Pekolcay, İslami metinlerin anlam yönüyle dikkat çeken özelliklerini şu şekilde ortaya koymaktadır:

1. Şer'i inançlar bu cümleden olarak âyet ve hadisler
2. Tasavvufi esaslar
3. Kıssalar, mucizeler, mitolojik ve tarihi şahsiyetlere, efsâne, rivâyet ve efsânevi şahsiyetlere telmihler
4. Hikmet-i Kadîme ve ilm-i kelâm bahislerine telmihler
5. Darb-ı Meseller
6. Mazmunlar ve bunlar içinde şekillenen san'atlar (Pekolcay, 1996: 89-90).

Necla Pekolcay'ın İslami metinlerin muhtevasına ilişkin bu değerlendirmesinde ifade ettiği ilk üç madde tezimizin içeriğiyle örtüşmektedir. Zira; çalışmamızda ayet ve hadisler, tasavvufi kavram ve kişiler ile İslami şahsiyetler yer almaktadır. Pekolcay'ın bu değerlendirmesi tez çalışmamızın içeriğinin belirlenmesinde önemli bir dayanak olmuştur.

İslami kavram meselesi özellikle Türk-İslam edebiyatı sahasında ele alınan bir meseledir. Biz tüm bu kavram tartışmalarına rağmen İslami kavramların sınırlı

tutulmasından ziyade İslam kültürü ve medeniyetini ortaya koyabilecek tüm faktörleri ele almaya çalıştık. İslam'ın ibadet, ahlak, tasavvuf, kişiler gibi birçok alanı çalışmamızda kendine yer bulmuştur. Çalışmamızda A. Ali Ural'ın denemelerindeki İslami kavramların ve unsurların varlığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İslami kavram ve unsurların varlığının ortaya konulması dışında ne şekilde ele alındığı da çalışmamızın araştırma kısmında önem arz etmektedir.

2.2. A. Ali Ural

2.2.1. A. Ali Ural'ın Hayatı

9 Mart 1959'da Samsun Lâdik'te doğan A. Ali Ural'ın babası Mehmet Kemal Ural, annesi Ülker Hanım'dır (Cobutoğlu, 2022). Babası Kemal Ural 1962'de Şule dergisini kurmuş, bu dergi 8 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır (A.g.e.). Bu derginin başyazarı Nurettin Topçu'dur ve Kemal Ural'ın Şule Yayınları'ndan çıkan birçok eseri mevcuttur (A.g.e.). Yazar kendisiyle yapılan bir röportajda yazmayı babasından öğrendiğini ve babasının hocası olduğunu ifade etmektedir (Ural, 2022). Annesi Ülker Hanım da yazdığı şiirlerle tanınan Bolvadinli Şahide Yüksel Hanım'ın kızıdır ve Ali Ural'ın büyük dedesi Âşık Zülâlî Posoflu halk şairlerindedir (Cobutoğlu, 2022).

İlköğrenimini Ankara Ahmet Vefik Paşa İlkokulunda, ortaöğrenimini Atatürk Lisesinde tamamlayan Ali Ural, üniversite eğitimini Arabistan'da Muhammed bin Suud Üniversitesi Arap Dili-Edebiyatı Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi'nde tamamlamıştır (Cobutoğlu, 2022). Öfkeli Çocuklar (1982) adını taşıyan ilk şiiri Mavera dergisinde çıkmıştır (A.g.e.). Yükseköğreniminin ardından bir süre Çağrı Yayınları'nda editörlük yapan Ural, 1990'da Şule Yayınları'nı kurmuş, 1997'de Merdiven Sanat isimli aylık bir sanat dergisi çıkarmış ve 22 sayı çıkan bu derginin yanı sıra Kitaphaber isimli iki aylık bir kitap-kültür dergisi yayımlamıştır (www.aliural.org, 2022). Yayın yönetmenliğini de yaptığı bu dergilerde şiir, öykü ve makalelerini yayımlanan Ali Ural'ın yayımlayıp yönettiği dergiler arasında bir şiir ve poetika dergisi olan 2005-2007 yılları arasında çıkan Merdiven Şiir de bulunmaktadır (A.g.e.).

2006-2012 yılları arasında Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) İstanbul şube başkanlığını yapmış olan A. Ali Ural, bir dönem de Şehir Tiyatroları Repertuar Kurulu üyeliğinde

bulunmuş, İstanbul Uluslararası Şiir Festivali Yürütme Kurulu üyeliğinin yanında İstanbul Edebiyat Festivali'nin genel koordinatörlüğünü de yapmıştır (Cobutoğlu, 2022).Frankfurt ve Paris kitap fuarlarının Türkiye Ulusal Yürütme Komitesi'nde yer almış ve bu fuarların edebiyat moderatörlüğünü yapmış, 2011 yılından itibaren Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinde ve İstinye Üniversitesinde “Yaratıcı Yazarlık” dersleri vermekte ve 2012 yılının Şubat ayında birinci sayısı çıkan ve edebiyatağırlıklı bir sanat dergisi olan Karabatak'ın genel yayın yönetmenliğini yapmaktadır (A.g.e.). Yazarın tam adı Abdurrahim Ali Ural olmakla birlikte eserlerinde A. Ali Ural şeklinde kullanılmaktadır. Kendisiyle yapılan bir röportajda isminin başındaki ‘A’ harfini bir paratoner olarak gördüğünü ve bu sayede ismine yıldırım düşmediğini söylemektedir (Ural, 2014). Evli ve iki çocuk babası olan Ali Ural eserlerini Akşam, Sabah, Star, Özgür Açılım, Sağduyu, Mürekkep, Âyine, Hece, İlk Tohum, Karabatak, Kuşluk Vakti, Maveria, Kitaphaber, Türk Dili, Varlık, Merdiven Sanat, Merdivenşiir gibi dergi, gazete ve eklerinde yayımlamıştır (Cobutoğlu,2022).

2015 yılında tamamladığı Hızır ile Kırk Saatin Kurgusal Yapısı konulu bir yüksek lisans tezi ve 2019'da tamamladığı Türk Hikayeciliğinde Anlatıcı-Okur İlişkileri (Sabahattin Ali, Sait Faik ve Mustafa Kutlu Örnekleri) konulu bir doktora tezi bulunan Ural'ın yüksek lisans ve doktora tez danışmanlığını Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Dr. Hasan Akay yapmıştır (www.aliural.org, 2022).

Yazarın almış olduğu ödüller şu şekildedir: Ejderha ve Kelebek (2010 TYB Deneme Ödülü), Gizli Buzlanma (2013 TYB Şiir Ödülü), Uluslararası Abdullah Tukay Büyük Şiir Ödülü (2015 Tataristan- Kazan), İstanbul Edebiyat Festivali – Edebiyat Dergiciliği Üstün Hizmet Ödülü (2015),Ankara Edebiyat Festivali – Şiir BüyükÖdülü (2022) (A.g.e.).

2.2.2. A. Ali Ural'ın Eserleri

2.2.2.1. A. Ali Ural'ın Şiir ve Hikâyeleri

Aşı adlı ilk şiirini sekiz yaşında yazan yazar, Arabistan'da eğitim görürken dört şiir kitabı yazmış, ancak bu eserlerle aradığı şiire ulaşamadığını düşünen Ural, bu şiirlerini sonradan çıkardığı şiir kitaplarına almamıştır (Cobutoğlu,2022). İlk şiir kitabı Körün Parmak Uçları 1998'de yayımlanmıştır. Bu kitapta 32 şiir

bulunmaktadır. İkinci şiir kitabı 2006 yılında çıkan Kuduz Aşısı'dır. 2013 yılında çıkan Gizli Buzlanma şiir kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği tarafından verilen ‘‘Yılın Şiir Kitabı’’ ödülünü almıştır. 2017 yılında ise Mara ve Öteki Şiirler isimli dördüncü şiir kitabını çıkarmıştır. Beşinci şiir kitabı ise 2022 yılında çıkan ve Kâğıda Sarılı Rüzgâr adını taşıyan eseridir. Son olarak Kana Karışan Toplu Şiirler kitabını çıkarmıştır.

Ali Ural'ın ilk hikâye kitabı 2000 yılında çıkan Yangın Merdiveni isimli eserdir. 2011 yılında çıkan Fener Bekçisinin Rüyalari kitabı ise ikinci hikâye kitabıdır.

2.2.2.2. A. Ali Ural'ın Tercümelere

Divan / İmam Şâfiî'nin Şiirleri (2002)

Kendisiyle yapılan söyleşide Ali Ural (2014) üniversite eğitimi için bulunduğu Arabistan'da üniversite kafeteryasının duvarında gördüğü İmam Şâfiî dizeleriyle ona olan ilgisinin başladığını ifade etmektedir. Yine aynı söyleşide İmam Şâfiî şiirlerini üniversite yıllarında çevirmeye başladığını ve Türkiye'ye dönünce tamamladığını ifade etmektedir. 279 sayfadan oluşan kitapta İmam Şâfiî'nin farklı uzunluktaki şiirlerine yer verilmiştir. Yazarın Arapça şiirleri Türkçeye tercüme etmesi o dile olan hâkimiyetini de göstermektedir.

2.2.2.3. A. Ali Ural'ın Denemeleri

Ali Ural'ın 12 deneme kitabı bulunmaktadır. Bu denemelerden bazıları biyografi bazıları anı bazıları da anı niteliği taşımaktadır. Örneğin; Satranç Oynayan Derviş ile Güneşimin Önünden Çekil isimli kitapları biyografik deneme tarzında kitaplardır. Peygamber'in Aynaları biyografik bir deneme çalışmasıdır. Bostancı Bahane kitabı ise yazarın Bostancı'da geçen hayatının anılarından oluşmaktadır. Tez çalışmamıza bu nitelikte olduğuna inandığımız eserler dâhil edilmemiştir. Yazarın en fazla kitabı deneme alanında bulunmaktadır.

Ay Tiradı 125 sayfadan oluşmaktadır. Eser tek bir parça halinde tamamlanmaktadır. Yani kitabı kendi içinde ayıran başlıklar bulunmamaktadır. Yalnızca düşüncesini açıklayacağı alanı ortaya koymak adına ‘‘Hatırlıyorum, Selamlıyorum, Pişiyorum’’ gibi başlık niteliğinde italik yazıyla başlangıçlar yapılmıştır. ‘‘Bana konuşmayı

öğreten anneme ve bana kendi kendimle konuşmayı öğreten babama...” “Kendi kendiyile konuşmanın bir delilik göstergesi olduğunu düşünenler yanılıyor. Kendi kendiyile konuşmaktan doğuyor cinnet” ifadeleriyle kitap başlamaktadır. Başlangıç ifadelerine bağlı olarak “İnsan, kendi sesini duyabilir mi?” sorusuyla başlanıp ayrı ayrı konulara temas edilmiştir. Eserde ayetlerden, hadislerden, peygamber hayatlarından, tasavvuf büyüklerinden, İslâm âlimlerinden, Esmâ-ül Hüsna'dan, İslam tarihinden yararlanılmıştır. Yazar eserini kendi kendine bir konuşma olarak nitelendirmektedir. Genellikle devrik cümleler kullanılmıştır. Yazarın eserde ele almaya çalıştığı ortak bir konu bulunmamaktadır. Farklı durumlar için ortaya koyduğu düşünceler mevcuttur. Yazarın hem dini öğelerden hem batı kültüründen faydalandığını görülmektedir. Hem eserlere hem de kişilere birçok noktada atıflar yapmıştır.

Raf Ömrü, 157 sayfa ve 21 başlıktan oluşmaktadır. Yazar bu eserde kimi zaman dünya edebiyatından kimi zaman Türk edebiyatından örnekler vererek konuyu anlatmaktadır. Kitaptaki bazı başlıklar şu şekildedir: Robinson musun Hay bin Yakzan mı? İvan İlyiç Ölmüş, Palto var Palto var, Reddedilen Ben: Öteki, Şark Ekspresi'nin Katilleri. Bu eserde yazarların eserlerine ve kendilerine eleştirel bir yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. Örneğin; İki Yabancı başlığında Albert Camus'un Yabancı eserinden yola çıkılarak yazarı eleştirilmiştir. Diyojen'in Çatlak Feneriyle Yürüyüşler başlığında Jean Jack Rousseau Yalnız Gezerim Düşleri eseri üzerinden eleştirilmiştir. Yazar bu şekilde her başlıkta bir yazarı eseri üzerinden eleştirme yoluna gitmiştir. Yazarın ele aldığı eserler Dünya edebiyatının önemli isimlerinden seçilmiştir: Cengiz Aytmatov, Dostoyevski, Herman Jesse, Kafka, Cervantes, Stefan Zweig...

Bisiklet Dersleri, 150 sayfa ve 30 başlıktan oluşmaktadır. Kitap adını ilk başlıktan almaktadır. Bazı başlıklar şu şekildedir: Bisiklet Dersleri, Penceredeki Heykelim, Yüz yağmuru, Yokuş aşağı yolculuk, Bebekler ve Kurşunlar... Başlıklarda ifade edilen kavramlar deneme üslubuyla aktarılmaktadır. Bu kavramları hayatın içinden seçtiği gözlemlerle ve kültürel birikimiyle açıklamaktadır.

Ejderha ve Kelebek 205 sayfadan oluşmaktadır. Bu eser yazarın Tek Kelimelik Sözlük isimli denemesinin devamı şeklindedir. Eserin giriş kısmında “Tek Kelimelik Sözlük 2” şeklinde bu durum belirtilmiştir. Eserin kurgulanış şekli Tek Kelimelik Sözlük adlı eserle aynı şekildedir. 49 tane tek kelime sözlük belirlenmiş, bunlara

başlıklar bulunmuş ve yazarın kültürel birikimiyle anlatılmaya çalışılmıştır. İncelenen kelimelerden bazıları şunlardır: Anne, çöl, günah, kalabalık, rüya, tevekkül, yabancı, zehir... Kavramlara bulunan başlıklardan bazıları ise şu şekildedir: Balık kavramı için “Nuh'un Gemisindeki Balık,” dostluk kavramı için “BüyükGölge,” kölelik kavramı için “Yüzümüze Dağlanmış Harfler,” tevekkül için “Bağlanmamış Develer” gibi.

Güneşimin Önünden Çekil 319 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta hem Doğu dünyasından hem de Batı dünyasından portrelere yer verilmiştir. 69 kişinin biyografisine yer verilmiştir. Kişilerin biyografilerinin başında onların adını anmadan başka bir başlık konulmuş. Örneğin; Çiçero'dan bahsederken “Vahşi Hayvanları Durduran Şarkı” başlığı atılmış, Shakespeare'in başlığı “Değmez Bu Yangın Yeri Avuç Açmaya,” Çehov'un başlığı “Kalbin Üstündeki Buz.” Biyografiler klasik şekilde ele alınmamıştır. Kronolojiden ziyade daha çok kişilerin hayatlarının içerisinden önemli kesitler edebi bir üslupla ele alınmıştır. Bahsedilen kişiler hakkında kıssalara yer verilmiştir. Eserde çok az da olsa kişilerle ilgili fotoğraflara da yer verilmiştir.

Makyaj Yapan Ölüler 188 sayfadır ve 41 başlıkta ele alınmıştır. Her başlık çoğunlukla 4 sayfa şeklinde işlenmiştir. Yazar, bu denemesinde medyaya yansıyan ilginç haberleri temel alarak denemelerinin başlıklarını ve konularını ortaya koymuştur. Bu ilginç olaylardan birkaçı şöyledir: Av sırasında bir köpeğin avcıyı vurması, 30 bin hamam böceği ile bir dakikadan fazla zaman cam kuvözün içinde kalarak Dünya rekoru kırılması, ilk defa atları yarışta geçen bir insan, kayıt parası bulamadığı için okul temizliği yaparak çocuğunu okula kaydettiren kadın gibi. Yazar çoğunlukla olayı vermeden kendi üslubuyla çizdiği çerçevede meseleye yaklaşmaktadır. Daha sonra olayı aktardıktan sonra bir veya iki cümle olayla bağlantılı mesajı vermektedir. Eserlerinin temelini oluşturan olaylar hem Türkiyehem de dünya gündeminde öne çıkan ilginç olaylardır.

Posta Kutusundaki Mızıkta yazarın en çok okunan ve en çok bilinen eseridir. 206 sayfadan oluşmaktadır. Eserin içinde 61 mektup bulunmaktadır. Kitabın başında 3 Temmuz 1998 -16 Aralık 1999 tarihleri bulunmaktadır. Kitaptaki mektuplar bu tarihler arasında yazılmıştır. Yine kitabın başlangıç kısmında “Posta kutusundaki mızıkta unutulmuş mektubun kefaretidir” notu bulunur. Her mektupta okuyucunun dikkatini çekmesini istediği konuya temas etmiştir. Örneğin bir mektupta mektubun

geçmişten günümüze önemi özellikle edebiyattaki önemi üzerinde durulmuştur. Dördüncü mektupta ellerin önemi üzerinde durulmuş, beşinci mektupta bedel ödeme üzerinde durulmuştur. Yazar her mektupta okuyucuya içini dökmüştür. Yine kendi kültürel birikimini ele aldığı kavramlar üzerinden aktarmaya çalışmıştır.

Resimde Görünmeyen 166 sayfa ve 40 başlıktan oluşmaktadır. Her başlık çoğunlukla 4 sayfa şeklinde işlenmiştir. Eser, Makyaj Yapan Ölüler kitabıyla aynı mantık çerçevesinde kurgulanmıştır. Tek farkı seçilen olaylarda kitabın başlığıyla bağlantılı olarak görünmeyen veya anlatılanın dışında bir yönün bulunmasıdır. Bahsi geçen olaylardan birkaçı şu şekildedir: İngiltere'de avcılara hayvanları önceden bağırarak uyarma şartı getirilmiş sebebi ise avcıların hayvanları yakalamak için başka yollar aradıklarını kanıtlamak zorunda olmalarıdır. Başka bir olay ise Almanya 'da bir hakemin maç sırasında ilginç kararlar vererek maçın seyrini değiştirmesinin nedeni sonradan anlaşılmıştır. Hakem, lehine karar verdiği takım üstüne bahis oynamıştır. Yazar bu olayları genellikle son kısımda aktarmaktadır. Her başlığa kendine has üslubuyla başlamakta ve kurguyu olaya dayandırmaktadır. Olayı aktardıktan sonra da mesaj içeren ifadeleriyle başlığı tamamlamaktadır.

Satranç Oynayan Derviş 167 sayfa ve 41 başlıktan oluşmaktadır. Yazarın bu kitabı biyografik bir deneme çalışmasıdır. Klasik bir biyografi şeklinde kişileri ele almamıştır. Öncelikle bahsettiği kişi ile ilgili bir başlık atmıştır. Konfüçyüs için “Göğü mü Aldatacağım,” Hallac-ı Mansur için “Resimsiz, cisimsiz, unvansız” ve Dante için “Karanlık Orman” gibi. Bahsettiği isimlerin hayatlarından ilginç anekdotlar ortaya koyarak kendi fikirlerini paylaşmaktadır. Eserde hem Batı hem de Doğu medeniyetinden isimler ele alınmıştır. Bunlardan bazıları Yusuf Has Hacib, Hacı Bektaş-i Veli, Fuzuli, Voltaire, Kafka, Kant, Nietzsche sayılabilir. Her başlık çoğunlukla 4 sayfa şeklinde ele alınmaktadır. Ele alınan kişiler tek bir alandan seçilmemiştir. Edebiyat, tasavvuf, felsefe, mimari, sosyoloji gibi alanlardan isimler işlenmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük 215 sayfadan oluşmaktadır. Yazar 50 tane tek kelimelik sözcük seçmiş ve bunları kendi kültürel birikimi ile aktarmaya çalışmıştır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: Adalet, ayna, cömertlik, gıybet, hüzn, makam, özgürlük, şiir, vefa, zaman... Ele aldığı her sözcük için bir başlık belirlemiştir. Örneğin; alışkanlık için “Kör Eden Sürme” başlığını kullanmış, aşk için “Ruhu Kuşatan Sarmaşık,” kibir için “Şeytani Bir Leke,” özgürlük için “Korkak Firari.”

Yazar bu tek kelimele kavramları açıklarken birçok farklı kültürel birikimden faydalanmıştır. Edebiyat, tarih, felsefe, din, mitoloji gibi birçok unsurdan yararlanarak kavramları ortaya koymuştur.

Peygamber'in Aynaları 250 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 33 sahabenin hayatı ele alınmıştır. Yazar bu kitapla ilgili olarak bir sohbetinde şöyle diyor: “Bu kitap tespihatın Sübhanallah kısmıdır. Daha sonra Elhamdülillah ve Allahuekber diyeceğimiz iki ayrı kitap daha çıkaracağım. Tespihin imâmesi olarak da Peygamber'in hayatını ele alan bir eser yazmayı planlıyorum.” (A. Ali Ural ile “Peygamberlerin Aynaları Sohbeti”, 2015). Yazarın kitabın başlığında kullandığı aynadan kastettiği sahabelerdir. 4 halife ve Aşere-i Mübeşşere'nin dışında Ehl-iBeyt, Hz.Peygamber'in bazı eşleri ve sahabeler ele alınmıştır. Kişiler genellikle 5-10 sayfa aralığında ele alınmıştır. Eserde hadis ve ayetlere sıkça vurgu yapılmıştır. Yazar sahabeleri klasik bir biyografi üslubuyla ele almamıştır. Sahabelerin hayatlarında önemli gördüğü özellikleri ve anları dikkate alarak onları bize tanıtmaya çalışmaktadır. Yazar edebi bir üslupla sahabeleri anlatmaktadır. Sahabelere yaklaşımı olumludur. Sadece Amr b. As işlenirken Peygamber sonrası yaşamındaki yaptıkları eleştirilmiştir. Her sahabeye birlikte o kişiyi tanıtan bir başlıkta eklenmiştir.

Bostancı Bahane 125 sayfadan oluşmaktadır. Kitap İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın katkılarıyla hazırlanmış ve basılmıştır. Bir anlamda 2010 Avrupa kültür başkenti olan İstanbul için basılmıştır. Eserde Ali Ural'ın anıları üzerinden İstanbul aktarılmaya çalışılmıştır. İstanbul'un bazı semtleri ve isimlerinin nereden geldiği ortaya konulmuştur. İstanbul ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Özellikle Bostancı civarı ele alınmıştır. Ailesiyle Bostancı'da geçirdiği vakitleri ve Bostancı'nın tarihi ve kültürel özelliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bostancı Camisi, Bostancı Gösteri Merkezi, Bostancı durağı, lokantası... Eserde yazarın ailesine ait fotoğraflar da bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma; bir problemin çözümüne yönelik gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel araştırma yöntemleri esas alınarak çözüme odaklanan öznel ve yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir (Baltacı, 2019: 368-388).

Öncelikle yazarın denemeleri ve diğer eserleri üzerinde yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmaların neler olduğu tezimizin Ekler bölümünde ifade edilmiştir.

Yazarın incelediğimiz deneme kitaplarının künye bilgileri şu şekildedir: Ay Tiradı (2021, 8. Baskı), Bisiklet Dersleri (2021, 10. Baskı), Ejderha ve Kelebek (2019, 11. Baskı), Makyaj Yapan Ölümler (2021, 22. Baskı), Posta Kutusundaki Mızıka (2021, 175. Baskı), Raf Ömrü (2020, 6. Baskı), Resimde Görünmeyen (2019, 13. Baskı), Tek Kelimelik Sözlük (2021, 16. Baskı).

A. Ali Ural'ın deneme kitapları incelenmiş ve içlerinde deneme türü dışında değerlendirdiğimiz kitaplar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışmada sekiz deneme kitabı ele alınmıştır. Bu kitaplar öncelikle taranarak içerindeki İslami kavram ve unsurlar tespit edilmiştir. Tespit edilen İslami kavram ve unsurlarla ilgili aşağıdaki başlıklar açılmıştır: İnançla İlgili Kavramlar, Esmayhüsna, Ayetler, Hadisler, Peygamberler, Sahabeler, Kur'an'da Adı Geçen Şahsiyetler, İslami Şahsiyetler ve Tasavvufi Şahsiyetler.

Bulgular bölümünde öncelikle yukarıda ifade ettiğimiz başlıklarla örtüşen kavram ve unsurlarla ilgili bilgi kısmı verilmiştir. Bilgi kısımları kavram ve unsurların anlaşılmasını sağlayacak düzeyde tutulmuştur. Daha sonra kavram ve unsurların kitaplarda geçen kısımları bağlamları dikkate alınarak alıntılanmıştır. Bu alıntılarının uzunlukları bağlamları çerçevesinde farklılık arz etmektedir. Yorumlama kısmında ise kavram ve unsurların hangi kitap ve başlıkta ne şekilde ele alındığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. İslami Kavramlar

4.1.1. İnançla İlgili Kavramlar

İnanç dini bir ifade olarak Tanrı'ya, bir dine inanma, akide, iman, itikat anlamına gelmektedir (TDK, 2017). İnançla ilgili kavramlar başlığında İslam dinine özgü farklı alanlardaki birçok kavram ele alınmıştır. İman, ibadet, ahlak, tasavvuf, İslam kültürü gibi birçok alt başlıkta ifade edebileceğimiz kavramlar inanç başlığı altında toplanmıştır.

4.1.1.1. Adn

Sözlükte; cennette peygamberlerin, şehitlerin ve iyi kimselerin gideceğine inanılan bir mevki olarak ifade edilmektedir (Gündüz, 2017: 19). Kur'an'da on bir yerde adn cennetlerinden bahsedilmektedir. Bunun yanında farklı hadislerde Adn cennetleri ifadesi yer almaktadır (Yavuz, 1988: 390-391).

Adn cennetlerinde mi selamlanıyorlar: "Doğrulara merhaba, itaat edenlere merhaba!" Peki Adn cennetleri nerede? Bilgisayarına yaz ve tıkla: Adn. Haritaları aç ve bul: Adn. Sözlükleri karıştır ve altını çiz: Adn. "A" cildini çek raftan ansiklopedinin (Ural, 2021: 150).

Tek Kelimelik Sözlük'te Allah'ın En Büyük Kapısı başlığında Adn cennetleri dile getirilmiştir.

4.1.1.2. Ahiret

Ahiret kavramı dünya hayatının bitmesiyle başlanacak diğer hayatı ifade etmektedir ve İslam dini dışındaki birçok inanç siteminde de ahiret inancı bulunur (Gündüz, 2017: 24). İslam dininde imanın şartlarından kabul edilir ve insanların bu dünyada yaptıkları karşılığında cennet veya cehenneme gireceğine inanılmaktadır (A.g.e.). Birçok ayette ve hadiste ahiret kavramına yer verilmiştir. '*O kimseler, namazı*

kırlarlar, zekâtı verirler; onlar ahirete de kesin olarak iman ederler.''(Lokman 31/4).

İyiler diyarına sadece bir adım daha yakın olmanın bile afla ödüllendirildiği o Kerîm Rabb'in yurdu çok uzakta değil. Dünyada atamadığımız bir adım yüzünden kim bilir kaçımıza defteri sol tarafından verilecek. Cennetle arasında bir adım mesafe kalmışken yaptığı cehennemî bir işle cenneti kaybedenler, cehennemle arasında bir adım mesafe kalmışken bir cennet davranışı ile cehennemden kurtulanlar olacak o beldede. Hiç kimsenin kendini korkudan emin göremeyeceği bir yer bekliyor hepimizi. Bir adım, yalnızca bir adıma ihtiyaç var. Meleklerin hakemliğine kim itiraz edebilir! (Ural, 2021: 146).

Bisiklet Dersleri'nde Gayb başlığında yazar, ahiretle ilgili kavramlar olan cennet ve cehennem üzerinden ahireti tasvir etmektedir.

4.1.1.3. Asr-ı Saâdet

Hz. Peygamber'in yaşadığı döneme verilen ad olan Asr-ı Saâdet, özellikle Türkler tarafından kullanılmıştır ve insanların en mutlu oldukları çağ anlamına gelmektedir (Özaydın, 1991: 501).

“Yüzümüzdeki tebessüm, hangi sevincin gecikmesi acaba? Biz yakın zamanda da böyle bir sevinç yaşamamıştık. Yoksa Asr-ı Saâdet'in yüzyıllar öncesinden taşan neşesi yüzlerimize yeni mi ulaştı?”(Ural, 2021: 138).

Posta Kutusundaki Mızıka'da kullanılan Asr-ı Saâdet kavramı yüzlerdeki neşenin kaynağı olarak gösterilmiştir.

4.1.1.4. Bayram

Bayram kavramı hemen hemen bütün dinlerde olmakla birlikte İslam dininde Ramazan ve Kurban Bayramı olmak üzere iki bayram çeşidi bulunmaktadır (Gündüz, 2017: 77). Her iki bayram da hicretin ikinci yılından itibaren kutlanmaya başlamıştır (Bayraktar, 1992: 259). Her iki bayram da namazla başlarken Ramazan Bayramı üç gün Kurban Bayramı dört gün sürmektedir

Neşesi yağmalanmış bir bayramdan geriye ne kalır? Ellerden buharlaşıp

uçan limon kolonyaları, yenildikten sonra kâğıdı buruşturulup atılan şekerler, caminin avlusunda kalan gazete ve mukavva parçaları, imamın her bayramda tarif edip cemaatin her bayram şaşırdığı bayram namazı mı?(Ural, 2021: 115).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da yazar, bir bayram tasviri yapmaktadır. Yazar, olumsuz bir bayram sonrası limon kolonyası, bayram şekeri ve bayram namazı üzerinden sorgulamaktadır. Kitabın devam eden 116 ve 117. sayfalarında da benzer bayram tasviri devam etmektedir.

4.1.1.5. Besmele

İslam inancında Bismillahirrahmanirrahim (esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla) ifadesine verilen addır ve İslam'da yapılacak olan bir işe besmele ile başlamak sünnet kabul edilmektedir (Gündüz, 2017: 81).

-Peki nerede o öz?

-Daha derinlerde. Gönülde. Kalbe ve dile geçiyor oradan.

- Dil mi başlatıyor eylemi?

- Evet. Besmeleyle.

Bismillahirrahmanirrahim. Bütün başlangıçlarım yan yana geliyor (Ural, 2019: 138).

Ejderha ve Kelebek'te Kaldırımlar ve Tavşanlar başlığında besmeleye dikkat çekilmiştir.

4.1.1.6. Bezm-i Elest

Allah'ın insanı yaratmasından sonra“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna kulların “Belâ (evet)” diye cevap vermeleri, Allah'ın insanlardan söz alması olayına verilen addır ve A'raf suresi 172. âyetinde de bu olaya değinilmektedir (Gündüz, 2017: 83).

Hakem meşin kaplı sözlüğün sayfalarını çevirmeye başladı. ‘‘V’’ harfinden üç uçurtma yapıp göğe bıraktı. Üç cümle dalgalandı süzülükçe

uçurtmalar. “Verdiği sözde durmak.” “Sevgide süreklilik, bağlılık ve sadakat.” “Sadık kalmak bezm-i eleste Allah'a verdiği söze.” Üç çarpı sonsuz. Yeni bir yarış başladı gökte. Vaadini, adağını, yeminini tutanlar; borçlarını ödeyen, dostlarına sadık kalan ve kardeşliğin gereğini yapanlar; tam ölçen, eksik tartmayan ve mallarının kusurunu gizlemeyenler; yetim malı yemeyen, yalancı şahitlik yapmayan ve rüşvet almayanlar; işte onlardı “Evet rabbimizsin!” diye cevaplayan, “Ben sizin rabbiniz değil miyim?” sorusunu ruhların yaratıldığı günde (Ural, 2021: 198).

Tek Kelimelik Sözlük'te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığında vefa konusu kulların Bezm-i Elest'te verdikleri söze bağlı kalmaları üzerinden aktarılmaktadır.

4.1.1.7. Cami

Müslümanların bir araya gelerek topluca ibadet ettikleri yerler olan camilerde minare, minber, mihrap, kürsü gibi farklı bölümler bulunmaktadır (Gündüz, 2017: 96). İslam'ın ilk yıllarından itibaren ibadet dışında eğitim yeri olarak da kullanılan camilerin mimari özellikleri; iklim şartları ve kültürel unsurlar dikkate alınarak değişkenlik göstermektedir (Kazıcı, 2018: 339).

Sırplar, 180.000 Müslüman nüfuslu Belgrad'ın üç yüz altmış camiden geriye kalan tek camisini yaktılar. Yapılışından üç yüz on dört yıl sonra Bayraklı Camisi'nin yerinde bir kül yığını yükseliyor.

Kanamalı bir şehir, kendisine kan veren son iğneyi söküyor damarlarından. Küllerin içinde bir imam avazı çıktığı kadar bağılıyor: “Duyuyor musunuz? Bir şehir son camisini kaybetti! Ölülerinizi başka şehirlere götürün. Bayram namazı kılmayın, bayram mı var! Cuma vakitleri alışveriş yapın çarşılarda! Nikâhlarınızı kiliselerde tazeleyin!”

Bu şehrin resmini yapan ressamalar, artık minare resmi yapmayacaklar! (Ural, 2021: 158).

Makyaj Yapan Ölüler'de Beyaz Şehrin Son Camisi başlığında Belgrad'da Sırplar tarafından yakılan Bayraklı Camisi hadisesi aktarılmıştır.

4.1.1.8. Cennet ve Cehennem

İslam inancına göre ahiret yaşamında kulların bu dünyada yaptıkları amellere göre gidecekleri iki yer olarak ifade edilmektedir (Gündüz, 2017: 101). Adn, Naîm ve Firdevs gibi çeşitleri olan Cennet müminlerin gideceği ve içinde her türlü nimetin olduğu yerdir (A.g.e.). Cehennem ise, inançsızların ve kötülerin cezalandırılacağı ıstırap ve ceza yeridir (A.g.e.: 98).

Bir cennet olmasa da dünya küçük bir cennetten başka bir şey değil. Cennetin demosu. Cennette olan her şeyin benzerlerinin gösterildiği bir perde. Sen yoksa perdeye baktığında bir cehennem mi görüyorsun? Kıvılcımlarını bir azap bulutu gibi başından aşağı mı döküyor? Etrafında zakkum tepsileriyle mi dolaşüyor cehennem teşrifatçıları? Gümüş kolyen bir samuray kılıcına dönüp incecik kanatmaya mı başlıyor boynunu?(Ural, 2021: 12).

Ay Tiradı'nda yazar, dünyayı bir cennet veya cehennem algısı üzerinden aktarmaktadır.

- *Bu gri bulutlar ne kadar ağır!*
- *Su taşıyorlar ve yıldırım.*
- *Ateşle su aynı bulutta.*
- *Dirilmek için su, yanmak için ateş.*
- *Ateşle su aynı anda iniyor gökten!*
- *Boynunu uzat.*
- *Halkalardan hangisi cennet?*
- *Halkalardan hangisi cehennem? (Ural, 2019: 21).*

Ejderha ve Kelebek eserinde ateş konusu ele alınırken cennet ve cehennem kavramlarından bahsedilmiştir.

4.1.1.9. Dua

Dua kavramı İslam dininde önemli bir yer teşkil etmektedir. Hem ayetlerde hem de hadislerde bu kavramın önemi üzerinde sıkça durulmaktadır. *'Rabbimize yalvara*

yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez. Islah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır.” (el A'râf 7/55-56).

Bizi ne çok şey yaralıyor! Ama hangisi daha ağır, hangisinden daha çok kan kaybediyoruz! Verilen sözlerin tutulmaması mı yoksa verdiğimiz sözleri yerine getirmemek mi daha derin bir yara açıyor? İleri sürülen mazeretlerin asıl neden olmadığını fark etmek mi, mazeretlerimizin altındaki nedeni bilmek mi daha çok acıtıyor? Sevgi kelimelerinin üzerimize yağın oklar olduğunu görmek mi, sevgi sözcüklerimizin üzerimize yağın oklardan bizi koruyan bir kalkana dönüştüğünü bilmek mi daha çok sarsıyor? “ Dua edin,” derken dua edilmeyecek olduğunu bilmek mi, “Dualar müşterek,” cevabını aldığımızda duaya iştirak etmeyeceğimizin farkında olmak mı kanatıyor! (Ural, 2021: 12-13).

Ali Ural Bisiklet Dersleri'nde Bizi Ne Çok Şey Yaralıyor başlığı altında duakavramına değinmektedir.

Dua: Yakarış. Dua: Çağırma. Dua: Yalvarma. Dua: Seslenmek. Dua: İstemek. Dua: Susmak. Dua: İhtiyacın anahtarı. Dua: Söz. Dua: Fiil. Dua: Hal. Dua: Hüzün dalgaları. Dua: Günahkârın merdiveni. Dua: Haberleşme. Dua: Özlem dili. Dua: Günahların gözyaşları. Dua: İnsanla Allah arasındaki köprü. Dua: Kalkan. Dua: Ok. Dua: Bulut. Dua Acz. Dua: Kudret. Dua: İp. Dua: Kuyu. Dua: Teslimiyet. Dua: Zikir. Dua: Tövbe. Dua: Namaz. Dua: Yardım talep etmek. Dua: Küçükten büyüğe yöneliş. Dua: İtiraf. Dua: Şükür. Dua: Sınırlı olandan sınırsız olana sıçrama. Dua: Tanıma. Dua: Af. Dua: Merhamet. Dua: Tevhid. Dua: Tespih. Dua. Sevgi. Dua: Hâyâ dili. Dua: hayat (Ural, 2021: 50).

Tek Kelimelik Sözlük'te dua konusu ele alınırken dua kavramının ifade ettiği anlamlar ortaya konmuştur.

4.1.1.10. Ezan

İslam dininde Müslümanları namaza çağırmak için müezzin tarafından yapılan çağrıdır (Gündüz, 2017: 158). Her gün beş vakit namaz öncesi okunurken Cuma namazında imamın minbere çıktığında okunan ezana iç ezan denilmektedir (Koca ve Turabi, 2017: 74-75). Sabah ezanında Esselâtu hayrun mine'n-nevm (namaz uykudan hayırlıdır) ifadesi yer almaktadır ve bu ifadeyi ilk ezan okuyan Bilâl-i Habeşî eklemiştir (A.g.e.).

“Hadi hep beraber uzatıp ellerimizi, kütüphanelere doğru yola çıkalım. Bütün gece yol alalım, sabah ezanına kadar. ‘es-Salâtu Hayrun min en-Nevm!’ Müezzin göz kapaklarını tıklatsın. Hey, kimse yok mu!” (Ural, 2021: 190).

Tek Kelimelik Sözlük'te Ölümün Kardeşi başlığında uyku konusu anlatılırken müezzinin sabah ezanı ile uyuyanları uyandırması ifade edilmiştir.

“Sabah olmak üzere. Birazdan ezan okunacak. Camiye gitsem. Neden daha önce aklıma gelmedi. Cami, toplayan yani. Minareye çıkıp ezan okusam ışıklar yanar mı bir bir.”(A.g.e. : 194-195).

Tek Kelimelik Sözlük'te Penceredeki Işık başlığında ümit konusu cami ve ezan bağlamında ele alınmaktadır.

4.1.1.11. Fıtrat

Fıtrat kavramı Kur'an'da zikredilen bir kavramdır. *Hakk'a yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.*” (er-Rûm 30/30). Sözlükte yaratılış anlamına gelmektedir (TDK, 2011:).

İsa'nın öğretisi, Lao Tse'nin öğretisi, Veda'ların öğretisi ve Goethe'nin öğretisi, baki insanlığı bulduğu için aynı şeylerdir. Yalnızca bir öğreti vardır. Yalnızca bir din vardır. Yalnızca bir mutluluk vardır. Bin şekil, bin ilan eden, fakat yalnızca bir çağrı, bir ses. Tanrı'nın sesi Sina'dan ve İncil'den gelmiyor, aşkın, güzelliğin, kutsallığın özü Hristiyanlıkta yatmıyor, Antik dönemde yatmıyor, Goethe'de değil, Tolstoy da değil; o, senin içinde. Senin ve benim içimde. Her birimizin içinde. Bu kadim ve tek geçerli olan

gerçektir. 'İçimizde' taşıdığımız 'Gök krallığının' öğretisidir bu.

Acaba Hesse farkında olmaksızın fitrattan mı söz ediyordu! (Ural, 2020: 136-137).

Yazar, Raf Ömrü'nde Demian'ı Unutma başlığında fitrat kavramını kullanmıştır. Yazar Hermann Hesse'nin Noel adlı bir yazısında dile getirdiklerini yazarak aslında yazarın farkında olmadan fitrata değindiğini ifade etmiştir.

4.1.1.12. Furkan

Sözlükte doğru ile yanlış ayırt eden anlamına gelmekte olan Furkan, bunun dışında Kur'an-ı Kerim'e verilen bir diğer isimdir ve Kur'an'da bu adı taşıyan bir surede bulunmaktadır (Gündüz, 2017: 173).

“Fıravun'un işkencelerine 'Büyük bela', Hz İbrahim'in İsmail'i fedasına, 'Açık bela', Bedir Savaşı'ndaki gibi yüz akıyla çıkılan sınavlarsa 'Güzel bela' adını veriyor Furkan.” (Ural, 2021: 99).

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığında Kur'an'ın diğer adı olan Furkan ismi kullanılmıştır. Bela sözcüğünün Kur'an'daki farklı kullanım alanlarına dikkat çekilirken Furkan ismine yer verilmiştir.

4.1.1.13. Gülbank

Genellikle bitirilen işin ardından gülbank çekmekle görevlendirilen kişi tarafından yüksek sesle okunan deyişlerdir ve özellikle Mevlevilerde ve Bektaşilerde yaygındır (Uzun, 1996: 232-235). Bunun dışında Yeniçeri teşkilatı içinde çeşitli merasimlerde gülbank okunmaktaydı (A.g.e.).

“Kazancı Dede çeksın gülbangı canlar indirmeden kazanı yere. Göz boyamak mı, kimin haddine; gözlerle boyuyoruz her sureti biz. “Bismillah tabhı şirin ola. Hak bereketin üzere dem-i Hz. Mevlânâ sırr-ı Ateş-Baz Veli, Hu diyelim. Huu...” (Ural, 2021: 25).

Yazar, Ay Tiradı eserinin bu bölümünde yemek piştikten sonra çekilen gülbang örneği vermektedir.

4.1.1.14. Hüvelbaki

Osmanlılarda mezar taşlarının başına yazılan ve ‘‘Ölümsüz ve ebedi olan sadece o (Allah)’tır,’’ anlamına gelen bir kavramdır ve bu ifadenin mezar taşlarının başına yazılma amacı, geride kalanlara ölümden kurtuluşun olmadığını anlatmak ve acılarını hafifletmektir (Kuşoğlu, 1999: 67-68).

‘‘Herkes kaybetti. Ölüm kazandı. Mezar taşlarına Huve’l Bâki kazındı.’’ (Ural,2021: 160).

Yazar, Posta Kutusundaki Mızıka’da ölümün kaçınılmaz olduğunu Hüvelbaki ifadesi ile ortaya koymaktadır.

4.1.1.15. İlâhi

Allah ve Peygamber sevgisi başta olmak üzere dini ve tasavvufi konuları işleyen manzum eserlere verilen ad olan ilâhiler, cami ve tekke ilâhileri olarak iki şekilde ele alınmaktadır ve aynı zamanda tarikatlara göre de farklılık göstermektedir (Turabi, vd., 2017: 129). Tarih boyunca Müslümanlar arasında doğum, ölüm, sünnet, düğün gibi zamanlarda ilâhiler icra edilmiştir (A.g.e.).

Güneş, rüzgâr, yağmur ve toprak ilâhiye başladı. ‘‘Ömründe yiyememiş balı ne bilsin!’’ Arılar duyar duymaz ilâhiyi uçuştular ağaca. Sardılar meyveleri. ‘‘Hakikate erememiş aşkı ne bilsin.’’ Bir uğultuyla katıldılar koroya. ‘‘Tevhidi çekememiş zikri ne bilsin!’’(Ural, 2019: 142).

Ejderha ve Kelebek’te Mızraklı Meyveler başlığında doğadaki varlıkların birlikte ilâhi söylemeleri aktarılmıştır.

4.1.1.16. Kevser

Kuran’da aynı adla anılan surede bir defa geçmekte olan Kevser, farklı hadislerde de Hz. Muhammed’e tahsis edilen ve ahirette ümmetinin başında toplanılacağına inanılan nehir veya havuz olarak ifade edilmektedir (Ertürk, 1997: 546-549).

Ellerimizle kapatın kulaklarınızı. Başka seslere dur demeden o şarkıyı duyamazsınız.

-Hangi şarkıyı?

- *Kevser'in şarkısını.*
- Kevser mi ırmağın adı?*
- Kevser.*
- *Anlamı ne 'Kevser'in?*
- *Arapça 'Kesîr' kelimesinden geliyor. Hayrın çokluğu demek.*
- *Hangi ülkenin ırmağı bu?*
- *Âhiret ülkesinin(Ural, 2019: 98-99).*

Ejderha ve Kelebek'te Irmak Şarkıları başlığında Kevser ırmağından bahsedilmiştir. Kelimenin kökeni ve ahirette yer alan bir ırmak olduğu bu bölümde dile getirilmektedir.

4.1.1.17. Kur'an-ı Kerim

Hz.Muhammed'e gönderilmiş olan İslam dininin kitabıdır ve 23 yılda Hz. Muhammed'e tedrici olarak indirilmiştir (Gündüz, 2017: 292-293). Hz.Muhammed zamanında yazıya geçirilmiş ve ezberlenmiş olan Kur'an, Hz. Ebubekir zamanında kitap haline getirilmiştir ve içinde 114 sure ve 6236 ayet bulunmaktadır (A.g.e.).

“Sence ışığa ne kadar duyarlıyız? Bu soruyla yalnız gözlerimizin değil kalbimizin de görüp görmediğini sorgulayabiliriz. Kur'an'ın 'Kalplerinde hastalık olanlar'a değil 'inananlara' tesir etmesinde de galiba bu sır var: Işığa duyarlı oluş (Ural, 2021: 195).

Posta Kutusundaki Mızıka'da yazar, Kur'an'ın tesir etmesinde etkili olan faktöre değinmektedir. Kur'an'ın farklı ayetlerinde kalbinde hastalık olanlara etkisinin olmayacağı vurgulanmıştır. '*Herhangi bir sure indirildiğinde, içlerinden, (alaylı bir şekilde) 'Bu hanginizin imanını artırdı?' diyenler olur. İman etmiş olanlara gelince, inen sure onların imanını artırmıştır. Onlar bunu birbirlerine müjdelerler. Kalplerinde hastalık olanların ise, pisliklerine pislik katmış (küfürlerini artırmış), böylece kâfir olarak ölüp gitmişlerdir.*' (Tevbe 9/124-125).

O gün Çırağan'da kına gecesi yapıldı Sarah için. Erkekler sarayın bahçesinde otururken kadınlar Balo Salonu'nda eğlendi. Gecede Kur'an-ı Kerim okundu, dinî nikâh kıyıldı. Erkek tarafından okunan Kur'an, barkovizyonla kadınlara da dinletildi. (Ural, 2019: 118).

Resimde Görünmeyen’de İçki Değmemiş Otuz Bin Bardak başlığında 2005 yılında Çırağan Sarayı’nda yapılan düğünde okunan Kur’an dile getirilmiştir.

4.1.1.18. Miraç

Hz. Muhammed’in Hicret’ten bir buçuk yıl önce Mekke’den Mescid-i Aksa’ya götürülmesi oradan da Allah katına yükseltilmesi olayına denilmektedir ve Kuran’da İsra suresinde Peygamber’in Mescid-i Aksa’ya getirilmesi aktarılmaktadır (Gündüz, 2017: 341-342). İlahî âlemlere yükseltilmesi kısmı hadis ve siyer kaynaklarına dayandırılmaktadır (A.g.e.).

-Gece nefret etmiyor ışıktan ve nereye koşuyor sence!

-Karanlık ruhlara, cadılara, Nox’a!

-Nox mu?

-Ufku ötesinde yaşayan acuze. Romalıların siyahlar giyen karanlık tanrıçası!

-Bırak Nox’u, bak gece merdiveniyle yükseliyor Muhammed (s.a.v.) Allah’a!

-Gece merdiveniyle mi!

-Evet, gece bu merdivenle aydınlanıyor. Miraç! Yedinci semadan dökülen ışık dolduruyor kandilleri (Ural, 2019: 77).

Ejderha ve Kelebek’te Her Karanlık Gece Değildir başlığında miraç hadisesine gönderme yapılmıştır.

4.1.1.19. Müezzin

Müezzin kavramı sözlükte namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi şeklinde tarif edilmektedir (TDK, 2011:). İslam dininde ilk ezan okuyankişi sahabeden Bilal-i Habeşi olmuştur. Müezzinlik görevi hadis-i şerifte vurgulanmıştır. “İnsanlar müezzinlik yapmanın ve ilk safta bulunmanın ne kadar sevap olduğunu bilselerdi buna ulaşmak için kuraya başvururlardı.” (Buhârî, “Ezân”, 8).

“Ben sana bu satırları yazarken, bir müezzin nefes nefese tırmanıyor minareye.

Sıcağa aldanıp yalnız bırakmıyor soğuk merdivenleri. Kış uykusundan uyandırmak kolay değil, biliyor; şerefeden dökmeden ezanın lezzetini.” (Ural, 2021: 123).

Posta Kutusundaki Mızıka’da müezzin kavramının yanında minare ve ezankavramları da ifade edilmiştir. Müezzinin insanları uykularından uyandırmak için minareye çıkarak ezan okuma gayreti anlatılmıştır.

4.1.1.20. Münker ve Nekir

İslamiyet’te kabir meleklerine verilen addır ve ölen kişinin kabre konulmasından sonra sorgulama görevi olan meleklerdir (Gündüz, 2017: 356). Kur’an-ı Kerim’de isimleri geçmemekle birlikte bazı hadislerde isimleri geçmektedir (Toprak, 2006: 14-15).

“O meşin ciltli kamus iç geçirip uçuşan sayfalarıyla, altın ve gümüşe İki fettan demekten geri durmuyor. Ya insanları imtihan eden melekler toprak altında. Sınavın iki burcu Münker ve Nekir? Onlar da Kabrin iki fettanı.” (Ural, 2021: 98).

Tek Kelimelik Sözlük’te İmtihan Nehri başlığında kabir melekleri olan Münker ve Nekir’den bahsedilmiştir.

4.1.1.21. Oruç

Hicretten bir buçuk yıl sonra Şaban ayında farz kılınan oruç, imsak vaktinden güneşin batışına kadar insanın yemek, içmek ve cinsel ilişkiden kendini menetmesidir (Bilmen, 2014: 291). İslam’ın şartlarından biri kabul edilen oruçla ilgili birçok ayet ve hadis bulunmaktadır. “*Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı*” (Bakara 2/183). “Kim, faziletine inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhârî, “İmân”, 28).

“Oruç bir keşiftir; iftar perdeyi yırtar. Gurbet bir keşiftir; sılayla parlar. Küslük bir keşiftir; özlemden ağır bir ceza mı var?” (Ural, 2021: 187).

Yazar, Posta Kutusundaki Mızıka’da oruç ve iftar kavramlarına yer vermiştir.

4.1.1.22. Peygamber

Allah'tan aldıkları vahiyleri insanlara aktaran ve Allah tarafından özel olarak seçilmiş insanlar olan peygamberlik inancı, başta Yahudilik ve Hristiyanlık olmak üzere İslam dışındaki diğer çeşitli dinlerde de bulunmaktadır (Gündüz, 2017: 396- 397). İslam'a göre son peygamber Hz. Muhammed'dir.

İyilere bir şey olmaz sanyorsun ama en çok peygamberlere mihnet verildi. İmtihan nehrine bırakıldı Hz. Musa'nın sepeti. Hz. Eyyub'un yaralarında kurt nehirleri aktı. Hz. Yusuf'un peşinde ihtiras nehirleri. Akış sürüyordu, Ninova'dan ayrılmıştı gemi, sürükleniyordu. İmtihan kur'a peçesiyle gizlemişti yüzünü. Karanlık bir denizde biriken nehirler sorularıyla çekmişti derinlere Hz. Yunus'u (Ural, 2021: 99-100).

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığında çeşitli peygamberlerin başlarına gelenler dile getirilmiştir. Başlarına gelen sıkıntılarla bilinen Hz. Musa, Hz. Eyyub, Hz. Yusuf ve Hz. Yunus'un çektikleri sıkıntılar ifade edilmiştir.

Biri perdeyle kaplı göze. Çünkü perdeyi çeker gözden her masal. Ahmed et-Tartuşi Sirâcu'l-Mulûk'ta anlatır: Evvel zaman içinde bir peygamber yolunun üstünde bir ağla karşılaşmış ve bir kuşun şöyle seslendiğini duymuştur: "Hey Allah'ın Peygamberi, beni yakalamak için bu ağı buraya asan adamdan daha alık biri olabilir mi? Beni yakalayacak, öyle mi? Hem de ben bu ağı görürken." Peygamber yoluna devam eder. Ancak dönüşünde kuşu ağa yakalanmış bulur. "Ne tuhaf," diye seslenir Peygamber. "Kısa bir süre önce bana yakalanmazlığından, ağı geren adamın alıklığından söz eden sen değil miydin?"

"Ey peygamber!" diye karşılık verir kuş, "Tayin edilen saat geldiğinde artık ne gözlerimiz vardır ne kulaklarımız." (A.g.e. : 122-123).

Tek Kelimelik Sözlük'te Üç Elma Üç Yıldırım başlığında peygamber kavramına yer verilmiştir. Bir kıssa olarak anlatılan olayda Peygamber'in adına yer verilmemiştir.

4.1.1.23. Sûfi

Kelimenin kökeni hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Allah'a yakınlık konusunda ilk safta olmaları, Ehl-i Suffe'nin hassasiyetlerine yakın olmaları,

üzerlerine sûf (yün) giymelerinden dolayı bu adın verildiği düşünölmekle birlikte aynı zamanda tasavvufîla ilgilenen kişilere verilen isimlerden biridir (Erginli, vd., 2006: 925).

Doğrusu sūfîler çok oluyorlar. Bir sevgiliden söz eder gibi anıyorlar yüce Allah'ı. Kâh ‘aşk’ diyorlar, kâh ‘zülûf’ kâh ‘ben.’ Dahası, ‘meyhane’den ‘şarap’tan dem vuruyorlar. Oysa aşk, insanı insan yapan akli ortadan kaldırıyor. Muhakemeyi yok ediyor, bakışları kör. Olsa olsa bir cinnet halidir bu! (Ural, 2021: 27).

Tek Kelimelik Sözlük eserinde aşk konusu ele alınırken sufilerin aşka bakışı ele alınmıştır. Onların Allah'ı ele alış biçimi ve aşka bakışları cinnet hali olarak tasvir edilmektedir.

4.1.1.24. Şeytan

Şeytan özelde Allah'a karşı gelen İblis için kullanılmakla birlikte Allah'a isyan eden her isim için kullanılan bir tabirdir (Gündüz, 2017: 458). Âyet ve hadislerde kendisinden bahsedilmektedir. *‘İşte böylece biz her Peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldarlar. Rabbin dileyseydi bunu yapamazlardı. O halde onları iftiralarıyla baş başa bırak.’ (En’âm 6/112).*

Şeytan, ‘Siz sadece cumartesi günü balık yemekten menolundunuz. Cumartesi günleri onları yakalayın ve başka günlerde yiyin,’ diye fısıldadı. Onlar da cumartesi günü yakaladıkları balıkları suyun içinde bir kazığa bağlayıp pazar günü çıkartıp yediler. Onlar parmak izi bırakmadan suç işlediler (Ural, 2021: 149).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Kur'an'da farklı âyetlerde geçen ve ‘‘Cumartesi Ashabı’’ diye bilinen topluluğa şeytanın verdiği yoldan çıkararak öğüt dile getirilmiştir.

Toprak buyruğu işitir işitmez ayağa kalktı. Kudretin eline koştı bütün bereketiyle. Şekillendi balçık. Çamurdan eller, ayaklar, omuzlar; çamurdan dudaklar, gözler, kulaklar... ‘Ahsen-i Takvîm’ için kırk gece ruhunu bekledi Âdem Cennet'te. Fakat ruhundan önce melekler geldi yanına.

Geldiler ve ruhsuz bedenini görünce korktular; işte insan! Bilmediklerini bilenin iradesiyle karşılarında. İblis de korktu Âdem'den, durmadı fakat. Etrafında dolaşmaya başladı, “Sen büyük bir iş için yaratılmışsındır,” diye soluklanarak. Kesilerek soluğu hasetten. Duramadı, kudurmuştu yangın, yaratılsa da ateşten. Dişlerini geçirmişti ateş ateşe. Duramadı ve bütün gücüyle bir tekme attı insana. İblis'in tekmesiyle çınladı insan. Bir testi gibi çınladı tepeden tırnağa. Çınlayan sesine karıştı şeytanın sesi: “ Bir testi gibi ses vermek için değilsin burada. Biliyorum, ne için yaratıldıysan onun için varsın!” Sonra döndü meleklere, “Bu size üstün tutulacak olursa, ne yaparsınız siz?” Melekler, “Biz Rabbimize itaat ederiz,” dediler. İblis sarsıldı ve can çekişen Bir çığlık bıraktı evrene: “Ateşten üstün tutulursa çamur, isyan ederim ben!” İblis cini haset yüzünden İblis oldu. Melekler hasetten korundukları için melek kaldılar (Ural, 2019: 88-89).

Ejderha ve Kelebek'te İblis'in Tekmesi başlığında şeytanın insanın ilk yaratılma sürecinde yaptıkları anlatılmıştır.

- Yani açık mı tövbe kapısı?
- Evet. Şeytan bile güneş batıdan doğmadan tövbe etmeyi umuyor.
- Başaracak mı bunu?
- Hayır (Ural, 2021: 188).

Tek Kelimelik Sözlük'te Dönüş Zamanı başlığında şeytanın bile tövbe edip kurtulmayı umduğu ifade edilmiştir.

4.1.1.25. Tavaf

İslam'da hac sırasında Kâbe'nin yedi defa dönülmesi tavaf anlamına gelmektedir ve Hac sırasında tavaf yapılması farzdır (Gündüz, 2017: 471). Kudüm tavafı, ziyaret tavafı, veda tavafı, umre tavafı gibi farklı tavaf çeşitleri bulunmaktadır (Öğüt, 2011: 178-180).

Bağdat ahalisinden biri tavaf ederken önünde adamları kendisine yol açtıran bir kişiye takılıyor gözü. İbadetlerini tamamlayıp Bağdat'a döndükten bir zaman sonra köprüden geçerken bir dilenciye rastlıyor. Bu adamı Kâbe'yi tavaf ederken kendine yol açtıran zata benzeterek dikkatle

yüzüne bakıyor. Dilencinin ‘‘Ne bakıyorsun!’’ diye çıkışması üzerine, ‘‘Tavafta gördüğüm birine benzettim!’’ diyor Bağdatlı. Dilenci yisolduruyor bu benzetme ve konuşturuyor: ‘‘Evet o gördüğün adam benim. Herkesin tevazuyla hareket ettiği bir yerde tekebbüre kapıldığım için herkesin yükseldiği bu köprü üzerinde Allah beni dilencilik zilletine düşürdü.’’(Ural, 2021: 104-105).

Tek Kelimelik Sözlük’te Şeytanî Bir Leke başlığında tavaf sırasında yaşanan bir hadise aktarılmıştır.

4.1.1.26. Tefvik

Bu kavram Kur’an’da dört yerde geçmektedir ve Allah’ın sevdiği ve rıza gösterdiği işlerde kullarına yardım etmesi olarak ifade edilmektedir (Alper, 2012: 8-9).

‘‘Tevfik’’in sözlük anlamıyla akılla vahyin uyumuna, ıstılahî anlamıyla Allah’ın, kulunu rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılmasına işaret ettiğini göz önünde tutarak, Yazıcıoğlu Ahmet Bican’ın Envâru’l-Aşıkîn’de yer verdiği bir rivayetle noktayı koyalım: ‘‘Nakledildiğine göre Allahu Teâlâ akla hitap edip şöyle buyurdu: ‘Önüne bak!’ Akıl da önüne baktı, hoş ve güzel bir şey gördü ve ‘Sen kimsin?’ dedi. Önündeki şey cevap verdi: Beno kişiyim ki, sen bensiz kaim olamazsın.’ Akıl: ‘Adın nedir?’ diye sordu. ‘Adım Tefvik’tir’ dedi (Ural, 2020: 23).

Raf Ömrü’nde Robinson mu Hay Bin Yakzan mı başlığında yazar, Envâru’l-Aşıkîn eserinde geçen bir olayı aktararak tevfik kavramının önemine işaret etmektedir.

4.1.1.27. Tuba ve Zakkum

Ayetlerde geçen iki kavramdır. Tuba İslam inancında Cennette bulunduğu inanılan ağaçtır (Gündüz, 2017: 484). Zakkum ise, Cehennemde günahkârların yiyeceği bitkiye verilen addır (A.g.e.: 522).

İnsan, yüzyıllar boyunca hiç değişmedi, müjdeler olsun! Umudunuzu yok edecek kadar yaralamış olamazsınız kendinizi. İyilik tohumlarınıza rağmen kötü olmanıza, kötülük tohumlarınıza rağmen iyi olmanıza şaşırmayın. Tuba da Zakkum da sizin için (Ural, 2020: 71).

Yazar, Raf Ömrü'nde Bu Kafanın Bir Dili Vardı İçinde başlığında insanlara seslenerek yaptıklarının karşılığının Cennet (Tuba) ve Cehennem (Zakkum) olduğunu hatırlatmaktadır.

4.1.1.28. Vahiy

İslam dininde peygamberlerin insanlara aktarmak üzere Allah'tan aldıkları bilgilere verilen isimdir ve sadece İslam dininde değil Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerde de bu kavram kendine yer edinmiştir (Gündüz, 2017: 495). İslam dininde Hz. Muhammed'in aldığı ilk vahiy kendisine 40 yaşında gelmiştir.

Nereye doğru yol aldığıının getirdiği korkuyla kimi zaman madde boyutuna sığınsa da mana boyutunda duyduğu hazla her defasında yeniden dirilir. Uçlarda değil ''orta''da bulur gerçeği; akılla vahyin uyumunda. Sağlam bir akıl, gerçek bir ''nakil''le çelişmemektedir. Allah kâinatın gerçek hâkimidir. İnsana düşen kendini Allah'ın yerine koymak değil, O'nun ayetlerini tabiatta ve kendinde izleyerek bu mutlak varlığın insana yüklediği yüksek sorumluluğun farkına varmaktır. İnsanın bütüin acılarının arkasında bu uyanış yoksunluğu ve yoksulluğunu arar Hay (Ural, 2020:22).

Raf Ömrü'nde Robinson mu Hay Bin Yakzan mı başlığında yazar, Allah'ın vahiy yoluyla gönderdiği ayetlerin akılla çelişmediğini ve bahsi geçen kahraman Hay b. Yakzan'ın da bunu fark ettiğini dile getirmektedir.

4.1.1.29. Veda Hutbesi

Hz. Peygamber 632 yılında gerçekleştirdiği Veda Haccı sırasında Arafat, Mina ve Akabe gibi yerlerde ashabına hitap etmiştir ve bu hitaplar, Veda Hutbesi şeklinde ifade edilmektedir (Erul, 2012: 591-592). Veda Hutbesi'nde evrensel mesajların yanısıra kul hakkı vurgusu öne çıkmaktadır (A.g.e.).

Kardeşim, seni geç tanıdım bırakmayacağım. Ne derinin rengi ne meşrebin alıkoyacak seni sevmekten. Söylenenlere inanma, aynı anneden doğduk. Nuh'un gemisindeyiz hepimiz. Bizi dağlarda ''Kenan'' etmek istiyorlar, su yükseliyor dünyayı yutacak, gemiye atla. Hz. Muhammed'in (sav) kaptanlığında sahile çıkalım. Bak ne diyor hepimizi aynı anda kucaklayan

ses: ‘‘Hepiniz Âdem’densiniz Âdem ise topraktan.’’(Ural, 2021: 70).

Ay Tiradı’nda Veda Hutbesi’nden kardeşliğe vurgu yapan bir cümle aktarılmıştır.

İncelediğimiz eserlerde 29 adet inançla ilgili kavrama rastlanmıştır. Eserlerin bu kavramlar açısından zenginlik barındırdığı görülmektedir. Ezan, şeytan, peygamber gibi kavramlardan bazıları birden fazla kitapta yer almaktadır. İslami kavramlar aktarılırken alıntılarda birden fazla İslami kavrama da rastlanabilmektedir. Bu durumlarda baskın olduğu düşünülen kavram dikkate alınmıştır.

4.1.2. Esmayihüsna

Sözlükte Allah’ın adları, esmayışerife olarak geçmektedir (TDK, 2017). İslam âleminde Allah’ın 99 ismine verilen addır. Allah’ın isimleri olarak bilinen kavramlar Allah lafzının sıfatlarından ibarettir ve zatı için tek olan isim Allah ifadesidir (Karagöz, 2011: 15). Ancak farklı kaynaklarda bu sayı değişebilmekte; Beyhakî bu sayıyı 151, Kurtubî 143 olarak ifade etmektedir (A.g.e. : 50-51).

4.1.2.1. el-Adl

El-Adl adaletli olan, hakla hükmeden, haklıya hakkını veren haksıza ise cezasını veren anlamında kullanılan Allah’ın isimlerinden biridir (Karagöz, 2011: 249-250).

Ay Tiradı’nda ‘‘Sıcak geleni ‘el-Adl’; zira adalet tecelli etmeden kış bitmez. Ne başaklarını verir toprak ne yapraklarını çıkarır ağaçlar. İnsan yalnız O’ndan gizlenemediğinden, mutlak adalet sahibi yalnız O’dur.’’ Bölümünde Allah’ın isimlerinden el-Adl kullanılmıştır (Ural, 2021: 114).

Tek Kelimelik Sözlük’te Themis’in Tuhaf Günlüğü başlığında Adl isminin doksan dokuz güzel isimden biri olduğu, çok adil ve asla zulmetmeyen anlamlarına geldiği, evrende her varlığa yerini gösteren olmasının yanında azığına, suyunu, imkân ve kabiliyetini veren anlamlarına geldiği ifade edilmektedir (Ural, 2021: 19).

4.1.2.2. Allah

Allah ismi Kur’an’da 2697 defa geçer ve Allah’ın diğer isimleri çoğul yapılabilirken bu ismi çoğul yapılamamaktadır (Karagöz, 2011: 98). İslam’da her şeyi yaratan,

kendisinden başka ilah bulunmayan, eşsiz ve üstün kudrettir ve İslam'da tevhit meselesinin odak noktasını teşkil eder (Gündüz, 2017: 31).

Amazon Yağmur Ormanları'nda tuz ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan kelebeklerin kaplumbağaların gözyaşlarını içerken çekilen fotoğrafını aile albümümüze yerleştirmek, yapacağımız işler arasında asla yer almayacak biliyorum. Her şeyin yaratıcıyı andığı o büyük ailenin reisi olarak bunu yapmak durumundaydık oysa. Evrendeki her şey onun evine çevirmişken yüzünü, otomobil pencerelerindeki maket kaplumbağalar gibi oynak başlarımızla sağa sola bakmayı daha ne kadar sürdürebilirdik! (Ural, 2021: 26).

Ali Ural Bisiklet Dersleri'nde Kaybolmayan Kıyı başlığında Allah(yaratıcı) kavramına değinmektedir.

Burada insan var ve her şeyden çok o seviliyor. Bulutların, yağmurların, denizlerin, balıkların, ağaçların, kuşların, çiçeklerin ona hediye edilmesi, işareti olsa gerek bunun. Bu kadar armağan ''Büyük bir seven''i göstermez mi! Sevinç bu. Büyük bir sevinç. Allah bizi seviyor! (A.g.e. : 99).

Bisiklet Dersleri'nde Seni Seviyorum başlığında yazar, tabiattaki birçok unsurun insana Allah tarafından hediye edilmesini dile getirmiş ve bu durumun onun bizi ne kadar çok sevdiğinin göstergesi olduğunu ifade etmiştir.

“Oysa tek varlık O’dur. O mutlak varlıktır. Yetkinlik de, tamlık da, güzellik de yalnızca O’dur. Saltık değer, güç, bilim O’dur. O ancak O’dur ve O’ndan başka her şey yok olacaktır.” (Ural, 2020: 16).

Raf Ömrü'nün Robinson mu Hay Bin Yakzan mı başlığında İbn Tufeyl'in Hay Bin Yakzan kitabından alınan parça, başlığın hemen sonrasında kullanılmıştır. İki eserin karşılaştırıldığı başlığın giriş kısmında Allah'ı yücelten ifadeler kullanılmıştır.

“Tabiat Allah'ın eseriydi kendisine emanet edilen. Akli bencilliğin esiri olmaktan kurtaran “tevfik” yardımına koşmasaydı ne Hay (Diri) olabilirdi ne Yakzan (Uyanık.) (A.g.e.: 21).

Raf Ömrü'nde Robinson mu Hay Bin Yakzan mı başlığında kahramana adada Allah'ın yardımcı olduğu belirtilmektedir. Tefvik ifadesi ile Allah'ın yardıma koşması dile getirilmektedir (Devellioğlu, 2007: 1102).

İnsan yoktu ve sınır yoktu. İnsan geldi ve elindeki tebeşirle sınırlar çizmeye başladı.

Sevgili dost,

Allah'ın da sınırları var. (Ural, 2021: 81).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Allah'ı sınırları olması yönüyle hatırlatan bir bölüme yer verilmiştir.

Birileri tarafından sürekli izlendiğini düşünmek bir delilik belirtisidir de biri tarafından izlendiğini düşünmemek neyin belirtisidir?

Sevgili dost,

Allah her şeyi bilir (A.g.e.: 141).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Allah her şeyi bilmesi ve görmesi yönüyle hatırlatılmıştır.

Gözler, omurgasız hayvanlarda bile ışığa duyarlıdır. Beyinde görüntü oluşturamasa bile solucanların, yumuşakçaların, derisi dikenlilerin gözleri ışığı görür.

Ve yalnız gözlerin değil, kameraların da "görmek" için ışığa ihtiyacı vardır.

Allah'ın hatırlanmadığı yerdeyse "ışık" yoktur (Ural, 2021: 124).

Makyaj Yapan Ölüler'de Milyon Kameranın Çekemediği Film başlığında Allah kavramına yer verilmiştir.

Resimde Görünmeyen'de Ceset Çiçeği başlığında "Yılanı, örümceği, su aygırını, fili, zürafayı, maymunu, kurdu, köpeği, kaplanı, kediyi, koyunu, aslanı yaratan Allah, dağları, tarlaları, bahçeleri, ağaçları, çalılıarı, otları, vadileri, uçurumları çiçeklerle doldurdu." ifadeleriyle Allah'ın yaratma özelliği üzerinde durulmuştur (Ural, 2019: 129).

- Bir sözlüğe ihtiyacım var.

- Kaç kelime olsun?

- Tek.

- Tek kelime bir sözlük mü dediniz!

- Evet, içinde yalnız Allah kelimesi olsun (Ural, 2021: 50).

Tek Kelimelik Sözlük'te dua konusu ele alınırken kitabın adında gizli olan tek kelimenin ne olduğu ortaya konuyor.

Kim önce razı olacak? Allah mı kul mu? Rıza Allah'ın en büyük kapısı. Küsmeyenler birikiyor önünde. Ki onlar sevinçle karşılıyorlar her belayı. Tenzil-i rütbeye razı olduklarından terfi ediyorlar. ‘Bana azap versen de seni seviyorum, bana rahmet etsen de!’ Sabahlara kadar devam ediyor bu dua. Bir çömlek parçasıyken insan, karşı çıkabilir mi seçtiğine O'nun! (A.g.e. : 150).

Tek Kelimelik Sözlük'te Allah'ın En Büyük Kapısı başlığında Allah kavramı ifade edilmektedir.

‘Sözüne güvenilir tarihçilerin anlattığına göre (gerçi her şeyi bilen bir tek Allah'tır) eski zamanlarda Babil'de hüküm süren bir kral varmış. Bu kral bütün mimarlarıyla sihirbazlarını çağırmış ve akli başında hiçbir insanın içine girmeye cesaret edemeyeceği kadar dolambaçlı, girenlerin de yollarını kaybedecekleri kadar ince tuzaklarla dolu bir labirent inşa etmelerini buyurmuş. Bu girişim 'küfür' sayılmış, çünkü insanı şaşırtmak da mucizeler yaratmak da yalnızca Allah'a özgüdür. Gel zaman git zaman, bu kralın sarayına Arap krallarından biri gelmiş; Babilli kral da (konuğunun saflığıyla eğlenmek üzere) konuk kralı labirente sokmuş. Kral labirenttedört dönerek korku ve şaşkınlık içinde çıkış yolunu araya araya akşam etmiş. Sonunda tek çarenin Allah'tan geleceğini görerek O'nun yardımına sığınmış ve çok geçmeden kapıyı bulmuş. Dışarı çıktığında ağzını açıp da tek bir serzenişte bulunmamış. Bunun yerine Babilli krala kendi yurdunda kendisinin de bir labirenti olduğunu ve Allah nasip ederse bu labirenti bir gün seve seve ona gösterebileceğini söylemiş. Sonra Arabistan'a dönmüş, komutanlarını ve ordularını toplayarak Babil üzerine yürümüş. Talihi öylesine yaver gitmiş ki, ülkenin kalelerini yerle bir etmiş, halkını kılıçtan geçirmiş, kralı da tutsak almış. Onu, hızlı giden bir deveye bağlamış ve çöle sürmüştü. Üç gün yol almışlar, sonunda galip kral: ‘Sen zamana sözü geçen, ey çağının en yüce kralı! Sen beni Babil'de sayısız merdivenle, kapıyla, duvarla dolu tunçtan bir labirente hapsedmek istemiştin; işte şimdi de yüce

Allah bana seni kendi labirentime sokma fırsatı verdi. Bu öyle bir labirent ki bunda ne tırmanılacak merdivenler, ne zorlanacak kapılar, ne insanı yorgunluktan bitkin düşürecek sonsuz koridorlar, ne de birdenbire önüne çıkan duvarlar var,' demiş ve Babilli kralın iplerini çözmüş.' (Ural, 2019: 44-45).

Ejderha ve Kelebek'te çöl konusu ele alınırken anlatılan hikâyede birden çok Allah adı geçmektedir. Allah'ın yüceliği ve kuvvet sahibi oluşu anlatılan hikâyeye ile ortaya konulmuştur.

Allah'ım, gitgide daha az anıyoruz ruhumuzda seni. Her harfe esir düştük sıra gelmiyor 'A'ya. Allah'ım, öyle zamanlar oldu ki, çekindik seni anmaktan kalabalıkta. Korktuk kaydetmekten mevkiimizi. Allah'ım, sana ne zaman bir karış yaklaşmak istesek çelme taktı nefsimiz. Allah'ım sana doğru yürümeye kalktığımızda bütün şeytanlar ayakta. Allah'ım sen yine de koş, bizi bırakma! (A.g.e. : 205).

Ejderha ve Kelebek'te Sen Koş Yine başlığında yazarın Allah'a yakarışı aktarılmıştır. Nefis, şeytan gibi farklı durumlardan ötürü Allah'ı yeterince anlamak üzerinde durulmuştur.

4.1.2.3. el-Gafûr

Çok affeden, çok bağışlayan, Allah'ın kullarını işledikleri günahlardan tövbe ettikleri takdirde affetmesi anlamına da gelmektedir ve Kur'an'da 91 ayette geçmektedir (Karagöz, 2011: 335-336).

Her sabah güneş diye 'el-Gafûr' esması doğar üstüme. Şeytanın kuşatmasını yarararak bir çıkış yolu açar kulağıma eğilip: 'Ümidi kesme!' Mağfiretin günahların üstüne harmanisini atmasıdır bu; güneşin açığa çıkartması değil örtmesi. Işığın gözü almasıdır; gözlere perde çekmesi görmek istedikçe aybı.' (Ural, 2021: 113).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Gafûr kullanılmıştır. İsmi özelliğinden yola çıkılarak yazarın betimlemelerine yer verilmiştir.

4.1.2.4. el-Habîr

Allah'ın her şeyden haberdar olması, kendisinden hiçbir şeyin gizli kalmaması anlamındaki ismidir ve Kur'an'da 17 ayette bu isim geçmektedir (Karagöz, 2011: 227-228).

“Havaları da var, suları da. Ekmekleri de var arabaları da. Fakat haberleri yok, ‘el-Habîr’ ismine tutulmadan yeryüzüne çıkılmaz.”(Ural, 2021: 112).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Habîr kullanılmıştır. İsmi anlamıyla bağlantılı olarak bir bağlam oluşturulmuştur.

4.1.2.5. el-Hakem

Tarafsız karar veren, hüküm elinde olan, haklı ile haksızı suçlu ile suçsuzu ayırt eden anlamlarına gelmektedir ve Hakem kelimesi Kur'an'da iki ayette geçmektedir (Karagöz, 2011: 243).

“Her hâkim elindeki delillere göre hüküm verir. ‘el hakem’in dosyası bütün kâinattır.” (Ural, 2021: 114).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Hakem kullanılmıştır. Dünyadaki hâkim ile Allah'ın bu ismi arasında bir karşılaştırmaya gidilmiştir.

4.1.2.6. el-Kâdir

İstedikini istediği gibi yapan ve aciz olmayan anlamlarına gelmektedir ve Kur'an'da Allah'ın her şeyi ölçü ile yapması, her şeyi programlaması gibi anlamlarda da kullanılmaktadır (Karagöz, 2011: 157-158).

“El-Kâdir esması teselli eder ne zaman aşamadığım bir duvarın dibine yığılsam. Her şeye gücü yeten bir tanıdığım olduğunu hatırlatır bana ve yeniden ayağa kalkma gücünü verir.” (Ural, 2021: 113-114).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Kâdir kullanılmıştır. Allah'ın bu isminin yazarın zor durumlarında aklına geldiği ve ona güç verdiği aktarılmıştır.

4.1.2.7. el-Lâtîf

Yarattıklarına yumuşak davranan, insanlara hiç beklemedikleri yerlerden ihsanda bulunan anlamlarına gelmektedir ve Kur'an'da 7 ayette geçmektedir (Karagöz, 2011: 226).

“Teslim olduğumuzu göstermek için ayrılmayız Hz. Peygamber'in sesinden. Kıyamet gününde dahi elimizde fidanlar olması bu yüzdendir. ‘el-Latif’ diyerek dikeriz fidanları. Uçuşursa ormanlar uçuşsun dağların üzerinde.” (Ural, 2021: 115).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Lâtîf kullanılmıştır. Aynı zamanda Peygamber'in hadisinde vurgulanan fidan dikme bu ismin anlamıyla bütünleştirilmiştir.

4.1.2.8. el-Malik

Bütün varlıkların sahibi ve hükümranı anlamına gelmektedir (Karagöz, 2011: 169).

Uyurgezerler gibi kollarını uzatmış yürüyorlardı kilitlerine doğru. Anahtar deliğinden gördüm; milyonlarca insan o sabah anahtarları ellerinde dağılıyordu şehre. Bütün anahtarları adi demir parçalarına çevirmeden sur sesi, bir anahtardan başka bütün anahtarların adi demir parçaları olduğunu fark eden yok mu! Ey mülkiyetin yalancı kilitlerini kurcalayan anahtarlar! Mâlik'in anahtarı önünde eğilin! (Ural, 2019: 14).

Ejderha ve Kelebek'te Allah'ın isimlerinden el-Mâlik dile getirilmiştir.

4.1.2.9. el-Mubdî

Varlıkları ilk defa yaratan ve öldükten sonra da onları diriltecek olan anlamına gelmektedir (Karagöz, 2011: 207).

Şairim ya, bir ismi daha vardır bir yaratıcımın doksan dokuz isminden, terbiye eder beni, sınırlarımı hatırlatır: el-Mubdî'dir O; örneksiz var eden. İlk baştan ve maddesiz. Gözlerin görmediğini, kulakların işitmediğini, dillerin tatmadığını; insanın var olma ihtimalini aklına dahi getirmediğini yaratan (Ural, 2021: 115).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Mubdî kullanılmıştır. Yazar bu ismin kendisini terbiye ettiğini ve sınırlarını hatırlattığını ifade ederek ismin anlamını ortaya koymuştur.

4.1.2.10. er-Rahîm

Allah'ın sadece iman edip salih ameller işleyenleri ahirette nimetlerinden faydalandırması anlamında kullanılmaktadır ve sure başlarındaki bismelerinin dışında Kur'an'da 114 defa geçmektedir (Karagöz, 2011: 328).

“er-Rahîm esmasını göğüm bilirim. İsmiyle ismim arasında bir kulluk köprüsü var diye sevinirim içten içe; o semavi yoldan geçmeye layık olmasam da.”(Ural, 2021: 113).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden er-Rahîm kullanılmıştır. Allah'ın bu ismi yazar için bir umut kaynağı olarak ifade edilmiştir.

4.1.2.11. er-Rahman

Allah'tan başkası için kullanılmayan bu ismin çoğulu yoktur ve Kur'an'da 57 defa geçmektedir (Karagöz, 2011: 326-327). Allah'ın insanların, inanan veya inanmayan ayrımı yapmadan, hepsine hava, su, bitkiler ve hayvanlar gibi birçok nimeti vermesidir (A.g.e.).

“Yağmur yağmaya görsün; pencereleri açtığımızda tenimize meleklerin indirdiği rahmetle dokunan er-Rahman'ın tecellisi değil midir!” (Ural, 2021: 113).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden er-Rahman kullanılmıştır. Bu ismin anlamı yağmurun yağması ile birlikte verilmeye çalışılmıştır.

4.1.2.12. er-Rezzâk

Çok rızık veren anlamındadır ve Allah'ın canlı varlıklara hayatlarını sürdürebilmeleri için verdiklerini ifade etmektedir (Karagöz, 2011: 261). Allah'ın rızık vermesi Kur'an'da farklı ayetlerde dile getirilmiştir.

“Esmâ saatinin işleyişinden habersiz olanları da mahrum etmez rızkından ‘er-Rezzak.’ Kelebekleri, arıları, solucanları nasipsiz bırakmayan, eşref-i mahlukatı yeiste bırakır mı.” (Ural, 2021: 113).

Ay Tiradî’nda Allah’ın isimlerinden er-Rezzak kullanılmıştır. Allah’ın kâinattaki mahlukatı rıziksız bırakmadığı ortaya konulmuştur.

4.1.2.13. es-Samed

Her şeyin kendisine muhtaç olduğu ve her dileğin istenildiği yer anlamlarına gelmektedir ve bu kelime Kur’an’da sadece İhlas suresinde geçmektedir (Karagöz, 2011: 113).

“Es-Samed’dir hem. İşlerin halledileceği müracaat mercisi. Görüşebilmek için özel kalemlere ihtiyaç yoktur. Kalemî yaratan ve onun üstüne yemin edendir o.” (Ural, 2021: 114).

Ay Tiradî’nda Allah’ın isimlerinden es-Samed kullanılmıştır. Her iş için başvurulacak merci olarak ifade edilmiştir.

4.1.2.14. es-Settâr

Bir şeyi örtmek ve gizlemek anlamına gelmektedir ve Allah’ın bu ismi Kur’an’da ve hadislerde geçmektedir (Karagöz, 2011: 341-342).

Varlıkta tecelli eden isim ve sıfatlarıyla aşikâr olacak hep O. Ve hep gizli kalacak zatında. Hem gizleyecek kullarını örtüyle. Settâr ismindeki ‘‘Sin’’ ve ‘‘Ra’’ ile. Hem çekecek örtüyü dilediğinde; kul şaşırarak. Gördüğü ikramı kendine sanıyor insan. Ne yazık! Hâlbuki Settâr’ın örtüsüne iltifat (Ural, 2021: 161-162).

Tek Kelimelik Sözlük’te Güzel Örtü başlığında Allah’ın Settâr ismi dile getirilmiştir. Allah’ın kulların ayıplarını örtmesi anlamına gelen isim bu bölümde ifade edilmektedir.

4.1.2.15. el-Vehhâb

Yarattıklarına karşılık beklemeden pek çok nimet veren anlamında kullanılan bu isim Kur'an'da üç ayette geçmektedir (Karagöz, 2011: 265).

“Tanışmak istediğim ve her gün yeniden tanıştığım ‘el-Vehhâb’ esmasıdır. Bunca nimeti karşılıksız verenin sınırsız cömertliği karşısında tek yapabileceği insanın, onu tekrar tekrar tanımaya çalışmaktır.” (Ural, 2021: 114).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Vehhâb kullanılmıştır ve bu ismin anlamı hatırlatılmıştır.

4.1.2.16. el-Vekil

Kur'an'da 24 defa geçen bu isim koruyucu, güvenilen, yardım eden, rızka kefil olan gibi farklı anlamlara gelmektedir (Karagöz, 2011: 314).

Sık sık uğrayanı ‘el-Vekîl’dir. Hiçbir işimi tek başıma yürütemeyeceğimi bildiğinden kendini hatırlatır vekâletimi üstlenmek için. O vakitler, ‘‘Âmentu billahi ve'tasamtu billahi ve tevekkeltu ala'llahi’’ diyerek vekâletimi verir; bunun hareketsiz kalmak değil, hareketi artırmak olduğunubilerek yürürüm hedefime (Ural, 2021: 114).

Ay Tiradı'nda Allah'ın isimlerinden el-Vekîl kullanılmıştır. Peygamber'in hadisinde geçen kısmıyla birlikte kullanılmıştır.

4.1.2.17. ez-Zâhir-el-Bâtın

Kur'an'da Hadid suresi 13. âyette birlikte geçen bu isimlerden ez-Zâhir, Allah'ın fiilleriyle açık, bilinen olmasını ifade ederken; el-Bâtın, Allah'ın künhüne vakıf olmanın insan aklı için mümkün olmaması anlamına gelmektedir (Karagöz, 2011: 128-129).

Tek Kelimelik Sözlük'te Güzel Örtü başlığında Allah'ın toprağın altındaki tohumu boyayıp güneşe çıkarması, esmasıyla evreni kuşatması, Zâhir olduğu için her şeyi gizlemesi, Bâtın olduğu için her şeyi ortaya çıkarması, açıklığıyla örtüp gizliliğiyle örtüyü açması dile getirilmiştir. Ez-Zâhir ve el-Bâtın isimlerinin anlamı tezatıyla ortaya konmuştur (Ural, 2021: 161).

Çalışmamızda incelenen eserlerde Allah'ın 17 ismi tespit edilmiştir. Bu isimlerin birçoğu farklı denemelerde tekrar ele alınmıştır. Eserlerde esmayihüsna varlığı açısından en çok kullanılan ismin Allah olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Ay Tiradı eserinde esmayihüsna varlığının daha çok olduğu görülmüştür.

4.1.3. Ayetler

Kur'an-ı Kerim'de sureleri oluşturan cümlelere **ayet** adı verilmektedir (TDK, 2011). Bunun dışında Kur'an'da Allah'ın varlığına işaret eden her şey için bu kavram kullanılır. (Gündüz, 2017: 63) Denemelerde dikkatimizi çeken husus yazarın ayetlere sıkça başvurmasıdır. Hemen hemen bütün denemelerde yazarın düşünceleriyle örtüşen ayetlere yer verdiği görülmektedir. Kimi zaman ayetin tamamını eserlerinde ele alırken kimi zamanda ayetin bir kısmını eserlerine almıştır. Yazarın farklı konulardaki birçok ayete yer vermesi Kur'an-ı Kerim'e olan hâkimiyetini de ortaya koymaktadır. Ayetler, incelenen eserlerin alfabetik sırasına göre verilmiştir. Aynı eser içinde tespit edilen ayetler ise sayfa numaraları sıralamasına göre aktarılmıştır.

Ay Tiradı'nda tespit edilen ayetler şu şekildedir:

Ay Tiradı'nda “Sonra Allah kardeşinin ölüsünü nasıl gömeceğini göstermek için, ona yeri eşeleyen bir karga gönderdi. Yazıklar olsun bana, bu karga gibi olmaktan aciz kaldım da, kardeşimin ölüsünü örtemedim, dedi ve pişmanlık duyanlardan oldu.”⁴ bölümünde Habil ile Kabil kıssasını anlatırken Mâide suresinin 31. ayetini aktarmıştır (Ural, 2021: 51).

En önemli keşiften mahrum bıraktı insan kendini: Kardeşlik. Keşfedemedi Habil'i Kabil. Peygamberlerin yeryüzüne gelişleri yalnız Allah'ı tanıtmak için değildi. İnsanı insanla tanıştırmak için yaratmıştı evreni Allah: “Ey insanlar! Doğrusu, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”⁷ (A.g.e.: 56).

Ay Tiradı'nda yazar, Habil ile Kabil kıssasına atıfla kardeşlik vurgusunu Hucurât suresinin 13. ayeti ile ortaya koymaktadır.

Ay Tiradı'nda “İdfa billeti hiye ahsen!/ Kötülüğü güzellikle sav! Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dost oluvermiştir.”⁹

bölümünde kötülöklere karşı iyilik yapmayı ögütleyen ve sonucunun iyi olacağını hatırlatan Fussilet suresinin 34. ayetine yer verilmiştir (A.g.e.: 61).

Biz değil miydik omuz omza kâfirin karşısına çıkan. Bu nasıl dava, kardeşliğimizi kim vurdu! ‘Müminler kardeştir,’ buyurdu Hak, bitmiyor ayet. Bir yıldız gibi akıyor kalplerimize, ‘Öyle ise iki kardeşinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.’¹² (A.g.e.: 69-70).

Ay Tiradı’nda müminlerin kardeşliğini konu alan Hucurat suresinin 10. ayetine yer verilmiştir.

Kâinatın Efendisi (sav), dünyadan ayrılma zamanının yaklaştığını sezdiğinde Hira’dan beri yüce Allah'tan kendisine haber taşıyan o büyük meleğe dönüp, ‘Ey Cebrail öleceğimi anladım,’ demiş ve şu ayeti işitmişti ondan: ‘Ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır, Rabbin sana (istediğini) verecek sen de razı olacaksın.’¹⁷ (A.g.e. : 72-73).

Ay Tiradı’nda, Peygamber’in Cebrail’e ölümünün yaklaştığını ifade etmesi üzerine gelen Duha suresi 4 ve 5. ayete yer verilmiştir.

Ay Tiradı’nda ‘‘Yüce Allah, ‘Dönüş banadır,’ demiyor muydu Kur'an'da. Son ev belli ki ötedeki evdi. Fakat ara duraklar da var. Dünyadaki evler de dönülmeyi hak ediyor.’’ bölümünde ‘‘İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi deiki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: Bana ve anne babanaşükret. Dönüş banadır.’’ (Lokman 31/14) ayetinin son cümlesine yer verilmiştir (Ural, 2021: 107-108).

Deniz kıyısı gibi uzanır Esmâ'nın ufku. Dalgalar birbiri ardına sahile aynı âyeti getirir: ‘‘O halde rabbinizin âyetlerinden hangisini yalanlarsınız.’’²⁶ Yalanlayanlarla işimiz yok. Bütün kalbimizle onaylarız: Bütün güzel isimler ve bütün belgeler O’nundur (A.g.e.: 114-115).

Ay Tiradı’nda Rahman suresinin 45. ayeti Allah’ın güzel isimleri ile bağlantılı olarak aktarılmıştır.

Ay Tiradı’nda ‘‘İnnehu huve yubdiu ve yuûd / Önce yaratıp sonra tekrarlayan O’dur, O.’’²⁷ Kudretinin sancağıdır. Kiminle savaştığına bakıp teslim olsun ilahlık

taslayanlar; örneksiz yaratabilen ilah olabilir ancak.” bölümünde Allah’ın yaratma kudretine dikkat çekilen Buruc suresinin 13. ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 115).

Yaradılışını unutuyor da Âsi ibn Vâil, çakılların arasından bir kemik alıp ufalayarak soruyor Allah'ın elçisine: “Allah şu gördüğün şeyi mi diriltecek!” Zehirli bir soru bu. Fakat panzehri var: “Evet Allah Teâlâ seni öldürür, sonra diriltir ve sonra da cehenneme sokar.” Bu diyalog Yasin suresinin sonundaki ayetlerin nüzulüne sebep oluyor. “Kendi yaratılışını unutarak bize bir misal getirdi de, çürümüşken kemikleri diriltecek kimdir? dedi. De ki: Onları ilk defa yaratan, diriltecektir. O her yaratmayı bilendir.”²⁸ (A.g.e. : 116).

Ay Tiradı’nda yazar, Yasin suresinin 78 ve 79. ayetlerinin inişine sebep olan olaya ve bu ayetlere yer vermiştir.

İlk kez ve modelsiz yaratabilenin onu yeniden var etmeye gücü yetmez mi! Yalnız Tanrı'yı değil aklını da inkâr ediyor insan. Huvellezi yebdeu'l-halka summe yuûduh / İlk yaratıp sonra iade eden O'dur. Bu O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce misal O'nundur ve O Aziz'dir Hâkim'dir.”²⁹ (A.g.e. : 116-117).

Ay Tiradı’nda Allah’ın yaratma gücüne dikkat çekilen Rum suresi 27. ayete yer verilmiştir.

İnsanlar boşluklarını doldurmak için üretirken Allah, varlığının ihtişamını göstermek için yaratır. Bir eksikliğin tamamlanması, bir noksan sıfatın güzellikle örtülmesi değildir O'nun yaratması. İstiridyenin içine kaçan taşın sedefle kaplanması değildir sanatı. O bütün eksikliklerden beridir çünkü.

“Fetebârekallahu ahsenulhâlîkîn / Yaratanların en güzeli Allah ne yücedir.”³⁰ (A.g.e.: 118).

Ay Tiradı’nda Allah’ın yaratma sıfatına dikkat çekilen Mu’minûn suresinin 14. ayetinin son cümlesine yer verilmiştir.

Dünyadaki hasat irdelenirken “Ellerinin kazandıkları yüzünden,”³¹ ifadesi kullanılmakta. Konu yapıp ettiklerimiz olunca beden sözçüsü hiç kuşkusuz eller oluyor. Fakat ağızlarını bıçak açmıyor ellerin. Bütün söyleyeceklerini “bir başka dünya”ya saklıyorlar. Biz “öte dünya” diyerek ötelemeye

çalışsak da onu ‘‘bir başka dünya’’ yani başımızda nefes alıp veriyor. Oyunumuza almadığınız bir arkadaş gibi inip kalkıyor göğsü. Zihnimize yuva yapmasına izin vermediğimiz kuş, başımızın üzerinde dönmekte (A.g.e. : 118-119).

Ay Tiradı’nda Rûm suresi 41. ayetin başlangıç ifadelerine yer verilmiştir.

Bisiklet Dersleri’ndetespit edilen âyetler şu şekildedir:

Sevincin tarihi üzüntünün tarihi kadar karanlık. Sevinmeyi ve üzülmeyi yeniden öğrenmedikçe, ne sevincimizi taşıyabileceğiz ne üzüntümüzü. Sevinenin sevinci nerede? Başkasının gözyaşlarında mı! Üzülenin üzüntüsü nerede? Yakılıp yıkılan sokaklarda mı! ‘‘Ben dayanılmaz kahrımı ve üzüntümü yalnızca Allah'a şikâyet ediyorum,’’ (Yusuf, 86) demedikçe yatışmayacak kalbimiz. Olgunlukla süslemedikçe zaferlerimiz çirkinleşecek (Ural, 2021: 72).

Yazar, Bisiklet Dersleri’nde Üzüntünün Bataklığa Döndüğü An başlığında Yusuf suresinin 86. ayetini hatırlatır. Bu ayette Hz. Yakup Hz. Yusuf’u kaybetmesinden dolayı yaşadığı acıyı sadece Allah’a niyaz ettiğini aktarır. Yazar da sevinç ve üzüntülerimizde bu olgunluğa erişmemiz gerektiğini âyeti hatırlatarak ifade ediyor.

Katil hatırlamak istememekte haklı, şahit gördüklerini bir türlü unutamıyor, maktul kıyamet günü hatırlayacak, âşıklar her an hatırlıyor, maşuklardan unutan çok, iyilik görenlerden çok azı hatırlıyor, kullar unutup Allah’ı, dalgalar dinince o saat, yüce Allah kitabında hatırlatıyor: ‘‘Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın (Âl-i İmran, 103), ‘‘Hatırlatmak fayda verirse hatırlat.’’ (A’lâ, 9) (A.g.e. : 113).

Yazar, Bisiklet Dersleri’nde Sokak Çocukları ve Sokak Büyükleri başlığında Âl-i İmran suresinin 103. ve A’lâ suresinin 9. ayetini unutmak ve hatırlamak bağlamında ele alıyor.

Bisiklet Dersleri’nde Marka ve İtkan başlığında ‘‘Dünya hayatı karşılığında ahireti satın alanlar için, inanç, yararlı iş, hak ve sabırda dayanışma olmaksızın elde edilebilecek bir ‘kâr’ yoktur.’’ Bölümünde dünya hayatı karşılığında ahireti satın almak ifadesi ile Nisa suresi 74. ayete vurgu yapılmaktadır. ‘‘O halde, dünya hayatını âhiret karşısında satanlar Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır da

öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.” (Nisâ 4/74). Bu durumda olanlar için dayanışmanın önemi hatırlatılıyor (Ural, 2021: 119).

Bisiklet Dersleri'nin Marka ve İtkan başlığında “Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.” (Asr, 1-3) üç ayetten oluşan Asr suresine yer verilmiştir (A.g.e. : 119-120).

Tanrı kullarının hangisinin daha yararlı iş yapacağını sınamak için yaratmıştı hayatı ve ölümü. Bunu yaparken hakkı gözetmelerini istiyordu onlardan, iyilikte yardımlaşmalarını. O (Allah) ki hanginizin daha güzel işler yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır.” (Mülk, 2) (A.g.e. : 120).

Bisiklet Dersleri'nde Marka ve İtkan başlığında Mülk suresinin 2. ayetine yer verilmiştir.

Kesilen her horozdan sabahın kanı akar. Fecrin kızılığı bundandır. Göz kapakları açılmamak için dirense de vakit saat geldiğinde o kapakların altı dışında karanlığı barındırmaz gün. İster uyusunlar ister aralansınlar gözlerini; kıyametin bir adı da “saat”tir. Öyle bir saat ki kurulduğu vakti sahibinden başkası bilmez. Kollarını bir hakem gibi havaya kaldırdığında bütün saatlerin zemberekleri boşalır ve milyonlarca akrep ve yelkovan gökyüzünü kaplar. Yer yaman bir sarsıntı ile sarsılmış, içinde ne var ne yoksa dışarı fırlamış, dağlar pamuklar gibi uçmaya, sema erimiş birmaden gibi akmaya başlamıştır. İnsanın yeryüzüne bakıp dehşetle “Ona ne oluyor!” dediği andır bu. Soru zordur, sorgu zor. Yeryüzünün ağzını bıçak açmamaktadır ta ki izin verilip konuşana kadar: “İşte o gün yer, bütün haberlerini anlatır, çünkü Rabbin ona vahiy ile her şeyi bildirmiştir.” (Zilzal, 4-5). (A.g.e. : 134).

Yazar, Bisiklet Dersleri'nin Yürüyen Saatler başlığında kıyamet vaktini tasvir eder ve yeryüzünün dile geleceğini Zilzal suresinin 4 ve 5. ayetleriyle ortaya koymuştur.

Bisiklet Dersleri'nin Gayb başlığında Rum suresinin 7. ayetine yer verilmiştir. Bu ayette bazı kulların dünya hayatının yalnız görünen yüzünü tanıdıkları ve ahiret hayatından tamamen habersiz oldukları haber verilmektedir (A.g.e. : 142).

Ejderha ve Kelebek'te tespit edilen ayetler şu şekildedir:

Parmakları uçuşuyor tuşlarda. Kurtlu elmalar çürüyor. Çürüyor masallar. Nar ağacı arzın derinliklerine, nur ağacı yedi kat göğe doğru büyüyor. Ateş kısıkanıyor toprağı. 'Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşten onu çamurdan yarattın! diye isyan ediyor şeytan (A'râf, 12.) Ve kürenin merkezinden sesleniyor insana: 'Ateş seni çağırıyor!' (Ural, 2019: 21).

Ejderha ve Kelebek'te Üstüne Yıldırım Düşen Yazı başlığında ateş konusu ele alınırken şeytanın Allah'a insanın yaratılması sonrası kendi üstünlüğünü anlattığı ayete yer verilmiştir.

Ejderha ve Kelebek'te "İnsan kendi biçer ateşten elbiseleri. Levhaya uyarsa durur: 'Ateşten sakının!' Kırbaçlarsa atını katılır ateş ehline." bölümünde "Ateşten sakının!" ifadesiyle "Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının." (Al-i İmran 3/131) ve "Eğer, yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır." (Bakara 2/24) ayetlerinde geçen aynı kavrama atıf yapılmaktadır (Ural, 2019: 21).

Hz. Nuh dokuz yüz elli sene gerçeğe çağırdı milletini. Tufan yağmurun keskin sicimleriyle ördü o dehşetengiz ağını dokuz yüz elli sene. "Biz de boşalan bir su ile göğün kapılarını açtık. Yerin kapılarını açtık. Yeri kaynaklar hâlinde fişkırttık. (Öyle ki bütün yeryüzü su fişkırtmaya başladı. Göğün ve yerin) suları takdir edilmiş bir işin olması için birleşti," (Kamer, 11-12) ayetleriyle anlattı öyküyü Kur'an (A.g.e. : 25).

Ejderha ve Kelebek'te Nuh'un Gemisindeki Balık başlığında balık konusu işlenirken Hz. Nuh zamanında yaşanan tufana yer verilen ayetler aktarılmıştır.

Ejderha ve Kelebek'te Kaptanın Duası başlığında "Bir dua olsun dudaklarında, karaya çıktığında kalmayacak denizde. Denizin sahibine yalvar. Fırtınanın rabbine. Kitabı aç. Bir âyete tutun: 'Sizi karada ve denizde yürüten O'dur...'" (Yunus, 22.) ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 74).

Ejderha ve Kelebek'te Her Karanlık Gece Değildir başlığının "Biz gece ve gündüzü iki belge yaptık... (İsra, 12.) Hakikatin belgelerine karşı koyacak kimdir?" bölümünde İsra suresinin 12. ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 78).

Ejderha ve Kelebek'te Her Karanlık Gece Değildir başlığının “O'dur geceyi dinginliğe kavuşacağınız bir yer, gündüzü aydınlık yapan... (Yunus, 67.) Dirense de insan dinlenmemek için lambalarla kirleterek geceyi. Yıldızları perdeleyerek ışıkla.” bölümünde Yunus suresi 67. ayete yer verilmiştir (A.g.e.).

Ejderha ve Kelebek'te Her Karanlık Gece Değildir başlığının “... Geceyi ve gündüzü de emrinize verdi. (İbrahim, 32.) O hâlde iyi şeyler emredin.” bölümünde İbrahim suresi 32. ayete yer verilmiştir (A.g.e.).

Ejderha ve Kelebek'te Her Karanlık Gece Değildir başlığının “ Ve sizin için geceyi elbise yaptı... (Furkan, 47). Gece elbisesi baloda giydiğimiz değil! Gece elbisesi bu! Gece hayatı âlemlere akmak değil! Âlemlerin Rabbi karşısında teheccüt.” bölümünde Furkan suresi 47. ayete yer verilmiştir (A.g.e.).

Ve Allah ruh üfledi Âdem'e. Başından girdi ruh, aydınlandı tünel, bedeni kanla doldu. Henüz tamamlamadan ruh yolculuğunu, henüz göbeğindeyken nefes, doğrulmaya çalıştığı yerinden hayretle, yetmese de gücü. Nefesini tuttu kâinat. “İnsan çok aceleci yaratılmıştır!” (Enbiya, 37) buydu. Acelesi vardı insanın (A.g.e. : 89).

Ejderha ve Kelebek eserinin İblis'in Tekmesi başlığında insanın yaratılma sürecine dikkat çeken Enbiya suresinin 37. ayetine yer verilmiştir.

“Andolsun, eğer sen beni öldürmek için bana elini uzatırsan, ben seni öldürmek için sana elimi uzatmam. Çünkü ben âlemlerin Rabbinden korkarım. / Ben isterim ki sen benim günahımı da senin günahımı da yüklenip ateş halkından olasın! Zalimlerin cezası budur. / Nefsi, onu kardeşini öldürmeye çağırdı, (o da nefesine uyararak) onu öldürdü, ziyana uğrayanlardan oldu.” (Mâide, 28-30.) (A.g.e. :89-90).

Ejderha ve Kelebek'te İblis'in Tekmesi başlığında Hz. Âdem'in oğulları arasında geçen konuşmaya işaret eden ayetlere yer verilmiştir.

Ejderha ve Kelebek'te Can Rüzgârı başlığında “Ruhu'l-Kuds ışıltılı bir rüzgâr bıraksın sırrına Nebî'nin. Yemin etsin Cenabı Hak: Ve nefes almaya başladığı zaman sabaha.” (Tekvir, 18.) ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 132).

Hastalıkla şifa, ayla güneş, baharla kış. Flaşlar gözlerini alsın çocukların. Elleri mi? Alkışlasın kızarana kadar sizi. Sonbaharın elleri zaten kızıl. Ve

zaten titrek, bir âyet yazıyor hüzünlüyle yapraklarına: ‘‘Her can ölümü tadıcıdır. Bir imtihan olarak sizi iyilik ve kötülükle deneriz. Sonunda bize döndürüleceksiniz.’’ (Enbiya, 35.) (A.g.e. : 169).

Ejderha ve Kelebek’te Tanrım Kötülere Yardım Et başlığında Enbiya suresi 35. ayete yer verilmiştir.

Evrendeki her şey tevekkül ediyor. O’na yashıyor sırtını. O’na vekâlet veriyor. Her işini havale ediyor O’na. Göğün vekâleti de, yerin vekâleti de onda. Kuşların, aslanların, balıkların vekâleti. Denizlerin, ırmakların, dağların. Ağaçlar kalem kesiliyor yazmak için vekâletlerini. Toprak kâğıda dönüşüyor, uçsuz bucaksız bir sözleşme. Ve soruyor ‘‘Vekil’’ kuluna: ‘‘Nereye gidiyorsunuz?’’ (Tekvir, 26) (A.g.e. : 177).

Ejderha ve Kelebek’te Bağlanmamış Develer başlığında Tekvir suresi 26. ayete yer verilmiştir.

Ejderha ve Kelebek’te Bağlanmamış Develer başlığının ‘‘Başka bir vekil aramaya mı, sebep perdeleri ardında! ‘İnsan zayıf yaratıldı,’ (Nisa, 28) buyuruyor O mutlak Vekil. Madem zayıf, neden güçlüye teslim etmiyor vekâletini?’’ bölümünde Nisa suresi 28. ayete yer verilmiştir (A.g.e.).

Ejderha ve Kelebek’te Sen Koş Yine başlığında ‘‘Yedi gök, yeryüzü ve içinde bulunanlar; O’nu tesbih ederler. O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur...’’ (İsra, 44.) ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 204).

Ejderha ve Kelebek’te Sen Koş Yine başlığının ‘‘Öyleyse beni zikredin ki, ben de sizi anayım... (Bakara, 152.) Bu nasıl iletişim! Ne büyük vaat! Nasıl bir şefkat! Bizi nerede anacaksın Allah’ım!’’ bölümünde Bakara suresi 152. ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 205).

Makyaj Yapan Ölüler’de herhangi bir ayete rastlanmamıştır.

Posta Kutusundaki Mızıkada tespit edilen ayetler şu şekildedir:

Posta Kutusundaki Mızıkada’nın ‘‘İnsan deyince aklıma, Kur’an’ın kalbi ‘Yâsin’ geliyor. ‘Yâsin’ yani Ey insan!’’ bölümünde yazarın insan kavramı ile Yasin suresinin ilk ayetini bağdaştırması ifade edilmektedir (Ural, 2021: 49).

‘‘Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Önden gönderdikleri işleri ve bıraktıkları eserleri yazarız. Zaten biz her şeyi apaçık bir kitap olan Levh-i

Mahfuz'da sayıp yazmışızdır, ''1 âyetini okurken Zeyd bin Sabit'in Enes bin Malik'e söylediği şu sözü hatırladım:

''Ey Enes! Bilmez misin adımlar yazılıyor!'' (A.g.e. : 50).

Posta Kutusundaki Mızıka'nın bu kısmında Yasin suresinin 12. ayetine yer verilmiştir. Yazar, surenin bu kısmını okurken sahabeden olan Zeyd bin Sabit'in Enesbin Malik'e söylediği cümlenin aklına geldiğini ifade etmektedir.

Posta Kutusundaki Mızıka'nın ''Kalpler ancak Allah'ı anarak huzur bulur, ''1 ayetini biraz daha dikkatli okuyacak olsak, basınç odasının yerini göreceğiz. Evet, bu ayet, adına 'stres' denen çağdaş basıncı düşürecek ilahi bir odaya, Kur'an'a çağırıyor bizi.'' bölümünde Ra'd suresinin 28.âyetinin dikkatle okunduğunda stresi önleyen bir yola yani Kur'an'a çağırdığı aktarılmaktadır (A.g.e. : 78).

Bir hedefin vurulmaktan başka nasıl bir hedefi olabilir? İşte kıpırdamadan duruyorum ve okların saplanmasını bekliyorum. Bu oyunun ismi Dart Game. Stres atmak için şimdi evlerin duvarlarına asıyorlar. Birine mi kızdınız, ucu sivri küçük okları fırlatıyorsunuz hedefe. Sapladıkça rahatlıyorsunuz. Kalpler Allah'ı anmakla değil ok saplamakla huzur buluyorşimdi (A.g.e. : 86).

Posta Kutusundaki Mızıka eserinin bu bölümünde de aynı ayet (Ra'd 13/28) hatırlatılmaktadır.

Posta Kutusundaki Mızıka'da ''Kitabı aç ve oku: Cumartesi günü içinizden azgınlık edenleri elbette bilmiş olacaksınız...''1 bölümünde Cumartesi Ashabı diye bilinen topluluğu konu alan Bakara suresi 65. ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 149).

Posta Kutusundaki Mızıka'nın ''...Biz bir takım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden, yahut onları Cumartesi adamları gibi lanetlemeden önce (davranarak), size gelenleri doğrulamak üzere indirdiğimize (Kitab'a) iman edin; Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir.''2 bölümünde lanetlenen Cumartesi topluluğu hakkındaki Nisa suresinin 47. ayetine yer verilmiştir (A.g.e.).

Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir halkının durumunu sor. Hani onlar cumartesi gününe saygısızlık gösterip haddi aşıyorlardı. Çünkü cumartesi tatili yaptıkları gün, balıklar meydana çıkarak akın akın onlara gelirdi,

cumartesi tatili yapmadıkları gün de gelmezlerdi. İşte böylece biz, yoldan çıkmalarından dolayı onları imtihan ediyorduk:

İçlerinden bir topluluk, ‘‘Allah’ın helâk edeceği yahut şiddetli bir şekilde azap edeceği bir kavme ne diye öğüt veriyorsunuz’’ dedi. (Öğüt verenler de) dediler ki: Rabbinize mazeret (beyan etmek) için, bir de belki sakınırlar diye (öğüt veriyoruz).

Onlar kendilerine verilen öğütleri unutunca, biz de kötülükten men edenleri kurtardık. Zulmedenleri yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü şiddetli bir azap ile yakaladık.

Kibirlerinden dolayı kendilerine yasak edilen şeylerden vazgeçmeyince onlara ‘‘Adi maymunlar olun!’’ dedik.’’³ (A.g.e. :150).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın bu bölümünde Cumartesi Ashabı ile ilgili A'raf suresinin 163-166. ayetlerine yer verilmiştir.

Kitabı okudun. Şimdi de söyleyeceklerimi dinle:

Mitolojinin yüz gözlü bekçisi Argus'un gözlerini sıkıca hikâyelerle birerikişer kapatıp uyutmak zor değil. Ama Âyete'l-Kürsî'nin ‘‘O asla uyumaz!’’ dediği Allah var (A.g.e. : 150-151).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Âyete'l-Kürsî olarak bilinen Bakara suresi 255. ayetinin içinde geçen ve Allah'ın kastedildiği ‘‘O asla uyumaz’’ ifadesine yer verilmiştir.

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da ‘‘Cennet ve cehennem yarışa kalktı sen hâlâsusuyorsun. Güneş dürüldü, yıldızlar döküldü, vahşi hayvanlar bir araya toplandı.Sen hâlâ susuyorsun.’’bölümünde ‘‘Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde, gebe develer salıverildiğinde, vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde...’’ (Tekvîr 81/1-5) ayetlerine atıfta bulunmaktadır (Ural, 2021: 179).

Raf Ömrü'nde tespit edilen ayetler şu şekildedir:

Raf Ömrü'nde ‘‘Robinson mu Hay Bin Yakzan mı’’ başlığında yazar, Hay b. Yakzan'ın insanlara yaklaşımını ifade ederken Bakara suresinin 256. ayetinin başlangıç kısmı olan ‘‘Dinde zorlama yoktur.’’ cümlesini kullanmıştır (Ural, 2020:

22). Kitapta karşılaştırılan Robinson'un aksine Hay b. Yakzan'ın bu ayetin ifade ettiği şekilde insanlarla iletişim kurduğu anlatılmıştır.

“Ahsen-i takvim üzere yaratılan bu cevherin farkına varmanın egoizmle bir ilgisi olmadığı gibi, birtakım zihin ve ruh hallerini barındırmak insanı bütünlükten uzaklaştırmaz. Yeter ki biri diğerini açıklayacak bir muhtevaya sahip olsun” (A.g.e. : 129).

Raf Ömrü'nde “Kaçan Aynadan Yansıyanlar” başlığında Tin suresi 4. ayette geçen ve insana Allah tarafından verilen en güzel biçim anlamına gelen Ahsen-i takvim ifadesini kullanmıştır (Devellioğlu, 2007: 18).

Resimde Görünmeyen'de tespit edilen ayetler şu şekildedir:

İşte ölüm meleği Azrail (a.s.) soruyor binlerce yıl önce Hz. Nuh'a:

- Ey peygamberlerin en uzun ömürlüsü, dünyayı ve lezzetlerini nasıl buldun?

Cevap veriyor Hz. Nuh:

- İki kapılı bir eve giren, evin ortasında biraz konuşan, sonra diğer kapıdan çıkıp giden bir insan gibi.

Bu cevabı 950 yıl yaşamış bir peygamber veriyor. Yüzlerce yıl milletini kurtarmaya çalışan bir peygamber! Kur'an-ı Kerîm'in hakkında, “And olsun ki, Nuh'u milletine gönderdik; aralarında dokuz yüz elli yıl kaldı. Sonunda onlar zulmederken, tufan onları yakalayiverdi,”¹ dediği bir peygamber veriyor bu cevabı (Ural, 2019: 97-98).

Resimde Görünmeyen'de Seksen Yılda Harcîâlem başlığında Azrail ve Hz. Nuh arasındaki konuşmaya ve Hz. Nuh'u anlatan Ankebut suresinin 14. ayetine yer verilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, “Güneşi ışıklı ve ayı nurlu yapan; yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için, aya konak yerleri düzenleyen O'dur. Allah bunları ancak gerçeğe göre yaratmıştır; bilen milletlere ayetleri uzun uzadıya açıklıyor,”² ayetiyle zamanın farkında olmaya davet ediyor insanı (A.g.e. :98).

Resimde Görünmeyen’de Seksen Yılda Harcîâlem başlığında Yunus suresi 5. ayetine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te tespit edilen ayetler şu şekildedir:

Satır araları satırlar varsa var. Susmak ancak bir şey söylendiğinde anlamlı. O halde eğip başlarınızı utançtan, dönün yurdunuza kıpkırmızı ve bir daha söz etmeyin yaratıcılıktan. Dönün ki kaplasın melekler semayı, beşeri emsin toprak; Âdem'den başka insan kalmasın. Ve isimleri öğretsin Allah ona: Hava, su, ateş, toprak ve ne varsa içlerinde. Mushaf çıkarılsın mahfazasından. Melekleri kıskandırırısın kelimeleriyle insan: ‘‘Âdem'e isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklerle sunup ‘Haydi, doğru iseniz onların isimlerini bana söyleyin,’ dedi. Dediler ki: ‘Sen yücesin (yâ Rab); bizim senin bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen bilensin, hakîmsin’ (Her şeyin iç yüzünü bilen, her şeyi yerli yerince yapansın).’’ (Bakara, 31-32) (Ural, 2021: 12-13).

Tek Kelimelik Sözlük’te Bakara suresinde Allah’ın Hz. Âdem’e isimleri öğretmesi ve meleklerin bu durum karşısında çaresiz kalması olayını aktaran ayetlere yer verilmiştir.

Fâsıklara anahtar sunuyor sûfiler altın tepsiler içinde. Meyhaneyi dergâh perdesiyle örtüyor. Demek ki bize düşen naslarla açmak perdeyi. Kelâmı, kelâmı yaratana bırakmak. Değil mi ki buyuruyor Hakk: ‘‘Hevâsını (aşkını) ilahlaştıran kişiyi görmedin mi?’’ (Casiye, 23) (A.g. e. : 27).

Tek Kelimelik Sözlük’te aşk konusu işlenirken sufilerin aşk anlayışına karşı Casiye suresi 23. ayete yer verilmiştir.

Hakk’la konuşan Kelîm’e bak Tur Dağı’nda. ‘‘Sağ elindeki nedir ey Musa?’’ diye soruyor Allah. Yatışsın diye soruyor titreyen kalbi, ‘‘O asamdır. Ona dayanıyorum ve onunla davarım yaprak silkeliyorum ve onunla daha birçok ihtiyacımı gideriyorum,’’ kelimeleri dökülsün diye dudağından. Ki buyursun; ‘‘At onu yere!’’ Fırlatsın elinden asayı Musa. O da ne: Hızla sürünen koca bir yılan. Yalnız kelimeler değil demek değişen. Ey ‘‘aşk’’ dendiğinde korkan! Bak, ne diyor Allah Hz. Musa’ya: ‘‘Al onu, korkma, biz onu yine ilk durumuna sokacağız.’’ Sonra azgın Firavuna gönderiyor onu. Bir dua öğreterek: ‘‘Rabbim benim göğsümü aç, işimi

kolaylaştır, dilinden düğümü çöz, ki anlasınlar sözümlü.” (Tâhâ, 25-28.)
(A.g.e. : 31).

Tek Kelimelik Sözlük'te Hz. Musa ile Allah'ın konuşması, asanın yılan olması aktarılırken Firavun'un karşısında üstün gelmesi için Allah'a dua etmesi Tâhâ suresinin 25-28. ayetleriyle ortaya konmuştur.

Tek Kelimelik Sözlük'te Lütuf Gecikmedi, Geciken Sensin başlığının “Bana dua edin, duanızı kabul edeyim, (Mü'min, 60) buyurdu Allah. Çağrıya kulak verdi insan, dua etti Allah'a.” bölümünde dua konusu ele alınırken konuyla ilgili ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 50).

Tek Kelimelik Sözlük'te eldiven konusu ele alınırken “Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizin yaptığı (işler) yüzündendir. (Allah işlediklerinizin) birçoğunu da affeder.” (Şûra, 30) bölümünde insanın başına gelen musibetlerinkendi yaptıklarından kaynaklandığını aktaran ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 55).

Ne tuhaf bir adam Süfyan-ı Sevri! Meclisinde sultanlar gibi fakirler. Zenginlerin başı yerde. Ölümler meclisi değil bu! Ruhlar dipdiri. Yoksul istirdiyeler inciyle dolu. Şikâyetleri yok. Yokluğun varlık olduğunu bilenler, bir sır gibi saklıyor yoksulluğunu. “Fakr” libasıyla gidiyorlar düğüne. “Ey insanlar! Sizler Allah'a muhtaçsınız (fukara), Allah kuşkusuz zengin ve övülendir,” (Fâtır, 15) levhasıyla karşılanıyorlar orada (A.g.e. : 58).

Tek Kelimelik Sözlük'te Dışlanmış Bir Kelime başlığında Süfyan-ı Sevri'nin meclisinde bulunanları karşılayan ayete yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te Gölgeden Bir Güneş başlığında gölge konusu işlenirken “Allah'ın yarattığı şeylerin gölgelerinin sağa sola vurarak, boyun eğip Allah'a secde ettiklerini görmüyorlar mı?” (Nahl, 48) ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 69).

Tek Kelimelik Sözlük'te Gölgeden Bir Güneş başlığında gölge konusu işlenirken Ra'd suresinin 15. ayetine yer verilmiştir. Bu âyette göklerde ve yerde olan her şeyin Allah'a secde ettiği ve gölgelerinin de aynı şekilde Allah'a secde ettiği ifade edilmektedir (A.g.e.).

Tek Kelimelik Sözlük'te Gülmek İçin Kral Ağlamak İçin Filozof başlığında gülmek konusu işlenirken “Güldüren de O'dur, ağlatan da O! Öldüren de O'dur, yaşatan da

O! dedi Kur'ân (Necm, 43-44). Dedi ve sezgiye çağırdı bizi.” ayetlerine yer verilmiştir (A.g.e.: 76).

- *Sen Kur'ân'a bak!*

- *Ne diyor Kur'ân?*

- *“Onların Beyt'in yanındaki duaları ıslık çalmadan ve el çırpmadan başka bir şey değildi...” (Enfal, 35)*

- *Kim onlar?*

- *Müminlerle alay eden müşrikler.*

- *Islık bir alay aracı olabiliyor, demek(A.g.e. : 96-97).*

Tek Kelimelik Sözlük'te Islık Çalan Ok başlığında müminlerle alay edenlerin ıslık çalması konu edilmiş ve Enfal suresi 35. ayete yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığının “Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer fitnedir... (Enfal, 28.) Fitne, yani imtihan.” bölümünde Enfalsuresi 28. ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 99).

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığında “O hanginizin daha güzel iş yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı...”(Mülk, 2.) ayetine yer verilmiştir (A.g.e.).

Ah korkulardan kurtaran korku! Sana ulaşmak için bilgiye ihtiyaç var. Çünkü bilgi ve korku at başı koştuğunda kazanılıyor yarış. Çünkü ancak beraberken onlar lehine çalışıyor. Çünkü “Kulları içinden ancak bilginler Allah'tan (gereğince) korkar.” (Fâtır, 28.)(A.g.e. : 111).

Tek Kelimelik Sözlük'te Menekşenin Yaprağındaki Zehir başlığında Fâtır suresi 28. ayete yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te Bumerang başlığının “Kur'an, maymunlara, domuzlara ve şeytanperestlere çevirdiğini söylüyor lanet ettiklerini Allah'ın (Maide, 60).” kısmında “De ki: Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Allah'ın lânetlediği ve gazap ettiği, aralarından maymunlar, domuzlar ve tâğuta tapanlar çıkardığı kimseler. İşte bunlar, yeri (durumu) daha kötü olan ve doğru yoldan daha ziyade sapmış bulunanlardır.”(el-Mâide 5/60) ayeti hatırlatılmıştır (Ural, 2021: 114).

Kırk bir yerde geçer ‘‘Lanet’’ Kur’an’da. Zalimleri, yalancıları, katilleri, akrabalık bağıını koparanları, iftiracıları ve bozguncuları lanetliyor Kur’an. Adreslerini cehennem olarak gösteriyor. ‘‘Şüphesiz ki Allah’a ve Resûlüne eziyet verenlere Allah hem dünyada hem ahirette lanet etmiştir, onlara aşığlayıcı bir azap hazırlamıştır.’’ (Ahzab, 57.) (A.g.e. : 114).

Tek Kelimelik Sözlük’te Bumerang başlığında Ahzab suresinin 57. ayetine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında Fâtır suresinin 19, 20 ve 21. ayetlerine yer verilmiştir. Bu ayetlerde kör ile görenin, karanlık ile aydınlığın ve gölge ile sıcaklığın bir olmayacağı hatırlatılmaktadır (A.g.e. : 125).

Tek Kelimelik Sözlük’te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında ‘‘Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın! denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.’’ (el-Hadîd 57/13) ayetinin nurunuzdan bir parça alalım cümlesi alınmıştır (Ural, 2021:125).

Tek Kelimelik Sözlük’te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında ‘‘Yahut (o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları) engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir; (öyle bir deniz) ki onu dalga üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut... Birbiri üstüne karanlıklar... İnsan, elini çıkarıp uzatsa, neredeyse onu dahi göremez. Bir kimseye Allah nûr vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur.’’ (en- Nûr 24/40) ayetinin son kısmına yer verilmiştir (Ural, 2021: 125).

Tek Kelimelik Sözlük’te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında ‘‘Mümin erkeklerle mümin kadınları, önlerinden ve sağlarından, (amellerinin) nurları aydınlatıp giderken gördüğün günde, (onlara): Bugün müjdeniz, zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacağınız cennetlerdir, denilir. İşte büyük kurtuluş budur.’’ (el-Hadîd 57/12) ayetinin başlangıç kısmı alınmıştır (Ural, 2021: 127).

‘‘Ben okuyamam,’’ dediğinde nefesini kesecek bir meleğin de yok senin. Takatin kesilinceye dek sarılıp sıkacak ‘‘Ben okuyamam,’’ dedikçe. Her seferinde okumaktan pencereler açacak sana. ‘‘Oku!’’ diye gümbürdetecek

kapını. ‘‘Yaratan Rabbinin adıyla oku.’’ Elif anahtara benzemiyor mu? ‘‘O, insanı pıhtılaşmış kandan yarattı.’’ Nerden devşirdin bu gururu? ‘‘Oku, Rabbin sonsuz kerem sahibidir.’’ Cömertçe saç göz nurunu. ‘‘Ki O, kalemle öğretti.’’ Sen kalemin gölgesinde soluklan. ‘‘Bilmediğini öğretmiştir insana.’’ Hakikatle donatmıştır, ‘‘Kelime’’ densin diye ona (A.g.e. : 129).

Tek Kelimelik Sözlük’te Harfleri Ayakta Tutan başlığında ‘‘Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı. Oku! İnsana bilmediklerini belleten, (kalemle) yazmayı öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir.’’ (el-Alak 96/1-5) ayetlerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te Çocuklar Beni de Oyununuza Alın başlığının ‘‘Madem ‘Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden ibarettir’ (En’âm, 32), iyi bir oyun çıkardım mı ben!’’ bölümünde ‘‘Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttaki olanlar için şüphesiz ki âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?’’(En’âm 6/32) ayetinin başlangıç cümlesi kullanılmıştır (Ural, 2021: 135).

Kapı görünmüyor fakat bu cümle görünüp kayboluyor içimde. ‘‘Allah versin!’’ diye yanıp söniyor neonlar. Tam kıracakken fanusumu, yeşil seccadesini seriyor geceye. Tam kıyama duracakken kaldırıyor yeşil seccadesini. Işık sabit kalsın ne olur, bir yanıp bir sönmesin! Yetişemiyorum! Boyum kısa, kayalar kum, merdivenler kurtlu. ‘‘Allah versin!’’ fakat o kapı nerede? O cennet nerede, o ebedi ev? Ayeti okuyorum kalbim çarparak: ‘‘Allah onlardan, onlar da Allah’tan razıdırlar... (Beyyine, 8.) Onlar kim? Hangi ülkede yaşarlar? Rıza nerede?’’(A.g.e. : 149- 150).

Tek Kelimelik Sözlük’te Allah’ın En Büyük Kapısı başlığında ‘‘Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O’na saygı gösterenler) içindir.’’(el-Beyyine 98/8) ayetinin bir bölümü aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük’te Güzel Örtü başlığında Nahl suresinin 19. ayetine yer verilmiştir. Bu ayette Allah’ın gizli olanı da açık olanı da bildiği hatırlatılmaktadır (Ural, 2021: 161).

Tek Kelimelik Sözlük'te İyi, Kötü, Çirkin başlığında “En güzel şiir, en yalan şiirdi. Bu yüzden yalanladılar Hz. Peygamber'i ‘Şair!’ diyerek. Resûl sustu. Cevaplarını Kur'ân-ı Kerîm verdi: ‘Biz O’na şiir öğretmedik, buna ihtiyacı da yoktur; O’na öğretilen sadece apaçık Kur'ân'dır.’ (Yâsin 69)” ayetine yer verilmiştir (A.g.e. : 169).

Baltası kaybolan adam ilk kez okuyormuş gibi heceleyerek okumaya başlıyor, kendisinden başka kimsenin duyamayacağı bir sesle: “O’ndanbaşka tanrı yoktur, yaşatır, öldürür. Sizin de Rabb’iniz, önceki atalarınızın da Rabb’idir. Ama onlar, şüphe içinde oynuyorlar.” (Duhan, 8-9.)(A.g.e. : 179).

Tek Kelimelik Sözlük'te Yakalanamayan Hırsız başlığında şüphe kavramını içinde barındıran Duhan suresi 9 ve 10. ayetlere yer verilmiştir.

Tıpkı Cenab-ı Hakk'ın kitabında haber verdiği gibi: “Vicdanları da kendilerini sıkımtı ve Allah'tan kurtuluşun ancak Allah'a sığınmakta olduğunu anlamışlardı. Bundan sonra Allah onları tövbekâr olmaya muvaffak kılıp tövbelerini kabul buyurdu.”

“Hangi surede geçiyor bu ayet?” diyorum kendi kendime. “Tevbe Suresi, dokuzuncu ayet!” diyor tok ses (A.g.e. :187).

Tek Kelimelik Sözlük'te Dönüş Zamanı başlığında tövbe ile ilgili ayete yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığında “Yüce Allah, ‘Siz ahdinize bağlı kalın, ben de ahdimе bağlı kalayım,’ buyurmamış mıydı! (Bakara, 40.)” bölümünde vefayı hatırlatan ilgili ayete yer verilmiştir (A.g.e. : 199).

Makyaj Yapan Ölüler eseri dışında bütün eserlerde ayet varlığı tespit edilmiştir. Başta Tek Kelimelik Sözlük eseri olmak üzere Ay Tiradı, Ejderha ve Kelebek ve Posta Kutusundaki Mızıka eserinde ayetlerin varlığının daha çok olduğu görülmektedir. Yazarın özellikle ele aldığı konuyla alakalı ayetlere eserlerin içinde yer verdiği anlaşılmaktadır.

4.1.4. Hadisler

Hadis, Hz. Peygamber'in sözlerini ve davranışlarını konu alan sözlerdir ve İslam dininde Kur'an'dan sonra başvuru alan en önemli kaynak hadislerdir (Gündüz, 2017:

197). Birçok hadis kitabı bulunmakla birlikte Kütüb-i Sitte diye adlandırılan kitaplar ön plana çıkmıştır (A.g.e.). İncelediğimiz eserlerde yazarın birçok hadise yer verdiğini görmekteyiz. Hadisler daha çok yazarın ortaya koyduğu düşünceleri desteklemesi yönüyle ortaya konulmuştur. Kimi zamanda yazar hadisten yola çıkarak düşünce dünyasını ortaya koymuştur. Hadisler, incelenen eserlerin alfabetik sırasına göre verilmiştir. Aynı eser içinde tespit edilen hadisler ise sayfa numaraları sıralamasına göre aktarılmıştır.

Ay Tıradı'nda tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Küsmek taşınması zor bir zırh; ağır çünkü. Üç günden sonra belini büküyor insanın. Üç gün üç yıl. Üç yüz yıl. Üç bin yıl üç gün. Bu yüzden Yarattıcı üç günden fazla taşınmasına izin vermiyor bu ağır zırhın. Elçisiyle uyarıyor taşıdıkları ağırlığın altında ezilen insanları: ‘‘Birbirinize kin beslemeyiniz, birbirinize haset etmeyiniz ve birbirinize sırt çevirmeyiniz. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun. Bir müslümana, kardeşini üç geceden fazla terk etmesi helal olmaz...’’(Ural, 2021: 59).

Ay Tıradı'nda parçada geçen küs kalmak ile ilgili hadis-i şerife (Müslim, ‘‘Birr’’, 30) yer verilmiştir.

Büyük bir fitneyi uyandırmak yerine küçük bir yanlışa göz yumulabilir belki de. Yeryüzünün ezelî ve ebedî pusulası Kâbe'nin tamiri sırasında Peygamber Efendimizin Hz. Ayşe'yle aralarında geçen konuşmaya kulak verelim:

- *Görmüyor musun, Kâbe'yi yeniden inşa ederken Hz. İbrahim'in atmış olduğu temelleri tam olarak takip edemediler!*

- *Öyleyse siz, Kâbe'nin inşaatını Hz. İbrahim'in attığı temeller üzerine oturtacaksınız...*

- *Evet, yapardım bunu, küfrün aynı şehrin insanları arasında yeniden hortlamasından korkmasaydım.¹⁹*

Buhari'nin bir başka rivayetinde ise Hz. Peygamber şu cevabı vermiştir Hz. Ayşe'ye:

- *Eğer hemşehrilerin cahiliye dönemine bu kadar yakın olmasaydı ve ben de onların memnuniyetsizliklerinden korkmasaydım, duvar, mabedin bir*

parçası ve kapının eşiği de yer seviyesinde olacak şekilde inşaatı yenilerdim.¹¹

Bu sözleriyle insanları algı cehenneminden korumaya çalıştığını düşünemez miyiz Hz. Peygamber'in. Yanlış anlaşılacak bir söz veya davranışın nelere mal olabileceğini sezerek adım atışındaki hikmete yönelemez miyiz! Hayati bir dikkat bu. Karanlık bazen öyle esir alır ki duyuları, insan kendisine doğru yürüyen kişinin kardeşi olduğunun farkına varamaz (Ural, 2021: 66-67).

Ay Tiradı'nda yazar, düşüncesini pekiştirmek amacıyla Kâbe'nin tamiri sırasında Hz. Peygamber'in Hz. Ayşe ile olan konuşmasını aktarmıştır. Bu konuşmalar sırasıyla (Buhârî, "Hacc", 42) ve (Buhârî, "İlim", 48) kaynaklarında farklı şekilde yer almaktadır.

Hz. Peygamber'i gördüm hadis kitaplarında; birbirine geçirmiş parmaklarını. Salat ve selam üstüne olsun, birbirine geçirmiş mübarek parmaklarını. "İnananlar örülmüş bir bina (duvar) gibidir, (tuğlaları) birbirini destekleyen."¹³ diye sesleniyor inananlara. Akrep ve yelkovan titriyor, takvim yaprakları uçuyor havada. Öyle bir şey söylüyor ki Hz. Peygamber (sav) kaçış yok kardeşlikten, "Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki Müslüman olmadıkça cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de Müslüman olamazsınız..."¹⁴ (Ural, 2021: 70).

Ay Tiradı'nda inananların kardeşliğini vurgulayan hadislere yer verilmiştir. Hadisler parçadaki sırasıyla (Müslim, "Birr", 65) ve (Müslim, "İman", 93-94) kaynaklarında yer almaktadır.

- Zalim de olsa mazlum da kardeşine yardım et!

- Ey Allah'ın elçisi! Mazlum olana yardımı anladık. Zalimse nasıl yardım edeceğiz?

- Ellerini bağlarsın.¹⁶

Kardeşim ellerimi çöz. Çöz ki ellerimizi iç içe geçirelim. İç içeydik, ellerimizi koparanlar duysun ne dediğimizi: "Allahümme salli alâ seyyidina Muhammed!" (Ural, 2021: 70-71).

Ay Tiradî'nda kardeşliği vurgulayan başka bir hadise (Buhârî, ‘‘Mezalim’’, 4) yer verilmiştir.

... Nihayet Efendimiz Ukkâşe'ye emretti:

- Ey Ukkâşe! Hadi artık vur!

Ukkâşe bunun üzerine öyle bir cümle sarf etti ki uğuldadı mescit:

- Ey Allah'ın elçisi! Bana vurduğunda benim üzerimde elbise yoktu!

Peygamberimiz sırtını açtı. Müslümanlar yüksek sesle ağlıyorlardı. Ukkâşe, Peygamberimizin sırtına baktı; Mısır dokuması ince ve beyaz keteni andırıyordu mübarek teni. Üzerinde nübüvvet mührü! Ukkâşe bir an tereddüt etmeden öptü o mührü!

- Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın elçisi, sana kısas yapmaya kim cüret edebilir! Efendimiz şöyle buyurdu bunun üzerine:

- Ya hakkını alman için gerekeni yap ya da affet! dedi.

Ukkâşe'nin gözleri ışıldıyordu:

- Kiyamet gününde Allah'ın beni affetmesini umarak sizi affediyorum.

Bunun üzerine müjdeyi verdi Efendimiz:

- Kim cennetteki arkadaşını görmek isterse bu adama baksın!

Mescid-i Nebevi bayram yerine döndü bir anda. Orada bulunan bütün Müslümanlar ayağa kalkıp tek tek Hz. Ukkâşe'yi alnından öptüler.

- Ne mutlu sana, Peygamber'in cennet arkadaşı oldun!¹⁸ (Ural, 2021: 73- 77).

Ay Tiradî'nda Hz. Peygamber'in ashabına dönerek kendisine haksızlık yaptığı varsa hakkını almasını söylemesi üzerine sahabeden Ukkâşe'nin bir hakkı olduğunu ifade ederek hakkını almaya çalışması ve sonrasında yaşananlar (Ebû Dâvûd, ‘‘Edeb’’, 149) nakledilmiştir.

Kutlu hadiste ‘‘Kendisini (doğrudan) ilgilendirmeyen şeyi terk etmesi, kişinin iyi Müslüman oluşundandır,’’¹⁹ buyuruluyor. ‘‘İyi bir Müslüman’’ negüzel bir sıfat! Müslümanlığın değer ölçüleriyle belirlenen bu sıfatla güzelleşiyor yeryüzü. Gökyüzü kapılarını açan anahtar da o. Bu sıfatla iki

cehennemden kurtuluyor, bu sıfatla iki cenneti birden oluyor insanın (Ural, 2021: 83).

Ay Tiradî'nde iyi Müslümanın özelliğini dile getiren hadise (Tirmizi, "Zühd", 11) yer verilmiştir.

Bisiklet Dersleri'nde tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Seviyor ve birbirimizi sevmemizi istiyor. Elçisiyle haber gönderiyor bize, "Birbirinize armağanlar verin ki aranızdaki sevgi artsın." diye. Demek ki hediyeler sevgi tohumları, düştüğü yerde çiçekler açtıran. Bunun için sarıyoruz belki de çiçek desenli kâğıtlara (Ural, 2021: 99).

Bisiklet Dersleri'nde Seni Seviyorum başlığındaki bu hadisle (*Muvatta*, "Hüsnu'l-Hulk", 16) yazar, Allah'ın bizi sevdiğini ve birbirimizi sevmemiz için yapmamız gerekene dikkat çektiğini ifade etmektedir.

*Seviyor ve birbirimizi sevmemizi istiyor. Hatta bunu imanın ölçüsü yapıyor ki kimse kaçamasın sevmekten. Çok sevdiği elçisiyle gönderiyor yine haberi: "İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız..."*² (Ural, 2021: 99-100).

Bisiklet Dersleri'nde Seni Seviyorum başlığındaki bu hadisle (Müslim, "İmân", 93) yazar, Allah'ın bizi sevdiğini tekrar ederken birbirimizi sevmeyi iman etmenin bir şartı olarak sunduğunu dile getirmektedir.

*Terazinin bir kefesinde iman, diğer kefesinde muhabbet. Bu ne muhteşem denge! Her taraf labirent ve sevmekten başka çıkış yolu yok. Bir formül daha veriyor bu ölçüyü koyduktan sonra muhabbeti artıracak: "Size aranızdaki sevgiyi artıracak bir şey söyleyeyim mi: Selamı yayınız!"*³ (Ural, 2021: 100).

Bisiklet Dersleri'nde Seni Seviyorum başlığındaki bu hadisle (Ebû Dâvûd, "Edeb", 131) yazar, aradaki sevgi bağlarını artıracak bir eylemin de selam vermek olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

Fakat bazen selam da yetmez alakamızı göstermeye. Dumanın yetmediği yerde ateşe ihtiyaç olabilir, tutuşturacak bir çıraya. "Sevgileri yarınlara bıraktınız," diyordu şair, sevgileri yarınlara bırakmamızı istemiyor Hz. Peygamber: "Sizden biri, bir kimseyi seviyorsa (sevgisini) ona haber

versin. Çünkü, (çok defa) o da nefsinde bu duygunun benzerini duyar.’’⁵
(Ural, 2021: 100).

Bisiklet Dersleri’nde Seni Seviyorum başlığındaki bu hadisle (Ebû Dâvûd, “Edeb”, 122) yazar, sevgiyi ortaya çıkarmak gerektiğini ifade etmektedir. Yazar, sevgimizi göstermek için selam vermek dışında bunu söylemek gerekliliğini hadisle kuvvetlendirmiştir.

Müslümanlar için ‘başarı’ bir tanrı değil çalışmanın sonucu olarak Tanrı tarafından verilebilecek bir ödüldür. Ancak bu onların yaptıkları işi hafife almalarını gerektirmez. ‘İki günü birbirine eşit olan ziyandadır.’ nebevi ilkesi sürekli geliştirme ve iyileştirmenin ibadet haline dönüşmüş şeklidir (Ural, 2021: 119).

Bisiklet Dersleri’nde Marka ve İtkan başlığında bu hadisle (Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, 2406) Müslümanların başarı konusunda dengeli olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Yazar, başarının ilahlaştırılmaması gerektiğini ifade ederken ihmal edilmemesi gerektiğini de bu hadisle vurgulamaktadır.

Bisiklet Dersleri’nde Marka ve İtkan başlığında “Allah katında amellerin (iş/eylem) en makbulü, az da olsa sürekliliği olandı.” (Buhârî, “İman”, 32) hadisi eylemlerde süreklilik açısından dile getirilmiştir (Ural, 2021: 120).

Bisiklet Dersleri’nde Marka ve İtkan başlığının “Hz. Peygamber, ‘Allah yaptığı işi itkan üzere (yapılabilecek en üst kalitede) yapan insanı sever,’ dedikten sonra O’nu izleyenlere yapabileceklerinden daha alt seviyede bir iş çıkarmak yakışmıyor.” bölümündeki hadisle (Beyhâkî, Şu’abu’l-Îmân, 4/334) kaliteli iş yapmanın önemi vurgulanmıştır (Ural, 2021: 120).

Müslümanlar bütün eylemlerinin Allah ve elçisinin denetiminde olduğunu biliyor, bu yüzden ‘itkan’ı gerçekleştirebilmek için ‘ihсан’a sığınıyorlar. Peki, ihсан nedir? Bu sorunun cevabını meleklerin en büyüğü bildiriyor Hz. Peygamber’e: ‘İhсан, Allah’ı onu görüyormuşçasına kulluk etmektir. Sen onu görmüyorsan da o seni görüyor.’ İşte hakiki bir değer oluşturmanın ebedi formülü. (A.g.e.: 120-121).

Bisiklet Dersleri'nde Marka ve İtkan başlığında yazar, kaliteli iş yapmanın yanında yapılan iş konusunda her zaman Allah'ı görüyormuşçasına davranmamız gerektiğini hadisle (Buhârî, “İman”, 37) vurgulamaktadır.

Bisiklet Dersleri'nde Marka ve İtkan başlığının“‘Aldatan bizden değildir, nuruyla yolunu aydınlatmakla kalmayıp ‘Ben’ kelimesini ‘Biz’le değiştirecek.’” Bölümünde verilen hadis (Müslim, “İmân”, 164) Müslümanların yolunu aydınlatan bir unsur olarak kullanılmıştır (Ural, 2021: 120-121).

Ejderha ve Kelebek'te tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Hem yalnız Hz. Meryem değil, bütün anneler kutsal. Bak ne diyor Allah yolunda savaşmak isteyen Peygamber (s.a.v.): ‘Annenin izni var mı? Yoksa dön. Ona yapacağın hizmet cihada denktir.’ Ve ne diyor arınmak isteyen günahlarından: ‘Annene iyilik et!’ (Ural, 2019: 16-17).

Ejderha ve Kelebek'te anne konusu ele alınırken Hz. Peygamber'in anneye verilen değeri ortaya koyduğu hadise (Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/103) yer verilmiştir.

- Burnu sürtülsün, yazıklar olsun, perişan olsun!

- Kim?

- Anne ve babasına veya onlardan sadece birine yaşlılık günlerinde yetişip de cennete giremeyen kimse!

Elçi haber verdi. Anneler yüzünden cennetin kapısı açık hâlâ. Kutsal Ülke'ye o vizeyle giriyor büyümeyen çocuklar (Ural, 2019: 17).

Ejderha ve Kelebek'te anne konusu ele alınırken Peygamber'in anne ve babayayaşlılık günlerinde hizmet etmeyip cennete giremeyenler ile ilgili hadisine (Müslim, “Birr”, 9) yer verilmiştir.

Karlar gibi uçuşuyor siyah noktalar. Günah mevsimi uğruyor her ruha. Fakat uzun sürse de kış, tövbe güneşi çıkıyor bulutların arasından. Ebu Hureyre kulaklarına inanamıyor! Kâinatın Efendisi'nden duydu: ‘Eğer siz günah işlemezseniz, Allah başka bir kavim getirir günah işleyen. Peşinden tövbe edip affolunurlar.’ Ey Settar'ın örttüğünü açanlar! Günaha değil örtmeye davet bu!(Ural, 2019: 86).

Ejderha ve Kelebek'te Sahipsiz Tabutlar başlığında tövbe etmenin önemi üzerinde durulan hadis (Müslim, "Tevbe", 9) aktarılmıştır.

İki kara delik büyüyor gitgide taş maskede. Gözlerinde parçalanmak başka kulelerinden doğmaya çalışanların. Külleri yok onların çünkü. Çünkü öldü komşuluk. Melek'in sözleri göğe çekildi. Komşunun kendisine mirasçı yapılacağından şüphelenen Peygamber, şüpheleniyor bizden (A.g.e. : 126).

Ejderha ve Kelebek'te Taş Maske başlığında Hz. Muhammed'in "Cebrâil bana komşuya iyilik etmeyi tavsiye edip durdu. Neredeyse komşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım." (Buhârî, "Edeb", 28) hadisine atıf yapılmıştır.

"Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret edenler hakkında şöyle buyurmuşlardır: Allah ve Resulü için hicret edenler, Allah ve Resulü için hicret etmişlerdir. Ve bir dünyalığa nail olmak veyahut bir kadınla evlenmek için hicret edenlerin de hicretleri neye ise ona hicret etmişlerdir." (Ural, 2019: 137).

Ejderha ve Kelebek'te Kaldırımlar ve Tavşanlar başlığında Hz. Muhammed'in niyetle ilgili hadisine (Müslim, "İmâret", 155) yer verilmiştir.

"- Ey Allah'ın elçisi! Devemi başıboş bırakıp Allah'a tevekkül edeyim mi?

- Hayır. Önce bağla, sonra tevekkül et!" (Ural, 2019: 176).

Ejderha ve Kelebek'te Bağlanmamış Develer başlığında tevekkül ile ilgili hadise (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 60) yer verilmiştir.

"Ey Âdemoğlu, beni kendi nefsinde zikredersen, ben de seni kendi nefsimde zikrederim. Eğer beni bir topluluk huzurunda zikredersen, ben de seni meleklerden bir topluluk huzurunda zikrederim... Sen bana bir karış yaklaşırsan ben sana bir kulaç yaklaşıyorum. Sen bana yürüyerek gelirsən, ben sana koşarak gelirim." (Buhari.) (Ural, 2019: 205).

Ejderha ve Kelebek'te Sen Koş Yine başlığında (Buhari, "Tevhîd", 50) hadisine yer verilmiştir.

Makyaj Yapan Ölüler'de herhangi bir hadis varlığı tespit edilmemiştir.

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın ‘‘Evrenin Güneşı, ‘Sabır, musibetin vurduğu ilk andadır,’ sözüyle yakıyor deniz fenerini.’’ bölümündeki hadisle (Buhari, ‘‘Cenâ’iz’’, 31) sabrın önemi vurgulanmaktadır (Ural, 2021: 35).

Bizim ‘‘İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız’’, ‘‘Sizden biriniz kendisi için sevdiğini Müslüman kardeşi için de sevmedikçe (istemedikçe) gerçek mümin olamaz’’, ‘‘Size aranızdaki sevgiyi artıracak bir şey söyleyeyim mi, selamlaşınız’’, ‘‘Hediyeleşin ki aranızdaki sevgi artsın,’’ diyen bir peygamberimiz var! (A.g.e. : 39).

Posta Kutusundaki Mızıkâ’da Peygamber’in sevgi ile ilgili parçadaki sırasıyla (Müslim, ‘‘Îmân’’, 93-94), (Buhârî, ‘‘Îmân’’, 7), (Ebû Dâvûd, ‘‘Edeb’’, 131), (Muvattâ, ‘‘Hüsnu’l-Hulk’’, 16) kaynaklarında geçen dört hadisine yer verilmiştir.

Bir bedenın organları gibi olduğumuz söylenmişti bize ve biz buna inanmıştık. Çünkü bu sözün sahibi Peygamberimizdi. Vücudumuzun bir parçasının geçirdiği rahatsızlık hani bütün vücudu ateşler içinde bırakacak, bütün vücut bu rahatsızlıktan elem duyacaktır? Kol kesilirken dudak güliyor, ayak kesilirken kollar el çırpıyor, bir göz oyulurken diğer göz futbol maçı izliyor. Bir cinnet olmalı bu! (Ural, 2021:137).

Posta Kutusundaki Mızıkâ’da ‘‘Mü’minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.’’ (Buhari, ‘‘Edeb’’, 27) hadisine atıf yapılmıştır.

Raf Ömrü’nde tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Başka bir dünyaya ait olma bilincinden kaynaklanan bir yabancılık, ‘‘Dünyada bir yabancı ol ya da bir yolcu,’’ nebevi ilkesiyle kalben bağlanmadığı dünyayı bir sıçrama tahtası haline getirebilecekken, bu aidiyetten yoksun insan, parçası olamadığı bütün içinde kendini bir kanser hücresi gibi hissederek elleriyle inşa ettiği yalnızlığını bir absürtlük mağarasına çeviriyor can havliyle (Ural, 2020: 36).

Raf Ömrü’nde İki Yabancı başlığında ‘‘Dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi ol’’ (Buhârî, ‘‘Rikak’’, 3) hadisine yer verilmiştir. Peygamber’in bu hadisine dikkat etmeden yaşayan insanın içine düştüğü durum ortaya konulmaktadır.

Resimde Görünmeyen’de herhangi bir hadis varlığı tespit edilmemiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te tespit edilen hadisler şu şekildedir:

Tek Kelimelik Sözlük’te Buğulanmayan Ayna başlığının “O halde söyle Efendi’nin, o pürüzsüz aynanın diliyle: Allah’ım yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir!” bölümünde aynaya benzetilen Hz. Peygamber’in duasını içeren hadise (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/403) yer verilmiştir (Ural, 2021: 34).

Tek Kelimelik Sözlük’te ayna konusu ele alınırken “O Efendi ki Hakk’ın sırrıyla gösteriyor Hakk’ı. Beni gören Hakk’ı görmüştür, nuruyla işaret ediyor tecelliyi.” bölümünde “Kim beni rüyada görürse muhakkak o Hakk’ı görmüştür. Çünkü şeytan benim şekil ve kılığımaya giremez.” (Buhârî, “Ta’bîr”, 10) hadisine yer verilmiştir (Ural, 2021: 34-35).

Tek Kelimelik Sözlük’te Gülmek İçin Kral, Ağlamak İçin Filozof başlığında gülmek konusu işlenirken “Benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız, dedi Hz. Peygamber. Dedi ve bilgiye çağırırdı bizi.” bölümünde konuyla ilgili hadise (Müslim, “Fezâil”, 134) yer verilmiştir (Ural, 2021: 76).

Tek Kelimelik Sözlük’te gülmek konusu işlenirken “İhtiyarlar cennete giremez, diyordu Hz. Peygamber yaşlı bir kadına tatlı bir sesle. Hüzün sesi sarınca ihtiyarı, ‘Gençleşerek cennet bahçelerinde gezecekler,’ diye gülümsüyordu.” Bölümünde hadise (Taberanî, *Evsat*, 5/357) yer verilmiştir (Ural, 2021: 76-77).

Tek Kelimelik Sözlük’te Dışlanmış Bir Kelime başlığının “Neredeyse ‘küfür’ olacak fakirlik de var, cehennemden ta kendisi olan zenginlikte. ‘Salih (dindar) adamın elindeki salih (helal) mal ne güzeldir!’ derken bir seferinde Hz. Peygamber, ‘Ölümler Meclisi’ diye tanımlıyor zenginleri, bir başka yerde.” bölümünde “Salih (dindar) adamın elindeki salih (helal) mal ne güzeldir!” (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/197) hadisine yer verilmiştir (Ural, 2021: 59).

Tek Kelimelik Sözlük’te Çerçeveye Sığmayan başlığının “Sözlerini unuttuk efendimizin. Kertenkele delikleri önünde sıra beklerken hayallerimizi kaptırdık hırsızlara.” bölümünde “Sizler karış karış, arşın arşın sizden öncekilerin yolunu izleyeceksiniz, onların inançları ve yaşayışlarını ölçü edineceksiniz. İnsanın giremeyeceği küçük bir kertenkele deliğine girecek olsalar, siz de onları takip edeceksiniz.”

-Ya Resûlallah! İzlerini takip edeceğimiz bu topluluklar Yahûdiler ve Hristiyanlar mı olacak?

Şöyle buyurdu: “Ya başka kimler olacaktı?” (Buhari, “Enbiya”, 50)hadisine atıf yapılmıştır (Ural, 2021: 89).

“Karşılıklı olarak lanetlenen bir toplumun üzerine mutlaka lanet hak olur,” diyor, Hz. Peygamber. İslâm lanetten sakındırıyor. Firavun ve Ebu Cehil gibi insanlara acı çektiren kişiler dışında, bir kimseyi lanetle anmayı yasaklıyor kâfir bile olsa. Ebu Hureyre anlatıyor: “Ya Rasûlallah! Müşriklerin aleyhine dua et!”denildi. “Ben lanetçi olarak gönderilmedim! Ben ancak rahmet olarak gönderildim,” buyurdular (A.g.e. : 114).

Tek Kelimelik Sözlük’te Bumerang başlığında Ebu Hureyre’den rivayet edilen “Ben ancak rahmet olarak gönderildim, lânetçi olarak gönderilmedim” (Müslim, “Birr”, 87) hadisine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te İnsan Paradır başlığının “Ne demişti Hakk’ın sözcüsü Peygamber: Taise abduddinar ve abduddirhem! Taise ventekes! / Dinarın ve dirhem (paranın) kulları helak oldu! Helak oldu ve kapaklandı yüzüstü!” İş paraya kul olmamakta.” bölümünde “Dinarın ve dirhem, kadifenin ve işlemeli elbiselerin kulu olana yazıklar olsun! (Böyle bir kişiye) bir şey verilirse memnun olur, verilmezse hoşnut olmaz.” (Buhârî, “Cihâd”, 70) hadisine atıf yapılmıştır (Ural, 2021: 146).

Tek Kelimelik Sözlük’te Bir Kutlu Hapishane başlığının “Sabır ilk vurduğu anda gerek. (Hadis) Takvim yapraklarını hırsıyla koparmak da ne! Nedir bu sızlanışlar, bu itirazlar, bu şikâyetler, her olan O’ndansa eğer!” bölümünde “Esas sabır musibetin ilk başa geldiği anda gösterilmelidir.” (Buhârî, “Cenâiz”, 31) hadisine yer verilmiştir (Ural, 2021: 154).

Tek Kelimelik Sözlük’te Be Harfinin Altındaki Nokta başlığının “Bir hadis: Kim tevazu gösterirse, Allah yüceltir onu.” bölümünde tevazu ile ilgili hadise (Müslim, “Birr”, 69) yer verilmiştir (Ural, 2021: 182).

Tek Kelimelik Sözlük’te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığının “Son Peygamber ilan etmemiş miydi bayrak yarışının sonucunu: Kıyamet günü, Allah öncekileri ve sonrakileri birleştirip topladığı zaman her vefasız için, onu tanıtan bir bayrak dikilir

ve ‘Bu falan (oğlu falanın) vefasızlığıdır,’ denilir.” bölümünde vefasızların kıyamet günü başlarına gelecek olanları anlatan hadise (Buhârî, ‘‘Edeb’’, 99) yer verilmiştir (Ural, 2021: 199).

Sözlükler ‘yalamak’ tan geldiğini söyleyeye dursunlar ‘yalan’ın yalayıp yuttuklarını sana dursunlar şeytanlar hakikatleri, doğruluğun atlara değil insanlara yakıştığını söylüyor tarihin en doğru insanı. Gitgide büyüyen o siyah noktalara dikkatimizi çekiyor: ‘‘İnsan yalan söylemeye ve yalan söyleme niyetini taşımaya devam ederken, bir an gelir ki kalbinde önce siyah bir nokta belirir. Sonra bu nokta büyür ve kalbinin tamamı simsiyah olur. Sonunda Allah katında ‘Yalancılar’ arasına kaydedilir.’’(A.g.e. : 203).

Tek Kelimelik Sözlük’te Siyah Nokta Büyüyor başlığında yalanla ilgili bahsi geçen hadis (*Muvatta*, ‘‘Kelam’’, 18) kullanılmıştır.

Makyaj Yapan Ölüler ve Resimde Görünmeyen eserinde herhangi bir hadis varlığı tespit edilmemiştir. Ay Tiradı, Bisiklet Dersleri ve Tek Kelimelik Sözlük eserinde hadis varlığının daha yoğun olduğu dikkati çekmektedir.

4.2. İslami Unsurlar

4.2.1. Peygamberler

Aldığı vahyi insanlara ileten kişi olmasının yanında insanlara yol göstermesi için Allah tarafından özel olarak seçilen ve öğretilen insan olarak tanımlanan peygamber kavramı, İslam dini dışındaki dinlerde de yer almaktadır (Gündüz, 2017: 396-397). İslam inancında ilk peygamber Hz. Âdem, son peygamber Hz. Muhammed’dir.

4.2.1.1. Hz. Âdem

İlk yaratılan insanın Hz. Âdem olduğu Kur’an’da bildirilmiştir ve bundan dolayı Allah çeşitli ayetlerde insanlara Âdemoğulları şeklinde hitap etmiştir (Yiğit, 2015: 71-98). Meleklerle yaratılan bu varlığa secde etmeleri emredilmiş, şeytan dışında hepsi secde etmiş, daha sonra Hz. Havva ile cennete konulmuş ve burada yasak meyveyi yemesi nedeniyle cennetten Dünya’ya gönderilmiştir (A.g.e.).

Ay Tiradı'nın ‘‘Hz. Âdem yüz sene hiç gülmeden yaşadı. Oğlu öldürülen ilk babaydı o. Oğlu katil olan ilk baba. İki büyük acıyı aynı anda yüklendi, çatırdadı omzu. Bir avuç insan sığamamıştı koskoca dünyaya.’’ bölümünde Hz. Âdem'in Habil'in öldürülmesi sonrasındaki durumu aktarılmıştır (Ural, 2021: 50).

‘‘Hz. Âdem ağlıyor. Yeryüzünde ilk defa bir ölüme ağlanıyor. Bir oğul ölümüne. Artık dünya kan dökülmemiş bir dünya değil. Ne ağaçlar eski ağaçlar, ne dağlar eski dağlar. Denizlerin de rengi değişti, toprağın da Her şey o gün oldu. O gün kaybetti meyveler tatlarını.’’ (A.g.e.: 50).

Ay Tiradı'nda Habil'in ölümü sonrası Hz. Âdem'in ağlaması ile birlikte her şeyin değiştiği ortaya konulmaktadır.

Ay Tiradı'nın ‘‘Hz. Âdem'in, Kabil'i kovarken cümlesi şuydu: Git! Artık sen, hiçbir zaman korkutulmaktan kurtulamayacak, gördüğün hiçbir kimseden güvenlik ve esenlikte olmayacaksın!’’ bölümünde Kabil'in Habil'i öldürmesinden dolayı Hz. Âdem'in durumu aktarılmaktadır. Hz. Âdem'in ölüme ağlayan ilk insan olduğu ifade edilmiştir. Hz. Âdem'in Kabil'i yanından kovması ve ona söylediği sözler verilmektedir (A.g.e.: 51).

4.2.1.2. Hz. Hûd

Hz. Nuh'tan sonra gönderilmiş ve Âd kavmine peygamber olarak gönderilen Hz. Hûd'un Kur'an'da ismi yedi defa geçmektedir (Yiğit, 2015: 150-174). Hz. Hûd kavmine Allah'a şirk koşmayı ve putlara tapmayı bırakmalarını emretmiş, ancak bu daveti kabul etmeyenler şiddetli bir rüzgâr ile helak edilmişler ve sadece Hz. Hûd ve ona inananlar kurtulmuştur (A.g.e.).

Ejderha ve Kelebek'te Bunu Yapmayacaktınız! başlığının ‘‘Hz. Hûd alıkoymak isteyince kavmini sapkınlıktan, deli demişti kavmi.’’ bölümünde deli konusu işlenirken kavmi tarafından Hz. Hûd için bu tabirin kullanıldığı ifade edilmiştir (Ural, 2019: 48-49).

4.2.1.3. Hz. İbrahim

Babil döneminde ilahlık iddia eden Nemrut döneminde yaşayan Hz. İbrahim'in en meşhur lakabı Halilullah'tır ve Kur'an'da birçok ayette kendisinden

bahsedilmektedir (Kutlutaş, 2022: 129-167). Putperestlikle mücadele etmiş, Nemrud'un ilahlığını kabul etmeyince ateşe atılmış ama Allah'tan yardım istemesi üzerine ateş onu yakmamıştır (A.g.e.). Hz. Muhammed'in soyu onun oğlu Hz. İsmail'e dayanmaktadır (A.g.e.).

Aklının putunu dikti sonra. Taştan bir algı. İdollerini var, kilden, odundan. Aile tanrıları, ev tanrıları var her boyda. Dışarıda var içeride var. Bütün baltalar gömülmüş. Büyük putun boynuna asılacak balta yok. Hakikat yırtık bir bayrak gibi çırpınıyor. Hz. İbrahim'i yakmak için çırpınıyor ateş. Dünyayı algıladığı gibi kabul ediyor putperest. Aklın bulanık aynasında ateş yakıyor. İbrahim'i içine atacaktır. Küflü mancınıklarını çıkartıyor topraktan geleneklerin. Fakat aklın berrak aynası karşılıyor ateşi. Bir göl gibi karşılıyor ateşi ve teşhisi koyuyor: ‘‘Konuşamayan ve kendilerini kıılmaktan kurtaramayan putlar...’’(Ural, 2019: 147-148).

Ejderha ve Kelebek'te Kurabiyeden İkonlar başlığında Hz. İbrahim'in putları kırması ve ateşe atılmasına atıf yapılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük'te Allah'ın En Büyük Kapısı başlığının ‘‘Yükselme vakti, taş kesiliyor kumlar. Taşları taşların üstüne koyuyor Hz. İbrahim. Kelimeleri kelimelerin üstüne: O'nun beni bilmesi bana yeter!’’ bölümünde Hz. İbrahim'in sözüne yer verilmiştir (Ural, 2021: 150).

4.2.1.4. Hz. İsa

İslam kaynaklarına göre babasız olarak Hz. Meryem'den dünyaya gelmiş ve Hz. Muhammed'den önce İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiştir (Aydemir: 246-265). Kuran'da birçok ayette kendisinden bahsedilen ve Hristiyanlık inancında Allah'ın oğlu olarak görülen Hz. İsa'nın Hristiyanlık inancında çarmıha gerilerek öldürüldüğüne inanılırken İslam inancında öldürülmeden Allah katına çıkarıldığına inanılmaktadır (A.g.e.).

Hz. İsa dindarlığıyla tanınmış bir âbidle otururken günahlarıyla meşhur bir asi geçiyor oradan. Günahkâr adam utancından yanına yaklaşamıyor peygamberle dostunun. İmrenerek seyrediyor onları uzaktan. Duası şu: ‘‘Ya Rabbi günahlarımı affet!’’Âbid ise bu asiye görünce, ‘‘Ya Rabbi beni bu asi

adamla bir arada bulundurma!’’ diye dua ediyor hemen. Aynı resimde yer almaktan utanıyor. İşte o anda tecelli ediyor iradesi Hakkın. Âbidi reddedip asiye affediyor. Taatlerin de mâsiyetlerin de hakikatlerine bakıyor suretlerine değil (Ural, 2019: 87).

Ejderha ve Kelebek’te Sahipsiz Tabutlar başlığında Hz. İsa’nın içinde yer aldığı bir olay aktarılmıştır.

Her bela bir nimetti ve her nimet bir bela. Ve Şeytan geldi de bir gün zehirli kelimeler bıraktı Hz İsa'nın kulağına, ‘‘Mademki Allah'ın takdir ettiğinden başka bir şey olmaz diyorsun. Çık dağın zirvesine, bırak kendini aşağı! Kurtulursun, takdir edilmişse kurtulman!’’ Hz. İsa izin vermedi taşımaya nehrin gelecek zamanlara zehri. Öyle bir panzehir attı ki suya bütün balıklar dirildi: ‘‘Allah kullarını imtihan edebilir. Kullarınca Allah Teâla'yı imtihan etmeye hakları yoktur!’’ (Ural, 2021: 100).

Tek Kelimelik Sözlük’te İmtihan Nehri başlığında Hz. İsa’nın şeytan ile yaşadığı olaya yer verilmiştir.

4.2.1.5. Hz. İsmail

Babası Hz. İbrahim, annesi Hz. Hacer olan Hz. İsmail, Kâbe’nin inşa edilmesinde babası Hz. İbrahim ile birlikte çalışmıştır ve Hz. İbrahim’in gördüğü rüya üzerine kurban edilmesi gerektiğini anlayınca teslimiyet göstermiştir (Kutlutaş, 2022: 169-182). Babasından sonra peygamberlikle görevlendirilen ve birçok ayette kendisinden bahsedilen Hz. İsmail aynı zamanda Hz. Muhammed’in soyunun dayandığı kişidir (A.g.e.).

Sorularıma verdiğin cevaplardan anlıyorum ki çocuksun sen, ‘‘çocuk’’ demektir bayram. Çocuğun kurtuluşudur çünkü. Babanın, annenin ve çocuğun el ele tutuşmasıdır şeytana karşı. Babanın, annenin ve çocuğun hakka bağlanmasıdır.

- Adın ne?

- İsmail!

- Kaç yaşındasın İsmail?

- *Yedi*
- *Babanın adı ne?*
- *İbrahim.*
- *Annenin adı?*
- *Hâcer* (Ural, 2021: 48).

Tek Kelimelik Sözlük'te Gel Artık Çocuk başlığında Hz. İsmail'e atıf yapılmaktadır.

4.2.1.6. Hz. Muhammed

571'de Mekke'de doğmuş, 632'de Medine'de vefat etmiştir ve İslam dininde son Peygamber kabul edilmektedir (Hamidullah, 2016). Tebliğ çalışmalarına Mekke'de başlamış daha sonra Medine'ye geçerek İslam dininin buradan yayılmasını sağlayan Hz. Muhammed; İran, Bizans, Mısır gibi devletlerin yöneticilerine İslam'a girmeleri hususunda mektuplar göndermiştir (A.g.e.). Veda hutbesiyle birçok sahabeye seslenmiş, aynı gün "Size dininizi ikmal ettim." şeklinde başlayan Maide suresinin 3. ayeti inmiştir (A.g.e.).

Hicretin sekizinci yılında Hz. Muhammed büyük bir ordu başında Mekke'ye doğru ilerlerken, yolları üzerinde yeni doğmuş yavrularını emziren bir köpek görmüştü. Hz. Peygamber, derhal Cuayl b. Surâka'yı çağırması, süt emen yavruların önünde durarak onları atlardan korumasını istemişti(Ural, 2021: 136).

Yazar, Bisiklet Dersleri'nde Kaptana Mektup başlığında Hz. Peygamber ile ilgili bir olayı aktarmaktadır. Bu hâdise ile Peygamber'in hayvanlar hususundaki hassasiyeti ortaya konulmaktadır.

Çölün yakıcı sıcağında bir ağaç gölgesinde Hudeybiye Anlaşması'nı imzalıyordu Hz. Peygamber. Yüzüne gelen bir ağaç dalının O'nu rahatsız ettiğini düşünen arkadaşlarından biri, dalı koparmaya yeltenince izin vermedi. Yaralanan bir ağacın altında yapmak istemedi belki de anlaşmasını. Yalnız insanlara değil, evrene şefkat olarak gönderilmişti O. Yaralamak değil, yaralara şifa olmak için. Hayata saygıyı öğretmişti orada, "Hayır!" diyerek (A.g.e. : 137-138).

Yazar, Bisiklet Dersleri'nde Kaptana Mektup başlığında yine Hz. Peygamber'in hassas duruşunu ortaya koyuyor. Hayvanlara karşı olan bu duruşunun doğadaki diğer canlılar için de geçerli olduğu bu örnekle ortaya konuluyor.

Ay Tiradı'nın "Selamsız Yokuşu'na dönse de dünya, yaşadığımız sürece aynı havayı teneffüs ettiğimiz herkese merhaba demek zorundayız. 'Selamsız' olmamıza ne peygamber izin veriyor ne yaşadığımız hayat." bu bölümünde yazar "Selamsız" olarak bilinen Selâmi Ali Efendi'nin hikâyesini aktardıktan sonra her şeye rağmen selam vermenin gerekli olduğunu aksine Hz. Peygamber'in de izin vermediğini aktarmaktadır (Ural, 2021: 24).

Tarih: 605. Yer: Mekke. O yıllarda gökyüzünde yalnız kuşlar uçuyor. Hz. İbrahim'den yüzyıllar sonra, Kureyşliler Kâbe'yi yeniden inşa ediyorlar. Eski taşları korku ve tazimle yerinden söküyor, yanlış bir iş yüzünden başlarına büyük bir bela gelir korkusuyla, içlerinden seçtikleri kimselere yıkım işlerini yaptırıyor, ertesi sabah onlara bir şey olmadığını gördüklerinde yıkıma devam ediyorlar. Bir gün Kâbe'yi yıkan Kureyşliler'den biri, iki taşı birbirinden ayırabilmek için aralarına manivelayı sokuyor. Taş hareket edince bütün Mekke sarsılıyor. Bunun üzerine o temeli yıkmaktan vazgeçiyorlar.

Yıkım bitip Hz. İbrahim'in attığı temeller ortaya çıktıktan sonra Kureyşli kabileler Kâbe'yi yeniden yapmak için taş topluyorlar. Sonra bu taşlar bir bir yerlerine konuyor. Hacer-ül- Esved'in olması gereken yere kadar yükseliyor duvarlar. Hacerü'l-Esved'in yerine konulmasına gelince; işte o zaman kopuyor kıyamet! Her kabile taşı kendisi yerleştirmek istiyor Kâbe'ye. Bu cennet taşını yükseltme onurunu kimse diğerine vermek istemiyor!

Kanla dolu çanaklara batırılıyor parmaklar. Savaş hazırlıkları yapılıyor, uykusuz geceler geçiriliyor. Ta ki Kureyşliler'in en yaşlısı Muğire bin Abdullah, "Aranızda bir karar alın. Kim mescidin kapısından ilk önce girerse kararı o versin," diyor. Bu teklifi kabul edip bekliyorlar.

Ve o geliyor.

İsmi Muhammed (s.a.)

Otuz beş yaşında.

Seviniyor Kureyşliler.

Muhammed'i iyi tanıyorlar çünkü.

Ona "el-Emin/ Güvenilir" diyorlar.

Henüz bir peygamber değil o.

İlk o geldiğinde:

"Tamam işte! Bu adamdan daha güvenilir ve adaletli biri mi var! O bizim hakemimizdir," diyorlar.

Kanlı parmaklar yıkıyor.

Kılıçlar kınına giriyor.

Gözler Muhammed'e çevriliyor.

O, "Bana bir örtü getirin," diyor. Oradakiler hemen bir örtü getiriyorlar. Muhammed taşı alıyor, örtünün ortasına koyup şöyle diyor: "Her kabilenin temsilcisi örtünün bir kenarından tutsun, sonra topluca kaldırın." Muhammed (s.a.)'in dediği yapılıyor. Hacer-ül-Esved örtünün üstünde yükseltiliyor. Sonra o, taşı kendi elleriyle alıp yerine yerleştiriyor (Ural, 2021: 180-182).

Makyaj Yapan Ölüler'de Güvenilen Muhammed'den Korkulan Muhammed'e başlığında Kâbe'nin tamiratı sırasında gerçekleşen ve "Hakem Olayı" olarak bilinen, Hz. Muhammed'in hakemlik yaptığı olay aktarılmıştır.

Kapının arkasında olduğunu biliyorum. Anahtar deliğinden baktığını. "Gördüklerini anlat!" diyorum. "İşte o!" diye sevinçle bağırıyorsun. "İşte O, çocuklara selam veriyor nerede görse. Çocuk oluyor o an. Yarış mı yapıyorlar, yarış yapıyor heybetli adam. Kahkaha mı atıyorlar, tebessümünü katıyor içine. Hem hal hatır soruyor onlara büyüklerle konuşur gibi. Hem ata biliyorsa çocuklar terkisinde yüzü ışıltıyor gördüğünde melekleri. Merhametli bir baba. Müşfik bir dede. "Çocuk kokusu cennet kokusudur," diyor. "Kimin çocuğu varsa çocuklaşsın onunla." Şöyle bir sözü de var, "Bir kimse, bir çocuğa, gel sana şunu vereceğim der ve sonra da vermezse, yalan hükümündedir bu da." Hele bir

sahne var ki kapının arkasındaki çocuk ayıramıyor gözünü anahtar deliğinden. İki çocuk sırtına binmiş namaz kılan dedelerinin, secdeden beraberce doğruluyorlar. Doğruluyorlar ki çocuk her şeydir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dizlerine oturuyor dedelerinin. Doğruluyorlar ki o Son Peygamber'dir (Ural, 2021: 47).

Tek Kelimelik Sözlük'te çocuk konusu işlenirken Hz. Peygamber'in çocuklara olan yaklaşımına dair hayatından kesitler verilmektedir.

İşte geliyor! Bütün gözler Ben- Şeybe kapısında. İlk gelen hakemleri olacaktı. Çekmişlerdi kılıçlarını onuru paylaşamayınca. Her kabile üstün görüyordu kendini diğerinden. Dört gündür çözüm arıyorlardı. Kimkoyacaktı Hacerü'l-Esved'i yerine? Tam parlayacaktı ki kılıçlar Kureyş'in en yaşlılarından Ebu Umeyye bir teklif attı ortaya. İşte geliyor! Bütün gözler Ben-i Şeybe kapısında. "Muhammed'ül-Emin" geliyor. "Güvenilir Muhammed!" Görür görmez çığlıklar yükseliyor. "Güvenilir Muhammed! Raziyiz hakemliğine!" Henüz peygamber değil. Kureyşli bir delikanlı o. Bir örtü istiyor koymak için cennet taşını. Her kabileden bir temsilci seçiyor tutsun diye ucundan. Gerçeği tutturuyor herkese bir ucundan. Yükseltiyor gerçeği omuzlarında. Sonra mübarek elleriyle alıp oradan yerleştiriyor köşesine Kâbe'nin. Ve yıllar sonra son kitabı için son peygamberi olarak seçiyor Allah el-Emin'i. Güvenilmek ne güzel, güvenlik içinde olmak! Ne güzel, "Biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insanlara toplantı ve güven yeri kıldık," (Bakara, 125) ayeti (A.g.e.: 80).

Tek Kelimelik Sözlük'te Trapezcinin Nefesini Tuttuğu An başlığında güven konusu ele alınırken Peygamber'in hakem olayına değinilmiştir.

Bakırdan tırnakları vardı. Miraca çıktığında rastlamıştı Peygamber onlara. "Yüzlerini ve göğüslerini tırmalyorlardı. 'Bunlar kim ey Cebrâil?' diye sordum. 'Bunlar insanların etlerini yiyenler, insanların onuruna sözleriyle leke sürenlerdir,' dedi." (A.g.e. : 64).

Tek Kelimelik Sözlük'te Bakırdan Tırnakları Vardı başlığında Hz. Muhammed'in miraca çıktığında gıybet edenlerin durumunu Cebrail'e sorduğu bölüm aktarılmıştır.

Ah Muhammed Mustafa! Senin mihnetlerin sayılmakla biter mi! Ağrılarından söz ediyor Âişe validemiz, "Böylesine rastlamadım kimsede."

Ya vahyin gecikmesi! Ya iftiralar pak ailesine! Ya kaybedilen evlat! Ya açlık, ya kuşatma! O iken belâ ateşinin en parlak mücevheri, düşmez bize inlemek (A.g.e. : 100).

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığında Hz. Muhammed'in başına gelen zorluklar dile getirilmiştir.

Başını kaldırır kaldırmaz ümmetini arıyor Nebi; önüne, arkasına, sağına ve soluna bakıyor. Üç şeyden tanıyor onları: Aydınlık yüzlerinden, sağdan aldıkları defterlerinden, nurlarından önlerinde ve arkalarında koşan. O tanıyan ki tanınıyor "Göklerin ve Yerin Nuru" nca,⁶ "Nur" ve "Sirac/Kandil" adıyla: "Allah tarafından size bir nur geldi."⁷ "Aydınlatan bir kandil."⁸ Hem nur olan hem nur inen kalbine ayet ayet, şöyle dua ediyor her gece: "Allah'ım! Kalbime, gözüme, kulağıma, sağıma, soluma, üzerime, altına, önüme ve arkama nur ver. Nurumu artır!" Aslında baştan beri nurdu O. Bir sahabi annesinden dinlediklerini aktarıyor:⁹ "Muhammed doğduktan sonra bütün hane nur oldu. Nurdan başka bir şey göremiyordum!" Ve hep nur olarak kaldı. Yol gösteren bir kandil (A.g.e. : 125-126).

Tek Kelimelik Sözlük'te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında Hz. Muhammed'in mahşerde Müslümanları tanınması ve kendisinde var olan özellikleriyle aktarılmıştır.

İşte başardınız! Katilleriniz bıçaklarıyla yürürken üstünüze yüzünüz gülüyor. Ne kadar keskinse bıçak o kadar sevinçlisiniz! Ve hayat dolu! Kan kaybettiğinizi kim söylemiş!

- Peygamber!

- Hangi peygamber!

- Son peygamber!

- Ne söylemiş?

- Adamı boğazladın!

- Kime söylemiş bunu?

- Arkadaşını yüzüne karşı övene.

- Arkasından övebilir yani?
- Hayır övemez. Yoldan çıkaracaksa dostunu övgü.
- Nedir yoldan çıkmanın ölçüsü?
- Kibir, tembellik ve hoşnut olma nefsinden.
- Yani?
- Övgü öldürebilir kulluğu!
- Ne yapmalı o halde övülen?
- Salihlerin diliyle sığınmalı rabbine: ‘‘Allah'ım! Bunlar beni tanımıyorlar, beni tanıyan sensin!’’ (A.g.e. : 137).

Tek Kelimelik Sözlük'te Katillerinizle Yemek başlığında Hz. Muhammed son peygamber olarak ifade edilmiş ve onun sözüne yer verilmiştir.

Onlardı, evreni vefa elmaslarıyla donatan, henüz vefat etmeden vefa yeryüzünde. Ey Abdullah b. Ebi'l Hamsa! Anlat o halde bize vefalı Muhammed'i (sav): ‘‘Peygamber olmadan önce Hz. Muhammed'le alışverişle ilgili bir şey vermek için filan gün filan yerde buluşmak üzere sözleştik. Fakat ben unuttum, ancak üçüncü gün hatırladım. Gittim baktımki, Resul-i Ekrem orada bekliyor. Beni görünce, ‘Delikanlı beni yordun. Üç günden beri seni burada bekliyorum,’ buyurdu.’’(A.g.e. : 198).

Tek Kelimelik Sözlük'te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığında Hz. Muhammed'in vefalı olma yönü yaşanan olay üzerinden anlatılmıştır.

Fakat tarihte bir kayıt vardır ki üzeri hiçbir boyayla kapatılmamıştır. Hz. Muhammed (sav)'in hükümdarlara gönderdiği İslam'a davetmektuplarından biri hakkındadır bu kayıt. İşte Rum Kayseri Heraklius alnında boncuk boncuk terler birikerek okumaktadır mektubu: ‘‘Bismillahirrahmanirrahim. Allah'ın elçisi Muhammed'den Rûm'un büyüğü Heraklius'a! Hidâyet yoluna tâbi olanlara selam olsun! Bundan sonra, (Ey Rûm milletinin büyüğü) seni, İslâm'a davet ediyorum. Müslüman ol ki, selamette (güvenlikte) bulunasın. Müslüman ol ki, Allah senin ecrini iki kat versin. Eğer bu dâvetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, bütün tebaânın günâhı senin boynunadır. De ki, ‘Ey kitap ehli olan Hristiyanlar ve

Yahudiler! Sizinle bizim aramızda müşterek bir söze gelin. Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab edinmeyelim.' Eğer onlar yüz çevirirlerse, siz deyin ki, 'Şahid olun, biz Müslümanlarız.'(Âli İmrân, 64.) Heraklius mektubu okumayı bitirdikten sonra o sırada Şam'da bulunan Ebu Süfyan'ı çağırttı. İşte o tarihi konuşmadan birkaç cümle:

- O'na uyanların çoğu zengin mi, fakir mi?

- Fakirler.

- Peki O'na inananlardan hiç dönen oldu mu?

- Şimdiye kadar hayır.

- Artıyorlar mı eksiliyorlar mı?

- Her geçen gün biraz daha çoğalıyorlar.

- Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?

- Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık!

Zamanın o kesitinde Müslümanların iflah olmaz bir düşmanı olan Ebu Süfyan'ın bu sözleri karşısında Rûm Hükümdarı Heraklius'un ağzından şu kelimeler döküldü: 'Bir insanın bunca zaman insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez!'(A.g.e. : 201-202).

Tek Kelimelik Sözlük'te Siyah Nokta Büyüyor başlığında Hz. Muhammed'in Heraklius'a mektubu ve Heraklius'un Ebu Süfyan'la konuşması sonrası Hz. Peygamber hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Zafer nereye götürüyor? Mekke'ye. Son peygamber 10.000 kişilik muhteşem ordusunun başında Mekke'ye ilerliyor. Ebu Süfyan hayret içinde seyrediyor bu kılıç nehrini. Yanında Hz. Abbas var. Her bölük geçtikçe, 'Muhammed geçti mi?'' diye soruyor merakla. Nihayet Hz. Peygamber'in başında bulunduğu bölüğü görüyorlar. Öyle görkemli bir geliş ki, Ebu Süfyan'ın dudaklarından, 'Hiçbir hükümdarda görmediğim bir saltanat!' sözleri dökülüyor. İtiraz ediyor Hz. Abbas: 'Bu peygamberliktir, saltanat değil!'' İşte devesi Kusva'nın üzerinde Mekke'ye giriyor. Tevazuyla giriyor, bir hükümdar değil o. Başı öyle eğik ki mübarek sakalı neredeyse devesinin

semerine değecek. Af dileyerek rabbinden giriyor şehre. Yakın, yağmalayın demiyor krallar gibi. ‘‘Size saldırılmadıkça hiç kimseyle çarpışmaya girmeyeceksiniz! Hiç kimseyi öldürmeyeceksiniz!’’ buyuruyor. İşte zafer bu!(A.g.e. : 214-215).

Tek Kelimelik Sözlük’te Zafer Nereye Götürüyor başlığında Hz. Muhammed’in Mekke’yi fethetmesi sonrası şehre girişi aktarılmıştır.

Ah çocuklar, bunu yapmayacaktınız! Ebu Leheb’e inanmayacaktınız amcasıdır Hz. Muhammed’in. Mekke yollarında, ‘‘ Lâ ilâhe illallah deyin, kurtulursunuz,’’ diyerek yürürken Peygamberiniz, arkasında bir ihtiyar, ‘‘Ondan kaçın! Ondan kaçın! Çünkü o yalancı bir delidir!’’ diye bağıryordu. Yemen eşrafından Ebu Arraf, etraftakilere ihtiyarın kim olduğunu sordu. ‘‘Amcası Ebu Leheb!’’ dediler. Yalnız Ebu Leheb değildi havayı zehirleyen. Hac mevsimi geldiğinde Velid b. Mugîre, ‘‘Ey Kureyşliler! Muhammed tatlı sözlü biridir. Onun davası her yerde duyulmaya başladı. Ben size insanların ona inanmayacağına dair bir güvence veremem. Bu yüzden ileri görüşlü ve akıllı insanlardan bir grubu, insanları karşılamaları için Mekke’ye gelen yollara gönderin. Muhammed hakkında soru sorulduğunda, kiminiz ‘sihirbazdır’, kiminiz ‘delidir’, kiminiz ‘kâhindir’, kiminiz ‘şairdir’; ‘onu görmemeniz görmenizden daha hayırlıdır,’ desin!’’ Bunun üzerine Mekke’ye girişi sağlayan dört yola on altı kişi gönderdiler. Her yolda dört kişi bekliyordu. O zaman medya yoktu çocuklar (Ural, 2019: 49).

Ejderha ve Kelebek’te Bunu Yapmayacaktınız başlığında deli konusu ele alınırken Hz. Peygamber’e amcası Ebu Leheb ve Velid b. Mugîre tarafından yapılan bu yakıştıрма ortaya konulmuştur.

Ah çocuklar, bunu yapmayacaktınız! Sözlüklere kanmayacaktınız kalınlıklarına bakıp. Bakın ‘deli’ kelimesine nasıl anlam verdi Peygamber (s.a.v.), yanlarından geçen bir adama ‘deli’ deyince ashabı. ‘‘O, hastadır, gerçek deli, Allah’a sürekli isyan edendir (A.g.e.: 49).

Ejderha ve Kelebek’te Bunu Yapmayacaktınız başlığında deli konusu ele alınırken Hz. Muhammed’in deli kavramını tanımlamasına yer verilmiştir.

Mekke'nin fethi. Hz. Muhammed (s.a.v.) savaşmaksızın teslim alıyor şehri. Herkesi affediyor putlardan başka. Hz. Ali Kâbe'deki üç yüz altmış putu tek tek kırıyor. Putlar bitti mi? Hayır. Hz. Peygamber minberde. Kibir putunu kırmaya çağırıyor insanları: ‘Ey insanlar! Yüce Allah cahiliyet kibri ve soy soplâ övünme düşüncesinden temizledi sizi. Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem de topraktır. Sizin en üstünüünüz Allah'tan korkup günahahtan kaçanlarınızdır.’(A.g.e. : 150).

Ejderha ve Kelebek'te Kurabiyeden İkonlar başlığında Hz. Muhammed'in Mekke'nin fethi sonrası şehri putlardan temizlemesi ve insanlara minberden seslenmesi aktarılmıştır.

Zel, kaf ve râ huzurun kapısını çalıyor. Üç harf birbiri arkasından vurunca, gıcırdayarak açılıyor kapı. Kapının zikri bu. Yemek konuluyor sonra sofraya. Konuklardan Abdullah b. Mesud bir ses işitiyor aştan. Ve aktarıyor sesi gelecek zamanlara: ‘Biz yenirken yemeğin tesbih ettiğini duyardık.’ Elçi (s.a.v.) haber veriyor saygıyla bilmek gerektiğini bineğe. Bir merkep zikreder de sahibi gaflette olabilir anmaktan. Balıklar hatırlıyor denizde O'nu, kuşlar havada. Hem yalnız hayvanların değil taşların da dili var. Mekke'de tanıdığı bir taş var peygamberin, kendisine selam veren. ‘Tanıdığım bir taş var Mekke'de. Ben peygamber olarak gönderilmeden önce o bana selam verirdi. Bugün de ben onu tanırım.’ Ebu Zerr anlatıyor Elçi'nin dostu. Ne zaman çakıl taşlarını eline alsın peygamber, arı kovarı gibi bir uğultu. Taş konuşur da ağaç durur mu! Bir hurma kütüğü bile sitem edebilir Allah'ın elçisine. Ona dayanarak hutbe okurken peygamber, üçbasamaklı bir minber konulunca önüne çekiyor hurma kütüğünden elini. O da ne, iniyor kütük. Duyuyor iniltisini herkes (A.g.e. : 204).

Ejderha ve Kelebek'te Sen Koş Yine başlığında Hz. Muhammed'in yaşadığı mucizelerden örnekler verilmiştir.

4.2.1.7. Hz.Musa

İsrailoğullarına gönderilmiş ve kendisine Tevrat isimli kitap verilmiş peygamberdir (en-Nedvi, 1992). Kur'an'da kendisinden birçok ayette bahsedilmiştir. Birçok mucize gösterdiği Kur'an'da anlatılmaktadır. ‘(Resûlüm!) Kitap'ta Musa'yı da an.

Gerçekten o ihlâs sahibi idi ve hem resûl, hem de nebî idi.’’(Meryem 19/51).’’Sonra onların ardından da Firavun ve toplumuna Musa ile Harun’u mucizelerimizle gönderdik, fakat onlar kibirlendiler ve günahkâr bir toplum oldular.’’(Yunus 10/75).

Raf Ömrü’nün Robinson mu Hay Bin Yakzan mı başlığında Hay b. Yakzan’ın adaya çıkması; Hz. Musa’nın doğduktan sonra Nil’e bırakılması ve Firavun’un sarayına gelmesi ile özdeşleştirilmiştir (Ural, 2020: 20).

Posta Kutusundaki Mızıka’nın‘‘Mektubumu yazdığım kâğıttan bir kayık yapıyor ve bırakıyorum nehre. Bebek Musa'nın sepeti kadar güvenli. Nuh'un gemisi kadar yalnız köpüklerin içinde’’ bölümünde yazar, Hz. Musa’nın bırakıldığı sepeti bir benzetilen olarak kullanmıştır (Ural, 2021: 18).

Ejderha ve Kelebek’te Bunu Yapmayacaktınız başlığının ‘‘Allah katından kanıtlarla gelse de Hz. Musa, deliydi Firavun’a göre.’’bölümünde deli konusu işlenirken Hz. Musa için Firavun’un da bu tabiri kullandığı ifade edilmiştir (Ural, 2019: 49).

Hz. Musa esasını değdiriyor denize. Yarılan deniz yutuyor Firavun ve adamlarını. Denizden geçtiklerine göre yolunda her şey.

- Hayır, yolunda değil.

- Neden?

- Gelenek bataklığı yollarını kesiyor.

- Denizi geçtiler. Yüz vermezler bataklığa!

- Putları önünde eğilen bir topluluğa rastladılar ama.

- Ne yani onlara mı uyacaklar deniz yarıldıktan sonra.

- Ey Musa, onların ilahları var. Sen de bize bir ilah yap! diyorlar.

- Nasıl bir ilah!

- Altından bir buzağı mesela!(A.g.e. : 148).

Ejderha ve Kelebek’te Kurabiyeden İkonlar başlığında Hz. Musa’nın ve ona inananların denizi yarararak geçmeleri olayına atıf yapılmaktadır.

Tek Kelimelik Sözlük’te Allah’ın En Büyük Kapısı başlığının ‘‘Büyük kapı önünde Hz. Musa, ‘Rabbim bana öyle bir ibadet göster ki, onu yaptığım zaman razı olasın benden!’ diyor. Cevap secdeye kapatıyor Kelîmullah’ı: Ey İmran Oğlu! Benim rızam,

senin kazama razı olmana bağılı!” bölümünde Hz. Musa’nın Allah ile diyalogu verilmiştir (Ural, 2021: 150).

Ah dağlar! Yüce Allah birinizin üzerinde bir peygamberle konuşacağım deyince nasıl da yarıştınız boy ölçüşmek için. En yüksekinizde gerçekleşeceğini düşünerek bu bulaşmanın nasıl da diktiniz omuzlarınızı. Halbuki Tur-i Sina, siz bulutlara değmeye çalışırken tevazuyla indirmişti kanatlarını. Alçalmıştı ve onun kalbinde gerçekleşmişti Yüce Allah'la Musa (as) arasındaki büyük buluşma (A.g.e. : 181).

Tek Kelimelik Sözlük’te Be Harfinin Altındaki Nokta başlığında tevazu konusundaki ileti Hz. Musa ile Allah arasındaki konuşmanın gerçekleştiği Tûr-i Sina Dağı üzerinden verilmiştir.

4.2.1.8. Hz.Nuh

İslam inancına göre Hz. Âdem ve Hz. İdris’ten sonra gelen üçüncü peygamber olan Hz. Nuh’a Yahudilik ve Hristiyanlıkta da inanılmaktadır (Harman, 2007: 225). Kur’an’a göre 950 yıl yaşamıştır ve kendisine inanmayanlar tufan ile helak edilmiştir (A.g.e. : 226). Kur’an’da adını taşıyan bir sure de bulunmaktadır.

Posta Kutusundaki Mızıka’nın “Tufandan önce hiç kimsenin gökteki nehirlerden haberi yoktu. Hiç kimse suyun ateşe dönüşebileceğini düşünmüyordu. Ve hiç kimse Nuh'un elindeki keserin neyi biçimlendirdiğinin farkında değildi.” bölümünde yazar, Hz. Nuh ve onun zamanında gerçekleşen tufan olayını hatırlatmaktadır (Ural, 2021: 16).

Posta Kutusundaki Mızıka’nın “Mektubumu yazdığım kâğıttan bir kayık yapıyor ve bırakıyorum nehre. Bebek Musa'nın sepeti kadar güvenli. Nuh'un gemisi kadar yalnız köpüklerin içinde.” bölümünde yazar, Hz. Nuh’un gemisini bir benzetilen olarak kullanmıştır (A.g.e.: 18).

Ejderha ve Kelebek’te Bunu Yapmayacaktınız başlığının “Ah çocuklar, bunu yapmayacaktınız! Babanızın anlattığı peygamber kıssalarını hatırlayın bir. Ne demişti kavmi Hz. Nuh’a: Delirdi! Çünkü gemi yapıyordu karada.” bölümünde deli konusu işlenirken kavminin Hz. Nuh’a yaptığı yakıştırmaya konulmuştur (Ural, 2019: 48).

Krallar kendilerinden izinsiz yüzmesini istemezler gemilerin. Dermesil de kraldı ve deniz bir yana karadaki gemiyi ateşe vermek için Hz. Nuh'un yanında aldı soluğu süvarileriyle.

-Gemini yüzdürecek su nerede!

- O su, senin durduğun yerde. Bulacak seni bekle!

- Bu olmayacak bir şey! Hadi terk edin gemiyi! Yoksa gemiyle beraber yanarsınız!

- Kibri bırak, teslim ol Allah'a!

Ve bir ekmek tandırından su fışkırdı ateş yerine. Haberciler söyledi.

- Tandırdan su fışkırmış olamaz!

- Bu bütün yeryüzünün delinip deşileceğine ve atının ayağının altından su fışkıracasına işarettir!

Kral atını durduğu yerden ayırınca, ayağının altından su fışkırdığını gördü. Yalnız ayağının altından mı! Pis kokulu kaynar sular fışkırıyordu her yerden. Gök, çok geçmeden eşlik etmeye başladı yere. Kırk gün boşandı yağmur. Dağlar kayboldu. Güneş ve ay kayboldu. Gece ve gündüz birbirine karıştı. Siyah dalgalar yükseldi ve Süva', Yağus, Yauk ve Nesr putlarını, Nevz dağından sürükleyip yere indirdi. Hz. Nuh'un gemisi altı ay bütün dünyayı dolaştı azgın suların üstünde. Ve üç kutlu dağdan birinin üzerine bir deniz kuşu gibi kondu. Üç dağ üç nebiyi konuk etti sırayla: Cûdî'de Nuh, Tûr-i Seynâ'da Hz. Musa, Hırâ dağında Hz. Muhammed... (A.g.e. :82-83).

Ejderha ve Kelebek'te Maluma Giden Gemi başlığında Kral Dermesil ve Hz. Nuh arasındaki konuşmalara ve sonrasında yaşanan Nuh Tufanı'na yer verilmiştir.

Ölçeği olmayanın önce yüksek bir tepe sonra yüce bir daha sanacağını kendini. Hz. Nuh'la alay edeceğini gemi yaparken. Tufan koptuğunda bile yükselen suyun bir "ölçek" olduğunu fark edemeyeceğini. "Gemiye gel!" teklifini ciddiye almak yerine, dağlara tırmanacağını kurtulmak için. Ah dağlar! Hadi kurtarın azdırdığınız insanı! Demek kibrinizden kabul etmiyorsunuz gemiyi. Tevazunun deniz seviyesi olduğunu bilmiyorsunuz. Bilmiyorsunuz, suyla toprağın zirvelerinizde değil eteklerinizde buluştuğunu. İşte tevazu gösteriyor Cûdî! Eğiliyor geminin önünde. Bu

yüzden yaratıcı bütün dağlar içinde ona veriyor varlığı konuk etme izzetini
(Ural, 2021: 181).

Tek Kelimelik Sözlük'te Be Harfinin Altındaki Nokta başlığında tevazu konusu Hz. Nuh'un başından geçen tufan olayı ile ilişkilendirilmiştir.

4.2.1.9. Hz. Süleyman

Hz. Davud'un oğlu olan Hz. Süleyman, kuşların ve diğer hayvanların dilini anlama, cinlerle konuşma ve onları emri altına alma, rüzgâra hükmetme gibi farklı yetenekleri olan bir peygamberdir ve 35 yıl saltanat sürerek Kudüs'ü başkent edinmiş hükümdar peygamberlerden olmuştur (Kutlutaş, 2022: 385-386). Kur'an'da birçok ayette kendisinden bahsedilmiştir

Biri ceviz kaplamalı masaya. ‘‘Masa’’yla ‘‘Masal’’ arasında akrabalık var. Masaya düşen kıpkırmızı bir elma. Binbir Gece'den üçüncü geceyi aydınlatabilir. Ay zehirli bir elmaya döner ve kızıl ışıklarını sandalın üstüne serper. Balıkçı ağına takılan şeyin sarı bakırdan bir küp olduğunu görünce tepeden tırnağa titrer. Fakat altın çıkmaz küpten cin çıkar. Yaşlı bir cindir bu yüzlerce yıldır kurtarılmayı bekleyen. Nihayet kurtarıcısıyla baş başadır. Balıkçının gözlerinin içine bakarak tane tane anlatır: ‘‘Bil ki ben asi bir cinim ve ben Davud'un oğlu Süleyman'a başkaldırdım. Yenildim. Davud'un oğlu Süleyman Tanrı'ya imana çağırdı beni ama ben reddettim. Kral beni bu küpe kapattı ve onun ağzını Yüceler Yücesi'nin adıyla mühürledi. Sonra, sadık cinlerine küpü okyanusun ortasına atmalarını buyurdu. İçimden, ‘Kim beni kurtarırsa onu sonsuza dek zengin yapacağım,’ dedim. Ama tam bir yüzyıl geçti, kimse beni kurtarmadı. O zaman kendi kendime, ‘Kim beni kurtarırsa ona yeryüzünün tüm sihir sanatlarını açıklayacağım,’ dedim. Ama dört yüz yıl geçtiği halde ben hâlâ denizin dibindeydim. O zamandedim ki: ‘Kim beni kurtarırsa onun üç dileğini yerine getireceğim.’ Ama dokuz yüz yıl geçti. O zaman çaresizlik içinde Yüceler Yücesi'nin adı üzerine yemin ettim: ‘Kim beni kurtarırsa onu katledeceğim.’ Ölmeye hazırlan bakalım, ey kurtaracağım!’(Ural, 2021: 122).

Tek Kelimelik Sözlük'te Üç Elma Üç Yıldırım başlığında Binbir Gece Masalları'nda anlatılan ve Hz. Süleyman'ın mahkûm ettiği cinin hikâyesi aktarılmıştır.

4.2.1.10. Hz. Yunus

Asurluların başkenti Ninova şehrine peygamber olarak gönderilen ve 40 yaşında peygamberlik görevine başlayan Hz. Yunus, kavminin ona inanmaması üzerine onlara kızarak bir gemiye binmiş, gemi batma tehlikesi geçirinca kura sonucu denize atılmış ve bir balık onu yutmuştur (Yiğit, 2015: 550-554). Daha sonra Allah'tan izinsiz kavminden ayrıldığı için tövbe etmiş, Allah da duasını kabul ederek balığaonu sahile çıkarmasını bildirmiştir ve kavmi ona iman etmiştir (A.g.e.).

Hz. Yunus otuz üç yıl hakikate çağırđı kavmini. İki kişiden başkası cevap vermeyince soluğu bir gemide aldı sabrı tükenip. İki gemide iki peygamber. Biri hayatı taşıyor yeni bir dünyaya, diğeri karanlık bir dünyadan kurtarmaya çalışıyor kendini. Fakat kopuyor fırtına. Kura Yunus'a isabet ediyor. Denize o atılacak. Bir balık yutacak onu. Bir karanlıktan başka bir karanlığa. Yunus Peygamber, "Senden başka tanrı yoktur. Sen eksikliklerden uzaksın, yücesin, ben zalimlerden oldum," diye dua ederek kurtuldu karanlıktan. Ve balık bir pusula gibi döndü sahile(Ural, 2019: 25- 26).

Ejderha ve Kelebek'te Nuh'un Gemisindeki Balık başlığında balık konusu işlenirken Hz. Yunus'u balığın yutması ve oradan dua ile kurtulması aktarılmıştır.

Otuz üç yıl aydınlığa çağırıyor Yunus peygamber halkını. Otuz üç yıl gün doğumundan gün batımına kadar anlatıyor ışığı. Fakat "küfr" dehşetli bir örtü. Nerede bir güneş görse üstüne çullanıyor. Otuz üç yılda sadece iki kişi yırtmayı başarıyor zulmet ağını. Öyle ağırına gidiyor ki bu Hz. Yunus'un, öfke kıvılcımları saçarak kaçıyor Ninova'dan. Fakat izin yok, denizler kapalı. Kader, karanlığı terk etmedikleri için halkını terk eden peygamberi karanlıkla sınınamaya hazırlanıyor. Bindiği tekneyi dalgalarla kuşatıyor önce. Sonra yolculardan birinin denize atılmasına karar verdiriyor. Kura çekiliyor, torbadan ölüm çıkacak. Gözler su alan tekneler, nefesler tahta parçaları kırık. Kura Yunus'a işaret ediyor. Yunus ölüm yolcusu. Deniz bütün dalgalarıyla sarılıyor peygambere. Emir böyle, yutacak. Fakat ondan önce, kocaman bir balık açıyor ağzını. Yuttu bile. Yunus'u karanlıkla tanıştırdı; sabrın hapishanesiyle. Her mahkûma merhem olacak ebedi bir dua öğretti ona. Ve sabırsızlığın bir cins zülüüm, yani karanlık olduğunu.

Sonra tövbenin bir cins ışık olduğunu fısıldadı kulağına. ‘Zünnûn (Yunus)’a gelince, o, öfkeli bir halde geçip gitmişti. Bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi, (kavminin arasından çıkmakla kendisini kurtaracağını) sanmıştı. Nihayet karanlıklar içinde; ‘Senden başka tanrı yoktur. Sen eksikliklerden uzaksın, yücesin, ben zalimlerden oldum!’ diye yalvardı.’ (Enbiya, 87.) *Ağı kim attıysa, o çekti balığı. Kim kabul ettiyse tövbeyi, o çıkardı kıyıya kazazedeyi. Kaza hükmünü verdi. Sabır hapisanesi üç penceresinden kâinata duyurdu: ‘Eğer tesbih edenlerden olmasaydı, (insanların) yeniden diriltilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.’* (Saffat, 143-144.) *Tespîh etti ve mahşerden önce dirildi Yunus* (Ural, 2021: 153-154).

Tek Kelimelik Sözlük’te Bir Kutlu Hapishane başlığında Hz. Yunus’un hayatından bahsedilmiştir. Ayrıca Enbiya suresinin 87. ayeti ve Saffat suresinin 153 ve 154. ayetlerine yer verilmiştir.

4.2.1.11. Hz.Yusuf

Kur’an’da hayatı en uzun şekilde anlatılan peygamberdir ve Yusuf suresinde tek kıssa halinde 111 ayette aktarılmıştır. Babası peygamberlerden biri olan Hz. Yakup olan Hz. Yusuf, kardeşleri eliyle kuyuya atılmış, köle pazarında satılmış, daha sonra iftira ile hapse girmiş, Kral’ın rüyasını yorumlayarak zindandan çıkmış ve vezir olmuştur (Yiğit, 2015: 305-353). Daha sonra kardeşleri ve babasıyla buluşan Hz. Yusuf’a Allah rüya yorumlama yeteneği vermiştir (A.g.e.).

Dünya müminin zindanıysa bütün rüyalar Yusuf rüyalarıdır. Yusuf’un rüyaları ve Yusuf’a anlatılan rüyalar. Yıldızların kardeşe, güneş ve ayın anne babaya dönüştüğü; yeşil başakların bolluğa, kuru başakların kıtlığa evrildiği bu geçişken gezegende yazmıyor muyuz bu satırları! (Ural, 2021: 123).

Bisiklet Dersleri’nde Zaman ve Mekân Üstü Bir Kurgu: Rüya başlığında Hz. Yusuf’un gördüğü rüya ve ona anlatılan rüyayı yorumlaması bir arada verilmiştir. Ayrıca ‘‘Dünya müminin zıdanı kâfirin de cennetidir.’’ (Müslim, ‘‘Zühd’’, 1) hadisinin başlangıç kısmı aktarılmıştır.

Habil'i öldüren kardeşiydi, Hz. Yusuf'u kuyuya atan kardeşleri. Habil'in kıyamet günü Kabil'i bağışlayıp bağışlamayacağını bilmesek de yeryüzündeki "güzelliğin yarısı" olarak işaret edilen Hz. Yusuf'un, kendisini döven, kuyuya atan, dahası kuyudan kurtulduğunu görünce, "Bu bizim kölemizdir. Kaçtı," diyerek kendisini satan kardeşlerini Mısır'a "Sultan" olduğunda şehrin dışında dört bin askerlik bir merasim kıtası ile karşılayıp affettiğini çok iyi biliyoruz. Bu ihtişamlı af yetmiyor fakat onlara. Allah'ın bağışlaması olmadığı takdirde iki dünyanın da daralacağından ve nefes alamayacaklarından en küçük bir kuşkuları yok. Bu yüzden babaları Hazreti Yakup'tan kendileri için Allah'tan af dilemesini istiyorlar boyunları eğik. Ve Hazreti Yakup ayağa kalkıp kibleye yöneliyor. Hz. Yusuf ikinci safta oluşturuyor arkasında. Üçüncü safta Hz Yusuf'un kardeşleri var. Onlar da büyük bir mahcubiyetle bu dua zincirinde yerlerini alıyorlar. Hz. Yakup dua ediyor. Hz. Yusuf, "Âmin," diyor (Ural, 2021: 149-150).

Yazar, Bisiklet Dersleri'ninÂmin başlığında tüm yapılanlara karşı affedici olmak gerektiğini önce Habil ve Kabil daha sonra Hz. Yusuf, kardeşleri ve Hz. Yakub üzerinden vurguluyor.

Uzun bir yolculuktan sonra Mısır'a vardık. Rehberim mola verdiğimizizi söylemeseydi yolculuğumuzun bittiğini düşünecektim. Mısır Kralı'nın rüyasını dinlemek için mola vermişiz meğer: "Yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yediğini gördüm. Yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak. Ey ileri gelenler; eğer rüya yorumlayabiliyorsanız rüyamın anlamını söyleyin!" Molamız kısa olmasaydı Hz. Yusuf'un yorumunu dinleyebilecektik. Ne yazık ki otobüsümüz kalkmak üzereydi (Ural, 2021: 136).

Makyaj Yapan Ölüler'de Elden Düşme Rüyalar başlığında Hz. Yusuf döneminde Mısır Kralı'nın gördüğü rüya aktarılmış ve Hz. Yusuf'un rüyayı yorumlaması anlatılmadan esere devam edilmiştir.

İncelediğimiz eserlerde 11 peygambere yer verilmiştir. Bu peygamberler içinde özellikle Hz. Muhammed'in hayatına dair örnekler çok daha fazla yer almaktadır. Peygamberler eserlerde müstakil bir şekilde bulunmaktan ziyade konuyla bağlantılı

olarak yer almaktadır. Peygamberler kimi zaman sözleriyle kimi zaman ise hayatlarındaki bir olayla eserler içinde bulunmaktadır.

4.2.2. Sahabeler

Sahabe veya sahabi Hz. Muhammed'i görmüş, tanımış ve onun zamanında Müslüman olmuş kişiler için kullanılan unvandır ve İslam âlimleri arasında kimlerin sahabe olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır (Gündüz, 2017: 425).

4.2.2.1. Abdullah b. Abbas

Hz. Muhammed'in amcası Hz. Abbas'ın oğlu olan Hz. Abdullah'ın adını Hz. Peygamber koymuştur ve aynı zamanda teyzesi Hz. Meymune Peygamber'in hanımlarındandır (Nesil, 2017: 133-136). Çocukluğu Peygamber'in yanında ve onun eğitimiyle geçmiş, Peygamber'in ölümü sonrası Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in ilmî danışmanlığını yapmıştır ve en çok hadis rivayet eden sahabelerden biridir (A.g.e.).

O halde yeniden soruya dönelim. Para mıdır insan? Paraysa sahip olduğu nedir? Soralım mı, ‘İnsanlar gitti geriye nesnas kaldı!’ diyen İbn Abbas’a:

- Nesnas nedir?

- İnsana benzeyip de insan olmayanlar! (Ural, 2021: 147).

Tek Kelimelik Sözlük'te İnsan Paradır başlığında Abdullah b. Abbas (İbn Abbas)'ın nesnas kavramını açıklaması verilmiştir.

4.2.2.2. Abdullah b. Ebû Ümeyye

Sahabeden olan ve Hz. Muhammed'in halasının oğlu olan Abdullah b. Ebû Ümeyye, aynı zamanda Hz. Muhammed'in eşi Ümmü Seleme'nin kardeşidir ve Meke'nin fethi öncesi Müslüman olmuştur (Köten, 1988: 97).

Tek Kelimelik Sözlük'te Önlerinde, Yanlarında, Arkalarında başlığında Allah katında isim, çehre, süs ve toplantılarla yazılacağımızı haber veren sahabe, eserin dipnot kısmında belirtildiği üzere Abdullah b. Ebû Ümeyye'dir (Ural, 2021: 125).

4.2.2.3. Abdullah b. Mesud

Küçük yaşlardan itibaren Hz. Muhammed'in yanında yer alan ve Suffe ashabından olan Abdullah b. Mesud, Hz. Peygamber ile birlikte bütün savaflara iştirak etmiştir ve aynı zamanda fıkıh, tefsir ve hadis ilminde önemli bir yeri vardır (Nesil, 2017: 158-162).

“Susalım mı konuşalım mı?”

- En uzun hapse dil müstahaktır, diyor Abdullah b. Mesud.”(Ural, 2021: 167).

Tek Kelimelik Sözlük eserinde İki Nokta Üst Üste ve Nokta başlığında Abdullah b. Mesud'un cevabı verilmiştir.

4.2.2.4. Abdullah b. Revaha

Birinci Akabe Biati'nda bulunan ve şair sahabilerden biri olan Abdullah b. Revaha, Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber ve Mute gibi önemli savaflara katılmış, Mute savaşında şehit olmuş, müşriklerin söylediği sözler karşısında şiirle cevap vermiş ve Peygamber'in iltifatını kazanmıştır (Nesil, 2017: 167-173).

Kim bilir, haksızlık etmeyelim, tabutunuzun altındaki omuz Abdullah b. Revaha'ya aittir, ayetler indiğinde bütün şairler adına ağlayan. Kur'an'ın, “Ancak iman edip salih amel işleyenler, Allah'ı çok ananlar, kendilerine zulmedildikten sonra öclerini alanlar müstesnadır,” ayetiyle içine su serptiği, bütün şairler adına (Ural, 2021: 169).

Tek Kelimelik Sözlük'te İyi, Kötü, Çirkin başlığında Şuara suresi 227. ayeti ile Abdullah b. Revaha'nın şair kişiliği üzerinde bağlantı kurulmaktadır.

4.2.2.5. Hz. Ali

Hz. Peygamber'in hem amcasının oğlu hem de damadı olan ve İslam'ın dördüncü halifesi olan Hz. Ali, Hz. Peygamber'e çocuk yaşta iman etmiş, Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma ile evlenmiş ve bu evlilikten Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dünyaya gelmiştir (Nesil, 2017: 73-82).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın “Bizim, peygamberi ısırmasın diye ayağını yılan deliğinin üstüne kapatan Ebu Bekir'imiz, suikastı haber alınca peygamberin yatağına

yatan Ali'miz var.'" bölümünde yazar, Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret ederken Hz. Ali'nin onun için yatağında yatmasını aktarmıştır (Ural, 2021: 39).

*Her kim biliyor hayır görünenin şer olmadığını, şer görünenin hayır!
Çıkarın kâğıtları! Kâğıt mı yok, avucunuza yazın!*

- Bilginin şerlisi nedir?

- Uygulanmayan.

- Malın şerlisi?

- Günaha sokan.

- Sultanların şerlisi?

- Adil olmayan.

- İnsanların şerlisi?

- Halkı aldatan.

- Görüşlerin şerlisi?

- Hakk'a uymayan.

Hz Ali soru ve cevapları aynı anda verdi. Herkes tam not alsın (Ural, 2019: 169).

Ejderha ve Kelebek'te Tanrım Kötülere Yardım Et başlığında Hz. Ali'nin farklı sorulara verdiği cevaplar aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük'te Güzel Örtü başlığında sırrın kan gibi damarlarda dolaştırılması gerektiği ve gizlendiğinde sevinç, yayıldığında felaket olduğu Hz. Ali'nin ifadeleriyle aktarılmıştır (Ural, 2021: 161).

Şimdi sen söyle can Ali (ra)! Ne gördün dünyada vefadan: "Hayatım boyunca nice kimselere vefa gösterdimse de çoğundan vefa görmedim. Bunarağmen vefakârlıktan vazgeçemedim." Ah vefalı Ali! Demek sen de Hz. Yusufgibi affettin kardeşlerini (A.g.e. : 198-199).

Tek Kelimelik Sözlük'te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığında vefa konusu Hz. Ali'nin düşüncesiyle aktarılmıştır.

4.2.2.6. Hz. Ayşe

Hz. Ebubekir'in kızı, Hz. Peygamber'in üçüncü eşidir ve Hz. Peygamber'den 2210 hadis rivayet etmiştir (Nesil, 2017: 610-617).

“Üç hurması var evinde Hz. Ayşe'nin. Yoksul bir kadına veriyor onları. Kadın birer hurma veriyor iki çocuğuna. Birini kendine ayırıyor. Hayır, ikiye pay ediyor onu da.” (Ural, 2019: 17).

Ejderha ve Kelebek'te Annelerin Gözleri Vardır başlığında anne konusu işlenirken Hz. Ayşe'nin şahit olduğu ve annelik duygusunun anlatıldığı bir kadın ile çocukları arasında yaşanan durum aktarılmıştır.

4.2.2.7. Hz. Ebubekir

İslamiyet'i ilk kabul edenlerden olan ve malının çoğunu İslam dininin yayılması için vakfeden Hz. Ebubekir, İslam'ın ilk halifesidir (Nesil, 2017: 41-54). Kızı Hz. Ayşe, Hz. Muhammed ile evlenmiş, Hz Muhammed ile Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir ve Tevbe suresinin ikinci ayetinde kendisinden bahsedilmektedir (A.g.e.).

“Bizim, peygamberi ısırmasın diye ayağını yılan deliğinin üstüne kapatan Ebu Bekir'imiz, suikastı haber alınca peygamberin yatağına yatan Ali'miz var.” (Ural, 2021: 39).

Posta Kutusundaki Mızıka eserinde yazar, Mekke'den Medine'ye hicret esnasında mağarada Hz. Ebubekir'in Peygamber'i ısırmasın diye yılan deliklerini parmakları ile kapatmasını hatırlatmaktadır.

4.2.2.8. Ebu Hureyre

Hz. Peygamber'den en çok hadis rivayet eden sahabenin asıl adı Abdurrahman'dır (Nesil, 2017: 282). Ebu Hureyre “kedicik babası” demektir ve bu lakabı Hz. Peygamber vermiştir (A.g.e.).

“Duvarın üzerinde parlayan fosforlu gözlerin sahibi durur mu, o da bekliyor sevdiğimizi söylememizi. Bir kediye, ‘Seni seviyorum!’ demişti Ebu Hureyre omzuna alarak. Sevilmeyenin omuzlarda ne işi var! O halde seni seviyorum Tekir!” (Ural, 2021: 98).

Bisiklet Dersleri’nde Seni Seviyorum başlığında sevgiyi ifade etmenin önemi üzerinde durulurken ‘‘kedicik babası’’ olarak bilinen Ebu Hureyre’nin sevgisini ifadeetmesi aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük’te Be Harfinin Altındaki başlığın ‘‘Ve bir başka hikâye: Ebu Hureyre, Medine valisi olduğunda sırtında bir kucak odun, kalabalığın arasında yürüyor. Yol açın Emire!’’bölümünde tevazu konusu Ebu Hureyre üzerinden aktarılmıştır (Ural, 2021: 182).

4.2.2.9. Huzeyfe b. Yeman

Hiz. Peygamber’in sır arkadaşı olarak bilinen Huzeyfe b. Yeman, Hiz. Muhammed’in münafıkları kendisine bildirdiğini ifade etmektedir (Nesil, 2017: 397-400). Bunun dışında Peygamber’in ileride olabilecek hadiseleri haber verdiği sahabe, Peygamberle birlikte birçok savaşa katılmış, Hiz. Ömer zamanında Medâyin valiliği de yapmıştır (A.g.e.).

‘‘Allahu ekber’’ diye başlıyor namaz. Büyük olan Allah’tır. Rükû ve secde bu sözle anlam kazanıyor. ‘‘Allahu ekber!’’ Eğiliyor Huzeyfe b. Yeman O’nun önünde. Cemaat izliyor. Beraberce secdeye gidiyorlar. Yani toprağa, yani asıllarına. Fakat bir şey oluyor. Bir huzursuzluk duyuyor İmam Huzeyfe. Biter bitmez namaz dönüyor cemaate. ‘‘Ben bir daha imamlıkyapmam!’’ diyor. Cemaat şaşkınlık içinde. ‘‘Çünkü namaz kaldırırken aklımdan ‘Bu cemaatte benden liyakatlı yok’ diye geçirdim. Kibir işaretidir bu!’’ Ah Huzeyfe! ‘‘Allah Rasûlü (s.a.v.), kıyamete kadar olacak şeyleri bana bir bir haber verdi,’’ diyen Resulullah’ın sırdaşı. İşareti görür görmez sorguluyor kendini. Çünkü hatırlıyor. Bir gün Nebi yaklaşan bir adama bakıp ‘‘Yüzünde şeytanî bir leke görüyorum!’’ demiş, yanına geldiğinde sormuştu ona: ‘‘Allah için sana soruyorum. Halk içinde senden daha üstün birinin olmadığını mu düşündürüyordu nefsin.’’ Sorunun içindeydi cevap. Adam şaşkınlıkla, ‘‘Evet ey Allah’ın elçisi!’’ demişti. Ah işaretler! Afetten korumaya çalışıyordu Elçi. Felaket kendini beğenmeyle başlıyordu zira (Ural, 2021: 103-104).

Tek Kelimelik Sözlük'te Şeytanî Bir Leke başlığında sahabeden Huzeyfe b. Yeman'ın kibirle ilgili yaşadığı hadise ve Peygamber'in aynı konu üzerinde yaşadığı olay aktarılmıştır.

4.2.2.10. İbn Ummu Mektum

İslam'ın ilk yıllarında iman eden ve Peygamber'in müezzinlerinden biri olan sahabe, gözlerini çocukken kaybetmiş ve Medine'ye ilk hicret eden sahabelerden biri olmuştur (Nesil, 2017: 179-181). Hz. Muhammed kendisine inanmayanlara İslam'ı aktarırken Ummu Mektum yanına gelmiş ve Ummu Mektum'un isteğini geri çevirerek ona yüz dönmüştür ve bu olay üzerine Hz. Muhammed Abese suresinde uyarılmıştır (A.g.e.).

Sevgiye davet ederken insanlığı, en çok o seviyor. Savaşta en önde o gidiyor. Yıllarca uzak bırakıldığı şehrini fethettiğinde kendisine düşmanlık edenlere, "Hepiniz serbestsiniz," demeyi başarıyor. Tehlikeyi de paylaşıyor yoksulluğu da. Dostları açken aç. Dostlarının yüzü gülerken gülüyor yüzü.

- Nasıl görecekseniz bunları gözsüz?

- Gözle görüldüğünü kim söylemiş bunların. Hem âmâların ayrıcalığı var.

- Neymiş o?

- Bir âmâyla ilgilenmekte geç kalmaması için uyarılmıştı yüce kattan o.

- Hangi âmâ?

- İbn Ummu Mektum (Ural, 2019: 157).

Ejderha ve Kelebek'te Tablodan Kaçan Körler başlığında Hz. Muhammed'in Ummu Mektum için uyarılması hatırlatılmıştır.

4.2.2.11. Kaab bin Zuheyr

Babası Züheyr gibi şair bir kişilik olan Kaab bin Zuheyr, Müslüman olmak için Peygamber'in yanına geldiğinde ona uzun bir kaside okumuş ve Peygamber de hırkasını ona hediye etmiş, bu kaside "Kasîde-i Bürde," Ka'b da "Kasîde-i Bürde sahibi" olarak tanınmıştır (Nesil, 2017:418).

Güneşin baskınına uğradı gece ve elleri bağlanarak esir pazarına götürüldü. Kara bir hayaletti, yanından geçen efendiler fark etmediler onu. Akşam olduğunda pazarın satılmayan tek kölesini azat ettiler. Ağlıyordu elleri çözülürken. 'Azat kabul etmeyen bir köle' olduğunu söylemişti sevgilinin ardından Kaab bin Züheyr (Ural, 2021: 90).

Yazar, Bisiklet Dersleri kitabının Uyu başlığında Kaab bin Züheyr'den bahseder. Köle olarak pazara getirilmesi ve bırakılmasının ardından Peygamber'in ardından söylediği cümle ile aktarılmıştır.

4.2.2.12. Kays bin Sa'd

Ensar'dan olan ve Hz. Peygamber'in sancaktarlığını yapmış olan sahabe, cömertliği ve zekâsıyla öne çıkan bir sahabidir ve küçük yaştan itibaren Hz. Muhammed'in yanında yer almış ve gazvelere katılmıştır (Bakır, 2022: 93).

Kays b. Sa'd hastalandı da arkadaşları gecikti ziyarette. "Sana borçları vardır utançlarından gelemiyorlar," denilince, doğrulup yatağından, "Dostların ziyaretine mani olan malı ne yapayım ben!" diye inledi. Bir tellal çıkardı şehre sonra. "Kimin Kays'a borcu varsa helaldir!" diye çınlattı sokakları. Akşamüstü hareketlendi evinin önü. Öyle çok ziyaretçi geldi ki, kapısının eşiği kırıldı (Ural, 2021: 43-44).

Tek Kelimelik Sözlük'te Hâtem'in Atıyla Cennete Doğru başlığında Kays bin Sa'd'ın cömertliğine vurgu yapılmıştır.

4.2.2.13. Muâz bin Cebel

Genç yaşta Müslüman olmuş, Peygamber ile birlikte birçok savaşa katılmış, daha sonra Peygamber tarafından Yemen'e gönderilmiştir (Nesil, 2017:431-432). Ensardan olan Muâz, sahabenin önde gelen isimlerinden kabul edilir (A.g.e.).

Muaz'ın elinden tutup "Muaz! Vallahi seni gerçekten seviyorum," diyor Allah'ın elçisi. Sonra şöyle devam ediyor sözüne: "Muaz! Her namazdan sonra şu duayı mutlaka okumanı tavsiye ediyorum: Allâhümme einnî âlâ zikrike ve şükrike ve hüsnî ibâdetik: Allah'ım! Seni anıp zikretmek, nimetine

şükretmek, sana lâyük ibadet etmek için bana yardım eyle!”(Ural, 2021: 101).

Bisiklet Dersleri’nde Seni Seviyorum başlığında yazar, sevgiyi örneklendirmek adına Peygamber’in Muaz bin Cebel’e olan muhabbetini bu hadisle ortaya koyuyor.

Tek Kelimelik Sözlük’te İki Nokta Üst Üste ve Nokta başlığının “Susalım mı konuşalım mı?

-Halkla az, Rabbinle çok konuş!” diyor Muaz b. Cebel.”bölümünde Muaz b. Cebel’in soruya verdiği karşılık aktarılmıştır (Ural, 2021: 167).

4.2.2.14. Hz. Ömer

İslam’ın ikinci halifesi ve Cennetle müjdelenen sahabelerden biri olan Hz. Ömer adalet kavramı ile anılmıştır (Nesil, 2017: 55-64). Peygamber ona hak ile batılın arasını ayıran “Faruk” lakabını vermiştir ve kızı Hafsa Hz. Muhammed ile evlenmiştir (A.g.e.).

Hz Ömer, her sabah kapısına vurup “Ölüm var ey Ömer! Ölüm var” demesi için adam tutuyor. Bize, “Kelepir daire var!” diyen emlakçılar nasıl hatırlatacak ölümü. Türümüzün en önemli özelliklerinden olan “Hafıza” devre dışı kalmaktan, sadece dostların telefonlarını ezberinde tutmaktan ne zaman kurtulacak? (Ural,2021: 51).

Yazar, Posta kutusundaki Mızıka’ nın bu bölümünde Hz. Ömer’in kendisine ölümü hatırlatması adına tuttuğu adamı hatırlatıyor. Buna karşılık bizim durumumuzun Hz. Ömer’in davranışına uygun olmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Aynalar dolaşıyor Mutluluk Çağı’nda. İltifatla işleri yok, öğrenmek istiyorlar. Allah için nedir eksiklikleri... Kroisos’un Solon’a sorduğu gibi değil, Hz. Ömer’in Selmân-ı Fârisî’ye sorduğu gibi soruyorlar birbirlerine: “Kardeşim, ne görüyorsun bende söyle!” (Ural, 2021: 35).

Tek Kelimelik Sözlük’te Buğulanmayan Ayna başlığında Hz. Ömer’in Selmân-ı Fârisî’ye sorusu üzerinden ayna kavramı aktarılmaya çalışılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük’te Gülmek İçin Kral, Ağlamak İçin Filozof başlığının “Çok suyun ekinleri öldürdüğü gibi, çok gülmek de kalbi öldürür, dedi Hz. Ömer. Dedi ve

sevgiye çağırıldı bizi.” bölümünde gülmek konusu ele alınırken Hz. Ömer’in sözlerine yer verilmiştir (A.g.e.: 76).

Tek Kelimelik Sözlük’te İmtihan Nehri başlığının “Allah’ım, fitnelerden sana sığınırım! Diyen birine gülümsüyor Hz. Ömer, Rabbinin sana mal ve evlat vermesini istemiyor musun?” bölümünde Hz. Ömer’in karşısındakine yaptığı uyarı dile getirilmiştir (A.g.e. : 99).

Ve bir hikâye: Ömer b. El-Hattab su taşıyor omzundaki kırbayla halka. Urve bin Zubeyr, hayret ederek başkanına, “Yakışmıyor sana bu durum!” diyor. Ömer bu söze gülümsüyor: “Heyetler bana olan bağlılıklarını göstermek için yanıma gelip gidiyor, sözlerimi dinliyorlar huşuyla. Bu yüzden büyüklük ve gurur girdi nefsiime. O gururu kırmak istiyorum işte!” (A.g.e. : 182).

Tek Kelimelik Sözlük’te Be Harfinin Altındaki Nokta başlığında Hz. Ömer’in tevazusu dile getirilmiştir.

Arındıran ırmak annenin gözlerinde! Yemen çöllerinden Kâbe’ye akıyor. Adam annesini taşıyor sırtında tavaf ederken. Dudaklarında aynı nakarat: ‘Annemin zelil devesiyim ben. Başka binekleri usansa da asla bıkmam ben.’ İbn Ömer’le karşılaşınca Yemenli soruyor: ‘Annemin hakkını ödedim mi?’ Cevap ‘Hayır!’ oluyor. ‘Tek bir âh çekmesini ödeyemedin hâlâ’ (Ural, 2019: 17).

Ejderha ve Kelebek’te Annelerin Gözleri Vardır başlığında anne konusu işlenirken anne hakkının ödenemeyeceği, Hz. Ömer ile bir adam arasında yaşanan olay üzerinden aktarılmıştır.

Ejderha ve Kelebek’te Fincandaki Köpek başlığının “Aziz ve Hakîm olana ait gayb. Vahiyle bağlıyor elçilerine. Sezgiyle bağlıyor elçilerine uyanlara. Ömer sezgi sahibidir, diyor Hz. Peygamber, önceki ümmetlerde de konuşturulan, sezgi sahipleri vardı.” bölümünde Hz. Muhammed’in Hz. Ömer için ifade ettiği söze yer verilmiştir (A.g.e. : 70).

Elinin putuna geldi sıra. Taştan bir el. Ne bir omza konabilir ne sallanabilir yolculukta. Fakat hamur yoğuruyor ne tuhaf! Şekil veriyor hamura. Bir tanrı kurabiyesi bu! Ateşte pişiyor yakacakken ateşte. Tapınıyor seferde

yolcu. Kurabiyeden bir tanrı önünde eğiliyor. Ta ki acıkana kadar. O günleri buruk bir tebessümle anlatıyor Hz. Ömer: ‘‘Kurabiyelerden tanrı putları yapar, yol boyunca onlara tapınır, acıkınca da yedik.’’ (A.g.e. : 149).

Ejderha ve Kelebek’te Kurabiyeden İkonlar başlığında Hz. Ömer’in Müslüman olmadan önceki putperestlik dönemiyle ilgili ayrıntıya yer verilmiştir.

4.2.2.15. Sürâka B. Mâlik

Mekke’den Medine’ye hicret eden Hz. Muhammed ile Hz. Ebubekir’i öldürenlere büyük ödül verileceğini duyunca onları öldürmek için yola çıkan ancak gördüğü mucizeler sonrası geri dönen sahabidir (Ünal, 2010: 161). 629 yılında Müslüman olmuş şair sahabelerden biri olan Sürâka B. Mâlik, 645 yılında vefat etmiştir (A.g.e.).

Surâka, gizlendiği yerden çıkarabilir Hz. Muhammed’i ve doğrulayan dostunu. Medine’ye varmadan yakalayabilir onları. Fakat oklara sormalı yola çıkmadan önce. Kısmet aramalı. Zararlı mı, yararlı mı? Fal okları geri dönmesini işaret ediyor. Fakat Surâka ne diyor bakın: ‘‘Ben oktan çıkanı reddederek onların peşinden gittim!’’ (Ural, 2019: 69).

Ejderha ve Kelebek’te Fincandaki Köpek başlığında sahabeden Surâka’nın Hz. Muhammed’i yakalamak için yola çıkmadan önce fal oklarına başvurması anlatılıyor.

A. Ali Ural’ın incelediğimiz denemelerinde 15 sahabeye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sahabelerin bazılarında farklı eserlerde de değinildiği görülmektedir. Sahabelerin içinde eserlerde kendisine en çok yer verilen isim Hz. Ömer’dir.

4.2.3. Kur’an’da Adı Geçen Şahsiyetler

Bu başlık altında 4 unsur dile getirilmektedir. Ashab-ı Kehf, Firavun, Karun ve Lokman Hekim. Bahsi geçen kişilerin Kur’an’da yer aldığı ayet veya ayetlere yer verilmiştir.

4.2.3.1. Ashab-ı Kehf

Kur'an-ı Kerim'de Kehf suresinde Ashab-ı Kehf olarak bilinen kişilerin başlarından geçenler aktarılmaktadır. Bir mağarada 309 yıl uykuya daldıkları Kehf suresinin 9. ayetinden 26. ayetine kadar anlatılır (Kehf 18/9-26).

Ashabı Kehf üç yüz dokuz sene uyudu. Bir gün ya da daha az uyuduklarını sanıyorlardı uyandıklarında. Mekselina, Meslina, Mernuş, Debernuş, Sazenuş ve Kefetatayyuş, arkadaşların Yemliha'yı üç yüz yıl yıl önceki gümüş paralarıyla yiyecek bir şeyler alması için şehre gönderdiler. Şehre gönderdiler fakat tanıyamadı Yemliha şehri. Ne evler aynı evlerdi ne ağaçlar aynı ağaçlar. Tanıdık bir sima aradı her köşede boşuna. Üç yüz yıl önceki arkadaşlarının kemikleri bile ufalanmış, şehir kim bilir kaç kez yenilemişti halkını. Bir gün içindeki bu büyük değişikliğe akıl sır erdiremesede uzattı gümüş parayı fırıncıya. Fırıncı, bir elindeki paraya, bir parayı getiren gencin yüzüne baktı. Tedavülde olmayan bir paraydı bu; komşusuna götürdü, komşusu da komşusuna. Bir define bulmuş olmalıydı bu yabancı kılıklı adam.

- Hazine mi buldun? Nereden geldin bu şehre?

- Bu şehrin halkındanım ben. Bir günlüğüne ayrılmıştım.

Üç yüz dokuz sene önce şehri yönetenlerin yerinde rüzgârlar esiyordu. Putperest toplumlarını terk ederek şehirden ayrılan ve bir mağaraya sığınan yedi gençten Yemliha, üç yüz dokuz sene devam eden alışverişler sonunda elde kalanın tevhit olduğunu fark etti sevinçle. İnançları yüzünden kendilerini ortadan kaldırmaya çalışan Roma valisi Decius'un başında bir mezar taşı bile yoktu. Yeni valiye götürdüler onu, Theodaius'a. Alnından öptü vali hikâyeyi işittiğinde. Arkadaşlarına götürmesini istedi ondan. Mağaraya vardıklarında Yemliha ansızın ortadan kayboldu. Mağaranın içine nasıl girdiğini görmedi kimse (Ural, 2021: 58-59).

Bisiklet Dersleri'nde Yokuş Aşağı Yolculuk başlığında Ashab-ı Kehf olarak bilinen kişilerin başlarından geçenler aktarılmaktadır.

4.2.3.2. Firavun

Eski Mısır'da hem kral hem de Tanrı vasfı taşıyan kişilere bu isim verilmekte ve hem yeryüzündeki işlerde hem de dini işlerde yetkili kişiler kabul edilmekteydiler (Harman, 1996: 118-120). Kur'an'da 74 yerde geçen bu isim, Hz. Musa'nın karşısında ilahlık iddia eden kişi için kullanılmakta ve Kur'an'ın farklı ayetlerinde denizde boğulmak üzereyken iman ettiği ancak imanının geçerli olmadığı ve cesedinin ibret olması için Allah tarafından saklandığı ifade edilmektedir (A.g.e.). Günümüzde British Museum'da sergilenen ve 3000 yıllık olduğu tespit edilen cesedin Firavun'a ait olduğu düşünülmektedir.

Ay Tiradı'nın "Firavun ben de öldürür ve diriltirim, diyerek ilahlık taslamıştı. Bir adamı öldürüp diğerini sağ bırakarak yapmıştı bunu. Böyle bir şeydir Mugalata. Böyle bir şeydir insanın yaratması." bölümünde Firavun'un ilahlık iddiasını kanıtlamak için başvurduğu yol aktarılmıştır (Ural, 2021: 117).

4.2.3.3. Karun

Kur'an'da zenginlik ve şımarıklığı ile ön plana çıkan olumsuz bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Kasas 28/76). Hz. Musa'nın kavminden olduğu ve helak olanlardan olduğu ayetlerde anlatılmaktadır (Ankebût 29/39).

Yazar, Bisiklet Dersleri'nin Ateş Isırığı başlığının "Nesneler yer değiştiriyor. Biz bir adım atamıyoruz ileriye. Yerinizde sabit durmamız kararlılığımızdan. Heykellerimiz dikilse yeridir. Adımız verilse stadyumlara. Karun'un hazineleri de ne!" bölümünde Karun sözcüğünü kullanır. Buradaki kullanım bir anlamda kinayeli söyleyiştir. İnsanların durumlarını değiştirmemekteki kararlılığının karşılığı olarak Karun'un hazineleri bile ödül olarak yetersiz diyerek kinaye yapmaktadır (Ural, 2021: 79).

Ejderha ve Kelebek'te Beklemek Yasak başlığının "Herkesin Karun'a verecek bir altın sikkesi var şimdi. Ölüler Diyarı'nın kapısına kadar gidecek bir gemisi var herkesin. Ölüler Karun'un gemisinde seyahat ediyorlar artık. Defnedilirken dillerinin altına konulmuş o altın sikkeyle alıyorlar biletlerini." bölümünde beklemek konusu işlenirken Karun'a atıf yapılmıştır (Ural, 2019: 27).

4.2.3.4. Lokman Hekim

Kur'an'da zikredilen ve Kur'an'ın 31. suresine adını veren kişiliktir ve hakkında farklı birçok rivayet bulunmaktadır (Harman, 2003: 205-206). Kur'an'da kendisine hikmet verilen örnek bir şahsiyet olarak tanıtılmıştır. *'Andolsun, biz Lokmân'a 'Allah'a şükret' diye hikmet verdik. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övülmeye lâyıktır* (Lokman 31/12).

Posta Kutusundaki Mızıka'nın "Lokman Hekim'e, 'Hikmeti kimden öğrendin?' diye sormuşlar. Şöyle demiş: Körlerden öğrendim; çünkü bir yeri değnekleriyle yoklayıp, iyice anlamayınca adım atmazlar." bölümünde yazar, Lokman Hekim ile ilgili hikmet konusundaki bir ayrıntıyı aktarmaktadır (Ural, 2021: 197).

Tek Kelimelik Sözlük'te Buraya Işıkla Gel başlığının "Bu kez Lokman Hekim konuşmaktadır oğluya: Oğlum! Dünya dipsiz bir deryadır. Bu deryada senin gemin dingin bir kalple Allah'a iman olsun. Geminin donanımı takva ve ibadet, yelkeni tevekkül olsun!" bölümünde baba konusu ele alınırken Lokman Hekim'in oğluna nasihatına yer verilmiştir (Ural, 2021: 38-39).

Lokman Hekim, noktayı koyarken gülümsüyor: "Ey oğlum! Ölümünden şüphe ediyorsan uyku uyuma. Uyuduğun ve uyumak zorunda kaldığın gibi, ölüme de mahkûmsun. Dirilmekten de şüphe ediyorsan, uykudan uyanma. Uykudan uyandığın gibi öldükten sonra da dirileceksin." (A.g.e. : 178).

Tek Kelimelik Sözlük'te Yakalanamayan Hırsız başlığında şüphe ifadesi ölüm ve yeniden dirilme ile bağlantılı şekilde Lokman Hekim'in ağzından ifade edilmiştir.

Kur'an'da adı geçen şahsiyetler başlığındaki dört unsur içinde Lokman Hekim'in eserler içinde daha çok yer aldığı görülmektedir. Bu başlık çalışma içinde en az yer teşkil eden bölüm olma özelliği göstermektedir.

4.2.4. İslami Şahsiyetler

Bu başlık altında ele aldığımız isimler İslam dünyasında farklı kimlik ve özellikleriyle tanınmaktadır. Aynı zamanda birçoğu İslam dinine farklı noktada katkılarıyla bilinmektedir. İslam'ın sanat, felsefe, bilim gibi alanlarında öne çıkan isimler yer almaktadır. Bu kişiliklerin bazıları tasavvufi yönüyle de tanınmasına

rağmen bir sonraki başlık olan ‘‘Tasavvufi Şahsiyetler’’ başlığında değerlendirilmemiştir. Bunun nedeni tasavvufi yönlerinden ziyade farklı bir yönü ağır basan isimler bu başlığa alınmıştır. Örneğin; Süfyan-ı Sevrî ve Sa’dî-i Şîrâzî tasavvufi kimlikleriyle de tanınır. Ancak Süfyan-ı Sevrî’nin İslami ilimler yönü daha baskın olduğu için bu başlıkta değerlendirilmiş, Sa’dî-i Şîrâzî ise şairlik yönü öne çıktığı için bu bölümde yer almıştır.

4.2.4.1. Ahmed Karahisâri

Hat sanatında Yâkut ekolüne bağlı Esedullâhi Kirmânî’nin talebesidir (Dündar, vd., 2020: 417). Şeyh Hamdullah’tan sonra Hattat Karahisâri tarafından Yâkut ekolüne dönüş görülmüş, ancak kendisinden sonra Şeyh Hamdullah ekolü devam etmiştir (A.g.e.). En önemli eserleri arasında İstanbul Türk-İslam Eserleri Müzesi’nde bulunan besmele hattı ve Topkapı Sarayı’nda bulunan Mushaf kabul edilmektedir (A.g.e.).

- *Ben açan anahtar istiyorum yalnız! Taklit edilemeyen eşsiz bir anahtar!*
- *Karahisâri besmelesi gibi mi?*
- *Bir anahtar mı o?*
- *Evet, Picassoyu ’yu kıskandıran bir anahtar.*
- *Picasso ’yu mu!*
- *Evet. Karahisâri besmelesini gördüğünde sürrealist resmin kendisinden dört yüz yıl önce yapıldığını düşünmüş.*
- *Karahisâri gerçeküstücü mü?*
- *Hayır, o hakikatin peşinde.*
- *Neden birleştirilmemesi gereken harfleri birleştiriyor besmelesinde.*
- *Çünkü hakikat her şeyi ‘‘Bir’’e çeviriyor (Ural, 2019: 13-14).*

Ejderha ve Kelebek’te Kayıp Anahtar başlığında Osmanlı hattatlarından Karahisâri’nin besmele hattına atıf yapılmaktadır.

4.2.4.2. Ahmed B. Hanbel

Abbâsîler devrinde yaşamış hadis ve fıkıh âlimi olan Ahmed B. Hanbel, İmamŞâfi'nin talebesidir ve Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî öğrencilerinden bazılarıdır (Kandemir, 1989: 75-80). Kuran'ın mahlûk olduğu düşüncesini kabul etmemesi nedeniyle birçok işkenceye ve hapis cezasına maruz kalmış, 855 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir (A.g.e.). En önemli eseri yaklaşık 40.000 hadis içeren el- Müsned kitabıdır.

Ejderha ve Kelebek'te Büyük Gölge başlığının "İstediklerini vermediğinde kızan ve küsen gerçek dost değil Ahmet b. Hanbel'e göre. Bir ticaret değil dostluk." bu bölümünde Ahmed b. Hanbel'in dostluk ile ilgili görüşüne yer verilmiştir (Ural, 2019: 62).

4.2.4.3. Bediüzzaman Said Nursi

Son dönem Osmanlı İslâm âlimlerinden, Risâle-i Nûr adı verilen külliyyatı ile meşhur olan Said Nursi'nin en büyük amaçlarından biri, Doğu'ya Medresetüzzehrâ adını verdiği dini ve fennî ilimlerin bir arada okutulduğu bir okul açmaktır ancak bu hayali gerçekleşmemiştir (Açıkgenç, 2018: 565-572). Eserlerinde daha çok iman meselesi üzerinde durmuştur.

Bana öyle bir yaratıcı ve Rab (Sahip) lâzım ki, kalbimin en küçük hâtırâtını, en hafî (gizli) izlerini niyâzımı bilecek... ve ruhumun en gizli ihtiyacını yerine getirdiği gibi, bana ebedî saadeti vermek için koca dünyayı âhirete çevirecek, bu dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak. Hem sineği yarattığı gibi, semâvâtı da icad edecek. Hem güneşi semanın yüzüne bir göz olarak çaktığı gibi, bir zerreyi de gözbebeğimde yerleştirecek bir kudrete malik olsun. Yoksa sineği yaratamayan, kalbimin hâtırâtına müdahale edemez, ruhumun niyazını bana veremez (Bediüzzaman)(Ural, 2021: 87).

Yazar, Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Said Nursi'nin Lema'lar kitabının 26.bölümünde geçen ifadelerini almıştır. Bu ifadeleri bizi esenliğe götürecek bir rüzgârabenzetmiştir.

4.2.4.4. Fârâbî

Muallim-i Sâni unvanıyla tanınan Fârâbî, İslam felsefesini metotlaştıran bir Türk filozoftur ve hayatı hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır (Kaya, 1995: 145-146). Birçok dile hâkim olduğu bilinmektedir ve özellikle mantık alanında çok başarılı olmuştur (A.g.e.).

Tek Kelimelik Sözlük'te Themis'in Tuhaf Günlüğü başlığında adalet konusuna temas edilirken Fârâbî'nin insan vücudunda bir adalet sergisi fark etmesine atıf yapılmıştır (Ural, 2021: 19).

- *Bak ne söylüyor La Bruyere Karakterler'de: "Bir insan yüksek bir makama geçmek isterse, tuzağını kurar, tedbirlerini alır; herkesi bu isteğine göre kullanır: Kiminin onunla beraber işe girişmesi, kiminin de destek olması gerekir bu durumda. Böylece kurulur tuzak!"*

- *Peki ya hak ediyorsa makamı kişi?*

- *O zaman dolap çevirmez, Fârâbî gibi yapar.*

- *Ne yapmış Fârâbî?*

- *Davet edildiği Hamdânî Sarayı'nda kendisine gösterilen alelade bir yere oturmayı reddederek sultanın yanına oturmuş. Bu hareketiyle kızdırsa da sultanı, çok geçmeden öfke takdire dönmüş ve yıllar sonra Fârâbî öldüğünde, cenaze namazını bizzat bu hükümdar -Hamdânî sultanı Seyfüddevle kaldırmış (A.g.e. : 118).*

Tek Kelimelik Sözlük'te Aramızdaki Başlık bölümünde Fârâbî ile ilgili bir olaya yer verilmiştir.

4.2.4.5. Gazâlî

Hüccetü'l-İslâm lakabıyla tanınan İslam düşünürü Gazâlî, çok iyi bir eğitim almıştır ve hadis, fıkıh, akaid gibi İslami ilimlerde kendini geliştirmiştir (Çağrıncı, 1996: 489-505). Önce kelam ve felsefe ile gerçeği bulmaya kalkışmış, daha sonra aradığı yolu tasavvufa yönelerek bulmuştur (Uludağ, 1996: 515-518). Fıkıh, mantık, kelâm, felsefe, tasavvuf gibi alanlarda eserleri mevcuttur ve İhyâ'ü 'Ulûmi'd-dîn,

Bidâyetü'l-hidâye, Tehâfütü'l-felâsife eserlerinden bazılarıdır (Karlığa, 1996: 518-530).

Hayat karşısında yeter ki heyecan duysun insan... Bir sineğin hakkını bile korumaya çalışır. İmam Gazâlî kalemini hokkadan çıkarmış tam yazmaya hazırlanıyordu ki, kalemin ucuna bir sinek kondu ve mürekkepten içmeye başladı. Ne mi yaptı o bilge âlim? Hayır, kovmadı sineği. Uçuncaya kadar hareketsiz kalarak bekledi gitmesini. Susuz bir sinek uçarken başında, hangi susuzluğa derman olabilirdi yazdığı kelime (Ural, 2021: 136).

Bisiklet Dersleri'nde Kaptana Mektup başlığında yazar, Gazâlî'nin bir sinek karşısındaki hassas duruşunu ortaya koyuyor.

Ay Tiradı'nın "Gazâlî 'İbdâ' diyor bir örneği olmadan var etmeye. Daha önce yaratılmış bir şeyi yeniden var etmenin adı ise 'İade'dir onun aynasında. Yok ettikten sonra yeniden halk ediş..." bölümünde yazar, Gazâlî'nin yaratılışla ilgili kavramlara verdiği isimleri hatırlatmaktadır (Ural, 2021: 116).

Tek Kelimelik Sözlük'te Themis'in Tuhaf Günlüğü başlığında adalet konusundan bahsedilirken Gazâlî'nin Allah'ın adaletini tanımak için kainâtı tanımak gerektiğini ifade etmesine yer verilmiştir (Ural, 2021: 19).

Sır kelimelerde değil kalpte. Ne duymak istiyorsa onu işitiyor insan. İmam Gazâlî, Kimyâ-yı Saadet'te bir Acem sûfiyi anlatıyor: Arapça bilmeyen sûfi, bir sema meclisinde 'Mâ zârenî fi'n-nevmi illâ hiyâlukum (Uykuda yalnız hayaliniz beni ziyaret eder)' sözünü işitir işitmez titremeye başlıyor cezbeye kapılıp. Dergâhtakiler şaşıyor bu hale: 'Anlamadığın bir söz, nasıl heyecanlandırır seni!' diyorlar. 'Neden anlamayacak mışım!' diye kızıyor sûfi. 'Şair diyor ki, mâ zârîm. Biz perişanız, çaresiziz ile tehlikedeyiz. Ah tebessüm ne güzel yayılıyor yüzlerde! Berrak bir göl kıyılarını arıyor. Gazâlî de çözülüyor düğüm. Önemli olan haldir, diyor. Sözleri anlamamışne gam! Bu hal, 'dinleyeni' 'dinlenen' kadar önemli kılıyor. Hazırlıklıbir kalbi ayırıyor hazırlıksız kalpten. Her kelime her dinleyende yeniden yazılıyor (A.g.e.: 31-32).

Tek Kelimelik Sözlük'te Pencereden Arılmayan Divane başlığında âşık konusu ele alınırken Gazâlî'nin eserinden aktarılan bir olaya vurgu yapılmıştır. Âşığın sözden ziyade halinin önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Babalığın yalnız sülbü değil, ruhu da sahiplenmek olduğunu bilenler, İmam Gazzâli'nin kapısını çalmak için ellerini sürmüşlerdir tokmağa. O da ne "Ey oğul!" diye bir ses gelmektedir içeriden: "Ey oğul!" Aklı olan kimse nefesine demelidir ki: Benim sermâyem yalnız ömrümdür. Başka bir şeyim yoktur. Bu sermâye o kadar kıymetlidir ki, verilen her nefes, artık hiçbir şekilde ele geçmez. Nefesler sayılıdır ve azalmaktadır. O hâlde nefeslerini iyi değerlendir!" (A.g.e.: 38).

Tek Kelimelik Sözlük'te Buraya Işıkla Gel başlığında Gazâlî'nin oğlu için öğütlerine yer verilmiştir.

4.2.4.6. Habil

Hz. Havva ile Hz. Âdem'in oğludur. Kur'an-ı Kerim'de adı belirtilmese de Kabil ile aralarında yaşanan hadiseye değinilmektedir (el-Mâide 5/27-31). Habil ile ilgili bilgiler daha çok Yahudi ve Hristiyan kaynaklarından elde edilmektedir ve bu kaynaklara göre çobanlık yaptığı bilinmekle birlikte ne kadar yaşadığı, evlenip evlenmediği gibi bilgiler mevcut değildir (Harman, 1996: 376-378).

Aslında Habil Kabil'den güçlüydü. Dileseydi öldürülmeden önce öldürebilirdi kardeşini. Bu yüzden ona, "Beni öldürmek için elini bana uzatırsan; ben seni öldürmek için elimi sana uzatmam. Muhakkak ki ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım" (el-Mâide 5/28) demişti. Ancak Allah'tan korkanların elinde güven içinde olabilirdi insanlık. Bu yüzden canını feda etmekte tereddüde düşmedi bir an. Hani yüce Allah tarafından kabul edilen kurbanı var ya kardeşini kıskançlıktan çıldırtan... İşte o kurbandı cennetten geçip Hz. İsmail'i kurtarmak için dünyaya yeniden dönen. O kurbandı Hz. İsmail'in boynundan uzaklaştıran bıçağı. İblis'ten rövanşı alan kurban kurban! (Ural, 2021: 52).

Ay Tiradı'nda Habil ile Kabil kıssası aktarılırken Habil'in ayette geçen ifadelerine yer verilmiş ve Allah tarafından kabul edilen kurbanın ne ifade ettiği anlatılmıştır.

4.2.4.7. Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi

Yirmi yaşında Yenikapı Mevlevihânesi'nde Ali Nutkî Dede'ye intisap etmiş, 1001 günlük çilesini tamamlayarak "Dede" unvanı almış, 3.Selim ve 2. Mahmud döneminde sarayda görev almış, hac sırasında vefat etmiş ve Hz. Hatice'nin ayakucuna defnedilmiştir (Turabi, vd., 2017: 62-63). Dini musiki alanında pek çok eser veren Dede Efendi aynı zamanda birçok öğrenci yetiştirmiştir (A.g.e.).

İsmail Efendi bir günde star olmadı, bin bir günde çile doldurdu Mevlevî dergâhında. Henüz çilesi sürerken Yenikapı Mevlevihanesi'nin taş duvarlarında yankılanan,

"Zülfündedir benim baht-ı siyahım

Sende kaldı gece gündüz nigâhım

İncitirmiş seni meğerki âhım

Seni sevdim budur benim günâhım."

şarkısı ehline ulaşmakta gecikmedi. Devrin sanatkârları, besteyi III. Selim'e müjdelediler. Padişah İsmail Efendi'yi dinlemek istediye de Mevlevî şeyhi bırakmak istemedi çilesini doldurmayan dervişi. Bir şart koşuldu sonra hünkâra: İzin verebilirdi, akşam olmadan dönerse mürit dergâha.

İsmail Efendi III. Selim'i büyüledi. Ancak hemen dergâhına dönüp, çilesine devam etti. Bin bir gün doğduğunda yeni bir kapı açıldı: Artık onun adı, İsmail Dede Efendi'ydi... (Ural, 2021: 109-110).

Makyaj Yapan Ölüler'de Notalarını Geri Verin başlığında Dede Efendi'nin hayatı hakkında bilgiler aktarılmıştır.

4.2.4.8. İbn Hazm

Endülüs âlimlerinden olan ve Zâhirîlik düşüncesini sistemleştiren kişi olarak bilinen İbn Hazm'ın dini kimliğinin yanında edebi yönü de bulunmaktadır (Apaydın, 1999: 42). Yazdığı Tavkû'l-Hamâme (Güvercin Gerdanlığı) eseriyle platonik aşk ve romantizmin öncüsü olmuştur (Durmuş, 1999: 60).

İbn Hazm'a Tavkû'l-Hamâme'yi (Güvercin Gerdanlığı) yazdıranları. Sözü onlara vereceğiz elbette. Fakat zaman bitti. Yer daraldı. Daraldı gök. İp

*koptu gerdanlık dağıldı. Bir yeşil boncuk yuvarlanarak durdu önümüzde:
‘‘Benim gözüüm senden başkası üzerinde eğlenip durmaz; mıknaatısın
özellikleri diye anlatılanlar tam sana uyuyor. / Her nereye yönelirsen yönel
ve hangi işi yaparsan yap, dilbilgisinde sıfatın nitelediği isme uyduğu gibi,
gözlerim seni izler.’’ (Ural, 2021: 28).*

Tek Kelimelik Sözlük’te Ruhu Kuşatan Sarmaşık başlığında aşk konusu işlenirken İbn Hazm’ın Tavkû’l-Hamâme (Güvercin Gerdanlığı) eserinden bir bölüm aktarılmıştır.

4.2.4.9. İbn Sînâ

Batı’da Avicenna ismiyle bilinen İbn Sînâ, birçok alanda kendini yetiştirmiş bir İslam filozofudur ve dini ilimlerin yanında özellikle felsefe ve tıp alanında öne çıkmıştır (Alper, 1999: 319-320). Birçok önemli eseri olmakla birlikte felsefeye dair en önemli eseri kabul edilen eş-Şifâ ve tıp alanındaki en önemli eseri kabul edilen el-Kanûn fi’t-tıb dikkat çekmektedir (A.g.e.).

Tek Kelimelik Sözlük’te Themis’in Tuhaf Günlüğü başlığında adalet konusu ele alınırken İbn Sînâ’ya da atıf yapılmıştır (Ural, 2021: 19). İbn Sina’nın hastalıklara şifa aramasının yanında adaleti sağlayacak insanı bulma arayışı olduğu ifade edilmektedir.

4.2.4.10. İmam şâfiî

Kureyş kabilesine mensup olan ve şâfiî mezhebinin imamı kabul edilen İmam şâfiî; Mekke, Medine ve Bağdat gibi yerlerde ilim tahsil etmiş, Malikî mezhebi imamı İmam Malik’ten dersler almış ve iltifatına mazhar olmuştur (Akdağ, 2020: 75-91).

‘‘Sabah sabah insanımı denedim dünyanın

Cimrilikle dolu deriler yürüyordu

Başka bir şey göremedim

Sonra kanaat kınından bir kılıç çektim

Keskin taraftıyla onlardan

Ümitlerimi kestim, diyor İmam Şâfî'' (Ural, 2021: 14).

Posta Kutusundaki Mızıka'da yazar, İmam Şâfî'nin kanaat ile ilgili dizelerine yer vermiştir.

O kadar insanla dostluk kurdum ki

Ellerim dolu sanıyordum

Başıma bir belâ geldiğinde

Kimseye acımayan zamandan şiddetliydi

Dostlarımın ihaneti (A.g.e.: 38).

Posta Kutusundaki Mızıka'da yazar, İmam Şâfî'nin dostlukla ilgili dizelerine yer vermiştir.

Âlicenaplık ve mertliğin kesiştiği her noktada bir yıldız doğuyordu. Birkutup yıldızı yolda kalmışlara elini uzatan. Bir kader yıldızı İmam Şafî'den şiirler okuyan: "Cömert olmazsanız başınızdan ne işler geçer / Zira elleriniz / Açılıp kapanmaya muktedirler..." "Bir dilenci gördüğünde saklanırken insanlar / Rabbimden isteyenle, rabbimin arasında / Ne bir engel ne de perde var...", "Verdiğini alırsın her hâlükârda / Cömertlik, / Kusur etmez sana ihsanda." Yalancı şairlerden değildi o söylediğiyle çelişen. İşte Sanâ'dan Mekke'ye gelirken yanında on bin dinarı vardı. "Mülk edinmek istersen yardımcı olalım!" dedi dostları Mekke'ye adım atmadan daha. İmamsa bir çadır kurdurdu şehrin ucunda. Paraları yıgarak bir örtünün üzerine, avuç avuç dağıttı tükenene kadar dağ. Çok mu zengindi? Evet. "İyilik ve imandan yap sen hazineni," sözü ona aitti. Vefatı yaklaştığında, "Falanca zata söyleyin, ben öldükten sonra o yikasın beni!" demiş, çok geçmeden ayrılmıştı dünyadan. O zat ulaştığında eve, borç defterini sordu İmam'ın. Yetmiş bin dirhem borcu vardı Şafî'nin. Hepsini ödedi de tek tek, sırlı vasiyetin sahibi, şaşkın bakışlar arasında iç geçirdi: "O'nu yıkamam budur!" (Ural, 2021: 42-43).

Tek Kelimelik Sözlük'te Hâtem'in Atıyla Cennete Doğru cömertlik konusuişlenirken İmam Şafî'nin şiirlerinden cömertlikle ilgili parçalara ve hayatından cömertlikle ilgili yaşadıklarına örnekler verilmiştir.

Gazzeli çocuk dua istedikten sonra Gazzeli bir âlimden, İmam Şâfiî'den şu dizeleri okudu: "Duayı hor görür, onu küçümser misin / Dua nelere kadir nereden bileceksin / Gecenin okları hedefi şaşmaz ama / Zamanı vardır / Ulaşır yerine saati dolduğunda." "Demek oka benzetiyor İmam Şâfiî duayı!" diyecek oldum. Çocuk "Hem ne oklara!" diyerek, yeni mısralarını okudu İmam'ın: "Savaşmaktan yıldığın nice zalimler vardır / Kader öyle bir düşürür ki onları ağına / İslâm denince ibadet / Ve zırhlarla korunmak mümkün olmayan / Dualar gelir aklıma. / Bil ki zalim kurtulsa da elinden / Dua oku vardır arkasında / Kas şehrinin oku gibi keskin / Peşinden gelen. / Ki o okun püskülleri kirpikleridir uykusuz gözlerin / Ve o kirpikler ki gözyaşlarını taşır." (A.g.e.: 52).

Tek Kelimelik Sözlük'te Lütuf Gecikmedi, Geciken Sensin başlığında dua konusunda İmam Şâfiî'nin dizelerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te Allah'ın En Büyük Kapısı başlığının "Büyük kapı açılıyor ardına kadar. Ve şairler titriyor İmam Şâfiî'nin şiiriyle: Allah'a isyan edip sever görünüyorsun / Bunun imkânsız olduğunu pekâlâ biliyorsun / Sevgide sadık olan terk etmez itaati / Seven sevdiğine boyun eğmez mi!" bölümünde İmam Şâfiî'nin itaat konusuyla ilgili dizelerine yer verilmiştir (A.g.e. : 151).

Tek Kelimelik Sözlük'te İki Nokta Üst Üste ve Nokta başlığının "Susalım mı konuşalım mı?"

- Susmak büyük adamların ticaretidir, diyor İmam Şâfiî." bölümünde İmam Şâfiî'nin susmak ile ilgili sözüne yer verilmiştir (A.g.e. : 167).

İmam Şâfiî'ye gelince, "Kaç kurtar ruhunu yalnızlıkla!" diyordu. (Yalnızlık derin suların azığı) Peki kaçamayanlar! Onlara şifan var mı? Koca İmam, gülümsedi soruma. Kıvılcımlar çıktı mısralarından.

" Ah kalmadı insanlarda bir şey

Düzenbazlık ve riyakârlıktan başka

Dokunulduğunda dikendirler,

Tadıldığında zehir.

Onlara karışmak zorunda isen

Yansın dikenleri

Ateş ol ki sen!''(Ural, 2019: 110-111).

Ejderha ve Kelebek'te Kalabalığın Dişleri başlığında İmam Şâfiî'nin dizelerine yer verilmiştir.

4.2.4.11. Kabil

Kur'an'da ve hadislerde adı geçmese de Hz.Âdem'in ilk oğlu olduğuna inanılan kişidir ve kardeşi Habil'i öldürdüğü ve yeryüzünde ilk cinayeti işleyen kişi olduğuna inanılır (Harman, 1996: 376-378). Haksız yere öldürülen hiçbir kimse yoktur ki onunkanından Âdem'in birinci oğluna bir pay ayrılmasın. Zira cinayeti âdet edenlerin ilki odur.'' (Buhari, ''Cenâ'iz'', 33). Maide suresinin 27-31. ayetlerinde de bu konuyayer verilmiştir.

Romanın ikinci bölümünden itibaren 'Kabil' bir suç idolü olarak karşımıza çıkar. Suçlu fakat kahramandır Kabil. Alnındaki işaret korku salarak saygıdeğer kılmıştır onu. Zira bu dünya bilinen kutsal hikâyeleri tersine çeviren bir dünyadır (Ural, 2020: 133).

Yazar, Raf Ömrü'nün Demian'ı Unutma başlığında Hermann Hesse'nin Demian eserinin ikinci bölümündeki Kabil'in aktarılışını anlatmaktadır.

İbn Cerir et-Taberî'nin tefsirinde naklettiği bir söz var Abdullah b. Amr'dan: "Erkeklerden cehennem ehlinin en azgını Hz. Âdem'in kardeş katili oğludur. Onun kardeşini öldürdüğü günden beri yeryüzünde ne kadar kan dökülmüşse mutlaka ona bundan bir kötülük payı düşer. Çünkü o öldürmeyi ilk kurallaştıran kimsedir (Ural, 2021: 52).

Ay Tiradı eserinin 50, 51 ve 52. sayfalarında Habil ve Kabil arasında yaşananöldürme hâdisesine değinilmektedir. Bu bölümde Kabil'in Habil'i öldürmesinin onu işlenecek bütün cinayetlerde pay sahibi yaptığı tefsirde ele alınmaktadır.

Makyaj Yapan Ölüler'de Güvenilen Muhammed'den Korkulan Muhammed'e başlığının ''Yaz çocuğum: Başlangıçta bütün insanlar bir tek toplumdular. Sonunda Kabil Habil'i öldürdü. Böylece ihtilafa düştüler. Yeryüzünde işlenen her cinayette Kabil'in parmak izlerine rastlanır.'' bölümünde Kabil'in Habil'i öldürmesi üzerinden açıklama yapılmıştır (Ural, 2021: 183).

Acelesi vardı insanın. Doğrulmalıydı ki çocuklarına kavuşsun. Doğrulmalıydı ki, yarışsın Âdem'in çocukları. O da ne çizgiyi geçti, kardeşini öldürmeye çalışıyor Kâbil. "Seni elbette öldüreceğim!" diye bağıyor yürürken üzerine. Öldürmek istiyor, çünkü üstün tutuldu kurbanı. Çünkü kıyasladı kendini Habil'le, tutuşturdu tahtını haset. Mukayese yapmasaydı doğmayacaktı. İlk cinayeti kör bir ebe doğurttu. Mukayese yapmasaydı ölmeyecekti Habil. Bir kurban yerine başka bir kurban! Mukayese yapmasaydı terbiye edilmeyecekti kargayla. İblis tekme atamayacaktı cana. "Bir karga kadar olamadım!" diye inlemeyecekti kiskanç (Ural, 2019: 89).

Ejderha ve Kelebek'te İblis'in Tekmesi başlığında Kâbil ve Habil arasındaki cinayete atıf yapılmıştır.

4.2.4.12. Mevdûdî

1903 yılında Hindistan'da doğmuş İslam âlimidir ve Pakistan'da Cemaât-i İslâmî-i teşkilatını kurmuştuş, bu teşkilatın Pakistan'daki faaliyetlerinde etkin rol oynamıştır (Ahmad, 2004: 432-436). Görüşleri birçok farklı İslam ülkesinde etki uyandıran Mevdûdî'nin bunun yanında tartışılan birçok görüşü de bulunmaktadır (A.g.e.). 1979'da ABD'de vefat eden Mevdûdî'nintefsir, hadis, siyer, akaid, fıkıh, siyaset ve eğitim gibi konularda eserleri mevcuttur ve bu eserlerinin çoğu Urduca yazılmıştır (A.g.e.).

Yoksa sizin tabutunuzu taşıyan şairler, Şuara Suresi'nin çarpık şairlerimi "Her vadide şaşkın şaşkın dolaşan." Mevdûdî'nin tefsiriyle kimlik kontrolü yapalım: "Düşünce ve sözlerinde hiçbir esas tanımazlar. Her vadide başıboş gezinip dururlar. Her yeni dürtü, bunda gerçek payı var mı yok mu diye düşünmeden kendilerini yeni bir konuda söz söylemeye iter. Bir anlık bir dürtüyle bilgece sözler söylerken, bir başka dürtüyle kirli duyguları dile getirmeye başlarlar." (Ural, 2021: 169).

Tek Kelimelik Sözlük'te İyi, Kötü, Çirkin başlığında Şuara suresinde geçen kişilerin durumu Mevdûdî'nin düşüncesiyle desteklenmiştir.

4.2.4.13. Molla Câmî

İranlı âlim, şair ve mutasavvıftır olan ve Fars şiirinin en büyük üstatlarından kabul edilen Molla Câmî Nakşibendiye tasavvuf anlayışını benimsemiş ve vahdet-i vücüt görüşünü savunmuştur (Okumuş, 1993).

Posta Kutusundaki Mızıka'nın "Şerli bir kimse sana saldırmak isterse, o belayı, akıl tedbirlerinden başka bir vasıta ile başından savmaya çabalama; yalvarma yoluyla kurtuluş arama, çünkü onu bu kötülükten vazgeçirsen bile o, daha beter bir başka kötülük düşünür." bölümünde yazar, Molla Câmî'nin Baharistan adlı eserinde anlattığı bir hikâyeye sonrası verdiği nasihati dile getirmiştir (Ural,2021: 81).

Posta Kutusundaki Mızıka'nın "Manşet: Mucize. Ya sahibi? 'Sıcaktan kaçan ve bir ağaç gölgesine sığınan adam, ne gariptir ki, ağaçtan hoşlanmaz da gölgeyi sever,' diyor Molla Câmî. Medya, mucizeyi seviyor. Ya sahibi?" bölümünde Molla Câmî'nin ifadesiyle medyanın günümüzdeki gerçeği yanlış yerde araması arasında bağlantı kurulmuştur (A.g.e. : 86).

Cambaz elindeki değneği mızrak yapıp saplamıştır göğe. Ay kan damlatarak kaymıştır gökten. Cambaz değneksiz kalınca yuvarlanmıştır boşluğa. Bu kez çocuklar çığlık atmışlardır anneleri yerine. Cambaz düşüyor, ipten kim yürüyecek! Molla Câmî'de bir telaş. Bir o yana bir bu yana koşuyor Baharistan'da. Çıgıllıkları çocuk çığlıklarına karışıyor: "Gül bağdan gitti, çer çöpü neyleyeyim. Şah şehirde yok bekçiyi ne yapayım! Güzel bir kafes, güzellik ve sevimlilik bir tûti gibidir. Tûti uçtuktan sonra kafesi ne edeyim!"(Ural, 2019: 54).

Ejderha ve Kelebek'te Duvarın Üstündeki Çocuk başlığında Molla Câmî'nin Baharistan adlı eserindeki dizelere atıf yapılmıştır.

-Açgözlülük ipliği ve laf iğnesiyle her alçağa daha ne kadar giysi dikeceksin!

-Kimsin sen!

-Tuhfetü'l-Ahrar'ın müellifi, Câmî. Ya sen kimsin!

-Beni boş ver anlamı ne Tuhfetü'l-Ahrar'ın?

-Hürlere Armağan

-Ne tuhaf ad. Kadim masal. Bu zamanda köle mi var!

-Bu zamanda hür nerede! Kurtulan kim açgözlülükten! Açgözlünün hırsı bitmez. ‘‘Tama’’ harfleri açgözlüdür çünkü. Hem gözü tuzak yapan gece kanaat sırtını yere getirir.

-Kanaat mı? O da ne!

-Seni yükseltecek kanat.

- Alçakta mıyım?

-Tamah zilletinden azat edilmedikçe nefsin.

- Nereye yükseleceğim?

- Makamına nasıl yükseldiğini anlatan dervişi dinle!

- Dinliyorum.

‘‘Dünyanın sebeplerini topladım. Kanaat ipi ile bağladım. Sıdk mançınığına koyup ümitsizlik denizine attım ve böylece rahata kavuştum.’’(A.g.e. : 113-114).

Ejderha ve Kelebek’te Daha Fazlasını İsteyin başlığında Molla Câmi’nin eserinden bahsedilmiş ve kendisiyle diyalog kurulmuştur.

4.2.4.14. Muhammed İkbâl

Hindistanlı Müslüman bir mütefekkir ve şairdir (Aydın, 2000: 17-23). Yükseköğrenimini İngiltere’de yapan İkbâl, özellikle Hintli Müslümanların sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve 1938’de vefat etmiştir (A.g.e.).

‘‘İkbâl’in ‘Nefsini bilen Rabbini bilir,’ nebevi ilkesinden yola çıkarak vardığı ‘Ben’e kim itiraz eder!İnsanın kendi varlığını tanımasıdır ki, Rabbi tarafından takdir edilen insanlık onuruyla buluşturacaktır onu’’ (Ural 2020: 129).

Yazar, Raf Ömrü’nde Kaçan Aynadan Yansıyanlar başlığında İslam düşünürü Muhammed İkbâl’in Peygamber’e atfedilen bir hadisten yola çıkarak benliğini tanıması dile getirilmektedir.

4.2.4.15. Ömer b. Abdülaziz

Emevi halifelerinin sekizincisi olan vehalife olarak iki yıl beş ay hüküm süren Ömer b. Abdülaziz, İslam dünyasında Hz. Ömer'e benzetilerek "İkinci Ömer" lakabıyla anılmıştır ve dört halifenin ardından beşinci halife olarak kabul edilmiştir (Vakkasoğlu, 2007: 68-71). İlk defa onun zamanında hadislerin toplama ve tasnif edilmesi gerçekleştirilmiştir (A.g.e.).

Unutulmalı ki, Râşit Halifeler'in beşincisi Ömer b. Abdülaziz, seferden dönen komutanının zaferden bahsetmesi üzerine, "Hiç Müslüman öldü mü?" sorusunu yöneltip "Sadece bir adamcağz öldü!" cevabını alsın ve bütün zamanların yöneticilerinin başına bireyden bir yıldırım düşürsün: "Bir adamcağz ha! Bu ikidir oluyor. Bana koyun, inek ve ganimetle geliyor, fakat bir müminin öldüğünü söylemiyorsunuz! Yaşadığım sürece kumandan ve vali olamayacaksınız!" (Ural, 2021: 158-159).

Tek Kelimelik Sözlük'te Yerimizde Sayarken başlığında Ömer b. Abdülaziz'in komutanıyla yaşadığı diyalog aktarılmıştır.

4.2.4.16. Sa'dî-i Şîrâzî

İslam dünyasında önemli bir şair olarak kabul edilen ve mistik karakterli şiirlerinden oluşan eserleriyle ünlü olan Sa'dî-i Şîrâzî'nin Bostan, Gülistan ve Pendname isimli eserleri bunlar arasında sayılabilir (Gündüz, 2017: 424).

Bisiklet Dersleri'nde Acılarla Öpülen Ruh başlığına "Hayattan meyas olanlar, güzel sözler söylerler. Görmez misin ki, kalemin ucu kalem tıraş ile kesilince kalemin dili daha keskin olur." İranlı şair Sa'dî-i Şîrâzî'nin bir şiir parçasıyla başlangıç yapılmıştır (Ural, 2021: 47).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın "Her kim ki sevmeyerek bakarsa Yusuf'u çirkingörür, diyorsa Sa'dî, sözlüklere bakmalı. Yusuf, çirkinlik ve aşk." bölümünde Sa'dî'nin Hz. Yusuf'un güzelliğine atıf yapmasına yer verilmiştir (Ural, 2021: 68).

Sadi de âşıklar için, "Onların içleri Mescidi Aksa gibi kubbeler ile doludur. Onlar dışardaki duvarları mahsus harap halde bırakmışlardır," demiyor mu? O halde harap duvarlarına kanıp saraydan mahrum kalmak niye. O halde küpe kanıp şaraptan mahrum kalmak niye (A.g.e. : 172).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'da Sa'dî'nin âşıklar için söyledikleri aktarılmıştır.

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın "Sa'dî ne güzel söylemiş:

Hayattan meyus olanlar, güzel sözler söylerler. Görmez misin ki, kalemin ucu kalemtraş ile kesilince, kalemin dili daha keskin olur." bölümünde Sa'dî'nin güzel söz söyleyenlerin haliyle ilgili düşüncelerine yer verilmiştir (A.g.e. : 173).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın "Sadi, ' Bir özrün varsa bugün söyle. Yarın söyleyemezsin,' diyor." bölümünde yazar, Şeyh Sadi'nin dizelerine yer vermiştir (A.g.e.: 198).

Sâdi gülümseyerek anlatıyor kıssayı: 'İslam hükümdarlarından Nûşirevan bir av yerinde kebab yaptırıyordu. Lâkin yoktu yanlarında tuz. Adamlarından birini yolladı yakın bir köye. Fakat defalarca uyardı: 'Tuzu para ile al ki bedava alma âdeti çıkmassın, harap olmassın köy!' Adam, 'Ne olur hünkârım bir parça tuzdan! Diyecekoldu ki, kükredi Nûşirevan: 'Cihanda zulmün temeli ufacak bir şeydi. Ama her gelen onu büyüüttü. Nihayet şimdiki duruma ulaştı!'' (Ural, 2021: 17).

Tek Kelimelik Sözlük'te Themis'in Tuhaf Günlüğü başlığında adalet konusu ele alınırken Şeyh Sa'dî'nin Bostan eserindeki Nûşirevan kıssası aktarılmıştır.

Bakırdan tırnakları vardı ve yırtıcı hayvanlar gibi gizliyorlardı yüz yüzeyleyen insanlarla. Onlar bekleye dursun mancınıklarının yanında, Sâdi'den bir kıssa istesek anlatır mı? 'Birkaç derviş halvet'e girmişlerdi. İçlerinden biri bir zavallının adını ortaya atıp çekiştirmeye başladı. Başka biri: 'Ey divane kılıklı dostum,' dedi, 'hiç Frenklerle savaştın mı sen?' 'Hayatım boyunca dört duvarımdan dışarı çıkmadım,' diye cevapladı adam. Gerçek sözlü derviş: 'Bu kadar talihi ters adam görmedim. Kâfir bile onun düşmanlığından emin oluyor da dilinden Müslüman kurtulamıyor,' dedi.'" (A.g.e. : 64).

Tek Kelimelik Sözlük'te Bakırdan Tırnakları Vardı başlığında Sa'dî'den gıybet ile ilgili bir kıssa aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük'te Güzel Örtü başlığında Sa'dî'nin sırrın herkesin yanında ortaya atılmaması gerektiğini, sır sahipleriyle aynı kadehten içen casusları çok

gördüğünü ve niyetin başkası tarafından bilinen düşüncüye acınması gerektiğini ifade eden sözlerine yer verilmiştir (A.g.e. : 161).

Akıl konuşurken gerek. ‘‘Ey akıllı zat! Ağzındaki dil nedir? Hüner ve marifet sahibinin hazine kapısının anahtarı. Kapı kapalı olursa kim ne bilecek ki, içeride kuyumcu, cevahirici mi var, yoksa hırdavatçı mı!’’¹ Şimdi konuşma vakti. Dili bir kement gibi atmanın karanlığın boynuna (A.g.e. : 166).

Tek Kelimelik Sözlük’te İki Nokta Üst Üste ve Nokta başlığında Sa’dî’nin sözleri aktarılmıştır.

İşte doğdu çocuk. Neşe doğdu. Büyüdü sonra. Kervanda yanına aldı onu babası. Fakat çocuk bu! Sırta kadem bastı göz açıp kapayana kadar. Gerisini Sâdi’den dinleyelim: ‘‘Geceleyin bütün kabileyi dolaştı baba. Her çadırdan sordu, her yana koştu. Nihayet o karanlığın içinde aradığı aydınlığı buldu. İşittim: Kervancuların yanına döndüğü zaman deveciye: Biliyor musun, diyordu, yavruma nasıl kavuştum? Kim karşıma çıktıysa odur diyerek .’’ (Ural, 2019: 33).

Ejderha ve Kelebek’te Ringo başlığında bulmak konusu işlenirken Sa’dî-i Şîrâzî’den konuyla ilgili bir hikâye aktarılmıştır.

Ejderha ve Kelebek’te Derinlik Sarhoşluğu başlığının ‘‘Be derya der menâfi bi-şumârest/ Veger hâhî selâmet derkenârest/ Denizin yararları çoktur. Fakat sen selameti istiyorsan kıyıda dır o, sözü kurtarır mı beni? Sâdi’nin salı taşır mı bukazedeyi?’’ bölümünde Sadî-i Şîrâzî’nin dizelerine yer verilmiştir (A.g.e.: 57).

4.2.4.17. Süfyan-ı Sevrî

Hayatının ilk yarısını Emeviler döneminde ikinci yarısını Abbasiler döneminde geçirmiş müfessir, muhaddis ve zâhid bir kişi olan Süfyan-ı Sevrî, tâbîñneslindendir ve tefsir, hadis ve fıkıh alanında ekol kabul edilmiştir (Özdirek ve Çavuşoğlu, 2010: 23-28). Fıkıhta kendi anıyla anılan Sevrî mezhebi beş asır boyunca varlığını sürdürmüştür (A.g.e.).

Tablo: Yolculuğa çıkmak üzere olan bir adam. Devesinin üzerinde elini kaldırmış. Gideceği yerden bir istediği olup olmadığını soruyor dostuna. Bir

aba, bir kılıç, bir yüzük... ‘‘Hayır,’’ diyor dost, ‘‘rastlarsan ölüme, benim için satın al!’’

- Böyle tablo olmaz.

- Olur.

- Kim bu korkunç müşteri?

- Korkunç değil.

- Adı ne?

- Süfyan-ı Sevrî(Ural, 2019: 144).

Ejderha ve Kelebek’te Satılık Ölüm başlığında Süfyan-ı Sevrî ile ilgili diyaloga yer verilmiştir.

Ejderha ve Kelebek’te Sen Koş Yine başlığının ‘‘Zünnun kalbini ayırmadı yanından. Felaketimizi tabir etti fakat Süfyan es-Sevrî: Her şeyin bir felaketi vardır. Allah’ı bilen felaketi ise anmayışıdır O’nu.’’ bölümünde Süfyan es-Sevrî’nin sözlerine yer verilmiştir (A.g.e. : 205).

4.2.4.18. Tarık b. Ziyad

İspanya’yı fetheden İslâm komutanı olan Tarık b. Ziyad, Emevi ordusuyla İspanya’ya geçmiş ve Musa b. Nusayr ile bu bölgeyi fethetmişlerdir (Atçeken, 2011: 24-25). İhtilafli olmakla birlikte İspanya’ya geçerken orduya gemileri yaktırma emri verdiği söylenen Tarık b. Ziyad’ın Endülüs’ten Suriye’ye döndükten sonra hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır (A.g.e.).

Bütün cesaretimizi toplayıp yeni bir yüz beğenmeliyiz vitrinlerden. Değişme kartını redd etmeliyiz, geriye dönüşü olmamalı bu maceranın. Tarık b. Ziyad’ın gemilerini yaktığı gibi tutuşturmalıyız köhne derilerimizi. Ya ateş bile susarsa tanıklık etmemek için tarihe. Ya yüzlerimizi yüzlerce yıl geçene kadar reddederse toprak! Ya külleriyle savurursa harmanı. Bize ait olan nerede! Hangi camekân çatlamadan önüne geçebilir onun. Hangi vitrinkayıt suretlerimizi sergileyebilir! (Ural, 2021: 31).

Bisiklet Dersleri'nde Yüz Yağmuru başlığında Tarık b. Ziyad'atıf yapılmaktadır. Paragrafta Tarık b. Ziyad'ın gemileri yaktırması hadisesi benzetme unsuru olarak aktarılmaktadır.

Fakat kıyılar da ne! Biz gemiye biner binmez, bütün haritalar değişiyor. Bütün kıtalar suya gömülüyor bir bir. Yeryüzünde tek bir para parçası kalmıyor yanaşılacak. Tarık bin Ziyad'ın askerleri bile gemileri yanarken bizim kadar çaresiz değillerdi. Arkalarında olmasa dahi muzaffer olunca üzerinde yürüyebilecekleri bir toprak vardı artık (A.g.e.: 65).

Bisiklet Dersleri'nde Aşk ve İflas başlığında da Tarık b. Ziyad'ın gemileri yaktırmasından bahsedilmiştir.

Bu başlık altında incelenen eserlerde tespit edilen 18 kişi bulunmaktadır. Kişiler eserlerde çoğunlukla öne çıkan özellikleriyle ele alınmıştır. Sa'dî-i Şîrâzî başta olmak üzere Gazâlî, İmam Şâfiî, Kabil ve Molla Câmî eserlerde en çok yer alan isimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.5. Tasavvufi Şahsiyetler

Tasavvuf, İslam geleneğinde içsel arınma ile hakikate ve kurtuluşa ulaşmaya çalışan ve Allah insan ilişkisinde mistik yaklaşımları ön plana çıkaran düşünce sistemidir (Gündüz, 2017: 470). Bu sistem içinde İslam dinini yaşayan kişilere ise sûfî veya mutasavvıf gibi isimler verilmektedir. Bu kişilerden bazıları tarikat öncüsü olarak da bilinmektedir. Abdülkadir Geylânî Kâdiriyye, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Mevleviyye ekolünün önderleri kabul edilmektedir.

4.2.5.1. Abdülkadir Geylânî

İran'ın Geylan şehrinde 1078'de doğup, 1166'da Bağdat'ta vefat eden Abdülkadir Geylânî, evliyanın büyüklerinden kabul edilip soyu itibarıyla hem seyyid hem de şeriftir (Yavuz, vd., 1992: 382-383). Kendisinden sonra Kâdiriyye târikatı ortaya çıkmış, hadis, fıkıh ve tasavvuf eğitimleri almıştır (A.g.e.).

İri kara balıklar gibi ağzını açmış çarşılardan kurtuluş nerede! Yetiş ey Abdülkadir Geylânî! Fitne ağlarında çırpınan kalplerimizi kurtar. Çarşıya çıkanları anlat; aynaya bakalım: "Çarşıya çıkıp hazlar ve arzular

uyandıran şeyleri görüp, onlara bağlananların kalbi fitnelere takılır. Ancak yüce Allah'ın, rahmet, koruma ve yol göstermesi ile kurtulabilir buradan. Onlar akıl ve dinlerine dönerek, kendilerini sabretmeye zorlar, oraları terk etmenin acısını yutmaya çalışırlar.''(Ural, 2021: 154).

Tek Kelimelik Sözlük'te Bir Kutlu Hapishane başlığında Abdülkadir Geylânî'nin sözlerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te Ölümün Kardeşi başlığının 'Uyku ölümün kardeşidir! diyor Abdulkadir Geylâni, 'Allah alır o canları öldükleri zaman, ölmeyenleri de uyuduklarında...' (Zümer, 42) ayetinden çalıp elması.' bölümünde Abdülkadir Geylânî'nin yazara göre Zümer suresinin 42. ayetinden esinlenerek uyku hakkında yaptığı tarife yer verilmiştir (A.g.e. : 191).

4.2.5.2. Ahmed Gazâlî

İmam Gazâlî'nin kardeşidir ve aşka önem veren tasavvuf anlayışıyla öne çıkmıştır (Uludağ, 1989: 70). Âlemde olan her şeyi aşkla açıklamıştır ve en önemli eseri konusu aşk olan *Sevânihu'l-Uşşâk*'tır (A.g.e.).

Ahmet Gazâlî ise Sevânihu'l-Uşşâk adlı evinden, tabiplere bir reçete yazsın. Önce teşhis: 'Aşkın bizzat kendisi kuştur, yuvadır; zâttır, sıfattır; tüydür, kanattır; havadır, uçuştur; avcıdır, avdır; kiblelidir, kibleye durandır; tâliptir, matluptur; evveldir, âhirdir, sultandır, tebaadır; kılıçtır, kındır; bahçedir, ağaçtır; hem daldır, hem meyvedir.' Sonra ilaç: 'Tüm tabipler seni tedaviye gelse de / Leyla sözünden başka şifa yok sana.'

Şimdi 'Leyla' dendi ya, Molla Kasım ve arkadaşları çıkagelir. Hesap sorarlar Gazâlî'ye, 'Leyla mı!' diye. 'Sevgi neyine yetmiyor. Aşk da ne!' Ne desin Ahmed Gazâlî? 'Aşk 'Hakikî' ve 'Mecazî' olarak ikiye ayrılır,' dese soracaklar, 'Hakikat ne, mecaz ne?' 'Sözler, aşkın anlamlarına bir ima ve işaret olmaktan ileriye gidemez,' deyip sussa konuşuracaklar, neyi ima ediyorsun diye. En iyisi o da çağırırsın arkadaşlarını. Bir yanda âşıklar biriksin, öbür yanda aşk karşıtları. Bir yanda Cüneyd, Hallâc, Şiblî, Bistâmî, Attar, Câmî, Yunus, Mevlâna; diğer yanda İbn Teymiyye, İbn Kayyim ve İbn el Cevzî (Ural, 2021: 26).

Tek Kelimelik Sözlük'teRuhu Kuşatan Sarmaşık başlığında aşk konusu işlenirken Ahmed Gazâlî'nin Sevânihu'l-Uşşâk eserinden alıntı yapılarak Ahmed Gazâlî'nin aşka bakışı aktarılmıştır.

4.2.5.3. Ataullah-i İskenderânî

Tasavvuf büyüklerindedir ve en bilinen eseri el-Hikemü'l-'Atâ'yye adını taşır (Kara, 1999: 337-338).

Kim duymak ister Ataullah-i İskenderânî'nin uzattığı anahtarların şıkırtularını? Kim yazmak ister duvarına bu cümleyi zincirlerinin isinden yaptığı mürekkeple? Hem kim yazmış bu kelimeleri de yerle yeksan olmamış duvarları: "Dünyada bulunup da kendisine gaybın meydanları açılmayan kimse kendi muhiti ile hapsedilmiş ve kendi heykelinin içinde mahsur kalmıştır." (Ural, 2021: 137).

Bisiklet Dersleri'nde Gayb başlığında yazar, insanın kendi evreninden çıkıp başka âlemlere de açılması gerektiğini ve bunu yapmayan insanların durumunu Ataullah-i İskenderânî'nin cümlesiyle destekliyor.

Tek Kelimelik Sözlük'te Gölgeden Bir Güneş başlığının "Ataullah İskenderânî de, Her karaltı nurun miktarıdır, diyor. Hem nur muhatap alıyor maddeyi." bölümünde gölge konusu işlenirken Ataullah İskenderânî'nin sözüne yer verilmiştir (Ural, 2021: 66).

Tek Kelimelik Sözlük'te Korkak Firari başlığında Atâullah-i İskenderânî'nin kişiyi dünyada olup kendisine gayb kapıları açılmadığında kendi muhitinde hapsedilmiş ve kendi heykelinde mahsur kalmış birine benzetmesi aktarılmıştır (A.g.e. : 143).

"Sana ikram edenler sana değil, Allah'ın seni saran güzel örtüsüne ikram ediyor. Kulun varlığı âfetlerin ve kötülüklerin yeridir. Bunları kapatan Allah'ın örtüsü sevdiriyor insanları birbirine ancak. Sanma ki sendeki iyilikten. Allah kötülüklerini örtmüş ve iyiliklerini göstermiş; hepsi bu!" (A.g.e. : 162).

Tek Kelimelik Sözlük'te Güzel Örtü başlığında Atâullah-i İskenderânî'nin Allah'ın kötülükleri örtmesi ile ilgili sözlerine yer verilmiştir.

4.2.5.4. Bâyezid-i Bistâmî

Hayatıyla ilgili çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte tasavvufta şathiyeleriyle ön plana çıkan bir mutasavvıf olan Bâyezid-i Bistâmî, birçok tarikat silsilesinde yer almaktadır ve kendisinden sonra birçok mutasavvıf onun görüşlerinden etkilenmiştir (Uludağ, 1992: 238-240). Şathiyeleri bulunduğu dönemdeki fıkıh ve kelâm âlimleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır (A.g.e.).

- *Adamın biri altın buldu ve yerine bir not bıraktı. Kaybettiği altını bulamayan adam notu okuyup duvarına astı.*

- *Ne yazıyordu notta?*

- *“Aramakla bulunmaz, fakat bulanlar arayanlardır. Bayezid-i Bistami.”*
(Ural, 2019: 34).

Ejderha ve Kelebek’te Ringo başlığında bulmak konusu ele alınırken konuyla ilgili Bâyezid-i Bistâmî’nin anlattığı kıssa aktarılmıştır.

4.2.5.5. Behlül-i Dâna

Hakkındaki bilgilerin çoğu menkıbeye dayanmakla birlikte tasavvufta kendisinden sıkça bahsedilen bir kişilik olan Behlül-i Dâna, ders verici hikâyeleriyle öne çıkmaktadır ve bazı menkıbelerde Abbasi halifesi Hârûnürreşîd’in kardeşi ya dayeğeni şeklinde tanıtılır (Uludağ, 1992: 352). Tasavvuf eserlerinde Allah aşığı bir sufi olarak aktarılır (A.g.e.).

Devenin üzerinde Harun er-Reşîd var. Behlül, “Uyan! Yeryüzüne uçsuz bucaksız sahip oldun / Ülkeler esirin oldu da ne oldu sanki / Yarın mezarın karnına girdiğinde / Üstüne toprak serilmeyecek mi!” diyor Abbasi halifesine. Harun er-Reşîd, “Güzel söyledin Behlül, başka bir diyeceğin var mı?” diye sorunca “Ey emir! Allah’ın rızık, yakışıklılık ve servet bahşettiği kullar, malını güzel harcar, harama yaklaşmaz ve Allah’tan korkarsa iyiler zümresine katılır,” cevabını veriyor. Halife Behlül’ün sözlerini bahşiş almak için söylenmiş iltifat cümleleri saydığından olacak, “Biz senin borcunu ödeyeceğiz, emir verdik,” diyor gülümseyerek. Behlül bu sözler üzerine sertleşiyor birden: “Ey emir! Dine karşılık deyn (borç, hediye,para) ödeme! Hakkı ehline ver. Kendine olan borcunu eda et!” Harun er-

Reşîd, yumuşatmak istiyor Behlül'ü: "Biz sana bir lütufta bulunmak istemiştik, sana maaş bağlatılmasını emretmiştik!" Behlül'ün yüz hatları gevşemek şöyle dursun daha da sertleşiyor bu söz üzerine: "Hayır ey emir! Benim ecrimi ve maaşımı sana hayat ve mülk izni veren Yüce Allah verecektir. Senin parana ihtiyacım yok benim!"(Ural, 2021: 100-101).

Ay Tiradı'nın bu bölümünde Abbasi halifesi ve Behlül-i Dâna arasındaki konuşmalara yer verilmiştir.

4.2.5.6. Cüneyd-i Bağdâdî

Allah ile bir olma düşüncesini ortaya koyan ilk sufi olarak kabul edilir (Altıntaş, 100). Bağdat'ta doğmuş ve orada yaşamış, birçok tanınmış sufi onun sohbetinde bulunmuştur ve bundan dolayı tarikatların çoğu silsilelerinde Cüneyd-i Bağdâdî'ye yer verilmektedir (Ateş, 1993: 119-120).

Cüneyd-i Bağdâdî, tali bir yoldan işaret veriyor, buraya dönün, diye. Direksiyonu çeviriyoruz hiç düşünmeden. Cüneyd, sevenlerinin oluşturduğu bir halkanın merkezinde çirkin bir edayla kendisine uzatılan bir kese altını istemeyerek alıyor. "Al, müritlerine dağıt," diyor görgüsüz zengin, keseyi verirken. Cüneyd, "Başka paran var mı?" diye soruyor adama. Yüzü ışıldıyor adamın; "Olmaz mı, hem de çok var," diyor tereddüt etmeden. Cüneyd sormaya devam ediyor: "Daha fazlasına sahip olmak ister misin?" Adam, "İsterim elbette," diyor neşeyle. Bunun üzerine Cüneyd saatin o anına ve gelecek bütün zamanlara vuruyor mühürü: "Bu keseyi de almalısın o halde. Görünen o ki, senin bu altınlara bizden daha çok ihtiyacın var!" (Ural, 2021: 99).

Ay Tiradı'nın bu bölümünde tasavvufi şahsiyetlerden Cüneyd-i Bağdâdî'nin ders veren bir olayına yer verilmiştir.

Tablo: İki adam iki ayrı zamandan, aynı ekmeği paylaşıyorlar; ölümü. İlk adam gülüyor can çekişirken. Sonra zorlukla açıp göz kapaklarını o dingin gözlerini üstümüze diyor; "İşte böyle bir zaman için çalışsın çalışanlar!" İkinci adam Kur'an'ı hatmetmeye çalışıyor can vermeden önce. "Böyle bir durumda Kur'an mı okuyorsun!" diyor yanındakiler. Cevap iki anahtar

cümle: ‘‘Kur'an okumaya benden daha muhtaç kimdir! Kapanmak üzere defter!’’ -Kim bu adamlar?

- Abdullah b. Mübarek bir Cüneyd el-Bağdâdî.

- Hangi defter bu!

- Ya hangi ses bu işittiğimiz!(Ural, 2019: 146).

Ejderha ve Kelebek'te Satılık Ölüm başlığında İslam âlimlerinden Abdullah b. Mübarek ve Cüneyd el-Bağdâdî'nin ölüm anları aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük'te Bir Kutlu Hapishane başlığının ‘‘Allah sabırlılarla beraber olduğunu ilan etmişken, şeytan nasıl da taraftar topluyor! Bağdatlı Cüneyd yüzünü buruşturmayacak kahramanlar arıyor sunmak için sabrın şurubunu. Nerede sâbirler, sâburlar ve mutasabbirler?’’ bölümünde Cüneyd-i Bağdâdî sabır kavramı ile birlikte anılmıştır (Ural, 2021: 154).

4.2.5.7. Ebu Ali er-Ruzbârî

İlk dönem sufilerindendir ve tasavvufta Cüneyd-i Bağdâdî ekolünün önemli temsilcisi sayılır (Tek, 2008: 276).

Ebu Ali er-Ruzbârî, apronlarda uçaklara sallanan küçük bayraklara benzeyen bir bayrakla ara yollardan birinde yanıp sönüyor. Kaptan, diyorum, bir de bu yolu denesek. Ebu Ali, önceki durağımızdan haberdar gibi kitabın orta yerinden konuşmaya başlıyor: ‘‘Fakir ve kimsesizinsanlarla anlaştım. Onların eline hiçbir şeyi koymayacaktım. Bir yere oturacak ve bütün paramı avucumda tutacaktım. Sonra fakirler önümden geçip avucumdaki paraları alacaktı. Bu şekilde yaptım, servetimin onlar tarafından alınmasını seyrettim. Amacım, elimin onların elinden altta olmasıydı. Elim hiçbir fakirin elinden yüksekte olmamalıydı.’’ (Ural, 2021: 99-100).

Ay Tiradî'nin bu bölümünde tasavvufi şahsiyetlerden Ebu Ali er-Ruzbârî'nin sözlerine yer verilmiştir.

4.2.5.8. Ebü'l Huseyn en Nurî

Bağdat tasavvuf ekolünün en büyük temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Ebü'l Huseyn en Nurî, Nûriyye adıyla bilinen tasavvufî akımın öncüsü kabul edilmektedir ve tasavvufta Allah sevgisi yerine Allah aşkı ifadesini ilk defa kullanan kişidir (Kara, 1994: 328-329).

Tablo: Çöl. Kesilip kökleri kalmış bir kamışlık. Adam çıplak ayakla yürüyor kılıçlara dönmüş kamış kökleri üzerinde. Ayaklarından kanlar akarak aynı beyti söylüyor. İki mısra arasında geçiriyor geceyi. Ta ki düşene kadar yere cansız.

- *Mecnun mu bu?*

- *Meczip*

- *Adı ne bu meczubun?*

- *Ebu'l Huseyn en-Nurî.*

- *Ancak bir mecnun müşteri olur ölüme* (Ural, 2019: 145).

Ejderha ve Kelebek'te Satılık Ölüm başlığında Ebu'l Huseyn en-Nurî'nin aynı beyti tekrar ederek döndüğü sırada ölmesi aktarılmıştır.

4.2.5.9. Ferîdüddin Attâr

İrânî şair ve mutasavvıftır ve tıp ile ilgilendiği için kendisine Attar lakabı verilmiştir (Şahinoğlu, 1991: 95-98). Küçük yaşlardan itibaren tasavvufla ilgilenmiştir ve Mevlânâ, Hâfız, Molla Câmî gibi birçok ismi etkilemiştir (A.g.e.). İlâhînâme, Esrârânâme, Musîbetnâme, Hüsrevnâme, Mantıku't-Tayr gibi eserleri bulunmaktadır (A.g.e.).

Zâhitsen kadem bas sırra. Namazını kılma fâsıkın. Vedalaşma o günahkârı. İnsan dili uzadı. Attar'ın hikâyesi bu kuş diliyle anlatılan. Sofu, kaç hadi! Dua etmek zorunda kalma! Kesse de yolunu rüyalar. Rüya gecikmedi. Pencereye çakılan tahtaları söktü gacırtıyla. Zâhidin cennet düşlerinden birini alıp günahkâra hediye etti. Fâsık tabutundan çıkıp tahta oturdu. Karanlık yüzünde fecir neşesi. Işıkları zâhidin gözünü alıyor. Hayır, o

günahkâr olamaz bu! Ne zaman tövbe etti? Neden kimse görmedi onu mescitte!

- Bu makamı nasıl buldun ey adam! Yaşarken günahlara bulanıp durdun. Tepeden tırnağa battın çamura!

- Sen ölümü görünce bana acımadın ya, işte Allah senin bu merhametsizliğine karşı bana merhamet etti!(Ural, 2019: 85-86).

Ejderha ve Kelebek'te Sahipsiz Tabutlar başlığında Mantıku't Tayr eserinde geçen bir hikâye aktarılmıştır.

İstersen dinlen biraz. Ben de sana Attar'dan bir kıssa anlatayım kese kadar uyan eline, kaynar su kadar arıtan:

Ebu Said-i Mihne hamamda yıkanyordu. Çiğ bir adam olan tellak, ihtiyar Ebu Said'i keselerken bütün kirlerini vücudundan sıyrıp önüne yığıyordu. Bir aralık alay eder gibi sordu: "Âlemde erlik nedir ey temiz adam?" Ebu Said, "Kirleri gizleyip sahibine göstermemek... Halkın gözü önüne yağmamak!" dedi usulca. Tellak kaynar suyla değil, bu cevap yandı. Ayaklarına kapandı ihtiyarın. Ve şu duayla bir kere daha sarsıldı: "Ey bizi yaratan, besleyip yetiştiren, bize nimetler veren Allah'ım! Ey padişah! Ey kulların işlerini yapan, onlara keremlerde bulunan! Bütün dünya halkının erliği, kerem ve lûtfu, senin ihsan denizinden bir çiğ tanesidir. Bizim kirliliğimizden, utanmazlığımızdan geç; kirliliğimizi gözümüzün önüne getirme; yüzümüze vurma!"(Ural, 2021: 195-196).

Tek Kelimelik Sözlük'te Penceredeki Işık başlığında ümit konusu Attar'ın hikâyesiyle aktarılmıştır.

4.2.5.10. Hallâc-ı Mansûr

İranlı bir sufidir ve "Ene'l Hak" sözünden dolayı idam edilmiştir (Kara, 1999: 184-185). Tasavvuf tarihi açısından önemli bir kişilik kabul edilmektedir ve düşünceleri konusunda kimi İslam âlimleri yanında olurken kimisi karşısında durmuştur (Uludağ, 1997: 377-381).

Posta Kutusundaki Mızıkâ'nın "Düşmanın attığı taştan değil, dostun attığı gülden incinen Hallâc-ı Mansûr'muz var." bölümünde idam edilmek için bekleyen Hallâc-ı

Mansûr'a halk taş atarken dostu Şibli'nin gül atması üzerine Hallâc'ın ifade ettiği cümle kullanılmıştır (Ural, 2021: 39).

Tek Kelimelik Sözlük'te Pencereden Ayrılmayan Divane başlığının "Aşkla kılınacak iki rekât namazın abdestini kanla alsın Hallac gülümseyerek size." bölümündeâşik konusu işlenirken Hallâc-ı Mansûr'un idam edilmeden önce kıldığı rivayet edilen iki rekât namaz dile getirilmiştir (Ural, 2021: 30-31).

4.2.5.11. İbn Arabî

Tasavvufta dile getirilen vahdet-i vücûd anlayışının kurucusu kabul edilen ve İslam filozofları olan İbn Rüşd ve İbn Tufeyl'den etkilenenİbn Arabî'nin en bilinen eserleri el-Futûhâtü'l-Mekkiyye ve Fusûsu'l-Hikem'dir (Altıntaş, 117-118).

Tek Kelimelik Sözlük'te Themis'in Tuhaf Günlüğü başlığının "Yoldan çıktığında bir kimseye 'adele anittarîka', yöneldiğinde bir yere 'adele ileyhi' deniyor. Buyüzden İbn Arabî'ye göre, Hakk'tan ayrılmaya 'zulüm' adı verilirken, Hakk'a yönelmeye 'adl' deniyor." bölümünde adalet konusunda İbn Arabî'nin düşüncesi aktarılmıştır (Ural, 2021: 20).

Tek Kelimelik Sözlük'te Buğulanmayan Ayna başlığının"Ne çok ayna var! 'Hakk kendi nefsinin görmende senin aynan, sen ise isimlerini ve o isimlerin hükümlerinin ortaya çıktığını görmesinde O'nun aynasısın,' diyor İbn Arabî." bölümünde ayna konusu işlenirken Allah ile kul arasında ayna bağlantısı İbn Arabî'nin ifadeleriyle aktarılmıştır (A.g.e.: 35).

Tek Kelimelik Sözlük'te Gölgeden Bir Güneş başlığında gölge konusu ele alınırken İbn Arabî'nin gündüzün gecenin gölgesi sayıldığı, asıl olanın gece olduğu çünkü gündüzün geceden çıktığını anlatan ifadelerine yer verilmiştir (A.g.e. : 66).

Tek Kelimelik Sözlük'te Çerçeveye Sığmayan başlığının"Varlığı iki kısma ayırıyor, İbnü'l-Arabî: Gerçek ve hayal. Gerçek varlık Allah, hayali varlık ise O'nun dışında her şey. Zira değişme kabul etmeyen bir varlık yok O'nun dışında." bölümünde İbnü'l-Arabî'nin varlıkla ilgili düşüncesine yer verilmiştir (A.g.e. : 88).

Ve Şeyh-i Ekber'in dudağından dökülüyor hikmet, görünce insanlıkta akan imtihan nehrini. Çatallaştığında bir ucu hayır diğer ucu şer olan. Uçsuz bucaksızdı imtihan, yetişemiyordu âdem'in ilmi. "Susayan da suyla

denenmiştir, ” ne demek! Nedir suyun müderrisliği! “Dedi ki: Yeryüzündeki her şeyi süs yaptık / Onları denemek için; kendi adına bak ki, neye çalışmaktasın? / Bu varlığıdır imtihanın yiğit ol / Ya zarar ya fayda yoldaşlık eder insana / Hâlbuki herkes denenmekte ve sınanmakta / Aklen Allah korkusuna sarıl, arzuna ise karşı çık!”(A.g.e. : 99).

Tek Kelimelik Sözlük’te İmtihan Nehri başlığında İbnü’l-Arabî’nin lakabı Şeyh-i Ekber kullanılarak onun dizelerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük’te İyi, Kötü, Çirkin başlığının “Açıklık ve kapalılık iki kutbu oldu kelamın. Kur’ân’ın vasfı açmak, şiirin vasfı örtmekti. ‘Şiir ve şuur, beyanın zıddıdır,’ diyordu İbnü’l-Arabî.” bölümünde İbnü’l-Arabî’nin sözlerine yer verilmiştir (A.g.e. : 169).

Ümit nedir?

- İbn-i Arabî’nin sözünde: “Tövbe kulun bütün varlığıyla Hakk’a dönüşüdür. İster isyan halinde ister itaat halinde. Tövbekâr her halükârda Hakk’a varlık vasıtasıyla dönüşünün bilincine eren kimsedir. Hz. Âdem günahını itiraf etmiş ve bağışlanmayı niyaz etmiştir. Fakat Allah karşısında tekrar günah işlemeyeceğine dair bir söz vermemiştir. Zira tövbe eden kul Allah’ın ilminde neyin bulunduğunu bilemez.” (A.g.e. : 187-188).

Tek Kelimelik Sözlük’te Dönüş Zamanı başlığında tövbe etmede ümidi kaybetmemenin önemi İbn-i Arabî’nin sözleriyle vurgulanmıştır.

Ejderha ve Kelebek’te Üstüne Yıldırım Düşen Yazı başlığının “Bir miras değil cennet, ateş pahası. Bir miras değil cehennem, öfke diyarı. ‘Ateş sendendir, amellerinle onu tutuşturursun,’ diyor İbnü’l Arabî, insana ancak kendisinin meydana getirdiği şey azap eder.” bölümünde ateş konusu işlenirken İbnü’l Arabî’nin cehennem ateşiyle ilgili ifadelerine yer verilmiştir (Ural, 2019: 21).

Ejderha ve Kelebek’te Büyük Gölge başlığının “Bir ticaret değil dostluk. O hâlde kulak ver İbnü’l Arabî’ye: ‘Kendin nasılsan ona göre değil, o nasılsa ona göredavran.’ Ve olduğu gibi kabullen artık dostunu.” bölümünde dostluk konusu işlenirken İbnü’l Arabî’nin sözlerine yer verilmiştir (A.g.e. : 62).

İbnü’l-Arabî savunuyor kemale eremeyen varlığı. “Varlığın kemali ondaki eksikliğin varlığıdır. Böyle bir şey olmasaydı. Kendisinde eksik olmaması

yüzünden, varlığın kemali eksik kalırdı... Varlıkta eksiklik bulunmamış olsaydı, kemal rütbesinden silinirdi... Mutlak kemal Allah'a aittir.” (A.g.e. : 141).

Ejderha ve Kelebek’te Mızraklı Meyveler başlığında İbnü’l-Arabî’nin düşüncelerine yer verilmiştir.

4.2.5.12. İbrahim b. Edhem

Horasan’da doğmuş ve genç yaşta zühd hayatına girmiş olan İbrahim b. Edhem’in zühd hayatına girmesinde farklı menkıbevi olaylar aktarılmaktadır (Öngören, 2000: 293-294). Ebu Hanife ile görüşen ve zahiri ilimleri ondan öğrenen İbrahim b. Edhem, hadis ilmiyle de uğraşmakla birlikte zahid kişiliği ile ön plana çıkmıştır (A.g.e.).

- *Neden terk ettin ziyafeti ey İbrahim Edhem!*

- *Bir konuk yüzünden!*

- *Adı ne bu konuğun!*

- *Gıybet!*

- *Pek tanıdık bir isim değil.*

- *Uzaklaşmak, gözden kaybolmak, gizli kalmak...*

- *Böyle mi tanımlıyor sözlükler.*

- *Kelime anlamı bu.*

- *Başka anlamı da mı var!*

- *Çekiştirme, yerme, kötüleme. Hoşlanmayacağı şekilde anma insanı.*

- *Ya gerçekse söylenenler! Ya ağıra satıyorsa davetli kendini!*

- *Ah duymadınız mı Hz. Peygamber’den! Gerçekse gıybettir, gerçek değilse iftira!*

İbrahim b. Edhem üç gün yemek yemedi o sofradan ayrıldıktan sonra. Kulaklarında Peygamber’in sesi: ‘‘Etini yediniz kardeşinizin!’’ Böyle seslenmişti insan onurunu müdafaa ederken. Kendisinden yiyecek isteyenlere, ‘‘Siz Selman’ı katık ettiniz!’’ diye kükremişti. ‘‘Dişlerinizin arasında etini görüyorum onun!’’ (Ural, 2021: 62-63).

Tek Kelimelik Sözlük'te Bakırdan Tırnakları Vardı başlığında İbrahim b. Edhem ile gıybet hakkındaki diyalog aktarılmıştır.

4.2.5.13. İmam Şiblî

Tasavvuf büyüklerinden olan ve tasavvuf eğitimini Cüneyd-i Bağdâdî'den alan İmam Şiblî, tasavvufun birçok hususunda fikir beyan etmiş bir düşünür olmanın yanında şathiye tarzında yazdığı şiirleri ile de bilinir (Gürer, 2010: 125-126).

İmam Şiblî, bir karıncada yakalamıştı hayata saygıyı. Zahireciden aldığı bir torba buğdayı köyüne götürmüş, ancak torbayı boşaltırken içinden çıkan bir karıncanın şaşkın şaşkın bir o yana bir bu yana gidip geldiğini görmüştü yerde. Şiblî, karıncanın yer değişikliği yüzünden rahatsız olduğunu düşünerek tedirgin oldu ve sabaha kadar uyuyamadı o gece. Sabah olunca ilk işi karıncayı alıp şehirdeki zahirecinin yolunu tutmak oldu. (Ural, 2021: 137).

Bisiklet Dersleri'nde Kaptana Mektup başlığında yazar, bir tasavvuf büyüğünün bir karınca karşısındaki duyarlılığını ortaya koymaktadır.

Bakın, Şiblî bayılıp yere düştü Bağdat'ta kekik otu satan bir seyyar satıcının sözlerini duyup: "Yâ sa'ter berrî!" Adam kekik otu diye bağırdı fakat cümle pencereden şöyle geçti: "es-Sâ'ate Birrî" yani, "Saat (kıyamet) benim iyilimdir." Bir başka satıcı "Yâ Baklî" diye bağırdı da bakla satarken, bir başka sûfî kapaklandı yere, "Yâ Bâkin lî (Ey benim için bâkî olan)" dendiğini sanarak. Zan değildi bu. Cümleler değişmişti pencereden geçerken (Ural, 2021: 30).

Tek Kelimelik Sözlük'te Pencereden Ayrılmayan Divane başlığında aşk konusu ele alınırken mutasavvıf Şiblî'nin başından geçen bir durum aktarılmıştır.

Yol açın tevazuya. Yol açın ki, sorusunu yöneltsin Şiblî:

- Sen kimsin?

- Efendim ben "be" harfinin altındaki noktayım.

- Sen nefesine bir mertebe tanımadıkça böyle, doğru bir çizgide yol alırsın (A.g.e. : 183).

Tek Kelimelik Sözlük'te Be Harfinin Altındaki Nokta başlığında tevazu konusu Şibli'nin bir nokta ile diyalogu üzerinden aktarılmıştır.

4.2.5.14. Kuşeyrî

İslami ilimlerin yanında şeyhi Ebu Ali ed-Dakkak'tan tasavvuf öğretisini alan ve kelam, hadis, fıkıh gibi birçok alanda bilgi sahibi olan Kuşeyrî, daha çok mutasavvıf kimliğiyle tanınmaktadır (Uludağ, 2002: 473-474). Birçok eseri bulunmakla birlikte en önemli eseri tasavvuf tarihinde önemli bir yer tutan er-Risâle adını taşımaktadır (A.g.e.).

“Ey âşıkların hallerinden bîhaber aklın gürzlerini indirenler camlara! Kuşeyrî'yi dinleyin: Âşıklar sözlerinden dolayı kınanmazlar!” (Ural, 2021: 30).

Tek Kelimelik Sözlük'te eserinde Pencereden Ayrılmayan Divane başlığında âşık konusu ele alınırken mutasavvıf Kuşeyrî'nin âşıklarla ilgili cümlesine yer verilmiştir.

4.2.5.15. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

Türk-İslam tasavvuf dünyasının en tanınmış isimlerinden biri olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, daha çok aydınlar çevresinde tanınmış ve eserlerini Farsça kaleme almıştır (Altıntaş, 132). Tasavvufi kimliğini kazanmasında babasının ve Şems-i Tebrizî'nin büyük rolü bulunmaktadır (A.g.e.). Mevleviliğin kurucusu kabul edilir ve en önemli eseri Mesnevî adını taşımaktadır (A.g.e.).

“Ey Şeyh Selahaddin, ey tez uçan devlet kuşu, yaydan ok fırlar gibi uçup gittin, yay ağlamakta şimdi...” (Ural, 2021: 61).

Bisiklet Dersleri'nin başlangıç kısmında Mevlana'nın bu sözü aktarılmıştır. Parçada adı geçen kişi Selâhaddîn-i Zerkûbî'dir. Mevlânâ'nın Selâhaddîn-i Zerkûb'u çok sevdiği bilinmektedir. Yaklaşık on yıl Mevlânâ'nın halifeliğini yapmıştır. (Ceyhan, 2009: 340-341).

“Selâhaddîn Zerkûbî'nin ‘İşte altın varaklarla dolu dükkânım! Haydi ne duruyorsunuz yağmalayın!’ diye bağırışıyla Mevlânâ'nın yanında dönmeye başlaması bir oldu. Döndükçe yeni dükkânlar açılıyordu kimsenin görmediği bir çarşıda.” (Ural, 2021: 67).

Bisiklet Dersleri'nin Aşk ve İflas başlığında Mevlânâ'nın Selâhaddîn-i Zerkûbî'nin dükkânı önünde dönüşü aktarılır.

Bisiklet Dersleri'nin Toprak Olmak başlığının "Bir damlanın denize faydası vardır, demişti Mevlânâ." bölümünde Mevlânâ'nın bu sözü aktarılmıştır (A.g.e. : 145).

Kıyamet kopmadan başımı kaldırmam yastığımdan, diyenin vay hâline! Vay hâline kendisini uyanık tutacak rüyası olmayanın! Sevgili çağırırken yorganı başına çekene bak sen! Vay hâline yakaza balını, uyku reçeliyle değişene! Omzunda Mevlana'nın eli. Çok şey mi istiyor senden: "Kendiheva ve hevesine uydun, rahatını düşündün, binlerce gece uyudun./ Ne olur bir gececik de sevgilinin hatırı için uyuma! (A.g.e. : 94).

Bisiklet Dersleri'nin Aşk Heykeltraşı başlığında Mevlânâ'nın Divan-ı Kebir adlı eserinden alınan dizelerine yer verilmiştir. Sevdiği için uykusundan vazgeçemeyenleri eleştirmek için Mevlânâ'nın dizelerine başvurulmuştur.

Çürümüş bir köpeğin dişlerinde güzelliği görebiliyorsa peygamberi, neden seyretmesin Mevlana, bir köpeğin gözlerinde cenneti! Bir köpeği gözlerinden öpüyordu Mesnevî'de Mecnun. 'Bu sersemlik, bu delilik de ne!' diyordu görenlerden biri, 'O senin öptüğün köpek pis bir hayvan...' Mecnun, 'sen ne anlarsın a cisimden ibaret zavallı!' diye kükrüyordu adama, 'Bu köpek Leyla'nın mahallesinin bekçisi. Gönlüne, canına, irfanınadikkat et ki, neresini seçmiş, nereyi yurt edinmiş...' (A.g.e. : 66).

Bisiklet Dersleri'nin Aşk ve İflas başlığında Mevlânâ'nın Mesnevî eserindeki bir olayı aktarır. Mesnevî, 26.000 beyit içeren on yılda tamamlanmış bir eserdir ve Mevlânâ bu eserde olayları hikâyeleştirerek aktarır (Altıntaş, 133).

Mevlana ile beraber söylüyorduk o şarkıyı, o söylüyor biz tekrarlıyorduk: Bir ırmağın kenarında çok yüksek bir duvar vardı, o duvarın üstünde susuz bir adam duruyordu. Suyu yetişmesine mani oluyordu duvar. Zavallı adam su için, sudan çıkmış balık gibi çırpınıp duruyordu. Birden duvardan bir kerpiç kopararak suya atmak geldi aklına. Suyun sesi ne kadar hoştu! Bir sevgili sesi gibi sarhoş etti adamı. Bunun üzerine duvardan taşlar, kerpiçler kopararak suyu atmaya başlayınca su adama seslendi: "Ey adam, bana niçin taş atıyorsun, bundan sana ne fayda var?" Adam yanık bir sesle cevapverdi: "Ey su, bu işin bana iki faydası var, onun için bu işten vazgeçmem.

Birinci faydası suyun sesi, susuzun kulağına en güzel bir musiki gibi gelir, ikincisi de kopardığım her taş, her kerpiç, duvarı biraz daha alçaltıp beni suya yaklaştırıyor.” (Ural, 2021: 46-47).

Ay Tiradı’nda yazar, Mevlânâ’nın Mesnevî eserindeki bir hikâyeyi aktarmaktadır.

Posta Kutusundaki Mızıka’nın “Mevlana'nın, ‘Sen kapları, testileri hele bir kır; sular nasıl bir yol tutar gider,’ sözleriyle çağırdığı yer ‘Aşk’ değil midir? Onun kır dediği kaplar, nasıl kaplardır ki kırılması sağlam kalmasından daha iyidir.” bölümünde Mevlânâ’nın aşka çağırdığı ifadeler aktarılmıştır (Ural, 2021: 172).

Ay Tiradı’nın “Dante, İlâhi Komedyâ’sında ‘Karanlık Orman’dan söz etmeden yaklaşık elli yıl önce, Mevlana insanın iç dünyasını bir ormana benzetmektedir. İyiyle kötünün iç içe yaşadığı homojen olmayan bir ormana.” bölümünde yazar Mevlânâ’nın kullandığı benzetmeye yer vermiştir (Ural, 2021: 22).

Ay Tiradı’nın “Ey iç âlemi köpekten de aşağı olan kişi! Durumundan ümitsizliğe kapılma, hakikatler ormanında sen de mânevî zevkler almak istiyorsan, gönül yoluna gir de âriflerin can mercanından, yâni onların irfân incilerinden biraz olsun nasiplen...” bölümünde Mevlânâ’nın seslenişine yer verilmektedir (A.g.e.: 23).

Göz “adalet” kelimesine değer değmez sarsıldı yerküre ve her şey yerini aramaya başladı. Güneş doğuyla batı arasında say yapmaya, ay vaktin gölgeli yüzünü gümüşten ıstampasıyla mühürlemeye, yıldızlar kader burçlarına simli bayraklar asmaya, dağlar kâinat terazisinin ağırlık kefesinde karlı nefesleriyle nöbet tutmaya, ovalar yalnız doru atların değil, sarı başakların da koştugu bereket yarışlarını başlatmaya, denizler karaya balık, göğe yağmur mektupları gönderip mavi pencerelerinden gri bulutları gözlemeye, bulutlar Kafka’yı kışkandıracak dönüşüm hikâyeleri yazmaya, nehirler gerçeküstü öyküler gibi sürükleyerek dalları ağaçlarına kavuşturmaya, ağaçlar dikenlerle eşit muamele görmemek için bülbülleriyle feryat ederek, Mesnevi’nin kapısını çalmaya başladılar. Kapı açıldı. Gül kokuları içinde kamusun “adalet” duvarına kadim bir ferman asıldı: “Adalet nedir? Ağaçlara su vermek. Zulüm nedir? Dikeni sulamak. Adalet bir nimeti yerine koymaktır; her su çeken tohumu sulamak değil. Zulüm nedir? Bir şeyi yerinde kullanmamak, ait olmadığı yere koymaktır.” Mevlâna Celâleddin Rûmî (Ural, 2021: 18).

Tek Kelimelik Sözlük'te Themis'in Tuhaf Günlüğü başlığında adalet konusu ele alınırken Mevlâna'nın Mesnevi eserinden bir bölüm aktarılmıştır.

Tek Kelimelik Sözlük'te Pencereden Ayrılmayan Divane başlığının "Dost aşkında akli kurban etmek lazımdır, desin Mevlâna." bölümünde âşık konusu işlenirken Mevlâna'nın konuyla ilgili cümlesine yer verilmiştir (A.g.e.: 31).

Çevirdikçe yaprakları sonbahar geliyor, kış, ilkbahar, yaz. Zaman sabrın mihenk taşını gönderiyor bir göktaşu gibi. "A, kişi!" diyor Mevlâna, "Asr suresinin sonunu dikkatlice oku da bak. Allah o surede sabrı hakla beraber andı, sabrı hakka eş etti. Yüzbinlerce kimya yarattı ama insan sabır gibi bir kimya görmedi." (A.g.e. : 155).

Tek Kelimelik Sözlük'te Bir Kutlu Hapishane başlığında Mevlâna'nın sabır ile ilgili sözlerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te İki Nokta Üst Üste ve Nokta başlığının "Konuşulacak insan nerede! 'Ney gibi, dostumun dudağıyla bir araya gelseydim, söyleneceklerisöyledim. Dildaşından ayrılan kişi, yüzlerce nağmesi de bulunsa dilsiz olur,' dediğinde Mevlâna bütün sazlıkların başı göğe geliyor." bölümünde Mevlâna'nın sözlerine yer verilmiştir (A.g.e. : 165).

Mevlâna'nın, Mesnevi'den bıraktığı şahin damına konuyor: "Bilginin iki kanadı vardır, şüpheninse tek. Zan noksandır, uçamaz." Baltası kaybolan adamın evini dolduruyor ziyaretçiler bir bir. Teselliye mi göz aydınına mı geliyorlar belli değil (A.g.e. : 177).

Tek Kelimelik Sözlük'te Yakalanamayan Hırsız başlığında şüphede olmak, zanda bulunmak kavramları Mevlâna'nın Mesnevi'den alınmış parçasıyla ortaya konulmuştur.

4.2.5.16. Niyâzî-i Mısırî

Tasavvufta Halvetiyye yolunun Mısriyye kolunun kurucusu ve mutasavvıf bir şair olarak bilinen Niyâzî-i Mısırî, vahdet-i vücûd anlayışını kabul etmektedir (Aşkar, 2007: 166-168). Bursa'da Ulu Cami yakınında tekkesi bulunan Mısırî, hayatının bir döneminde Rodos'a sürgün edilmiştir ve otuzdan fazla eseri bulunmaktadır (A.g.e.).

- Olacak şey değil!

- Nedir seni şaşırtan?

- Bala dönüşüyor zehir.

- Şaşıрма! Zehre de dönüşebilir bal.

- Nasıl?

- Dinle Niyâzî-i Mısırî'yi: 'İç ol zehri ki bal olsun sonunda / Sonunda zehr olan balı ni'dersin.' (Ural, 2019: 202).

Ejderha ve Kelebek'te Balın Komşusu başlığında Niyâzî-i Mısırî'nin dizelerine yer verilmiştir.

Tek Kelimelik Sözlük'te İmtihan Nehri başlığının "Söyle Niyâzî-i Mısırî, Derd-i Hakk'a tâlib ol / Dermana erem dersin / Mihnetlere râğıb ol / Âsâna erem dersin." bölümünde Niyâzî-i Mısırî'nin dizelerine yer verilmiştir (Ural, 2021: 100).

Unutulmalı ki, hatırlanmasın Niyâzî-i Mısırî'nin sözü: 'Kesret-i Emvâca bakma cümle bir derya durur. / Her ne mevci kim görürsen bahrı umman andadır. / Dalgaların çokluğuna bakma tek bir denizdir hepsi. Kimde bir dalga görürsen sonsuz umman ondadır.' (A.g.e. : 158).

Tek Kelimelik Sözlük'te Yerimizde Sayarken başlığında Niyâzî-i Mısırî'nin dizelerine yer verilmiştir.

4.2.5.17. Sehl b. Abdullah

"Sûfilerin Şeyhi" unvanıyla tanınan ve Hallâc-ı Mansûr gibi çok sayıda insan yetiştiren Sehl b. Abdullah, kelimelik ve tefsir alanlarında söz sahibi olmakla birlikte sûfi kimliği ön plana çıkmıştır (Öztürk, 2009: 321-323). Sehliyye adında bir tasavvuf ekolü ona nispet edilir (A.g.e.).

Dönüş zamanı geldiği halde kimse dönmek istemiyor. Ya saatlerin yaşadığına inanmıyor ya tehirlili dönüş ümidini öldürmüyorlar. Uyarıcılar gerekiyor böyle zamanlarda. Koltuğun hâlâ boş olduğunu görüp sefer saatini hatırlatanlar. "Dönüş tehiri terk etmektir," diyor onlardan biri. Bu tuhaf söz sahibiyile konuşma arzusu uyandırıyor bende. Çekinerek yaklaşıyorum.

- Adınız ne?

- *Sehl b. Abdullah.*
- *Ne garip bir ad. Yabancıınız galiba.*
- *Yabancı ya da garip!*
- *Tehiri terk etmek dediniz.*
- *Evet.*
- *Nasıl olacak bu?*
- *Gecikmenin yolunu keserek.*
- *Nereye gecikmenin?*
- *Dönüşe!*
- *Dönüşün anlamı ne?*
- *Tövbe (Ural, 2021: 185-186).*

Tek Kelimelik Sözlük'te Dönüş Zamanı başlığında tövbe konusu Sehl b. Abdullah üzerinden aktarılmaktadır.

4.2.5.18. Selâmi Ali Efendi

Celvetiyye tarikatının şeyhlerinden olan ve bu tarikatın Selâmiyye kolunun piri kabul edilen Selâmi Ali Efendi'nin tek eseri Târikatnâme'sidir ve mezarı Üsküdar'dadır (Kara, 2009: 348-349).

Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden Selâmi Ali Efendi'nin, selam vermediği için kendisine "Selamsız" diyen Selamiyye çarşısı esnafına dair harikulade bir öyküsü vardır. Tasavvufun insanı arındıran menkıbelerinden biridir bu ve her dinleyeni, kendisinde saklanan hayvan konusunda merak ve korkuya sevk eder. Selam vermediği için kendisini eleştirenleri gönül penceresinden aynaya bakmaya çağırmıştır "Selamsız." Gönül aynasında herkesin gizli kimliğini faş etmiştir de kimlere selam verilmediğine tanık olmuştur insanlar. Dükkân kapılarında, tezgâh başlarında domuzlar, tilkiler, sırtlanlar, çakallarve köpekler oturmaktadır (Ural, 2021: 23).

Ay Tiradı'nın bu bölümünde yazar, "Selamsız" lakabıyla tanınan Selâmi Ali Efendi'nin hikâyesini aktarmaktadır.

4.2.5.19. Şems-i Tebrîzî

Tebriz’de doğan ve Mevlana üzerinde derin etkiler bırakmış bir mutasavvıf olan Şems-i Tebrîzî, Mevlânâ’nın bazı müritlerinin hakkında dedikodu çıkarması nedeniyle ortadan kaybolmuştur (Ceyhan, 2010: 511-516). Ölümü hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır.

Posta Kutusundaki Mızıka’nın ‘‘Şems-i Tebrîzî’nin, ‘Daha ne zamana kadar putu koltuğunda taşıyarak namaza geleceksin? Allahuekber, Tanrı uludur diyorsun. Münafıklar, ikiyüzlüler gibi putun koynunda duruyor,’ sözü beni hep korkutmuştur, kalemim putum olur mu diye.’’ bölümünde yazar, Şems-i Tebrîzî’nin ifadesinin kendisini endişelendirdiğini ifade etmektedir (Ural, 2021: 47).

Tek Kelimelik Sözlük’te Kaybedilen Bayrak Yarışı başlığının ‘‘Şems anlattı da olanları görklü Mevlâna’ya: ‘Şeytan gibi hasetçi değilsen, dava kapısını bırak da vefa kapısına gel!’ diye çığlık attı Konya’dan. Ve teşhisi yazdı kanla: Tenini iplik edip dokumadı ahdini.’’ bölümünde vefa konusunda Şems’in Mevlâna’ya seslenişine yer verilmektedir (Ural,2021: 199).

4.2.5.20. Şeyh Galib

Galata Mevlevîhânesi şeyhliği yapmış olan ve son büyük divan şairi kabul edilen Şeyh Galib’in altı ay gibi kısa bir sürede yazdığı Hüsnü Aşk eseri tasavvuf alanındaki bir yolculuğu anlatır (Kalkışım, 2010: 54-57).

Söze hayat veren şairlere bakacak olursak Hüsnü Aşk’ın penceresinden, Mecnun da o kabiledendi. Mecnun’dan başkası yoktu o kabiledede. Giydikleri yaz güneşi, şarapları dünyayı kavuran ateş... Kılıç gibi kanlı dudaklar doğramıştı her birini. Acıyla şarkı söylüyorlardı. Onları uzaktan dinleyebiliyorduk ancak. Şeyh Galib hâllerine tercümanlık yapıyordu bu esrarengiz meclisin: Eğlence meclisleri savaş meydanları; çalgıcıları kalpleri parçalayan çığlıklar; sakileri Azrail, çengileri feleğin kumandanı Merih’ti. Matem ağıtları, dümbelek ve kanunları; can yatan hıçkırıkları defleriydi (Ural, 2021: 47-48).

Bisiklet Dersleri’nde Acılarla Öpülen Ruh başlığında Şeyh Galib ve Hüsnü Aşk mesnevisi dile getirilmiştir.

Bisiklet Dersleri’nde Aşk Heykeltıraşı başlığının ‘‘Galib görse, Ey ay! Gül bahçeleri, bana, sensiz oldukça her solukta cehennemden dem vurur: Ağaç ateş, fidan ateş, gül ateş, yaprak, meyve ateş,’’ diyerek üflerdi küllerine. Fakat bunların külleriyle parlatılıyor gümüş akçeler.’’ Bölümünde Şeyh Galib’in dizelerine yer verilmiştir. Aşkı içselleştirememiş insanlar bu dizelerle eleştirilmektedir (A.g.e.: 94).

Tek Kelimelik Sözlük’te Pencereden Ayrılmayan Divane başlığının ‘‘Vak’anüvislerin kalemi değiyor kâğıda: Galib’in mağlubiyeti bu: Mecnun gibi deştietmeyip câ / Her şehre ki bakdı oldu sahrâ (Mecnun gibi çöllere düşmedi ama hangi şehre baktıysa o şehri çöle döndürdü).’’ Bölümünde âşık konusu işlenirken Şeyh Galib’in dizelerine yer verilmiştir (Ural, 2021: 29-30).

Ejderha ve Kelebek’te Her Karanlık Gece Değildir başlığının ‘‘Bir kandildir gece siyahı onurlandıran. Şeyh Gâlib’e ellerini açtıran Galata Mevlevihanesi’nde:Allah’ım! Siyahı renklerin en üstünü yap!’’ bölümünde Şeyh Gâlib’in duasına yer verilmiştir (Ural, 2019: 78).

Sözlüklerin bulunduğu rafları karıştırırken bir el omzuma dokunuyor. Kütüphane memuru olamaz bu! Bir minyatür kitabından fırlamış, başında sarık, sırtında cüppe.

- Ne arıyordun?

- Bir kelime.

- Nedir o kelime?

- Tövbe.

- Tövbe dönüş demektir evlat. ‘‘Tâbe’’ fülinden gelir. ‘‘Tevbe yâ Rabbi hata râhına gittiklerime / Bilip ettiklerime, bilmeyip ettiklerime.’’

- Şair misiniz?

- Evet.

- Adınız ne?

- Galib! (Ural, 2021: 186).

Tek Kelimelik Sözlük’te Dönüş Zamanı başlığında tövbe konusu Şeyh Galib üzerinden aktarılmıştır.

4.2.5.21. Yunus Emre

Tasavvuf büyüklerinden kabul edilen ve şeyhi Tapduk Emre'ye kırk yıl hizmetvermiş olan Yunus Emre, ilahi nazım şeklinin en önemli temsilcisi sayılır (Altıntaş, 135-136).

Yoksuldur sevgisini söylemeyen. Söylemedikçe bir şeyler tıkanır boğazına, farkında olmaz. Bir sıkıntı vardır her zaman içinde nedenini bilmediği. Yunus'a sorsaydı kalbinin üzerindeki taşı kaldırmaya yetecekti gücü: "Sözüm ay gün için değil, sevenlere bir söz yeter /Sevdiğim söylemez isem, sevmek derdi beni boğar." (Ural, 2021: 101).

Bisiklet Dersleri'nde Seni Seviyorum başlığında yazar, sevginin ifade edilmesi gerekliliğini Yunus Emre'nin dizeleriyle desteklemiştir.

Posta Kutusundaki Mızıka'nın "Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz," diyen Yunus'umuz..." bölümünde Yunus Emre'nin sevmekle ilgili çok bilinen ifadelerine yer verilmiştir (Ural, 2021: 39).

Kalp ne çok şeyi barındırıyor. Yalnız aşkın değil, hakikat bilgisinin ve ilhamın da kürsüsü. Yalnız küfrün değil, nifakın ve zulmün de barınağını. Yalnız Musa'nın değil, Firavun'un ve Haman'ın da sarayı. Yunus'un lügatiyle "Ha demeden hayran" olabilen o hassas vasıta, zıt kutuplar arasında ancak ölümle sona erecek ring seferleri yapar ve "Bir dem gelir İsa gibi ölmüşleri diri kılar / Bir dem girer kibr evine Fir'avn ile Haman olur." (Ural, 2021: 65).

Ay Tiradı'nın bu bölümünde kalbin zıt kutupları barındırması, Yunus Emre'nin dizeleriyle desteklenmiştir.

Şu günlerde titan arum'un 1,33 metre çapında açtığı çiçeği görebilmek için, yüzlerce insan burunlarını tıkararak botanik parkında alıyor soluğu. Titan arum ise neden kötü koktuğunu söylemek için, Yunus Emre'nin yanına gelmesini bekliyor.

"Sordum titan arum'a

Neden kokun kötüdür?"

Acaba Yunus gelseydi yanına ve sorsaydı bu yaman soruyu. Titan arum ne söyleyecekti.

“Çiçek de der ki...”

Acaba ne der? (Ural, 2019: 130-131).

Resimde Görünmeyen’de Ceset Çiçeği başlığında yaşanan bir olay üzerinden Yunus Emre’nin “Sordum Sarı Çiçeğe” isimli ilahisine atıf yapılmıştır.

*Diri ânlar yalnız O’nunla, cansız nefesler O’nsuz. Dediler ki, ne dediler?
Yalnız onlar diridirler; nefeslerini Hakk’a katanlar. Onlardan biri Yunus:
“Hak’dan imiş canlara cümle nasîb / Olmazmış Kâbe’ye varmagıla.” Ey
nasibini kurda kuşa yem eden nefis, sahip çık nefesine!* (Ural, 2019: 133).

Ejderha ve Kelebek’te Can Rüzgârı başlığında Yunus Emre’nin dizelerine yer verilmiştir.

*Dünyayı kavramadıkça vahyin nuruyla, yön vermedikçe onunla hayata,
sahtekâr bir dilenciye dönmüyor mu dil! Ruh katılmıyor mu kafilere, neden
katılsın. Beden ürpermiyor mu tepeden tırnağa, muamma söyletsin Yunus’u:
“Dervişlik olsaydı tac ile hırka, biz onu alırdık otuza kırka.”* (A.g.e. : 205).

Ejderha ve Kelebek’te Sen Koş Yine başlığında Yunus Emre’nin dizelerine yer verilmiştir.

*“Her dem yeni doğarız. Bizden kim usanası,” diyerek yenilemeli kendini.
Yunus’tan başkası değil, Elif’in kıymetini bilen kuyumcu. Hakla okumayı
altından kelepçe yapan: “Okumaktan mâna ne / Kişi hakkı bilmektir.”
Elifle okumayı iki altın ok gibi fırlatan akla: “Sen elifi bilmezsin / Bu nice
okumaktır.”* (Ural, 2021: 131).

Tek Kelimelik Sözlük’te Harfleri Ayakta Tutan başlığında Yunus Emre’den ve onun dizelerinden bahsedilmiştir.

*Bir sözcü gerek, kaldırıp ellerini, Yunus’u seçsinler aralarından: “İlmiyle
hikmetiyle kimse ermez bu sırra / Bu bir acayip sırdır ilme kitaba sığmaz. /
Âlem ilmi okuyan dört mezheb sırrın duyan / Aciz kaldı bu yolda bu aşka el
vuramaz.”... “Yunus canını berk et, bildiklerini terk et / Fena olmayan
suret şahına vasil olmaz.”* (A.g.e. : 163).

Tek Kelimelik Sözlük’te Güzel Örtü başlığında Yunus Emre’nin dizelerine yer verilmiştir.

İncelenen eserlerde 21 kişiye yer verildiği görülmüştür. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî başta olmak üzere İbn-i Arabî ve Yunus Emre bu başlıkta eserlerde en fazla yer alan isimler olarak görülmektedir. Bu başlıkta tespit edilen isimler eserlerde daha çok tasavvuf kavramıyla bağlantılı olarak ahlaki değerler üzerinden aktarılmışlardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda A. Ali Ural'ın sekiz deneme kitabı taranarak denemelerindeki İslami kavram ve unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda İslami kavram ve unsurlar konusunda dikkatimizi çeken husus, yazarın özellikle ayetlerden, hadislerden, tasavvufi ve İslami şahsiyetlerden, sahabelerden, Allah'ın isimlerinden ve inançla ilgili kavramlardan çokça faydalanmış olmasıdır. Bunun yanında peygamberler ve Kur'an'da adı geçen şahsiyetler diğer başlıklar halinde belirlediğimiz unsurlardır. Bulgular kısmında dokuz ayrı başlık halinde eserlerde tespit edilen İslami kavram ve unsurlar aktarılmıştır.

Tezimizde İslami Kavramlar başlığında inançla ilgili kavramlar, esmayihüsna, ayetler ve hadisler başlığı yer almıştır. İslami Unsurlar başlığı altında ise; peygamberler, sahabeler, Kur'an'da adı geçen şahsiyetler, İslami şahsiyetler ve Tasavvufi şahsiyetler başlıkları yer almıştır.

Eserlerde tespit edilen ve çalışmamızda yer verilen kavram ve unsurların eser içinde vurgulanması dikkat ettiğimiz hususlardan biri olmuştur. Eserlerde yer alan bazı İslami kavram ve unsurlar sadece cümle arası kullanılması ve üzerinde durulmamasından dolayı tezde yer almamıştır.

Tezde yer verilen cümleler içinde zaman zaman farklı İslami kavram ve unsurlar aynı anda verilmiştir. Paragraf bütünlüğünü bozmamak adına verilen bölümlerde daha baskın olan İslami kavram veya unsur dikkate alınmıştır. Birden fazla İslami kavramı barındıran bu tarz yapılarda öne çıkan kavram açıklanmıştır.

Denemelerde İslami kavram ve unsurların bazıları cümle şeklinde bazıları paragraf şeklinde bazıları da birkaç sayfa yer alacak şekilde kullanılmıştır. Bu noktada çalışmamızda İslami kavram ve unsurlar anlam bütünlüğünü korumak adına bazen cümle şeklinde bazen paragraf şeklinde bazen de sayfa şeklinde aktarılmıştır.

Denemelerin bir kısmında İslami kavram ve unsurlara çok fazla yer verildiği görülürken bazılarında çok daha az İslami kavram yer almaktadır. İncelediğimiz

eserler içinde Tek Kelimelik Sözlük, Ejderha ve Kelebek, Posta Kutusundaki Mızıka, Ay Tiradı ve Bisiklet Dersleri İslami kavram ve unsurların varlığı açısından çok daha fazla zenginlik taşımaktadır. Bunun yanında Raf Ömrü, Makyaj Yapan Ölüler ve Resimde Görünmeyen eserleri İslami kavram ve unsurlar açısından daha az zenginlik taşımaktadır.

Denemelerde kullanılan İslami kavram ve unsurlardan hareket ederek yazarın İslami kültüre hâkim olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerek İslami kişiler, gerek İslami sözcükler üzerinden esere yön verilmesi bunu ortaya koymaktadır.

Başlıklar açısından değerlendirdiğimizde; inançla ilgili kavramların alt başlığında 29 kavram tespit edilmiştir. İnançla ilgili kavramlar: Adn, Ahiret, Asr-ı Saâdet, Bayram, Besmele, Bezm-i Elest, Cami, Cennet ve Cehennem, Dua, Ezan, Fıtrat, Furkan, Gülbâk, Hüvelbâki, İlahi, Kevser, Kur'an-ı Kerim, Miraç, Müezzin, Münker ve Nekir, Oruç, Peygamber, Sûfî, Şeytan, Tavaf, Tefvik, Tûbâ ve Zakkum, Vahiy, Vedâ Hutbesi adlarını taşımaktadır. Bu kavramlar; iman, ibadet, ahlak, tasavvuf gibi İslam'ın farklı yönlerini ihtiva eden kavramlardır. Eserlerin bu kavramlar açısından zenginlik barındırdığı görülmektedir.

Esmayihüsna başlığının altında 17 kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar şunlardır: el-Adl, Allah, el-Gafûr, el-Habîr, el-Hakem, el-Kadir, el-Latîf, el-Malik, el-Mubdî, er-Rahîm, er-Rahmân, er-Rezzâk, es-Samed, es-Settâr, el-Vehhâb, el-Vekil, ez-Zâhir el-Bâtın. Esmayihüsna varlığı açısından en çok kullanılan ismin Allah olduğu tespit edilmiştir. İncelediğimiz eserlerin içinde özellikle Ay Tiradı'nda Esmayihüsna varlığının daha çok olduğu görülmektedir.

Âyetler başlığında eserlerde yer alan âyetler bağlamıyla birlikte çalışmaya alınmıştır. Âyetler, incelenen eserlerin alfabetik sırasına göre verilmiştir. Aynı eser içinde tespit edilen âyetler ise sayfa numaraları sıralamasına göre aktarılmıştır. Yazarın birçok eserinde âyetlere yer verdiğini görmekteyiz. Makyaj Yapan Ölüler eserinin dışında bütün eserlerde ayet varlığı tespit edilmiştir. Başta Tek Kelimelik Sözlük eseri olmak üzere Ay Tiradı, Ejderha ve Kelebek ve Posta Kutusundaki Mızıka eserinde âyetlerin varlığının daha çok olduğu görülmektedir. Âyetlerin kimi zaman tamamı parça içinde yer alırken kimi zaman bir bölümü aktarılmıştır.

Hadisler başlığında eserlerde yer verilen birçok hadis yine bağlamıyla beraber çalışma içinde kendine yer bulmuştur. Hadisler, incelenen eserlerin alfabetik sırasına

göre verilmiştir. Aynı eser içinde tespit edilen hadisler ise sayfa numaraları sıralamasına göre aktarılmıştır. Makyaj Yapan Ölüler ve Resimde Görünmeyen eserinde herhangi bir hadis varlığı tespit edilmemiştir. Ay Tiradı, Bisiklet Dersleri ve Tek Kelimelik Sözlük eserinde hadis varlığının daha yoğun olduğu dikkati çekmektedir. Yazar çoğunlukla eser içinde anlattığı konuyla özdeşleşen hadisler kullanmıştır.

Peygamberler başlığında 11 alt başlık tespit edilmiştir. Bu peygamberler şunlardır: Hz. Âdem, Hz. Hûd, Hz. İbrahim, Hz. İsa, Hz. İsmail, Hz. Muhammed, Hz. Musa, Hz. Nuh, Hz. Süleyman, Hz. Yunus, Hz. Yusuf. Bu peygamberler içinde özellikle Hz. Muhammed'in hayatına dair örnekler çok daha fazla yer almaktadır. Peygamberler eserlerde müstakil bir şekilde bulunmaktan ziyade konuyla bağlantılı olarak yer almaktadır. Peygamberler kimi zaman sözleriyle kimi zaman ise hayatlarındaki bir olayla eserler içinde bulunmaktadır.

Sahabeler başlığında 15 kişi eserlerde ortaya çıkarılmıştır. Bu isimler şunlardır: Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ebû Ümeyye, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Revaha, Hz. Ali, Hz. Ayşe, Hz. Ebubekir, Ebu Hureyre, Huzeyfe b. Yeman, İbn Ummu Mektum, Kaab bin Zuheyr, Kays bin Sa'd, Muaz bin Cebel, Hz. Ömer, Surâka b. Mâlik. Sahabelerin içinde eserlerde kendisine en çok yer verilen isim Hz. Ömer'dir.

Kur'an'da adı geçen şahsiyetler başlığında 4 kişi bulunmaktadır. Bunlar; Ashab-ı Kehf, Firavun, Karun ve Lokman Hekim'dir. Eserler içinde en çok yer alan ismin Lokman Hekim olduğu görülmektedir. Bu başlık çalışma içinde en az yer teşkil eden bölüm olma özelliği göstermektedir.

İslami şahsiyetler başlığında 18 isim tespit edilmiştir. Bu kişiler şunlardır: Ahmed Karahisârî, Ahmed b. Hanbel, Bediüzzaman Said Nursi, Fârabî, Gazâlî, Hâbil, Hamâmîzâde İsmail Dede Efendi, İbn Hazm, İbn Sînâ, İmam Şâfiî, Kabil, Mevdûdî, Molla Câmi, Muhammed İkbal, Ömer b. Abdülaziz, Sa'dî-i Şîrâzî, Süfyan-ı Sevrî, Tarık b. Ziyad. İslami sahada farklı kimlik ve özellikleriyle ön plana çıkan bu isimler bu başlık altında toplanmıştır. Sadî-i Şîrâzî başta olmak üzere Gazâlî, İmam Şâfiî, Kabil ve Molla Câmi eserlerde en çok yer alan isimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasavvufî şahsiyetler başlığında ise 21 kişi tespit edilmiştir. Bu kişiler şunlardır: Abdülkadir Geylânî, Ahmed Gazâlî, Atâullah-i İskenderânî, Bâyezîd-i Bistâmî,

Behlûl-i Dâna, Cüneyd-i Bağdâdî, Ebu Ali er-Ruzbârî, Ebü'l Huseyn en-Nûrî, Ferîdüddin Attâr, Hallâc-ı Mansûr, İbn Arabî, İbrahim b. Edhem, İmam Şiblî, Kuşeyrî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Niyâzî-i Mısırî, Sehl b. Abdullah, Selâmi Ali Efendi, Şems-i Tebrîzî, Şeyh Galib ve Yunus Emre. Bu isimler içinde Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî başta olmak üzere İbn-i Arabî ve Yunus Emre bu başlıkta eserlerde en fazla yer alan isimler olarak görülmektedir.

Kişiler ele alınırken kısaca hayatlarına değinilmiş ve eserlerde ortaya konulduğu kısımlar eklenmiştir. Sonrasında hangi açıdan eser içinde anlatıldıkları aktarılmıştır. Burada dikkatimizi çeken yazarın kişileri ele almasında ön plana çıkan etken okışının temsil ettiği kavramla ilişkilidir. Örneğin; Hz. Ömer adalet kavramıyla, Lokman Hekim hikmet kavramıyla ön plana çıkmaktadır. Çalışmamızda kişilerin temsil ettikleri bu kavramlar ayrı başlıklar halinde ele alınmamıştır. Bu kişiler üzerinden aktarılan kavramlar metnin değerlendirilme kısmında dile getirilmiştir. Yazarın kişiler üzerinden aynı anda birden fazla İslami kavramı kullandığı örneklerin sayısının da çok olduğu görülmektedir.

Ortaya konulan İslami kavram ve unsurlar tek boyutla ele alınmamıştır. Bazen aynı eser içinde bazen farklı eserler içinde aynı kavram ve unsurlara rastlanmaktadır. Bu kavram ve unsurlar tekrar ele alındığında farklı yönleri dikkate alınarak ortaya konulmuştur.

Ali Ural'ın denemeleri incelenirken dikkatimizi çeken özelliklerden biri de eserlerin halk kültürümüz açısından da zenginlikler barındırmasıdır. Bu alanda da eserlerin incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Dikkatimizi çeken bir başka husus, eserlerin dil açısından özellikle üslup bakımından ve sanatsal bakımdan zenginlikler barındırdığı ve bu açılardan da incelenmesi gerektiğidir.

Sonuç olarak yazarın İslami kavram ve unsurlar açısından denemelerinin büyük bir zenginlik taşıdığını söylemek mümkündür. Yoğunluk olarak eserler arasında farklılık olsa da yazarın İslami kavram ve unsurları birçok başlıkta kullandığını görmekteyiz. Bu kavram ve unsurların eserlerin meydana gelmesinde büyük pay sahibi olduğu bir gerçektir. Eserlerin içindeki birçok başlığın bu kavram ve unsurlar etrafında şekillendiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgenç, A. (2018). *Said Nursi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 35, 565-572). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Ahmad, A. (2004). *Mevdûdî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 29, 432-436). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Akdağ, E.(2020).İmam Şâfiî'nin Hayatı ve Bazı Meziyetleri. *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1): 75-91.
- Aksan, D. (2007).*Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alper, H. (2012). *Tevfik*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 41, 8-9). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi
- Alper, Ö. M. (1999). *İbn Sînâ*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 20, 319-320). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Altıntaş, T. *Tasavvuf Tarihi*. Ankara: Akçağ
- Apaydın, H. Y. (1999). *İbn Hazm*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 20, 39-50). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Aşkar, M. (2007). *Niyâzî-i Mısrî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 33, 166-168). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Atçeken, İ. H. (2011). *Târik b. Ziyâd*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 40, 24-25). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Ateş, S. (1993). *Cüneyd-i Bağdâdî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 8, 119-121). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Ay, A. (2020). Deneme Nedir Ne Değildir? *Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı*(40): 21-22.

- Aydemir, A. *İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. S. (2000). *Muhammed İkbâl*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 22, 17-23). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Bakır, A. (2022). *Kays b. Sa'd*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 25, 93). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl yapılır? *AhiEvrân Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 368-388.
- Baş, S. (2020). Türk Edebiyatında Denemenin Tarihsel Serüveni. *Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı* (40): 73-140.
- Bayraktar, İ. (1992). *Bayram*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 5, 259). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Bozkurt, Ü. (2018). Kavram, Kavramsallaştırma Yaklaşımları ve Kavram Öğretimi Modelleri: Kuramsal Bir Derleme ve Sözcük Öğretimi Açısından Bir Değerlendirme. *Dil Dergisi*, 169(2): 5-23.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*. nşr. Mehmed Sofuoğlu. 16 Cilt, 1. Baskı, İstanbul: Ötüken, 2013.
- Ceyhan, S. (2009). *Selâhaddîn-i Zerkûb*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 36, 340-341). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (2010). *Şems-i Tebrîzî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 38, 511-516). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Cobutoğlu, S. A. (9 Ağustos 2022). A. *Ali Ural*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ural-ali>
- Çağrıncı, M. (1996). *Gazzâlî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 13, 489-505). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Dayanç, M., vd. (2017). *Modern Türk Edebiyatı*. İzmir: Günce Yayınları.
- Demirci, İ. (2020). Denemenin Doğuşu, Montaigne ve Sonrası. *Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı* (40): 53-56.

- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (24. bs.) Ankara: Aydın Kitabevi.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *Hadislerle İslâm*. İstanbul.
- Durmuş, İ. (1999). *İbn Hazm*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 20, 58-61). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Dündar, A., vd. (2020). *Türk İslâm Sanatları Tarihi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Enginün, İ. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- En-Nedvi, E.H. (1992). *Kur'ân'da Adı Geçen Peygamberlerin Hayatı*. (Y. Eriş, Çev.). İstanbul: Risale.
- En-Nevevi, Muhiddin Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Riyâzü's Sâlihîn*. Çev. M. Emin Özafşar, Bünyamin Erul. 3 Cilt, 8. Baskı, İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Erginli, Z. vd. (2006). *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. (1. bs.) İstanbul: Kalem Yayınevi.
- Ertürk, M. (1997). *Kevser*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 16, 546-549). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Erul, B. (2012). *Vedâ Hutbesi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 42, 591-593). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Gündüz, Ş. (2017). *Din ve İnanç Sözlüğü* (2. bs.). İstanbul: Vadi.
- Gürer, D. (2010). *Şiblî, Ebu Bekir*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 39, 125-126). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Harman, Ö. F. (1996). *Firavun*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 13, 118-121). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (1996). *Hâbil ve Kâbil*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 14, 376-378). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (2003). *Lokman*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 27, 205-206). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.

- (2007). *Nûh*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 33, 224-227). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Hamidullah, M. (2016). *İslam Peygâmberi*. (M. Yazgan, Çev.). İstanbul: Beyan.
- Canan, İ. (2014). *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*(6. bs., C. 1-18). Ankara: Akçağ.
- Kalkışım, M. M. (2010). *Şeyh Galib*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 39, 54-57). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kandemir, Y. (1989). *Ahmed b. Hanbel*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 2, 75-80). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kara, İ. (2018). *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Dergâh.
- (2009). *Selâmi Ali Efendi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 36, 348-349). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (1994). *Ebü'l Hüseyin en-Nûrî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 10, 328-329). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kara, M. (1999). *İbn Atâullah el-İskenderî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 19, 337-338). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Karagöz, İ. (2011). *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-i Hüsnâ*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karlığa, H. B. (1996). *Gazzâlî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 13, 518-530). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kaya, M. (1995). *Fârâbî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 12, 145-162). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kazıcı, Z. (2018). *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Kemikli, B. (2012). *Türk-İslâm Edebiyatının Tanımı ve Mahiyetine Dâir Bazı Mülâhazalar*. *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*.

- Köten, A. (1998). *Abdullah b. Ebû Ümeyye*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 1, 97). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. haz. Prof. Dr. Hayrettin Karaman – Prof. Dr. Ali Özek – Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez – Prof. Dr. Mustafa Çağrıncı – Prof. Dr. Sadrettin Gümüş – Doç. Dr. Ali Turgut. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Kuşoğlu, M. Z. (1999). *Hüvelbâki*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 19, 67-68). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Kutlutaş, H. (2018). *Yaratılış Gerçeği ve Peygamberler Tarihi*. Ankara: Kıssa Tadında Yayınları.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebû Âmir el-Asbahî el-Yemenî. *Muvatta'*. nşr. Vecdi Akyüz. 4 Cilt, 1. Baskı, İstanbul: Beyan Yayınları, 1994.
- Mengi, N. (2005). Bir Edebi Tür Olarak Deneme ve Türk Edebiyatındaki Yeri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2): 353-368.
- Nesil Araştırma Merkezi. (2017). *Sahabiler Ansiklopedisi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Öğüt, S. (2011). *Tavaaf*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 40, 178-180). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Öngören, R. (2000). *İbrahim b. Edhem*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 21, 293-294). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Özaydın, A. (1991). *Asr-ı Saâdet*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 3, 501). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Özdirek, R. & Çavuşoğlu, A. H. (2010). *Süfyân es-Sevrî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 38, 23-28). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Özkırmı, A. (2004). *Türk Edebiyatı Tarihi-I*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- Öztürk, M. (1991). *Sehl et-Tüsterî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 36, 321-323). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Pekolcay, N., vd. (1996). *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 89-90.
- Satar, N. A. (2021). *Türk-İslam Edebiyatı'nın Kavramsal Analizi: Kapsam, Sınırlar ve Tartışmalar* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahinoğlu, M. N. (1991). *Ferîdüddin Attâr*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 4, 95-98). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî. *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*. nşr. Osman Zeki Mollamehmetoğlu. 6 Cilt, 1. Baskı, İstanbul: Yunus Emre Yayınevi.
- Toprak, S. (2006). *Münker ve Nekir*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 32, 14-15). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Tökel, D. A. (2012). Bir Kurmaca Varlık Olarak İslami Türk Edebiyatı. *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*.
- (2020). Eskiler de Denerlerdi: Bir Denemeci Olarak Şâir. *Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı* (40): 145-149.
- Turabi, A. H., vd. (2017). *Türk Din Musikisi El Kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği, (2015). A. Ali Ural ile ‘‘Peygamberlerin Aynaları’’ Sohbeti, <https://www.youtube.com/watch?v=cMx8niIOZis> [19Aralık].
- Uludağ, S. (1989). *Ahmed el-Gazzâlî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 2, 70). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (1992). *Bâyezîd-i Bistâmî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 5, 238-241). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.

- (1996). *Gazzâlî*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 13, 515-518). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (1997). *Hallâc-ı Mansûr*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 15, 377-381). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- (2002). *Kuşeyrî, Abdulkerîm b. Hevâzin*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 26, 473-475). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Ural, A. A. (T. Y). *Biyografi*. <http://aliural.org/>
- Ural, A. (2014). *Röportaj*. Mehmet Öztunç, İstanbul.
- Ural, A. (2014). *Röportaj*. Neşe Alver, İstanbul, 31 Ekim.
- Ural, A. A. (2019). *Resimde Görünmeyen*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2019). *Ejderha ve Kelebek*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2020). *Raf Ömrü*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2021). *Tek Kelimelik Sözlük*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2021). *Makyaj Yapan Ölümler*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2021). *Bisiklet Dersleri*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2021). *Posta Kutusundaki Mızıka*. İstanbul: Şule Yayınları.
- (2021). *Ay Tiradı*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Ural, A. A. (2022). *Röportaj*. Nurten Yalçın, İstanbul.
- Uzun, M. İ. (1996). *Firavun*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 14, 232-235). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Ünal, Y. (2010). *Sürâka b. Mâlik*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 38, 161). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.
- Vakkasoğlu, V. (2007). *Önce Alkışladılar Sonra Öldürdüler*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Yavuz, K., vd. (1992). *Evliyâlâr Ansiklopedisi* (C. 1). İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları.

Yavuz, Y. Ő., (1988). *Adn.* Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi içinde, (C. 1, 390-391). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları İşletmesi.

Yılmaz, K. A. (2020). Divan Edebiyatında Denemeye Varan Arayışlar.*Hece Dergisi Deneme Özel Sayısı* (40): 150-165.

Yiğit, İ. (2015). *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

EKLER

Yazarın kendisi veya eserleri hakkında yapılmış herhangi bir tez çalışmasının olmadığı saptanmıştır. Bunun dışında kendisi ve eserleri hakkında çeşitli dergi, gazete ve internet sitelerinde çalışmalar tespit edilmiştir. A. Ali Ural'ın şahsı ve eserleri hakkında dergi, gazete ve internet sitelerinde yer alan yazılar şu şekildedir: Yunus Emre Altuntaş tarafından “Ali Ural Şiirine Dair” (2023) başlıklı yazısı Diriliş Postası dergisinde yayımlanmıştır. Mustafa Köneçoğlu'nun “Resimde Görünmeyen Şiirler Ya Da Ali Ural'ın Harladığı Ocak” (2022: 411) başlıklı yazısı Yitiksöz dergisinde yayımlanmıştır. Hasan Akay'ın kaleme aldığı Hâlis Şiirin Işığdır “Kana Karışan” (2023: 26) başlıklı yazı Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. Abdullah Harmancı'nın yazdığı “Ali Ural'ın Öykü Grameri” (2022) isimli yazı Yitiksöz dergisinde yer almaktadır. Ali Ömer Akbulut tarafından kaleme alınan “Bir Kelimenin Peşinde” (2022) başlıklı yazı Yitiksöz dergisinde yayımlanmıştır. Rahşan Tekşen'in kaleme aldığı “Şairin Soluklandığı Yer” (2022) başlıklı yazı Yitiksöz dergisinde yer almaktadır. “Güneşi Başında Taşıyan Bir Madenci: A. Ali Ural” (2022) adını taşıyan ve Hümeyra Yabar tarafından kaleme alınan yazı Yitiksöz dergisinde yayımlanmıştır. Mahrumlar Sofrası Bu: “Kâğıda Sarılı Rüzgâr” (2022) isimli yazı Hümeyra Yabar tarafından yazılmış ve Sabitfikir dergisinde yayımlanmıştır. Ali Ömer Akbulut tarafından yazılan “Dünyanın Gürültüsü Dinince Kesintisiz Sürer Şiir” (2022) başlıklı yazı Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. Şafak Çelik'in kaleme aldığı “Rüzgârın Taşıdığı Sesler” (2022) isimli yazı Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. “Şiirin Eyleyeni: Mutmain Oluş Yahut Ali Ural'ın Şiirinde İmge Evreni” (2016) isimli yazı Hayrettin Orhanoglu tarafından yazılmış ve Temmuz dergisinde yayımlanmıştır. Abdullah Harmancı'nın yazdığı ve “A. Ali Ural Denemeciliği: Emek Mi? İlham Mi? Kültürel Mi? Duygusal Mi?” (2020: 809) adını taşıyan yazı Hece dergisi deneme özel sayısında yer almıştır. Modern Bir Okuma Biçimi Olarak “Raf Ömrü” (2020) isimli yazı Mustafa Köneçoğlu tarafından yazılmış ve Dünya Bizim isimli internet sitesinde yer almıştır. Muhlise Altundal'ın kaleme aldığı “Ay Tiradı” (2020) başlıklı yazı Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. “Kaptanın Haritası” (2018) başlıklı yazı Özlem Metin tarafından yazılmış ve Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. “Mara'nın Aynasında

İnsan-ı Kâmil” (2018) başlıklı yazı Berrin Erdoğan’ın kaleminden çıkmış ve İtibar dergisinde yayımlanmıştır. Abdullah Harmancı’nın yazdığı “A. Ali Ural: Hikmet Ve Metafor” (2018) isimli yazı Dünya Bizim internet sitesinde yer almaktadır. Ayşe Sevim’in yazmış olduğu “Farklı Parçalardan Tek Ayna” (2016) adlı yazı YeniŞafak Kitap Eki’nde yer almaktadır. Hasibe Çerko tarafından yazılan ve “Ritim, Baş Dönmesi, Gizli Buzlanma” (2014) adını taşıyan yazı edebistan isimli internet sitesinde yer almıştır. “Gizli Buzlanma veya Cevher Ateş Buz Tetik ve Cevher” (2014) isimli yazı Emirhan Kömürcü tarafından kaleme alınmış ve Yasakmeyve dergisinde yayımlanmıştır. “Kıyıda Şair” (2014) Dursun Güzel tarafından kaleme alınmış ve Mühür dergisinde yer almıştır. Şafak Çelik’in kaleme aldığı “Yalın Kılıç” (2014) Karabatak dergisinde yayımlanmıştır. “Modernizme Sanatsal Bir Başkaldırı: Fener Bekçisinin Rüyalari” (2012) Arzu Kaplan tarafından kaleme alınmış ve Heceöykü dergisinde yayımlanmıştır. “Nuh’un Gemisinde Balık Yoktu” (2011) isimli yazı Sibel Eraslan’ın kaleminden çıkarak Habervaktim isimliinternet sitesinde yer almıştır. “Kelebeğin Kozasından Ejderha’nın Ateşine Yolculuk” (2010) başlıklı yazıyı Yunus Emre Tozal yazmış ve Dergâh dergisinde yayımlanmıştır. Osman Toprak’ın yazdığı ve “Tek Kelimeyle” (2009) adını taşıyan yazı Dergâh dergisinde yayımlanmıştır. “Tek Kelimelik Sözlük” (2009) isimli yazı Hüseyin Akın tarafından kaleme alınmış ve Milli Gazete’de yayımlanmıştır. Furkan Çalışkan’ın yazdığı ve “Ufuk Kesişmesi” (2008) adını taşıyan yazı Dergâh dergisinde yayımlanmıştır. “Hemzemin Geçitte Tuhaf Bir Şarkı”: A. Ali Ural’ın Şiirleri Ve Estetik Sorumluluk (2007) adını taşıyan yazı Nilay Özer’in kaleminden çıkmış ve Merdivenşiiir dergisinde yayımlanmıştır. YineMerdivenşiiir dergisinde yayımlanan ve “Şeytana Kulak Asmayan Şair: A. Ali Ural” (2007) başlığını taşıyan yazı Mehmet Sabri Genç tarafından yazılmıştır. Şiir Darlığına Karşı “Kuduz Aşısı” (2007) Abdurrahman Şenel tarafından yazılmış ve Merdivenşiiir dergisinde yayımlanmıştır. “Bir Şiir Nasıl Uyandırılır” (2007) Yunus Koray tarafından yazılmış ve Merdivenşiiir dergisinde yayımlanmıştır. Yine aynı dergide Ayşe Sevim tarafından “Güzele Bakma Cesareti Gösteren Şiir” (2007) başlıklı yazı yer almıştır. Celâl Fedai’nin yazdığı ve “Tinselliğin Azaldığı Bir Dünyada A. Ali Ural’ın Şiiri” (2007) isimli yazıMerdivenşiiir dergisinde yer almıştır. Merdivenşiiir dergisinde yer alan bir başka yazı Cafer Keklikçi’nin yazdığı “Kuduz Aşısı” (2007) adlı yazıdır. Mustafa Kurt’un yazdığı ve “Yangın Merdiveni Nereye Çıkar” (2000) isimli

yazı Cumhuriyet Kitap'ta yer almıştır. “Bulduğunuz İlk Martıyı Kalbine Sürün” (1999) adlı yazı Engin Turgut tarafından yazılmış ve Cumhuriyet Kitap Eki'nde yayımlanmıştır.

Bu yazıların dışında kendisi ile yapılan röportajlar da şu şekildedir:

Eray Sarıçam (2022) tarafından yapılan röportaj “Bütün İnsanlar Kudüs'e Geç Kaldı” adını taşımaktadır ve Skyroad isimli dergide yer almaktadır. Söğüt dergisinde yayımlanan röportajı “Sezai Karakoç Nereye Adım Atsa Yeşeriyor”(2022) adını taşımaktadır. Eray Sarıçam'ın (2022) Ali Ural ile yaptığı röportaj “Şiir Yaşanılanı Güncellediğinde Şiir Oluyor” başlığını taşımaktadır ve Cins dergisinde yayımlanmıştır. Sevda Dursun (2022) tarafından A. Ali Ural ile yapılan röportaj “Gerçek Şairler Maskesiz ve Mesafesizdir” başlığını taşımaktadır ve Yeni Şafak gazetesinde yayımlanmıştır. Nurten Yalçın (2022) tarafından yapılan röportaj “Edebiyat Bir Keşif Gemisi, Edebiyat Bir Dürbün, Edebiyat Bir Büyüteç; Yakınlaştırıyor Ve Yavaşlatıyor” başlığını taşımaktadır ve İkra'r dergisinde yayımlanmıştır. Diyanet Aylık Dergisi'nde (2022) yapılan röportaj “Neyi Nasıl Okuyacağımızı Bilmeden Önümüze Çıkan Her Kitaba Sarılmak Bizi Talihsiz Kazazedeler Gibi Kıyıda Uzaklaştırarak” başlığını taşımaktadır. Sümeyye Özgen (2021) tarafından yapılan röportaj “Bir Devri Daim İçinde Okumak Yazmaya, Yazmak Okumaya Dönüşür” başlığını taşımaktadır ve Geçerken dergisinde yayımlanmıştır. Sibel Kılıç (2020) tarafından yapılan röportaj “Yorulmak Sevmenin Başlangıcıdır” adıyla Cins dergisinde yer almıştır. “İnsan En Zor Kendisini Dinliyor” başlıklı röportaj Ali Sürmelioglu (2018) tarafından yapılarak Yüz Yüze Konuşmalar Yaşayan Edebiyat isimli eserde yayımlanmıştır. Şafak Çelik (2018) tarafından yapılan röportaj “Şairin Sorumluluğu Ayna Olmaktan Vazgeçmemek” adını taşımaktadır ve Yeni Şafak Kitap Eki'nde yayımlanmıştır. “Kitapların Da İnsanlar Gibi Kaderleri Vardır” başlıklı röportaj Burak Koç (2017) tarafından gerçekleştirilmiş ve İmge dergisinde yayımlanmıştır. Rıdvan Kaşıkçı'nın (2017) gerçekleştirdiği röportaj “Yazmak Bir Öte Dünyadır Yazarlar İçin” başlığıyla Çekmeköy 2023 dergisinde yayımlanmıştır. Kaan Murat Yanık (2014) tarafından gerçekleştirilen röportaj “Her Zaman, Kendi Sözcülerini Getirir” başlığıyla Karantina dergisinde yayımlanmıştır. Mehmet Ertunç'un (2014) “Alışkanlıkla Tarumar Ettiğimiz Dünyayı İhtişamlı Bir Bakışla Yeniden İhya Etmeden Ne Söyleyebiliriz” başlıklı röportajı Türk Dili dergisinde yer almıştır. “Sonsuz Bir

Savrulma İçinde İnsan” başlığını taşıyan ve İnci Eren (2014) tarafından yapılan röportaj Varlık dergisinde yayımlanmıştır. Özgür Açılım dergisinde yayımlanan röportaj Şeyma Çalışkan (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Akşam gazetesinde Adnan Özer (2014) tarafından gerçekleştirilen röportaj “Gelenekten Sonrası Yalnız Yürünecek” adını taşımaktadır. Çiğdem Güzelhan Kılıç (2013) tarafından yapılan röportaj “Şule Yayınları Çocukluk Hayalimdi” başlığıyla sanatalemi.net internet adresinde yer almıştır. Âyîne dergisinde (2012) yapılan röportaj “Edebiyat Hayatın Gizli Yüzüdür” başlığıyla yer almıştır. Mürekkep dergisinde yayımlanan ve “Yazı Kayıttır” başlığını taşıyan röportaj Havva Emre (2012) tarafından yapılmıştır. Meryem Uçar (2012) tarafından gerçekleştirilen röportaj “Ateşin Çağrısına Rüyalar Koştı” başlığını taşır ve www.dünyabizim.com internet adresinde yayımlanmıştır. Yaşam dergisinde yer alan ve “İnsan, Edebiyat Ve Hayat Üzerine” başlığını taşıyan röportaj Betül Zehra Şener (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Star gazetesinde Nezihâ Çakıroğlu’nun (2011) yaptığı röportaj “Edebiyat Susma Sanatıdır” başlığını taşımaktadır. Dursun Kabaktepe (2009) tarafından yapılan röportaj www.moralhaber.net internet sitesinde “Bütün Sözlükler Tek Kelimedir” başlığıyla yer almıştır. “A. Ali Ural İle Şiirini Konuştuk” başlığını taşıyan röportaj Merdivenşir dergisinde yayımlanmış ve Abdurrahman Şenel (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Abdullah Akan ve Birdal Akar (2007) tarafından yapılan röportaj “Sınırın Olduğu Yerde Şiir Olmaz!” başlığıyla Hece dergisinde yer almıştır. Sabah gazetesinde Nuriye Akman (2001) tarafından yapılan röportaj “Boğanın Gölgesi Kapağa Düştü” başlığıyla yer almıştır (www.aliural.org, 2023).

ÖZ GEÇMİŞ

Muhammet BAYRAM

A. EĞİTİM

Lisans: Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2011, Bursa

B. MESLEKİ DENEYİM

2011-2012 Sancaktepe Aziz Bayraktar Anadolu İmam Hatip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni (Ücretli)

2012-2018 Sancaktepe Yenidoğan Çok Programlı Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

2018-2023 Sancaktepe Rabia Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni